

województwo ^Ł
łódzkie

**SPRAWOZDANIE Z REALIZACJI WOJEWÓDZKIEGO
PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI
W WOJEWÓDZTWIE ŁÓDZKIM
NA LATA 2020 – 2023**

STADIUM 2022-2023

Łódź, październik 2024 r.

promuje
łódzkie

Biuro Planowania Przestrzennego
Województwa Łódzkiego

OPRACOWANIE WYKONANO W BIURZE PLANOWANIA PRZESTRZENNEGO WOJEWÓDZTWA
ŁÓDZKIEGO W ŁODZI W ZESPOLE ŚRODOWISKA I KRAJOBRAZU

Dyrektor Biura:

Marcin Pawlak

Zastępca Dyrektora:

Justyna Nowak

Kierownik Zespołu Środowiska i Krajobrazu:

Marta Pabich-Makoska

ZESPÓŁ AUTORSKI:

Piotr Rzeńca

Renata Leśniak-Kordzińska

Emilia Wcisło

SPIS TREŚCI:

I.	WPROWADZENIE	5
	I WPROWADZENIE	7
II.	ANALIZA REALIZACJI WOJEWÓDZKIEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI NA LATA 2020-2023 DLA LAT 2022-2023.....	9
	II ANALIZA REALIZACJI WOJEWÓDZKIEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI NA LATA 2020-2023 DLA LAT 2022-2023.....	11
	1. ATRAKCYJNOŚĆ KRAJOBRAZU KULTUROWEGO	12
	1.1. Tworzenie uwarunkowań dla skutecznej ochrony dziedzictwa kulturowego	12
	1.2. Poprawa stanu zachowania zabytków	31
	2. ZINTEGROWANY SYSTEM ZARZĄDZANIA DZIEDZICTWEM KULTUROWYM	47
	2.1. Tworzenie i udostępnianie cyfrowych baz danych oraz zasobów	47
	2.2. Wzmacnianie instytucji działających na rzecz dziedzictwa kulturowego	50
	2.3. Poprawa bezpieczeństwa i dostępności zabytków ruchomych	52
	3. TOŻSAMOŚĆ WIELOKULTUROWA REGIONU	64
	3.1. Kreowanie marki Łódzkie poprzez produkty związane z dziedzictwem kulturowym	64
	3.2. Edukacja kulturowa i upowszechnianie wiedzy o dziedzictwie kulturowym	71
III.	REALIZACJA ZADAŃ SAMORZĄDU WOJEWÓDZTWA	81
IV.	FINANSOWANIE	119
V.	PODSUMOWANIE	135
	SPIS TABEL	141
	SPIS RYSUNKÓW	141
	SPIS WYKRESÓW	141
	ZAŁĄCZNIK	143

I. WPROWADZENIE

I. WPROWADZENIE

Obowiązek sporządzenia sprawozdania z realizacji **Wojewódzkiego Programu Opieki nad Zabytkami w Województwie Łódzkim na lata 2020-2023** wynika z art. 87 ust. 5 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (tekst jednolity – Dz. U. z 2022 r. poz. 840). Zarząd województwa, zgodnie z obowiązującymi przepisami ww. ustawy sporządza na okres 4 lat wojewódzki program opieki nad zabytkami, który jest przyjmowany przez sejmik województwa, po uzyskaniu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków i podlega ogłoszeniu w wojewódzkim dzienniku urzędowym. W myśl przepisów zarząd województwa co 2 lata, sporządza sprawozdanie, które przedstawia sejmikowi województwa. Ponadto, sprawozdanie z realizacji wojewódzkiego programu opieki nad zabytkami jest przekazywane Generalnemu Konserwatorowi Zabytków i właściwemu wojewódzkiemu konserwatorowi zabytków w celu jego wykorzystania przy opracowywaniu, aktualizacji i realizacji krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami (art. 87 ust. 6 ustawy).

Przedmiotem niniejszego sprawozdania jest ocena stopnia zaawansowania realizacji założeń **Wojewódzkiego Programu Opieki nad Zabytkami w Województwie Łódzkim na lata 2020-2023**, zatwierdzonego przez Zarząd Województwa Łódzkiego (Uchwała Nr 882/20 z dnia 4 września 2020 r.), a następnie zaopiniowanego pozytywnie przez Łódzkiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Łodzi (opinia WUOZ-PP.5120.20.2020.LL z dnia 23 września 2020 r.). Sejmik Województwa Łódzkiego przyjął dokument Uchwałą Nr XXI/352/20 w dniu 27 października 2020 r. Dla osiągnięcia określonych w dokumencie 3 celów operacyjnych wskazano 7 działań z przypisanymi zadaniami szczegółowymi (18), na poziomie których przeprowadzono ocenę stopnia realizacji w oparciu o ustalone wskaźniki monitorowania (20).

CELE, DZIAŁANIA I ZADANIA O WYMIARZE HORYZONTALNYM

CEL STRATEGICZNY: ZACHOWANIE DLA PRZYSZŁYCH POKOLEŃ DZIEDZICTWA KULTUROWEGO
REGIONU JAKO ISTOTNEJ CZĘŚCI SPUŚCIZNY DZIEJOWEJ

CELE OPERACYJNE	DZIAŁANIA	ZADANIA
1. ATRAKCYJNOŚĆ KRAJOBRAZU KULTUROWEGO	1.1. Tworzenie uwarunkowań dla skutecznej ochrony dziedzictwa kulturowego	Zadanie 1.1.1. Tworzenie uwarunkowań prawnych i programowych 1.1.2. Tworzenie uwarunkowań finansowych 1.2.1. Prowadzenie badań i opracowanie dokumentacji wartości dziedzictwa kulturowego 1.2.2. Rewaloryzacja i właściwe zagospodarowanie zabytków z uwzględnieniem ich wartości i kontekstu krajobrazowego 1.2.3. Poprawa jakości przestrzeni publicznych historycznych założeń przestrzennych miejskich i wiejskich
	1.2. Poprawa stanu zachowania zabytków	2.1.1. Weryfikacja i digitalizacja zasobu wojewódzkiej ewidencji zabytków i gminnych ewidencji zabytków 2.1.2. Stworzenie kompleksowego Systemu Informacji Przestrzennej 2.1.3. Cyfryzacja muzealiów oraz rozwój form udostępniania zabytków ruchomych w muzeach 2.2.1. Wspieranie działalności instytucji i organizacji sektora kultury oraz jednostek administracji w zakresie ochrony dziedzictwa 2.2.2. Sieciowanie współpracy instytucji i organizacji sektora kultury 2.3.1. Remonty i modernizacja budynków będących siedzibami muzeów 2.3.2. Instalacje sygnalizacji alarmowej pożaru i włamania w muzeach i obiektach sakralnych
2. ZINTEGROWANY SYSTEM ZARZĄDZANIA DZIEDZICTWEM KULTUROWYM	2.1. Tworzenie i udostępnianie cyfrowych baz danych oraz zasobów	3.1.1. Tworzenie, znakowanie i promocja szlaków kulturowych 3.1.2. Identyfikacja, promocja unikatowych i specyficznych form tradycji 3.1.3. Aktywizacja lokalnych społeczności na rzecz opieki nad zabytkami i zwiększania atrakcyjności zabytków 3.2.1. Publikacja wydawnictw promujących dziedzictwo kulturowe regionu 3.2.2. Organizacja i udział w wydarzeniach promujących materialne i niematerialne walory województwa łódzkiego 3.2.3. Wykorzystanie ICT do promocji dziedzictwa kulturowego
	2.2. Wzmacnianie instytucji działających na rzecz dziedzictwa kulturowego	
3. TOŻSAMOŚĆ WIELOKULTUROWA REGIONU	2.3. Poprawa bezpieczeństwa i dostępności zabytków ruchomych	
	3.1. Kreowanie marki <i>Łódzkie</i> poprzez produkty związane z dziedzictwem kulturowym	
	3.2. Edukacja kulturowa i upowszechnianie wiedzy o dziedzictwie kulturowym	

II. ANALIZA REALIZACJI WOJEWÓDZKIEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI NA LATA 2020- 2023 DLA LAT 2022-2023

II. ANALIZA REALIZACJI WOJEWÓDZKIEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI NA LATA 2020-2023 DLA LAT 2022-2023

W Wojewódzkim Programie Opieki nad Zabytkami w Województwie Łódzkim na lata 2020-2023 (dalej: WPOnZ na lata 2020-2023) założono, że osiągnięcie rezultatów w obrębie wyznaczonych działań nastąpi poprzez realizację przypisanych im łącznie 18 zadań. W celu monitorowania postępu wykonania wyznaczonych zadań ustalono w sumie 20 wskaźników. Analiza przebiegu procesu została przeprowadzona na podstawie zrealizowanych w latach 2022 i 2023 corocznych badań ankietowych skierowanych do gminnych samorządów¹, Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Łodzi, właściwych departamentów Urzędu Marszałkowskiego Województwa Łódzkiego oraz wywiadów telefonicznych z przedstawicielami instytucji kultury.

W ramach sprawozdania obszernie scharakteryzowano realizację w latach 2022-2023 zadań przypisanych w WPOnZ na lata 2020-2023 bezpośrednio Samorządowi Województwa Łódzkiego.

Ponadto analizie poddano wybrane zadania dodatkowe wskazane do realizacji w WPOnZ na lata 2020-2023, dla których nie zakładano monitoringu wskaźników, opisano sposób ich realizacji na podstawie analizy zastanych danych, pozyskanych m.in. z instytucji branżowych oraz kwerendy źródeł internetowych.

¹ Badanie ankietowe wśród samorządów gminnych w 2022 r. miało 94% skuteczność (na ankietę nie odpowiedziało 11 gmin: Brzeziny – gm. miejska, Drzewica, Działoszyn, Gomunice, Goszczanów, Jeżów, Łęczyca, Pęczniew, Siemkowice, Skierniewice – gm. wiejska, Tuszyń), z kolei w 2023 r. – 89% (nie uzyskano odpowiedzi z 20 gmin: Andrespol, Brzeźno, Czerniewice, Drzewica, Działoszyn, Głowno, Krzyżanów, Lutomiersk, Łęczyca – gm. miejska, Nowe Ostrowy, Ozorków, Pęczniew, Rusiec, Siemkowice, Skierniewice – gm. wiejska, Sokolniki, Tuszyń, Zduńska Wola, Zgierz, Żarnów).

1. ATRAKCYJNOŚĆ KRAJOBRAZU KULTUROWEGO

1.1. Tworzenie uwarunkowań dla skutecznej ochrony dziedzictwa kulturowego

ZADANIA PRZYJĘTE W WPONZ NA LATA 2020-2023		
ZADANIA	Realizacja zadań	
	2020-2021	2022-2023
1.1.1. Tworzenie uwarunkowań prawnych i programowych		
▪ stanowienie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego (w tym zmiany mpzp) z uwzględnieniem ochrony zabytków i ich ekspozycji, zwłaszcza obszarów o szczególnych wartościach zabytkowych i krajobrazowych (w tym dla parków kulturowych), miejscowości w sieci ośrodków historycznych oraz zabytkami na liście obiektów i obszarów reprezentatywnych;	TAK	TAK
▪ stanowienie uchwał reklamowych, przede wszystkim w ośrodkach historycznych, a szczególnie w tych, których wnętrza krajobrazowe wymagają kompleksowej interwencji w zakresie uporządkowania przestrzeni ² ;	TAK	TAK
▪ opracowanie i aktualizacja gminnych i powiatowych programów opieki nad zabytkami;	TAK	TAK
▪ opracowanie i aktualizacja programów rewitalizacji;	TAK	TAK
▪ wpisywanie zabytków nieruchomych do rejestru;	TAK	TAK
▪ umieszczenie zabytków na Liście Światowego Dziedzictwa Kulturowego i Przyrodniczego UNESCO, m.in. cmentarza żydowskiego w Łodzi;	NIE/ W PROCESIE	W PROCESIE
▪ stanowienie pomników historii w odniesieniu do obiektów i zespołów odznaczających się wyjątkowymi wartościami zabytkowymi (utrwalonymi w powszechnej świadomości) i znaczeniem dla dziedzictwa kulturowego kraju, w szczególności są to ³ : romańska archikolegiata w Tumie, zespół drewnianego kościoła w Boguszycach, grupa XVI-wiecznych drewnianych kościołów wieluńskich, układ urbanistyczny Piotrkowa Trybunańskiego, zespół kościoła romańskiego w Strońsku ⁴ ;	NIE/ W PROCESIE	TAK
▪ stanowienie parków kulturowych dla obszarów odznaczających się szczególnymi wartościami krajobrazu kulturowego (z wymaganymi dokumentami): zespół osadniczo - przestrzenny Tum - Łęczycza, Pole bitwy nad Rawką, Śladami Prymasów, Zawiszy, Walewskiej i Napoleona – łowicki park kulturowy (rejon gmin: Łowicz, Zduny, Kiernoza, Bielawy), południowa część ul. Piotrkowskiej w Łodzi, Ruda – Popioły – zespół willi letniskowych w Łodzi, młyny nad Grabią, Spała – Inowłódz, Ozorków klasycystyczny (układ przestrzenny), Gidle z zespołami sakralnymi;	NIE	NIE
▪ stanowienie form ochrony obszarowej z uwzględnieniem kontekstu krajobrazowego na terenach charakterystycznych dla historii i tradycji osadniczej regionu ⁵ , w tym: ✓ założenia przestrzennych miast, miasteczek i osiedli: Drzewica – układ przestrzenny (miasto z zamkiem), Sieradz – układ urbanistyczny z zespołami sakralnymi, Sulejów z Podklasztorzem, Uniejów – Spycimierz, układ urbanistyczny Jeżowa, układ przestrzenny Pabianic, układ przestrzenny Gidle-Pławno, Posiadła wodno-fabryczne w dolinie rzeki Jasień w Łodzi, Warta – układ urbanistyczny z zespołami sakralnymi, układ	NIE	NIE

² Wprowadzenia uchwał wymagają ośrodki, na obszarze których funkcjonują parki kulturowe i pomniki historii oraz zachowały się reprezentatywne układy przestrzenne. Ponadto w WPONZ na lata 2020-2023 wytypowano kilka dodatkowych ośrodków, w których przestrzeń, ze względu na chaos przestrzenny spowodowany licznymi i nieuporządkowanymi reklamami, wymaga pilnej interwencji.

³ Zbiór rekomendacji Wojewódzkiego Programu Opieki nad Zabytkami w Województwie Łódzkim na lata 2020-2023 nie ma charakteru listy zamkniętej.

⁴ Obiekty i zespoły odznaczające się wyjątkowymi wartościami zabytkowymi proponowane do ustanowienia pomników historii wykazano w załączniku 1 Wojewódzkiego Programu Opieki nad Zabytkami w Województwie Łódzkim na lata 2020-2023.

⁵ Zbiór rekomendacji przedstawiony w załączniku 3 Wojewódzkiego Programu Opieki nad Zabytkami Województwa Łódzkiego na lata 2020-2023 nie ma charakteru listy zamkniętej – inicjatywa należy do samorządów, które zgodnie z przepisami obowiązującymi w dziedzinie ochrony zabytków mogą tworzyć parki kulturowe na podstawie uchwały rady gminy, po zasięgnięciu opinii właściwego wojewódzkiego konserwatora zabytków.

**SPRAWOZDANIE Z REALIZACJI WOJEWÓDZKIEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI W WOJEWÓDZTWIE ŁÓDZKIM
NA LATA 2020 – 2023. STADIUM 2022 – 2023**

urbanistyczny Wielunia, założenie przestrzenne z zespołem pałacowym w Wolborzu, założenie przestrzenne Złoczewa, założenie przestrzenne Żarnowa z zespołem kościoła i grodem kasztelańskim (tzw. Szwedzką Górą), osiedle pracowników kolei w Koluszkach, osiedle kolejowe w Zduńskiej Woli-Karsznicach; ✓ obszarów z cennymi zespołami obiektów obronnych, rezydencjalnych i sakralnych: Besiekiery, zespół zamku w Oporowie, rejon Boguszyca (Boguszyce – Stare Byliny), cerkiew Aleksandra Newskiego w Łodzi, zespół klasztorny filipinów z sanktuarium w Studziannej-Poświętnem, Las Łagiewnicki, Ożarów – Kocilew, dolina Prosnicy (Bolesławiec – Chróścina); ✓ cennych układów przestrzennych wsi: Bąkowa Góra, Chełmo, Lubień, Majkowice, Skotniki, Skórkowice, Węglewice, Wólka Skotnicka, Złaków Borowy, Złaków Kościelny; ✓ obszarów związanych z historycznymi postaciami: Lipce Reymontowskie (Wł. Reymont), dolina Moszczenicy (Byszewy - Stare Skoszewy, J. Iwaszkiewicz); ✓ obszarów o treściach archeologicznych: osada Krakówek w Brzezinach, Stara Rawa – Dzwonkowice, obszar wokół zbiornika Jezioro, Konopnica – Stobin, Krzętle, „Wioska Lutomierska”, Burzenin – Witów, Kamion – Toporów – Przywóz, obszarów w Wieruszowie i Rawie Mazowieckiej;		
▪ opracowanie i aktualizacja planów ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych.	TAK	TAK
1.1.2. Tworzenie uwarunkowań finansowych		
▪ przyznawanie dotacji finansowych na różnych poziomach zarządzania ukierunkowanych na poprawę stanu zachowania obiektów, ze szczególnym uwzględnieniem obiektów zagrożonych w tym stanie (w tym reprezentatywnych i stanowisk archeologicznych);	TAK	TAK
▪ wdrażanie mechanizmów wsparcia dla projektów obywatelskich dotyczących materialnego i niematerialnego dziedzictwa regionu (Budżet Obywatelski Województwa Łódzkiego, organizacja konkursu ofert na realizację zadań publicznych województwa łódzkiego z zakresu kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, organizacja konkursu na realizację projektów z zakresu edukacji kulturowej, organizowanego w ramach programu Narodowego Centrum Kultury – Bardzo Młoda Kultura 2023-2025, dofinansowanie projektów obywatelskich dotyczących materialnego i niematerialnego dziedzictwa regionu w ramach konkursu ofert na realizację zadań publicznych Województwa Łódzkiego z zakresu turystyki i krajoznawstwa).	TAK	TAK

WSKAŹNIKI PRZYJĘTE W WPONZ NA LATA 2020-2023 DO MONITOROWANIA DZIAŁANIA 1.1.

Działanie	Wskaźnik monitorowania	Stan wyjściowy w 2019 r.	Stan w 2021 r.	Stan w 2023 r.	Stan oczekiwany w 2023 r.
Cel operacyjny 1. ATRAKCYJNOŚĆ KRAJOBRAZU KULTUROWEGO					
Działanie 1.1. Tworzenie uwarunkowań dla skutecznej ochrony dziedzictwa kulturowego	Liczba gminnych ewidencji zabytków	165	169	170	177
	Liczba gminnych programów opieki nad zabytkami	22+5 ⁶	27+4 ⁷	48+9 ⁸	177
	Liczba powiatowych programów opieki nad zabytkami	3+1 ⁹	4+1 ¹⁰	6	21
	Liczba parków kulturowych	4	4	3	6

⁶ Liczba gminnych programów opieki nad zabytkami tracących ważność z końcem 2019 r. (5 dokumentów).

⁷ Liczba gminnych programów opieki nad zabytkami tracących ważność z końcem 2021 r. (4 dokumenty).

⁸ Liczba programów opieki nad zabytkami tracących ważność z końcem 2023 r. (9 dokumentów).

⁹ Liczba powiatowych programów opieki nad zabytkami tracących ważność z 2019 r. (1 dokument - Powiatowy Program Opieki nad Zabytkami Powiatu Opoczyńskiego).

¹⁰ Liczba powiatowych programów opieki nad zabytkami tracących ważność z końcem 2021 r. (1 dokument - Powiatowy Program Opieki nad Zabytkami Powiatu Łowickiego).

**SPRAWOZDANIE Z REALIZACJI WOJEWÓDZKIEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI W WOJEWÓDZTWIE ŁÓDZKIM
NA LATA 2020 – 2023. STADIUM 2022 – 2023**

	Liczba pomników historii	4	4	5	5
	Liczba zabytków wpisanych do rejestru na 1000 km ²	151	151,8	154,5	Nie mniej niż wartość w roku bazowym
	Średnia wartość dotacji na prace przy jednostkowym zabytku przyznanych ze środków jst ¹¹	104 600	147 900	235 600	Nie mniej niż wartość w roku bazowym
	Średnia roczna wartość dotacji na prace przy zabytkach przyznanych ze środków jst ¹²	5,3	8,75	19,7	Nie mniej niż wartość w roku bazowym

Źródło: opracowanie własne BPPWŁ w Łodzi.

INFORMACJA NA TEMAT REALIZACJI ZADAŃ

✂ ZADANIE 1.1.1. TWORZENIE UWARUNKOWAŃ PRAWNYCH I PROGRAMOWYCH

REALIZACJA ZADAŃ MONITOROWANYCH USTALONYM WSKAŹNIKIEM

- ✓ **liczba gmin deklarujących posiadanie gminnej ewidencji zabytków (GEZ)** wzrosła w latach 2020-2023 ze 165 do 170 (Rys. 1). GEZ zostały przyjęte zarządzeniami przez 3 gminy: Brąszewice¹³, Gomunice¹⁴, Kobbie Wielkie.¹⁵ Miasto Łódź dokonało formalnego zatwierdzenia gminnej ewidencji zabytków w 2020 r.¹⁶, z kolei gmina Łubnice w 2021 r. zadeklarowała posiadanie gminnej ewidencji zabytków¹⁷, zarówno w formie wykazu obiektów, jak i kart obiektów.
- ✓ W latach 2022-2023 jedyną jednostką, która przyjęła gminną ewidencję zabytków była gmina Zadzim (2022 r.).

¹¹ Wartość całkowita dotacji (w zł)/liczba dotowanych zabytków w okresach sprawozdawczych (stan w 2021 r. – obliczenia dla okresu 2020-2021; stan w 2023 r. – obliczenia dla okresu 2022-2023). Wartość wskaźnika dla stanu w 2023 r. ma charakter orientacyjny, gdyż część gmin uwzględniła w dotacjach jako własne również środki pochodzące z RPOZ.

¹² Wartość średnia roczna nakładów (wyrażona w mln zł) z ostatnich dwóch lat, ustalona na podstawie dotacji przyznanych przez jst odpowiednio w dwuletnich okresach: 2018-2019; 2020-2021; 2022-2023. Wartość wskaźnika dla lat 2022-2023 ma charakter orientacyjny, ponieważ część z gmin uwzględniła w dotacjach również środki pochodzące z RPOZ.

¹³ Zarządzenie nr 5/2020 Wójta Gminy Brąszewice z dnia 26 marca 2020 r.

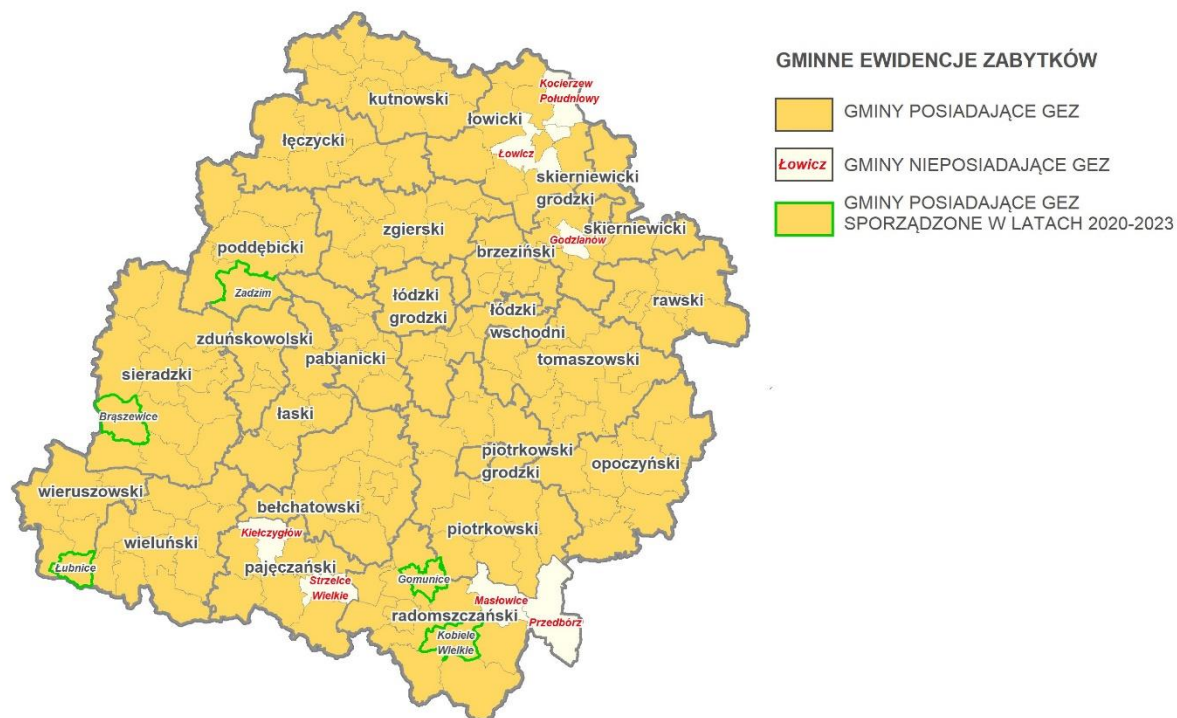
¹⁴ Zarządzenie nr 65/2020 Wójta Gminy Gomunice z dnia 3 lipca 2020 r.

¹⁵ Zarządzenie nr 22/2021 Wójta Gminy Kobbie Wielkie z dnia 14 maja 2021 r.

¹⁶ Zarządzenie nr 3397/VIII/20 z dnia 28 lutego 2020 r., zmienione Zarządzeniem Nr 6843 /VIII/21 Prezydenta Miasta Łodzi z dnia 26 marca 2021 r.

¹⁷ We wcześniejszych latach gmina Łubnice nie wykazywała posiadania gminnej ewidencji zabytków.

Rys. 1. Gminne ewidencje zabytków (stan na 2023 r.)

Źródło: opracowanie własne BPPWŁ w Łodzi na podstawie danych ankietowych (stan na 2023 r.).

- ✓ **Gminne programy opieki nad zabytkami** (GPOnZ) opracowywane są na cztery kolejne lata. Od momentu powstania w 2003 r. obowiązku ich tworzenia łącznie 74 (41,8%) gminy województwa łódzkiego chociaż raz uchwaliły programy opieki nad zabytkami, które zostały opublikowane¹⁸ i są ogólnie dostępne¹⁹. Warto podkreślić fakt, że gmina Koluszki przyjęła w 2020 r. czwartą już edycję dokumentu, zachowując jako jedyna w województwie łódzkim ciągłość obowiązywania dokumentów od 2008 r. (Tab. 1).

Liczba aktualnych gminnych programów opieki nad zabytkami znacząco wzrosła do 57 w latach 2022-2023 względem obowiązujących w 2019 r. 22 dokumentów (159%). Należy jednocześnie zwrócić uwagę, że z początkiem 2024 r. 9 spośród 57 programów przestało być aktualne. Są to programy dla gmin: Brójce, Kluki, Koluszki, Krośnice, Łowicz m., Radomsko m., Sieradz m., Uniejów, Zduńska Wola gm.

W latach 2022-2023 gminne programy opieki nad zabytkami obowiązywały w gminach: Bełchatów gm.²⁰, Biała Rawska, Błaszki, Brzeszewice, Brójce, Burzenin, Dalików, Dobroń, Domaniewice, Drużbice, Działoszyn, Gorzkowice, Góra Świętej Małgorzaty, Grabów, Inowódz, Kiełczygłowy, Kleszczów, Kluki, Koluszki, Krośnice, Ksawerów, Kutno gm., Kutno m., Lgota Wielka, Ładzice, Łask, Łęki Szlacheckie, Łowicz gm., Łowicz m., Łódź, Łubnice, Łyszkowice,

¹⁸ Dane zagregowane do dnia 31.12.2023 r. na podstawie Dziennika Urzędowego Województwa Łódzkiego oraz ankietowych badań własnych wśród jednostek samorządu terytorialnego.

¹⁹ W latach 2007-2013 programy takie opracowano również dla gmin: Piątek, Rawa Mazowiecka gm., Stryków, Zgierz gm. (archiwum NID Łódź), a także dla gmin: Aleksandrów, Łanięta, Oporów, Ostrówek, Złoczew, jednak w przypadku tej ostatniej grupy gmin zawartość dokumentów jest nieweryfikowalna z uwagi na brak ich upublicznienia. Z tego powodu nie zostały one uwzględnione w ogólnej statystyce.

²⁰ Oznaczono podkreśleniem 19 gmin, które w latach 2022-2023 opracowały i opublikowały swe pierwsze edycje programów opieki.

**SPRAWOZDANIE Z REALIZACJI WOJEWÓDZKIEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI W WOJEWÓDZTWIE ŁÓDZKIM
NA LATA 2020 – 2023. STADIUM 2022 – 2023**

Moszczenica, Nowosolna, Pajęczno, Pątnów, Piotrków Trybunalski, Przedbórz, Radomsko gm., Radomsko m., Rawa Mazowiecka m., Rusiec, Sadkowiec, Sędziejowice, Sieradz gm., Sieradz m., Skierniewice m., Sulejów, Szadek, Szczerców, Ujazd, Uniejów, Warta, Wartkowice, Wieluń, Wodzierady, Wolbórz, Wróblew, Zduńska Wola m., Zduńska Wola gm., Żelów. Programy opieki nad zabytkami gmin: Drużbice, Rusiec, Ujazd, Wodzierady i Wróblew zostały uchwalone na okres pięcioletni, czyli wbrew zasadzie wyrażonej w ustawie. Gminy, które posiadały program opieki ważny tylko w pierwszym roku sprawozdawczym (2022) i jednocześnie nie doczekały się uchwalenia kolejnej edycji programu w 2023 r. to: Błaszki, Grabów, Łódź, Łask, Skierniewice m.

Tab. 1. Obowiązujące gminne programy opieki nad zabytkami wg ich horyzontu czasowego

	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026
Bełchatów gm.			2022-2025				
Biała Rawska				2023-2026			
Błaszki	2019-2022						
Brąszewice				2023-2026			
Brójce	2020-2023						
Burzenin	2018-2021			2023-2026			
Dalików				2023-2026			
Dobroń				2023-2026			
Domaniewice			2022-2025				
Drużbice	2020-2024						
Działoszyn			2022-2025				
Gorzkowice		2021-2024					
Góra Świętej Małgorzaty	2019-2022			2023-2026			
Grabica	2017-2020						
Grabów	2019-2022						
Inowłódz		2021-2024					
Kielczygłów			2022-2025				
Kleszczów			2022-2025				
Kluki	2020-2023						
Koluszki	2020-2023						
Krośniewice	2020-2023						
Ksawerów		2021-2024					
Kutno m.		2021-2024					
Kutno gm.				2023-2026			
Lgota Wielka	2019-2022			2023-2026			
Ładzice				2023-2026			
Łask	2019-2022						
Łęki Szlacheckie		2021-2024					
Łowicz gm.				2023-2026			
Łowicz m.	2020-2023						
Łódź	2019-2022						
Łubnice				2023-2026			
Łyszkowice			2022-2025				
Moszczenica			2022-2025				
Nowosolna		2021-2024					
Pajęczno			2022-2025				
Pątnów			2022-2025				

**SPRAWOZDANIE Z REALIZACJI WOJEWÓDZKIEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI W WOJEWÓDZTWIE ŁÓDZKIM
NA LATA 2020 – 2023. STADIUM 2022 – 2023**

Piotrków Trybunalski m.	2020-2023				
Poddębice	2017-2020				
Przedbórz				2023-2026	
Radomsko gm.				2023-2026	
Radomsko m.	2020-2023				
Rawa Mazowiecka m.		2021-2024			
Rusiec				2023-2027	
Rzeczyca	2017-2020				
Sadkowice			2022-2025		
Sędziejowice	2019-2022			2023-2026	
Sieradz gm.				2023-2026	
Sieradz m.	2020-2023				
Skierniewice m.	2018-2022				
Skierniewice gm.	2017-2020				
Sulejów		2021-2024			
Szadek				2023-2026	
Szczerców	2017-2020			2023-2026	
Ujazd	2018-2021			2023-2027	
Uniejów	2020-2023				
Warta	2017-2020		2022-2025		
Wartkowice	2018-2021		2022-2025		
Wieluń				2023-2026	
Wodzierady				2023-2027	
Wolbórz				2023-2026	
Wróblew			2022-2026		
Zduńska Wola m.	2017-2020	2021-2024			
Zduńska Wola gm.	2020-2023				
Zelów	2018-2021		2022-2025		
Żychlin	2017-2020				

Źródło: opracowanie własne BPPWŁ w Łodzi (stan na 2023 r.)

- ✓ Mniejszą skalę wzrostu zaobserwowano w przypadku liczby **powiatowych programów opieki (PPOnZ)** – zarówno w 2022, jak i 2023 r., obowiązywało 6 dokumentów (arytmetycznie o 2 więcej niż w 2019 r.). Odnotowany przyrost wartości dotyczył powiatów: brzezińskiego, radomszczańskiego i rawskiego. Ogółem na koniec 2023 r. aktualne programy opieki nad zabytkami posiadały powiaty: bełchatowski (2021-2024), brzeziński (2022-2025), łowicki (2022-2025), radomszczański (2022-2025), rawski (2022-2025) i wieruszowski (2023-2026). W latach 2020-2023 wygasły i nie zostały wznowione programy opieki nad zabytkami powiatów: łaskiego, opoczyńskiego, piotrkowskiego, skierniewickiego.
- ✓ **Liczba parków kulturowych (PK)** w województwie łódzkim zmniejszyła się z 4 do 3. Park Kulturowy ulicy Piotrkowskiej w Łodzi utworzono Uchwałą Rady Miejskiej w Łodzi Nr XXI/483/15 z dnia 9 grudnia 2015 r., jednakże z powodów formalnych (braku planu ochrony), ww. uchwała w sprawie utworzenia Parku Kulturowego ulicy Piotrkowskiej na mocy wyroku NSA (II OSK 3243/20) z dnia 26.09.2023 r.) została uchylona w całości. Władze miasta Łodzi w 2024 r. podjęły starania mające na celu ponowne utworzenie Parku Kulturowego ulicy Piotrkowskiej (w zasięgu rozszerzonym o odcinek ulicy Piotrkowskiej na południe od alei: Mickiewicza i Piłsudskiego). Samorządy gminne generalnie nie uwzględniały w swoich dokumentach ustaleń dotyczących powoływania PK, również tych proponowanych w WPOnZ na lata 2020-2023. Tylko jeden

z dziewięciu obszarów odznaczających się szczególnymi wartościami krajobrazu kulturowego, wskazanych w tym dokumencie do stanowienia parku kulturowego, znalazł się w sferze zainteresowań władz lokalnych (Pole Bitwy nad Rawką, gm. Bolimów).

Część samorządów podtrzymuje za pomocą zapisów w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego wolę powołania PK nie kontynuując jednak realnych działań na poziomie stanowionego prawa miejscowego. W latach 2020-2021 chęć podjęcia działań i ustanowienia PK w nieokreślonej bliżej perspektywie czasowej zgłosiło lub potwierdziło 5 gmin: Bolimów, Nowosolna²¹, Strzelce Wielkie²², Sulejów i Wieluń, z których 4 określiły robocze nazwy potencjalnych lub planowanych obiektów. Najbardziej konkretne i wymierne działania na rzecz stanowienia tej formy ochrony podejmowała gmina Sulejów (w 2021 r.) próbując w ten sposób zabezpieczyć krajobraz kulturowy w otoczeniu pomnika historii pn. Zespół Opactwa Cystersów w Sulejowie (Tab. 2). Niestety, w latach 2022-2023 żaden ze wspomnianych wyżej samorządów gminnych nie podtrzymał dotychczasowego zainteresowania powoływaniem parków kulturowych, jak również żaden z pozostałych nie zadeklarował zamiaru podjęcia takich działań.

Tab. 2. Stanowienie parków kulturowych w latach 2020-2023 na szczeblu samorządów gminnych

Jednostka	Nazwa PK	Obszar PK	Podjęte działania
Bolimów	Pole bitwy nad Rawką	brak informacji	brak konkretyzacji działań ²³
Nowosolna	Śladami J. Iwaszkiewicza w dolinie rzeki Moszczenicy	dolina rzeki Moszczenicy w miejscowościach Byszewy i Stare Skoszewy	brak konkretyzacji działań
Strzelce Wielkie		park podworski	brak konkretyzacji działań
Sulejów	Park Kulturowy Sulejów Podklasztorze	Sulejów Podklasztorze i śródmieście	1) Opracowanie i przyjęcie Planu Ochrony Parku Kulturowego Sulejów Podklasztorze (projektowany) dla strefy śródmiejskiej Sulejowa, 2) Realizacja działań w stosunku do obiektów zabytkowych zawartych w GPOnZ poprzez opracowanie Planu Ochrony Parku Kulturowego Sulejów Podklasztorze
Wieluń	Stare Miasto w Wieluniu	historyczne Stare Miasto	brak konkretyzacji działań

Źródło: Opracowanie własne BPPWŁ w Łodzi na podstawie badań ankietowych.

- ✓ W latach 2020-2023 ustanowiono piąty już **pomnik historii (PH)**²⁴ na terenie województwa łódzkiego. Stało się to na mocy Rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 4 kwietnia 2022 r. w sprawie uznania za pomnik historii obiektu Tum – zespół archikolegiaty pod wezwaniem Najświętszej Maryi Panny i św. Aleksego.

²¹ W Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Nowosolna z 2013 r. zostały wyznaczone granice projektowanego parku kulturowego „Śladami J. Iwaszkiewicza w dolinie rzeki Moszczenicy”. Projektowany park kulturowy został wyznaczony w dolinie rzeki Moszczenicy w miejscowościach Byszewy i Stare Skoszewy.

²² Jako potencjalny zasięg proponowanego przez gminę PK określono „park podworski”.

²³ Gmina Bolimów w corocznych badaniach ankietowych wykonywanych na potrzeby sprawozdań z realizacji kolejnych edycji WPOnZ systematycznie do roku 2022 deklarowała chęć tworzenia PK na swoim terenie. Jednak w badaniu dla 2023 r. gmina nie powtórzyła wcześniejszych deklaracji.

²⁴ Definicję i tryb powoływania PH określa przepis art. 15 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (tekst jednolity - Dz.U. z 2020 r., poz. 282; ze zm.).

Ogółem 11 gmin (6,2%) deklarowało potrzebę lub możliwość ustanowienia pomnika historii na swoim terenie (Bolesławiec, Dobryszce, Krośniewice, Oporów, Pątnów, Piotrków Trybunalski, Regnów, Rozprza, Skierniewice, Skomlin, Wartkowice), w nieokreślonej przyszłości, generalnie nie podając jednak konkretnej lokalizacji i zasięgu obiektu. Do pozytywnych wyjątków należały: gmina Oporów podejmująca działania na rzecz ustanowienia pomnika historii dla zespołu zamku w Oporowie i gmina Pątnów dla grupy XVI-wiecznych drewnianych kościołów wieluńskich.

Archikolegiata w Tumie (fot. JJ, 2023)

Zamek w Oporowie (fot. JJ, 2023)

- ✓ W WPOnZ na lata 2020-2023 wskazano na zasadność i konieczność **objęcia wpisem do rejestru zabytków cennych obszarów i obiektów zabytkowych**²⁵. W okresie obowiązywania dokumentu do rejestru zabytków nieruchomości województwa łódzkiego wpisano 64 nowe obiekty (Tab. 3) w ramach 33 decyzji (w tym zespoły obiektów i pojedyncze zabytki), z czego w latach 2022-2023 Wojewódzki Konserwator Zabytków w Łodzi powołał 22 nowe obiekty w ramach 16 decyzji (Rys. 2). Wszystkie 7 skreśleń z rejestru 5 decyzjami²⁶ przeprowadzonych przez MKiDN nastąpiło w pierwszym okresie monitorowania (2020-2021) (Tab. 4). Liczba zabytków wpisanych do rejestru na 1000 km² wzrosła do końca 2023 r. do 154,5 ze 151,0 w 2019 r., przy wzroście liczby zabytków nieruchomości o nieco ponad 2%.

²⁵ Wpisywanie zabytków do rejestru zgodnie z obowiązującymi w tej dziedzinie przepisami stanowi kompetencję wojewódzkiego konserwatora zabytków (WKZ).

²⁶ W przypadku jednej z decyzji WKZ skreślenia nie objęły wszystkich obiektów będących przedmiotem wpisu – skreślenia miały charakter częściowy.

Rys. 2. Decyzje o wpisie do rejestru zabytków nieruchomych województwa łódzkiego w latach 2022-2023

Źródło: opracowanie własne BPPWŁ w Łodzi na podstawie danych WUOZ-Łódź.

Tab. 3. Decyzje łódzkiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków o wpisie do rejestru zabytków nieruchomych w latach 2020-2023

Lp.	Obiekty	Adres	Gmina	Powiat
2020				
1	dawny kościół mariawicki, ob. kościół parafialny rzymskokatolicki pw. Chrystusa Króla wraz z otoczeniem zabytku (2)*	Zgierz ul. Słowackiego 12	m. Zgierz	zgierski
2	kamienica Jakuba Wojdyławskiego z nieruchomością gruntową (2)	Łódź ul. Piotrkowska 123	m. Łódź	m. Łódź
3	zespół willowy Karola (Kalmy) Reisfelda: willa, portiernia, ogrodzenie frontowe posesji oraz nieruchomość gruntowa (4)	Łódź ul. Rewolucji 1905 r. 67	m. Łódź	m. Łódź
4	kompleks obiektów schronu kolejowego „Anlage Mitte” - schron kolejowy, schron hydroforni, schron elektrowni, schron chłodni, nieruchomość gruntowa (5)	Jeleń b.n.	Tomaszów Mazowiecki	tomaszowski
5	kamienica Roberta Weyraucha z nieruchomością gruntową (2)	Łódź ul. Piotrkowska 41	m. Łódź	m. Łódź
6	budynek mieszkalny, budynek składu wyrobów gotowych, komin fabryczny dawnej fabryki Tow. Akc. Wyrobów Kapeluszkowych Hermana Schlee (3)	Łódź ul. Targowa 2	m. Łódź	m. Łódź
7	kamienica Karola Kretschmera, budynek dawnej wozowni, nieruchomość gruntowa (3)	Łódź ul. 6 Sierpnia 5	m. Łódź	m. Łódź
2021				
8	budynek dawnego składu towarów Spółki Akcyjnej Składow Towarowych "Warrant" (1)	Łódź ul. Targowa b.n.	m. Łódź	m. Łódź
9	dawny pałac i oficyna pałacowa (2)	Niechcice ul. Zakładowa 8	Rozprza	piotrkowski
10	kamienica wraz z nieruchomościami gruntowymi (3)	Łódź ul. Rewolucji 1905 r. 24	m. Łódź	m. Łódź

**SPRAWOZDANIE Z REALIZACJI WOJEWÓDZKIEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI W WOJEWÓDZTWIE ŁÓDZKIM
NA LATA 2020 – 2023. STADIUM 2022 – 2023**

11	kościół parafialny pw. Najświętszego Serca Pana Jezusa wraz z fragmentem nieruchomości gruntowej w obrysie kościoła (2)	Dzietrzniki	Pątnów	wieluński
12	nieruchomość gruntowa jako otoczenie zabytków wpisanych do rejestru - klasztoru oo. Bernardynów oraz kościoła pw. Niepokalanego Poczęcia NMP (1)	Łęczyca ul. Poznańska 18a	Łęczyca	łęczycki
13	budynek dawnego banku i restauracji Europa (1)	Piotrków Trybunalski (pl. Kościuszki 4/ ul. Stronczyńskiego 2)	m. Piotrków Trybunalski	m. Piotrków Trybunalski
14	budynek dawnego składu towarów Spółki Akcyjnej Składów Towarowych "Warrant" (1)	Łódź ul. Wodna b.n.	m. Łódź	m. Łódź
15	kompleks obiektów schronu kolejowego „Anlage Mitte” wraz z nieruchomością gruntową: schron kolejowy, schron hydroforni, schron elektrowni, wentylatorów, filtrów i kotłowni, schron chłodni pary technicznej, schron studni głębinowej; nieruchomość gruntowa (6)	Konewka	Inowódz	tomaszowski
16	budynek administracyjno-biurowy z portiernią dawnej zajezdni tramwajowej „Dąbrowskiego” (1)	Łódź ul. Dąbrowskiego 245	m. Łódź	m. Łódź
17	kamienica Alojzego Balle z nieruchomościami gruntowymi (3)	Łódź ul. Piotrkowska 87	m. Łódź	m. Łódź
2022				
18	kamienica z nieruchomością gruntową (1)	Łódź ul. Pomorska 20	m. Łódź	m. Łódź
19	dawne jatki (1)	Radomsko ul. Przedborska 10	m. Radomsko	radomszczański
20	młyn motorowy braci Pelc (1)	Wilamów 66C	Uniejów	poddębicki
21	kolejowa wodociągowa wieża ciśnień (1)	Głowno ul. Kolejowa	m. Głowno	zgierski
22	willa (z wyłączeniem wnętrza) (1)	Tomaszów Mazowiecki Warszawska 103A	m. Tomaszów Mazowiecki	tomaszowski
23	budynek kinoteatru „Kinema” (1)	Radomsko Narutowicza 8	m. Radomsko	radomszczański
24	kościół parafialny pw. Wszystkich Świętych oraz dzwonnica przykościelna (1)	Bełdów 39	gm. Aleksandrów Łódzki	zgierski
25	kamienica (1)	Piotrków Trybunalski ul. Sienkiewicza 6	m. Piotrków Trybunalski	m. Piotrków Trybunalski
26	dom rezydencjonalny (1)	Łódź ul. Bema 21	m. Łódź	m. Łódź
2023				
27	kamienica, prywatny dom modlitwy Wolfa Reichera i nieruchomość gruntowa, a także historyczny zespół budowlany obejmujący ww. elementy oraz układ zabudowy posesji ²⁷ (4)	Łódź ul. Rewolucji 1905 r. nr 28	m. Łódź	m. Łódź
28	zespół dworsko-parkowy (1) (NID wyróżnia tylko dwór)	Makowiska	Pajęczno	pajęczański

²⁷ Według danych NID decyzja obejmuje 4 obiekty, są to: kamienica Wolfa Reichera, dom modlitwy Wolfa Reichera, historyczny zespół budowlany, działka; z kolei na geoportalu m. Łódź (INTERSIT) są nią objęte: kamienica Wolfa Wilhelma Reichera, oficyny mieszkalne kamienicy Wolfa Wilhelma Reichera, synagoga, historyczny układ zabudowy posesji (bez wskazania nieruchomości gruntowej).

**SPRAWOZDANIE Z REALIZACJI WOJEWÓDZKIEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI W WOJEWÓDZTWIE ŁÓDZKIM
NA LATA 2020 – 2023. STADIUM 2022 – 2023**

29	brama ogrodzenia cmentarza przykościelnego przy kościele oo. Pasjonistów pw. Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny (1)	Rawa Mazowiecka ul. Skorupki 3	Rawa Mazowiecka	rawski
30	zespół kościoła parafialnego pw. św. Marcina (kościół, cmentarz przykościelny, brama) (4)	Wiewiec 12	Strzelce Wielkie	pajęczański
31	dwór, z wyłączeniem wnętrza, w granicach jego murów zewnętrznych (1)	Strzelce Wielkie	Strzelce Wielkie	pajęczański
32	Działka ewidencyjna (nieruchomość gruntowa) (nr 21/2; obręb S-8) (1)	Łódź, ul. Piotrkowska 203/205	m. Łódź	m. Łódź
33	budynek dawnej synagogi z budynkiem klatki schodowej i łącznikiem, bez wnętrza (1)	Opoczno, ul. Janasa 13/15	Opoczno	opoczyński

* W nawiasie liczba obiektów wpisanych do rejestru daną decyzją.

Źródło: opracowanie własne BPPWŁ w Łodzi na podstawie danych WUOZ-Łódź.

Tab. 4. Decyzje Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego (MKiDN) o skreśleniu z rejestru zabytków nieruchomych w latach 2020-2023

Lp.	Obiekt	Miejscowość	Gmina	Powiat
2020				
1	północny łącznik maszynowni w zespole fabrycznym tzw. Nowej Tkalni Towarzystwa Akcyjnego Wyróbów Bawełnianych K.W. Scheiblera - skreślenie częściowe (1)*	Łódź ul. Tymienieckiego 3/7; ul. Milionowa 2-4	m. Łódź	m. Łódź
2021				
2	budynki oznaczone literami 1G, 1H, 1I w historycznym zespole budowlanym tzw. Nowej Tkalni Towarzystwa Akcyjnego Wyróbów Bawełnianych K.W. Scheiblera – skreślenie częściowe (3)	Łódź ul. Tymienieckiego 3/7; Milionowa 2-4	m. Łódź	m. Łódź
3	dwór (1)	Parzno	Kluki	Bełchatowski
4	budynek mieszkalny (1)	Brzeziny ul. Piłsudskiego 35	m. Brzeziny	brzeziński
5	budynek mieszkalny (1)	Ozorków Pl. Jana Pawła II nr 3	m. Ozorków	zgierski

* W nawiasie liczba obiektów skreślonych z rejestru w ramach danej decyzji.

Źródło: opracowanie własne BPPWŁ w Łodzi na podstawie danych WUOZ-Łódź.

**REALIZACJA ZADAŃ, DLA KTÓRYCH NIE USTALANO W WPONZ NA LATA 2020-2023
WSKAŹNIKA MONITOROWANIA**

- ✓ W latach 2020-2023 gminy województwa łódzkiego kontynuowały proces **stanowienia miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego** (w tym zmian mpzp)²⁸. W okresie tym opracowano kolejnych 1720 miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego (ze zmianami) o łącznej powierzchni 48 010 ha, ale żaden plan nie obejmował jednostki administracyjnej w całości. Najwięcej inicjatyw planistycznych podjęto w tym okresie w gminach: Pabianice (234), Parzęczew (115), Mokrsko (96), Żelów (53), Rozprza i Stryków (po 40) oraz w miastach: Łodzi (64) i Skierniewicach (37). W pozostałych gminach miejscowymi planami

²⁸ Zgodnie z obowiązującymi przepisami mpzp uwzględniają ochronę zabytków i ich ekspozycji, co ma znacznie zwłaszcza dla obszarów o szczególnych wartościach zabytkowych i krajobrazowych (w tym dla parków kulturowych), miejscowości w sieci ośrodków historycznych oraz zabytków na liście obiektów i obszarów reprezentatywnych. Potrzeba procedowania i uchwalania mpzp jest istotna również w przypadku obszarów priorytetowych w zasięgach wskazanych w WPONZ na lata 2020-2023.

zagospodarowania przestrzennego w latach 2020-2023 objęto jedynie niewielkie fragmenty obszarów gmin. Ponadto obszarem, który w 2022 r. niemal w całości pokryty został zmianami w planie miejscowym jest gmina Czerniewice.

Na koniec 2023 r. miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego obejmowały niewiele ponad 1/3 powierzchni województwa (641 210 ha – 35,2% powierzchni województwa). W odniesieniu do poszczególnych gmin stopień pokrycia tego typu dokumentami jest zróżnicowany. Ze 177 jednostek administracyjnych, aż 171 gmin posiada obowiązujące miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego, z czego większość to plany fragmentaryczne, jedynie 38 gmin jest nimi objęta w całości, obejmując 21,5% powierzchni województwa łódzkiego. Sześć gmin nie posiada na swoim obszarze mpzp, są to: Bedlno, Brąszewice, Czastary, Łęki Szlacheckie, Oporów i Poświętne (Rys. 3).

Procedowane w 20 gminach mpzp²⁹ (Aleksandrów Łódzki, Białaczów, Błaszki, Burzenin, Dmosin, Domaniewice, Inowódz, Łask, Łowicz, Łódź, Moszczenica, Ozorków, Pabianice, Radomsko, Warta, Wartkowice, Widawa, Wieluń, Zduńska Wola, Zgierz) objęły obiekty i obszary reprezentatywne oraz obszary priorytetowe, w ramach 13 ośrodków historycznych.

Uchwały o ustanowieniu mpzp przyjęto w 14 jednostkach samorządu gminnego (Aleksandrów Łódzki, Błaszki, Brzeziny, Czerniewice, Dalików, Dmosin, Domaniewice, Łódź, Sieradz, Skierniewice, Stryków, Uniejów, Warta, Żelów), w tym dla 11 ośrodków historycznych. Działania te można uznać za niewystarczające, ponieważ w powiatach: bełchatowskim, piotrkowskim i zduńskowolskim żaden zabytek reprezentatywny nie znajduje się w zasięgu miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego.

- ✓ **Stanowienie uchwał krajobrazowych**³⁰, będących dodatkowym narzędziem porządkującym krajobraz kulturowy i zabytkową przestrzeń miast i wsi, szczególne znaczenie ma dla ośrodków historycznych. W realizacji tego zadania w latach 2022-2023 **nie odnotowano postępów**. W latach 2020-2023 nieskuteczną procedurę przygotowania uchwały reklamowej prowadziły miasta: Aleksandrów Łódzki³¹, Bełchatów³² i Zgierz³³. Ponadto nie kontynuowano działań w tym zakresie zainicjowanych we wcześniejszych latach (2015-2019) w ośrodkach historycznych tj.: Wieluń³⁴ i Zduńska Wola³⁵ (rozpoczęcie w 2015 r.), Konstantynów Łódzki i Lututów (2016), Kutno i Opoczno (2017), a także Radomsko (2019).

²⁹ Lub zmiany dotychczasowego mpzp.

³⁰ Uchwały krajobrazowe, zwane inaczej reklamowymi (lub kodeksami reklamowymi) ustalane są przez rady gmin na podstawie art. 37 ust. 1 ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym.

³¹ Uchwała nr XLIII/314/21 z dnia 29 września 2021 r.

³² Podjęcie uchwały o przystąpieniu do sporządzenia uchwały reklamowej dla miasta Bełchatowa nastąpiło w dn. 30.11.2017 r. Projekt uchwały reklamowej poddany konsultacjom społecznym poprzez wyłożenie publiczne projektu w dniu 26 października 2020 r. (<https://sprzatamyreklamy.org/uchwaly-krajobrazowe-w-polsce/>).

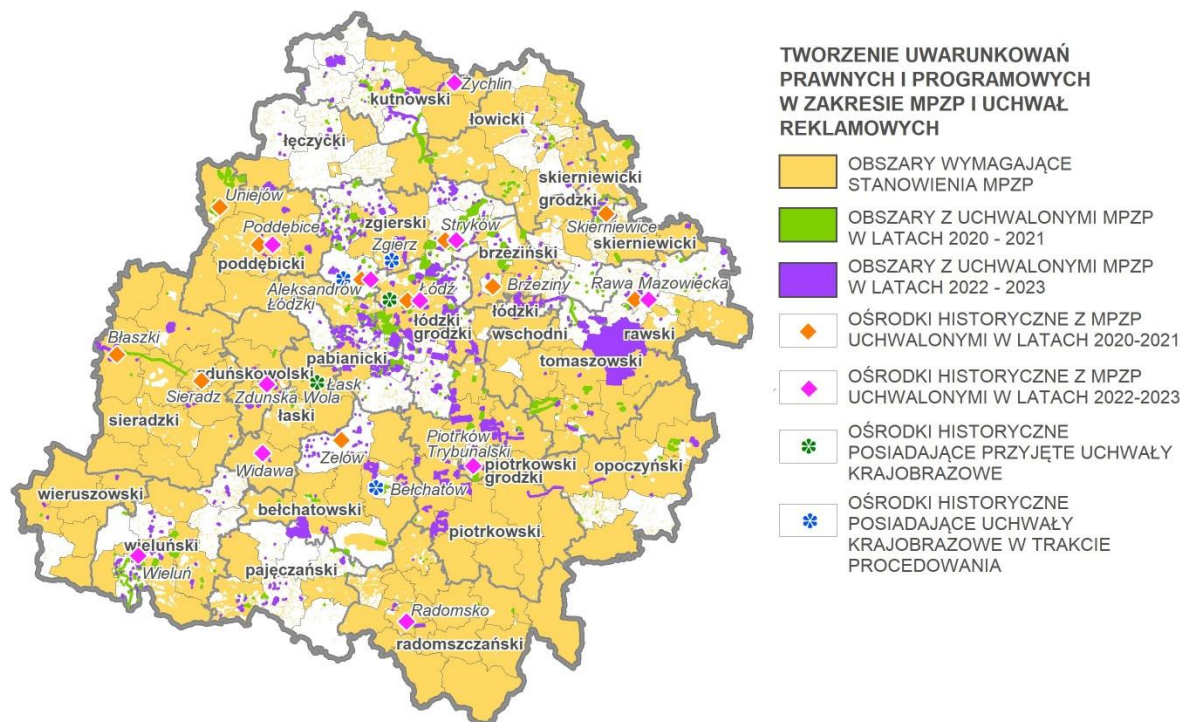
³³ Miasto rozpoczęło w dniu 17 czerwca 2019 r. konsultacje społeczne dotyczące procedury sporządzania uchwały krajobrazowej. W ramach konsultacji przeprowadzona została tzw. ankieta krajobrazowa, której wyniki zostały omówione i zaprezentowane w dniu 18 lutego 2020 r. (<https://www.miasto.zgierz.pl/pl/page/uchwala-krajobrazowa/>).

³⁴ Uchwała intencyjna w sprawie zasad sytuowania m.in. tablic reklamowych.

³⁵ Prace nad założeniami do Kodeksu Krajobrazowego dla miasta Zduńska Wola zostały wstrzymane z uwagi na niewielkie zainteresowanie mieszkańców.

- ✓ **Uchwały krajobrazowe** obowiązywały w latach 2020-2023 w dwóch tylko miastach województwa łódzkiego – Łodzi³⁶ i Łasku³⁷, analogicznie do okresu sprawozdawczego 2020-2021.

Rys. 3. Tworzenie uwarunkowań prawnych dla skutecznej ochrony dziedzictwa kulturowego w ramach miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego (mpzp) i uchwał reklamowych (stan na 2023 r.)

Źródło: opracowanie własne BPPWŁ w Łodzi.

- ✓ Do końca 2023 r. gminy miały możliwość wyboru ścieżki w zakresie **opracowywania i aktualizacji programów rewitalizacji** – mogły ją prowadzić na podstawie Ustawy o samorządzie gminnym³⁸ albo na podstawie Ustawy o rewitalizacji. W przypadku wyboru pierwszej drogi gminy mogły (choć nie musiały) oprzeć się na procedurach opisanych w Wytycznych w zakresie rewitalizacji

³⁶ Uchwała Nr XXXVII/966/16 Rady Miejskiej w Łodzi z dnia 16 listopada 2016 r. w sprawie ustalenia zasad i warunków sytuowania obiektów małej architektury, tablic reklamowych i urządzeń reklamowych oraz ogrodzeń, ich gabarytów, standardów jakościowych oraz rodzajów materiałów budowlanych, z jakich mogą być wykonane, dla miasta Łodzi. Łódzka uchwała została zaskarżona przez wojewodę do WSA (czerwiec 2017 r.), co poskutkowało unieważnieniem jej w całości (11.08.2017 r.). Miasto Łódź odwołało się od wyroku do Naczelnego Sądu Administracyjnego (03.11.2017 r.). Do czasu rozstrzygnięcia ze strony NSA, który nakazał WSA rozpatrzyć sprawę ponownie (15.10.2019 r.), Kodeks jest obowiązującym dokumentem (wyrok WSA nie jest prawomocny). W międzyczasie miasto Łódź podjęło prace nad nową uchwałą krajobrazową (Kodeks Krajobrazowy) (07.03.2018 r.). Konsultacje społeczne zapisów tego dokumentu przeprowadzone były w maju 2019 r. Nakazy i ograniczenia dotyczące umieszczania nośników reklamowych określa również Uchwała nr XXI/483/15 Rady Miejskiej w Łodzi z dnia 9 grudnia 2015 r. w sprawie utworzenia Parku Kulturowego ulicy Piotrkowskiej. Jednocześnie należy pamiętać, iż zapisy kodeksu reklamowego z założenia obowiązywać miały w obszarze Parku Kulturowego ulicy Piotrkowskiej, jednak uchylenie w całości uchwały w sprawie jego utworzenia na mocy wyroku NSA (II OSK 3243/20) z dnia 26.09.2023 r.) powoduje, że stały się praktycznie bezprzedmiotowe, choć nadal powinny być respektowane.

³⁷ W dniu 16 marca 2016 r. podjęto uchwałę o przystąpieniu do sporządzenia dokumentu regulującego sytuowanie reklam w Łasku. Wyłożenie projektu uchwały nastąpiło w dniu 6 września 2019 r. a ostateczne jej uchwalenie w dniu 5 lutego 2020 r. (Uchwała Nr XVIII/203/2020 Rady Miejskiej w Łasku).

³⁸ Ustawa o samorządzie gminnym art. 18 ust. 2 pkt 6.

w programach operacyjnych na lata 2014-2020³⁹. Od 1 stycznia 2024 r. procesy rewitalizacyjne prowadzone są wyłącznie według zasad Ustawy o rewitalizacji na podstawie Gminnych Programów Rewitalizacji, co stosownie do zapisów ww. Ustawy... daje gminom możliwość wykorzystania specjalistycznych narzędzi tj. wyznaczenie Specjalnej Strefy Rewitalizacji⁴⁰ oraz opracowanie Miejscowego Planu Rewitalizacji. Jednocześnie, mimo że wcześniejsze (lokalne) programy rewitalizacji (z lat 2015-2023) formalnie przestały obowiązywać, niesfinalizowane dotychczas projekty wciąż mogą być realizowane. Część gmin województwa łódzkiego przygotowując się do w/w zmian przepisów przystąpiło w latach 2021-2023 do tworzenia nowych lub uaktualnienia dotychczas obowiązujących gminnych programów rewitalizacji. Uchwały w sprawie wyznaczenia obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji przyjęto do końca 2023 r. łącznie 14 gmin (w tym **12 z ośrodkami historycznymi**⁴¹): Radomsko m. (2021), Biała Rawska, Dalików, Łask, Pątnów, Tomaszów Mazowiecki (2022), Drzewica, Gidle, Osjaków, Piotrków Trybunalski, Skierniewice m., Ujazd, Warta, Żychlin (2023)⁴², jednak przygotowane gminne programy rewitalizacji nie zostały wówczas zaopiniowane przez IZ FEŁ2027 w zakresie zgodności z Ustawą o rewitalizacji oraz z Zasadami realizacji instrumentów terytorialnych w Polsce w perspektywie finansowej UE na lata 2021-2027 (Rys. 4). W perspektywie 2021-2027 ocena GPR odbywa się na podstawie zapisów procedury przyjętej w dniu 23 czerwca 2023 r.⁴³

³⁹ https://www.funduszeuropejskie.gov.pl/media/23916/Wytyczne_dot_rewitalizacji_po_aktualizacji-zatwierdzone02082016clear.pdf; (Wybór prowadzenia rewitalizacji zgodnie z przepisami zawartymi w Wytycznych... pozwalał na skorzystanie ze środków unijnych).

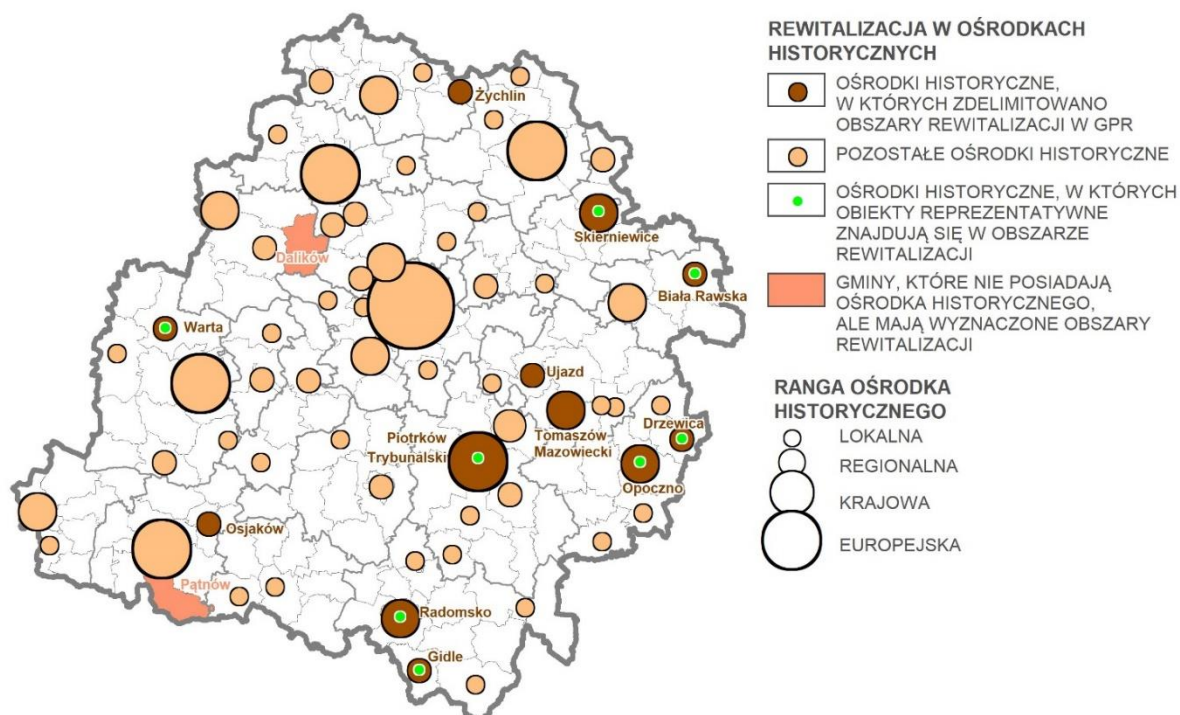
⁴⁰ Specjalna Strefa Rewitalizacji powstaje w drodze uchwały i stanowi akt prawa miejscowego.

⁴¹ W grupie tej nie uwzględniono kilkakrotnie aktualizowanego Gminnego Programu Rewitalizacji Miasta Łodzi. W trakcie opiniowania aktualizacji GPR Miasta Łodzi w 2023 r. Departament Polityki Regionalnej Urzędu Marszałkowskiego Województwa Łódzkiego zakwestionował bowiem przebieg dotychczasowych, nie zmienianych od 2015 r. granic obszaru rewitalizacji.

⁴² Do końca 1. kwartału 2024 r. uchwały w sprawie wyznaczenia obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji przyjęły trzy kolejne gminy (Błaszki, Inowłódz, Kutno m.).

⁴³ „Procedura oceny gminnych programów rewitalizacji w Instytucji Zarządzającej programem regionalnym Fundusze Europejskie dla Łódzkiego 2021-2027”.

Rys. 4. Tworzenie uwarunkowań programowych dla skutecznej ochrony dziedzictwa kulturowego w ramach gminnych programów rewitalizacji – przyjęte uchwały w sprawie wyznaczenia obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji (stan na 31.12.2023 r.)

Źródło: opracowanie własne BPPWŁ w Łodzi.

Wartościową inicjatywę podjęły władze miasta Radomska, które w 2021 r. we współpracy z Instytutem Rozwoju Miast i Regionów rozpoczęły procedurę opracowania Gminnego Programu Rewitalizacji Miasta Radomska 2030+⁴⁴. Miasto Radomska stało się w ten sposób jednym z pierwszych miast w Polsce posiadających dokument strategiczny w zakresie rewitalizacji upoważniający do realizacji działań rozwojowych w nowej perspektywie finansowej.

W 2020 r. Departament Polityki Regionalnej Urzędu Marszałkowskiego Województwa Łódzkiego prowadził spotkania edukacyjno-informacyjne dla gmin (w tym spotkanie informacyjne poświęcone problematyce aktualizacji programów rewitalizacji), pomagał w wypracowaniu systemu monitorowania rewitalizacji, stymulował zdolności gmin do programowania i wdrażania działań rewitalizacyjnych, następnie w 2021 r. zorganizował cykl spotkań pt. „Porozmawiajmy o rewitalizacji”, w ramach których prezentowano dobre praktyki z zakresu rewitalizacji. W 2022 r. realizacja zadania została zakończona.

⁴⁴ Współpraca ta miała doprowadzić do wypracowania modelu przekształceń lokalnego programu rewitalizacji w ustawowy gminny program rewitalizacji, jak również modelu koncepcji architektoniczno-urbanistycznej dla obszaru rewitalizacji oraz wykorzystania narzędzi rewitalizacji do ograniczania negatywnych skutków depopulacji i „rozlewania się” miasta. Gminny Program Rewitalizacji Radomska 2030+ został przygotowany w ramach projektu pn. „Nowy model urbanizacji w Polsce – praktyczne wdrożenie zasad odpowiedzialnej urbanizacji oraz miasta zwarte”, realizowanego przez partnerów: Instytut Rozwoju Miast i Regionów, Ministerstwo Rozwoju, Pracy i Technologii oraz Uczelnię Łazarskiego.

Od początku 2024 r. trwały przygotowania do uruchomienia kolejnego programu wsparcia gmin w prowadzeniu procesów rewitalizacyjnych w ramach Wojewódzkiej Inicjatywy Rewitalizacyjnej (WIR).

- ✓ W latach 2022-2023 nie odnotowano postępów w zakresie realizacji zadania dotyczącego **wpisania obiektów materialnych na Listę Światowego Dziedzictwa UNESCO**. Nie uległa bowiem zmianie sytuacja w przypadku cmentarza żydowskiego w Łodzi posiadającego potencjał predestynujący do wpisania go na Listę Światowego Dziedzictwa UNESCO ze względu na ogromne znaczenie dla kultury żydowskiej, stanowiącej jeden z istotnych elementów tradycji i wielokulturowości Łodzi. Od momentu powołania operatora projektu w 2017 r. a następnie przygotowania przez niego wniosku wraz z merytoryczną dokumentacją zawierającą wyniki niezbędnych badań i analizy, nie zidentyfikowano żadnych działań.
- ✓ W ramach zadania polegającego na **stanowieniu form ochrony obszarowej z uwzględnieniem kontekstu krajobrazowego na terenach charakterystycznych dla historii i tradycji osadniczej regionu** działania podjęte w pierwszym okresie sprawozdawczym (2020-2021) kontynuowały zaledwie 3 gminy (Tab. 5). Należy zauważyć, że spektrum podjętych działań ograniczono do uwzględnienia w SUIKZP oraz mpzp zapisów z zakresu dziedzictwa kulturowego, przez co nie stanowiły one bezpośredniej i właściwej odpowiedzi na intencje zapisów WPOnZ na lata 2020-2023. Spośród 33 gmin, na terenie których znajdują się obszary wskazane do wzmocnienia (w tym stanowienia) form ochrony obszarowej, wymierne działania przeprowadziła zaledwie 1 gmina (Sulejów) podejmując próbę zabezpieczenia krajobrazu kulturowego w otoczeniu pomnika historii pn. Zespół Opactwa Cystersów w Sulejowie poprzez opracowanie i przyjęcie planów ochrony dla projektowanych parków kulturowych – dla Sulejowa Podklasztorze oraz dla strefy śródmiejskiej miasta. Działania te były jednak ograniczone w czasie do 2021 r. i nie były kontynuowane.

Zespół opactwa Cystersów w Sulejowie (fot. PRz, 2021)

Tab. 5. Stanowienie form ochrony obszarowej z uwzględnieniem kontekstu krajobrazowego na terenach charakterystycznych dla historii i tradycji osadniczej regionu w latach 2022-2023 w opinii jst

Jednostka	Opis podjętych działań
Ksawerów	W ramach procedowania miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, m.in. wyznaczono strefę ochrony ekspozycji obiektów zabytkowych, np. obiektów przy ul. Jana Pawła II (Gminny Dom Kultury z Biblioteką) i ul. Szkolnej 12 (pałac O. Kindlera).
Nowosolna	Rada Gminy Nowosolna uchwałą Nr LIX/396/22 z dnia 26 października 2022 r. przystąpiła do sporządzenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Nowosolna obejmującego część obszaru miejscowości Byszewy w rejonie doliny Moszczenicy. Przedmiotem planu będzie ustalenie przeznaczenia i sposobu zagospodarowania terenów zgodnie z wymogami ładu przestrzennego oraz realizowaną polityką przestrzenną gminy określoną w Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Nowosolna. Głównym celem opracowania planu miejscowego będzie ochrona przed urbanizacją terenów porośniętych lasami łęgowymi w dolinie rzeki Moszczenicy oraz wprowadzenie regulacji gwarantujących kształtowanie ładu przestrzennego.
Skierniewice m.	W treści miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego wprowadzono ustalenia w zakresie zasad ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków, w tym krajobrazów kulturowych oraz dóbr kultury współczesnej. Ustalenia te dotyczyły ochrony obiektów i obszarów ujętych w rejestrze zabytków, w GEZ, ustalono strefy ekspozycji dla zabytkowych obiektów (UCHWAŁA NR XLIII/58/2022 RADY MIASTA SKIERNIEWICE z dnia 30 maja 2022 r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego - fragment miasta Skierniewice położony pomiędzy ulicą Kościuszki, terenem PKP i ulicami: 1-go Maja, Placem Dąbrowskiego, Słoneczną, Placem Św. Floriana, Rzeczną oraz rzeką Skierniewką (Łupią).

Źródło: opracowanie własne BPPWŁ w Łodzi na podstawie badań ankietowych.

- ✓ Statystyki dotyczące opracowania **planów ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych**⁴⁵ prowadzone są od bieżącej edycji WPOnZ (2020-2023). Organizację i sposób ochrony zabytków planuje się w jednostkach organizacyjnych posiadających zabytki oraz na poszczególnych stopnia administracji ujmując stan zasobu podlegającego ochronie, zagrożenia, zamiar działania, sposób realizacji, niezbędne siły i środki oraz czas i koszty wykonania w sporządzanych w tym celu dokumentach tj. gminny (również powiatowy, wojewódzki, krajowy) plan ochrony zabytków czy plan ochrony zabytków jednostki organizacyjnej. Dane na analizowany okres są fragmentaryczne – bazują na badaniach ankietowych przeprowadzonych wśród gmin województwa łódzkiego, brakuje natomiast danych o charakterze kontrolnym o liczbie dokumentów uzgodnionych z Wojewódzkim Łódzkim Konserwatorem Zabytków, których to dysponentem jest Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków.
- W 2022 r. 68 gmin województwa łódzkiego (spośród 174 posiadających na swoim terenie zabytki wpisane do rejestru zabytków nieruchomych⁴⁶; 39%) zadeklarowało aktualizację dokumentu, a 27 gmin (15,5%) opracowanie go w danym roku od podstaw. W kolejnym roku sprawozdawczym (2023) liczba gmin deklarujących aktualizację planu ochrony zabytków utrzymała się na zbliżonym

⁴⁵ Rozporządzenie Ministra Kultury w sprawie organizacji i sposobu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych z dnia 25 sierpnia 2004 r. (Dz.U. Nr 212, poz. 2153), na podstawie art. 88 ust. 2 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz.U. Nr 162, poz. 1568 oraz z 2004 r. Nr 96, poz. 959) nakłada obowiązek sporządzenia i aktualizacji planu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych. Ochrona zabytków, na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych, polega na planowaniu, przygotowaniu i realizacji przedsięwzięć zapobiegawczych, dokumentacyjnych, zabezpieczających, ratowniczych i konserwatorskich, mających na celu ich uratowanie przed zniszczeniem, uszkodzeniem lub zaginięciem.

⁴⁶ Trzy gminy województwa łódzkiego: Chąśno, Andrespol i Rusiec nie posiadają na swoim terenie zabytków rejestrowych.

poziomie – 66 gmin (38%), a 22 gminy (12,6%) opracowały nowy dokument. Należy podkreślić, że istotność planów ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych znacząco wzrosła w związku z urealnieniem zagrożeń na arenie międzynarodowej, o czym przypominał konflikt zbrojny pomiędzy Rosją a Ukrainą trwający od lutego 2022 r., a także coraz częściej występujące wraz z zachodzącymi zmianami klimatycznymi, ekstremalne zjawiska pogodowe (trąby powietrzne, powodzie).

ZADANIE 1.1.2. TWORZENIE UWARUNKOWAŃ FINANSOWYCH

REALIZACJA ZADAŃ MONITOROWANYCH USTALONYM WSKAŹNIKIEM

- ✓ W okresie aktualności WPOnZ na lata 2020-2023 nastąpił znaczący wzrost średniej rocznej wartości dotacji na prace przy zabytkach przyznanych ze środków samorządów gminnych – z 5,3 mln zł (stan na 2019 r. = liczona dla lat 2018 i 2019) do 19,7 mln zł (stan na 2023 r. = liczona dla lat 2022 i 2023) oraz wzrost średniej wartości dotacji na prace przy jednostkowym zabytku przyznanych ze środków gmin (z 104 600 do 235 600 zł).
- ✓ W latach 2022-2023 przyznawano w ramach działań na rzecz ochrony dziedzictwa narodowego **dotacje finansowe na różnych poziomach zarządzania**, w tym ukierunkowane na poprawę stanu zachowania obiektów, ze szczególnym uwzględnieniem obiektów zagrożonych w złym stanie (w tym reprezentatywnych i stanowisk archeologicznych) (Tab. 6). Największy udział miały środki z Rządowego Programu Odbudowy Zabytków⁴⁷ (292,3 mln zł), Funduszy Europejskich (programy FEŁ2027 i FENiKS – 246,8 mln zł) oraz Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego (31,4 mln zł). Jednocześnie należy pamiętać, iż tylko część środków z programów FENiKS i FEŁ2027 dedykowana jest *stricto* pracom przy zabytkach. Z kolei Samorząd Województwa Łódzkiego w latach 2022-2023 na szeroko pojętą **ochronę dziedzictwa kulturowego** w prowadzonych programach przeznaczył w sumie 23,2 mln zł (w tym np. Budżet Obywatelski Województwa Łódzkiego).
- ✓ Lata 2022-2023 przyniosły szereg nowych programów dotacyjnych prowadzonych zarówno na szczeblu wojewódzkim (Mała Architektura Zabytkowa (MAZ), Kulturalnie Regionalnie, Województwo Łódzkie Ogrodem Polski), jak i krajowym (Rzeźba dla Niepodległej, Miejsca pamięci i trwałe upamiętnienia, Ochrona zabytków archeologicznych; dodatkowo program Narodowego Instytutu Dziedzictwa (NID) - Wspólnie dla dziedzictwa).

⁴⁷ Dofinansowanie z RPOZ przeznaczane jest na pokrycie wydatków na realizację zadań inwestycyjnych w formach określonych w § 3 ust. 2 uchwały nr 232/2022 Rady Ministrów z dnia 23 listopada 2022 r. w sprawie ustanowienia Rządowego Programu Odbudowy Zabytków, tj.: na realizację zadań inwestycyjnych obejmujących: 1) finansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, o którym mowa w art. 8 ustawy o ochronie zabytków, lub znajdującym się w ewidencji zabytków wskazanej w art. 22 ustawy o ochronie zabytków, do którego tytuł prawny wynikający z prawa własności, użytkowania wieczystego, trwałego zarządu, ograniczonego prawa rzeczowego albo stosunku zobowiązaniowego posiada wnioskodawca lub jednostka organizacyjna zaliczana do sektora finansów publicznych, podlegająca wnioskodawcy; 2) udzielanie przez wnioskodawcę dotacji, o której mowa w art. 81 ustawy o ochronie zabytków, na nakłady konieczne, określone w art. 77 ustawy o ochronie zabytków, na wykonanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, o którym mowa w art. 8 ustawy o ochronie zabytków, lub znajdującym się w ewidencji zabytków wskazanej w art. 22 ustawy o ochronie zabytków. Dofinansowanie jest wypłacane na podstawie promes po zakończeniu realizacji zadania inwestycyjnego lub jego wydzielonego etapu, przyznawanym gminom, powiatom i województwom. Z powyższych względów podane kwoty mają charakter jedynie informacyjny i nie muszą odpowiadać ostatecznemu stanowi faktycznemu.

- ✓ W okresie sprawozdawczym (2020-2023) wdrażano również **mechanizmy wsparcia dla projektów obywatelskich dotyczących materialnego i niematerialnego dziedzictwa regionu**: Budżet Obywatelski Województwa Łódzkiego (BOWŁ), organizacja konkursu ofert na realizację zadań publicznych województwa łódzkiego z zakresu kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, organizacja konkursu na realizację projektów z zakresu edukacji kulturowej (organizowanego w ramach programu Narodowego Centrum Kultury – Bardzo Młoda Kultura 2023-2025), dofinansowanie projektów obywatelskich dotyczących materialnego i niematerialnego dziedzictwa regionu w ramach konkursu ofert na realizację zadań publicznych Województwa Łódzkiego z zakresu turystyki i krajoznawstwa).

Tab. 6. Źródła finansowania ochrony dziedzictwa kulturowego województwa łódzkiego w latach 2022 i 2023 (podstawowe)

	2022 r.	2023 r.
Samorząd Województwa Łódzkiego:		
– dotacje na prace przy zabytkach/Łódzkie ratuje zabytki*	9 500 000,00	9 487 374,98
– Mała Architektura Zabytkowa (MAZ)*	271 330,48	206 287,00
– Budżet Obywatelski Województwa Łódzkiego	382 400,00	861 456,00
– Kulturalnie Regionalnie	700 000,00	1 600 000,00
– Województwo Łódzkie Ogrodem Polski	-	188 861,00
Fundusze Europejskie dla Łódzkiego 2027⁴⁸ (FEŁ2027; FELD)	-	144 366 951,16
Fundusze Europejskie na Infrastrukturę, Klimat i Środowisko (FENiKS)⁴⁹	-	102 427 527,90
Dotacje gminne⁵⁰	9 366 352,67	29 982 282,91
Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków⁵¹ (WUOZ)	1 311 300,36	1 147 602,40
Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej (WFOŚiGW)	1 633 327,21	1 779 548,58
Rządowy Program Odbudowy Zabytków (RPOZ)⁵²	154 569 768,70	137 743 258,73
Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego (MKiDN):		
– Ochrona Zabytków	11 915 226,00	18 125 513,72
– Rzeźba dla Niepodległej	31 500,00	-
– Miejsca pamięci i trwałe upamiętnienia	-	771 192,00
– Groby i cmentarze wojenne w kraju	397 487,00	177 000,00
– Ochrona zabytków archeologicznych	-	75 400,00
Narodowy Instytut Dziedzictwa (NID)	-	51 000,00
– Wspólnie dla dziedzictwa	-	-
Suma	190 078 692,42	448 991 256,38

* wg kwot wykonania; w kwocie wykonania na 2023 r. uwzględniono dotację w wysokości 100 000 zł dla Parafii pw. św. Rocha w Konopnicy, która ostatecznie nie zrealizowała zadania i zrezygnowała w 2024 r.

Źródło: opracowanie własne BPPWŁ w Łodzi na podstawie danych ze sprawozdań z wykonania budżetów województwa łódzkiego, danych departamentu ds. kultury UMWŁ oraz badań ankietowych instytucji.

⁴⁸ Projekt *Instrumenty finansowe dla rozwoju województwa łódzkiego w ramach FEŁ2027* zakłada objęcie wsparciem 14 obiektów kulturalnych i turystycznych.

⁴⁹ Realizacja pierwszych projektów rozpoczęła w 2. połowie 2023 r.

⁵⁰ Dane na podstawie ankiet skierowanych do samorządów gminnych; istnieje możliwość, że część deklarowanych w 2023 r. przez jst dotacji odnosi się do środków pochodzących z RPOZ. Dofinansowanie to jest wypłacane na podstawie przyznanych samorządom promes po zakończeniu realizacji zadania inwestycyjnego lub jego wydzielonego etapu.

⁵¹ Dotacje na prace przy zabytkach i refundacje zrealizowanych prac.

⁵² Dofinansowanie z RPOZ przeznaczone jest na pokrycie wydatków na realizację zadań inwestycyjnych w formach określonych w § 3 ust. 2 uchwały nr 232/2022 Rady Ministrów z dnia 23 listopada 2022 r. w sprawie ustanowienia Rządowego Programu Odbudowy Zabytków.

1.2. Poprawa stanu zachowania zabytków

ZADANIA PRZYJĘTE W WPONZ NA LATA 2020-2023 REALIZOWANE W OKRESIE SPRAWOZDAWCZYM 2022-2023

ZADANIA	Realizacja zadań	
	2020-2021	2022-2023
1.2.1. Prowadzenie badań i opracowanie dokumentacji wartości dziedzictwa kulturowego		
▪ specjalistyczne badania wartości zabytków nieruchomych, w tym układów przestrzennych;	TAK/NIE	TAK
▪ specjalistyczne badania wartości stanowisk archeologicznych;	TAK/NIE	TAK
▪ specjalistyczne badania wartości krajobrazowych (audyt krajobrazowy);	TAK	TAK
▪ dokumentacja wartości dziedzictwa (opracowania studialne, w tym historyczno-urbanistyczne etc., katalog lokalnych form architektonicznych, wspieranie prac naukowych);	TAK	TAK
▪ opracowanie listy zabytków zagrożonych zniszczeniem, w tym stanowisk archeologicznych (w tym nieużytkowanych i niewłaściwie użytkowanych);	NIE	NIE/TAK
▪ przygotowanie ekspertyzy w zakresie oceny efektów rewitalizacji (aspekt jakości przestrzeni).	NIE	NIE
1.2.2. Rewaloryzacja i właściwe zagospodarowanie zabytków z uwzględnieniem ich wartości i kontekstu krajobrazowego		
▪ rewaloryzacja zabytków (w tym założeń zakomponowanej zieleni), zwłaszcza z listy obiektów i obszarów reprezentatywnych oraz zlokalizowanych w ośrodkach historycznych;	TAK	TAK
▪ rewaloryzacja i właściwe zagospodarowanie zabytków zagrożonych zniszczeniem (nieużytkowanych lub użytkowanych niewłaściwie), zwłaszcza reprezentatywnych i zlokalizowanych w ośrodkach historycznych;	TAK	TAK
▪ wykorzystanie zabytków (z uwzględnieniem wyeksponowania ich wartości) na cele społeczne, w tym kulturalne i turystyczne, zwłaszcza reprezentatywnych i zlokalizowanych w ośrodkach historycznych;	TAK	TAK
▪ właściwe kształtowanie otoczenia zabytków (zwłaszcza układów i założeń przestrzennych oraz zespołów budowlanych), w szczególności reprezentatywnych i w obrębie ośrodków historycznych, poprzez zachowanie odpowiedniego kontekstu krajobrazowego, w tym ochronę stref ekspozycji.	TAK	TAK
1.2.3. Poprawa jakości przestrzeni publicznych historycznych założeń przestrzennych miejskich i wiejskich		
▪ rewaloryzacja i rewitalizacja historycznych założeń przestrzennych miejskich i wiejskich, ze szczególnym uwzględnieniem obszarów priorytetowych w ośrodkach historycznych (podjęcia pilnych działań w zakresie poprawy jakości przestrzeni wymagają przede wszystkim ⁵³ : Bełchatów, Będów, Biała Rawska, Białaczów, Błaszki, Gorzkowice, Grabów, Kamieńsk, Kiernozia, Krośniewice, Łódź, Oporów, Parzęczew, Piątek, Spała, Sulejów, Ujazd, Uniejów, Zduny) oraz założeń zieleni (zwłaszcza spośród zabytków reprezentatywnych w niewłaściwym stanie zachowania, m.in. Białaczów, Bratoszewice, Dłutów, Krośniewice, Maluszyn, Nakielnica, Ustków, Zgniłe Błoto);	TAK	TAK
▪ rewaloryzacja, która powinna wyeksponować i utrwalać specyficzne cechy zabytkowych układów przestrzennych, poprzez nawiązanie do lokalnych form architektonicznych w sposobie kształtowania struktury budowlanej (z uwzględnieniem właściwych gabarytów, proporcji, stylu i estetyki, wykorzystania lokalnych materiałów budowlanych). Konieczne jest nadanie odpowiedniego standardu estetycznego przestrzeniom publicznym przy uwzględnieniu: właściwych zasad kompozycji wnętrz, poprawy stanu małej architektury z wykorzystaniem materiałów wysokiej jakości, likwidacji barier architektonicznych i wprowadzania udogodnień dla osób z niepełnosprawnościami;	TAK	TAK

⁵³ Potrzebę interwencji w zakresie poprawy jakości przestrzeni publicznych określono przy uwzględnieniu wyników analiz w zakresie zachowania ośrodków historycznych (zachowane w stopniu słabym i złym) oraz wnętrz urbanistycznych unikatowych ośrodków historycznych (negatywna ocena wnętrza).

**SPRAWOZDANIE Z REALIZACJI WOJEWÓDZKIEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI W WOJEWÓDZTWIE ŁÓDZKIM
NA LATA 2020 – 2023. STADIUM 2022 – 2023**

▪ zwiększanie udziału zieleni oraz zachowanie i odtworzenie zakomponowanej zieleni w ośrodkach historycznych, z uwzględnieniem konieczności zwiększania powierzchni biologicznie czynnych;	TAK	TAK
▪ rewaloryzacja przestrzeni publicznych w miastach-ogrodach z uwzględnieniem zachowania optymalnego udziału zieleni decydującej o ich specyfice (Grotniki-Las, Łask – Kolumna-Las, Sokolniki-Las, Tuszyń-Las).	NIE	NIE

WSKAŹNIKI PRZYJĘTE W WPONZ NA LATA 2020-2023 DO MONITOROWANIA DZIAŁANIA 1.1.

Działanie	Wskaźnik monitorowania	Stan wyjściowy w 2019 r.	Stan na koniec 2021 r.	Stan na koniec 2023 r.	Stan oczekiwany na 2023 r.
Cel operacyjny 1. ATRAKCYJNOŚĆ KRAJOBRAZU KULTUROWEGO					
Działanie 1.2. Poprawa stanu zachowania zabytków	Liczba wykonanych studiów historycznych	30	32	32	66
	Udział obiektów w stanie bdb i db w zbiorze zabytków reprezentatywnych	71,5%	*	78,5%	Więcej niż wartość w roku bazowym
	Liczba zrewaloryzowanych układów zieleni komponowanej	52	55 ⁵⁴	55 ⁵⁵	62

Źródło: opracowanie własne BPPWŁ w Łodzi.

* Udział obiektów reprezentatywnych w stanie bdb i db został ustalony w ramach kompleksowej oceny zmian stanu zachowania obiektów i obszarów reprezentatywnych, którą przeprowadzono na koniec okresu obowiązywania WPONZ na lata 2020-2023.

✂ 1.2.1. Prowadzenie badań i opracowanie dokumentacji wartości dziedzictwa kulturowego

REALIZACJA ZADAŃ MONITOROWANYCH USTALONYM WSKAŹNIKIEM

- ✓ W latach 2022-2023 **opracowania o charakterze studiów historycznych** nie zostały zidentyfikowane. W latach 2020-2021 opracowania o takim charakterze wykonane zostały 2, mające związek z badaniami przeprowadzonymi w 2020 r. i dotyczyły budowli obronnych w Drzewicy i Bolesławcu.

REALIZACJA ZADAŃ, DLA KTÓRYCH NIE USTALANO W WPONZ NA LATA 2020-2023 WSKAŹNIKA MONITOROWANIA

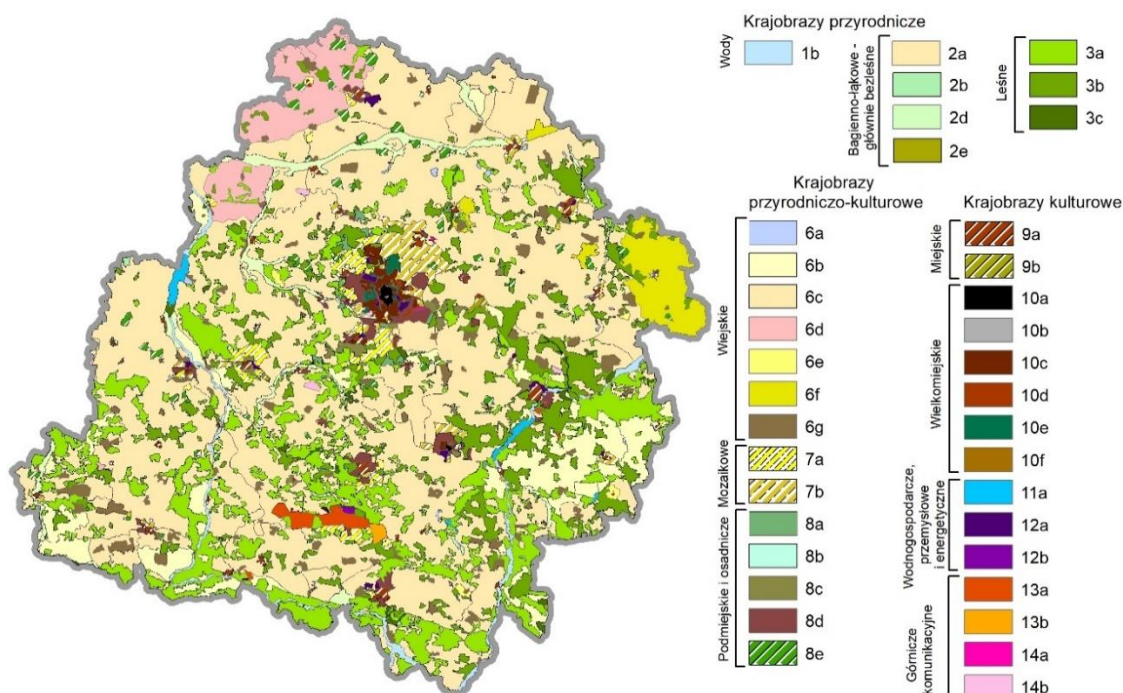
- ✓ Dla okresu 2022-2023 nie zidentyfikowano **specjalistycznych badań wartości zabytków nieruchomych**, w tym układów przestrzennych i specjalistycznych badań wartości stanowisk archeologicznych, kontynuowano natomiast prace w zakresie specjalistycznych badań wartości krajobrazowych w ramach opracowywanego audytu krajobrazowego województwa łódzkiego. W 2022 r. doprecyzowano granice jednostek krajobrazowych, kończąc tym samym etap ich delimitacji. W ramach delimitacji wydzielonych zostało 1281 jednostek w 3 grupach (krajobrazy:

⁵⁴ W miastach: Piotrków Trybunalski, Radomsko, Warta.

⁵⁵ Rewaloryzacja zabytkowego parku krajobrazowego i strefy ekologicznej poza parkiem z łąkami nad rzeką Ochnią w miejscowości Wały – Mieczysławów – podjęto prace nad opracowaniem dokumentacji rewaloryzacyjnej.

przyrodnicze, przyrodniczo-kulturowe, kulturowe) oraz 37 podtypach krajobrazu (Rys. 5)⁵⁶. Zinwentaryzowano również zasoby dziedzictwa kulturowego województwa tworząc kompleksową bazę danych przestrzennych. Zebrane i zweryfikowane pod kątem lokalizacji i stanu zabytki będące w rejestrze zabytków, a także w wojewódzkiej ewidencji zabytków oraz gminnych ewidencjach zabytków wykorzystane zostały w 2023 r. jako podstawowe wskaźniki w procesie typowania krajobrazów priorytetowych (w skali województwa wyznaczono ok. 170 jednostek, głównie o charakterze wiejskim, leśnym, ale również wielkomiejskim czy miejskim; Rys. 6).

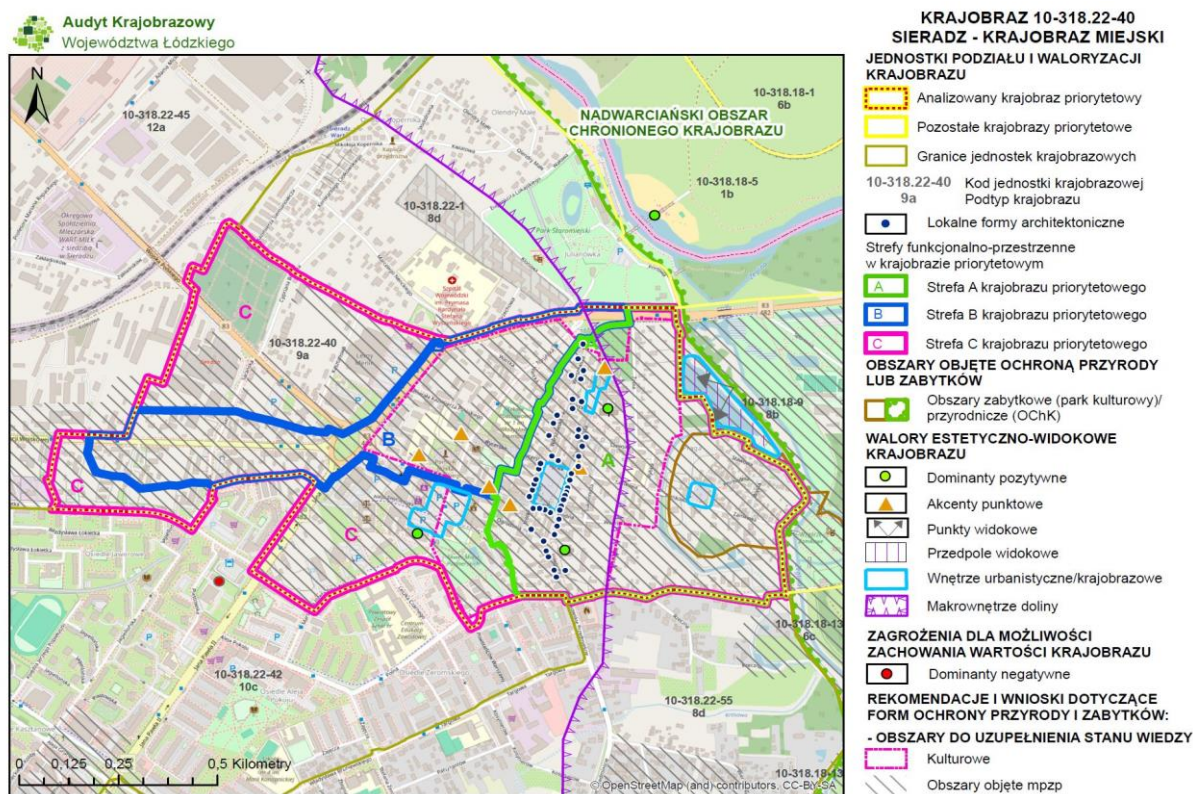
Rys. 5. Krajobrazy zidentyfikowane w projekcie audytu krajobrazowego województwa łódzkiego

Źródło: opracowanie własne BPPWŁ w Łodzi.

⁵⁶ Zgodnie z typologią krajobrazu zawartą w Załączniku 2 Rozporządzenia RM z dnia 11 stycznia 2019 r. w sprawie sporządzania audytów krajobrazowych: 1b. Systemy wód płynących, 2a. Z udziałem ekstensywnie użytkowanych łąk, 2b. Z dominacją szuwarów i turzycowisk, 2d. Z dominacją torfowisk niskich, 2e. Z udziałem torfowisk wysokich, 3a. Z przewagą siedlisk borowych, 3b. Z przewagą siedlisk lasowych, 3c. Z przewagą siedlisk łęgowych, bagiennych i olsowych, 6a. Sztuczne zbiorniki wodne, 6b. Z przewagą wstęgowo ułożonych zespołów niewielkich pól ornych, łąk i pastwisk, 6c. Z przewagą mozaikowo rozmieszczonych użytków rolnych tworzących małe pola, 6d. Z przewagą mozaikowo rozmieszczonych użytków rolnych tworzących pola średniej wielkości, 6e. Z przewagą wielkoobszarowych pól lub łąk i pastwisk, 6f. Z przewagą wielkoobszarowych sadów i plantacji, 6g. Z przewagą terenów zabudowanych o charakterze wiejskim, 7a. Z przewagą terenów porolnych, 7b. Podmiejskie, 8a. Leśno-osadnicze o charakterze willowym, 8b. Wielkie kompleksy hotelowo-sportowe, 8c. Miejscowości o zwartej, wielorzędowej zabudowie o charakterze wiejskim, 8d. Różnicowana typologicznie i przestrzennie zabudowa nierolnicza na terenach wcześniej rolniczych, 8e. Wielkoobszarowe zespoły pałacowo - parkowe i klasztorne oraz inne komponowane układy architektury, zieleni i wód, 9a. Miejscowości z zachowanym układem historycznym, 9b. Miejscowości o charakterze współczesnym, 10a. Zespoły urbanistyczne o zachowanych założeniach historycznych, 10b. Nowoczesne centra miast, 10c. Obszary zabudowy mieszkaniowej, 10d. Wielkie centra handlowe, logistyczne i składowo-magazynowe, 10e. Tereny sportowo-rekreacyjne, 10f. Wielkie nekropolie, 11a. Duże sztuczne zbiorniki wodne o różnych funkcjach, 12a. Duże kompleksy przemysłowe, 12b. Wielkie kompleksy elektrowni konwencjonalnych oraz wielkie farmy fotowoltaiczne, 13a. Tereny czynnej wielkopowierzchniowej eksploatacji odkrywkowej, 13b. Tereny zakończonej wielkopowierzchniowej eksploatacji odkrywkowej, 14a. Węzły komunikacyjne i transportowe, 14b. Kompleksy lotniskowe.

Rys. 6. Przykładowy krajobraz priorytetowy wyznaczony w projekcie audytu krajobrazowego województwa łódzkiego – Sieradz – krajobraz miejski

Źródło: opracowanie własne BPPWŁ w Łodzi.

- ✓ **Dokumentacja wartości dziedzictwa** miała miejsce w ramach **prac nad audytem krajobrazowym województwa łódzkiego**; prowadzono m.in. szczegółowe prace inwentaryzacyjne na potrzeby **identyfikacji lokalnych form architektonicznych**⁵⁷ w wybranych obszarach województwa. W ramach prac nad audytem krajobrazowym wykonano katalog lokalnych form architektonicznych dla wybranych krajobrazów wiejskich (wsie, np.: Wilamów, Lekaszyn, Czepów) w powiecie poddębickim (w 2022 r.), a także dla wybranych krajobrazów miejskich Łodzi i Piotrkowa Trybunalskiego (w 2023 r.).
- ✓ **Wspieranie prac naukowych** realizowano poprzez m.in. przyznawanie nagród finansowych Marszałka Województwa Łódzkiego w ramach konkursu na najlepsze rozprawy i prace naukowe tematycznie związane z województwem łódzkim. W latach 2022 i 2023 nagrodzono łącznie 38 autorów prac, w tym 4 w zakresie urbanistyki, architektury, ochrony i rewaloryzacji obiektów zabytkowych, w tym wpisanych do rejestru zabytków nieruchomych, a także dziedzictwa mniejszości narodowościowych i systemów identyfikacji wizualnej obiektów muzealnych⁵⁸.

⁵⁷ Lokalne formy architektoniczne (LFA) – obiekty (zabudowa) odznaczające się zestawem charakterystycznych cech (parametrów), właściwych dla sposobu kształtowania tradycyjnej (historycznej) zabudowy danego obszaru (regionu), wykazujące spójność formalną i terytorialną integralność - specyficzne (modelowe) dla miejsca występowania zjawiska, decydujące o indywidualnym wyrazie fizjonomii danej struktury przestrzennej.

⁵⁸ Prace uhonorowane nagrodą Marszałka Województwa Łódzkiego w 2022 r.: 1) Szrajber R. - Parowe Szczeliny - architektura wirtualnych światów jako przestrzeń interaktywnej opowieści, 2) Hejduk J. - Praca redaktora filmowego w Wytwórni Filmów Oświatowych w Łodzi,

- ✓ Nie została dotychczas wypracowana koncepcja działań na rzecz opracowania specjalistycznej **listy zabytków zagrożonych zniszczeniem, w tym stanowisk archeologicznych** (w tym nieużytkowanych i niewłaściwie użytkowanych).
Jednocześnie jednak na potrzeby kolejnej edycji Wojewódzkiego Programu Opieki nad Zabytkami województwa łódzkiego na lata 2024-2027 została opracowana lista zabytków zagrożonych. Na liście tej umieszczono 96 obiektów podzielonych na trzy kategorie w zależności od stopnia zagrożenia degradacją substancji zabytkowej i sposobu użytkowania. Do listy zarekomendowano m.in. zagrożone w skali województwa cmentarze wyznaniowe i wojenne (bez wyróżniania konkretnych obiektów i obszarów), pominięto z kolei zabytki archeologiczne, jak również zabytki pozostające w stanie określanym przez specjalistów jako „trwała ruina”.
- ✓ Nie zainicjowano działań mogących doprowadzić do **opracowania ekspertyzy w zakresie oceny efektów rewitalizacji w aspekcie jakości przestrzeni** w województwie łódzkim.

1.2.2. REWALORYZACJA I WŁAŚCIWE ZAGOSPODAROWANIE ZABYTKÓW Z UWZGLĘDNIENIEM ICH WARTOŚCI I KONTEKSTU KRAJOBRAZOWEGO

REALIZACJA ZADAŃ MONITOROWANYCH USTALONYM WSKAŹNIKIEM

- ✓ W latach 2020-2023⁵⁹ podejmowano działania mające na celu rewaloryzację zabytków reprezentatywnych – 136 (59,6%⁶⁰) obiektów z listy zabytków reprezentatywnych otrzymało dofinansowanie na prace. Stan zachowania 40 obiektów uległ zauważalnej poprawie (Rys. 7; Tab. 7). Najbardziej spektakularne pozytywne zmiany zaszły w przypadku m. in. kościoła parafialnego śś. Doroty i Walentego z dzwonnica w Łodzi Mieszk⁶¹ oraz zespołu dworsko-parkowego w Zgniłym Błocie, które w efekcie gruntownych prac rewaloryzacyjnych zostały podniesione ze stanu złego na bardzo dobry, natomiast w przypadku zespołu kościoła Wszystkich Świętych z Przytuliskiem w Złakowie Kościelnym – ze złego na średni (z uwagi na brak prac przy tzw. przytulisku).

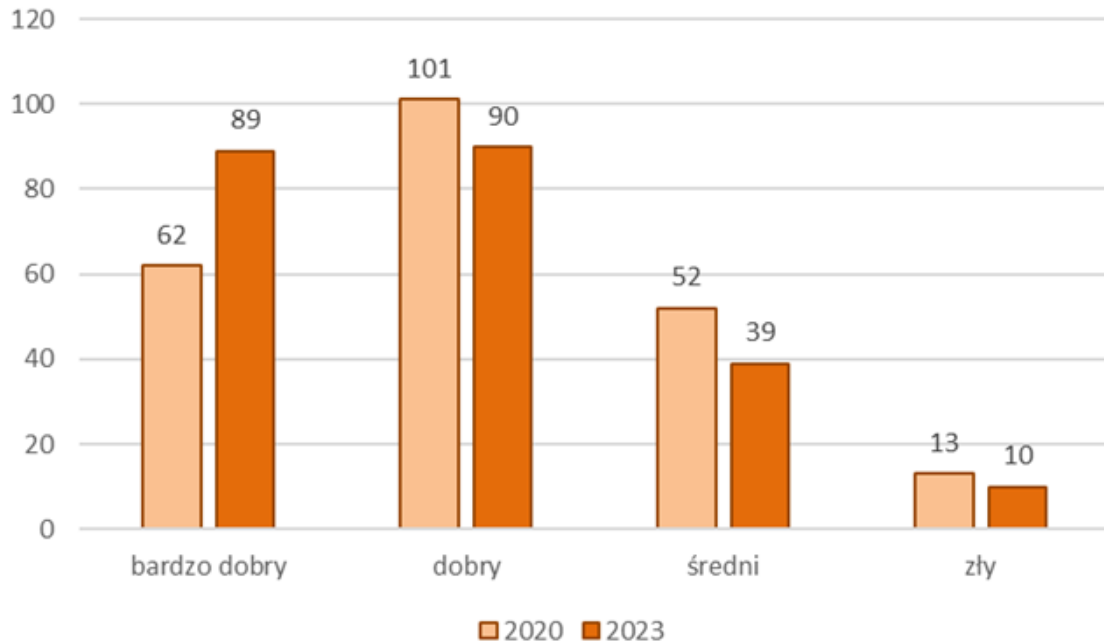
3) Czapińska A. - Fabryczna architektura polskiej stolicy tekstyliów impulsem do powstania tkanin odzieżowych i ubiorów, 4) Laskus I. - "FABRICKA... ta gra z miasta Łodzi pochodzi" czyli projekt gry planszowej oparty na historii łódzkiego przemysłu włókienniczego, 5) Zaręba J. - Adaptacja fabryki K. Bennicha w Łodzi, 6) Turowiecka M. - Centrum Sztuk Wizualnych na łódzkim Księżym Młynie jako przestrzeń działań twórczych, 7) Wójcicki H. - Rewitalizacja jako narzędzie ochrony dziedzictwa kulturowego. Przykład Rawy Mazowieckiej, 8) Dolecki W. - Projekt rewaloryzacji Placu 4 Czerwca 1989 roku w Łodzi; w 2023 r.: 1) Wieteska W. – Współczesna interpretacja wybranych elementów folkloru łowickiego w identyfikacji wizualnej ślubu i wesela; 2) Balcerzak M. - Łódź filmowa – mit czy rzeczywistość?; 3) Głodkowski A. – Studnia Żywiołów - projekt lokacji do gry prezentujący odkrycie archeologiczne na Starym Rynku w Łodzi, 4) Miziołek A. – Ewolucja przestrzeni na przykładzie ulicy Narutowicza w Łodzi.

⁵⁹ Ocena stanu zachowania zabytków i obszarów reprezentatywnych przeprowadzona została dla 1. połowy 2020 r. i na koniec 2023 r.

⁶⁰ Spośród 228 zabytków reprezentatywnych (obiektów i obszarów) wskazanych w WPOnZ na lata 2020-2023.

⁶¹ Drewniany kościół parafialny śś. Doroty i Walentego z dzwonnica w Łodzi Mieszkach spłonął niemal doszczętnie w 2015 r. Odbudowywany obiekt jest wierną rekonstrukcją budynku z XVIII w. Prace budowlane zewnętrzne zostały zakończone, trwają natomiast prace wykończeniowe we wnętrzu świątyni (2024 r.).

Rys. 7. Struktura stanu zachowania zabytków reprezentatywnych w 2020 i 2023 r.

Źródło: opracowanie własne BPPWŁ w Łodzi

Tab. 7. Stan zachowania zabytków reprezentatywnych w 2020 i 2023 r.

Objekty i obszary reprezentatywne, które otrzymały dotacje na prace przy zabytku celem poprawy stanu zachowania w latach 2020-2023

Lp.	Miejscowość	Gmina	Powiat	Obiekt	Adres	Stan zachowania na 2020 r.	Stan zachowania na 2023 r.
1.	Aleksandrów Łódzki	Aleksandrów Łódzki	zgierski	ratusz z jatkami	Kościuszki pl. 1	BDB-	BDB-
2.	Bąkowa Góra	Ręczno	piotrkowski	układ przestrzenno-krajobrazowy z zespołem kościoła parafialnego św. Trójcy	Bąkowa Góra	SR+	SR+
3.	Bedlno	Bedlno	kutnowski	zespół pałacowo-parkowy	Bedlno 31	BDB	BDB
4.	Besiekiery	Grabów	łęczycki	zespół przestrzenny zamku rycerskiego	Besiekiery 33	BDB-	BDB-
5.	Będków	Będków	tomaszowski	kościół parafialny Narodzenia NMP	Parkowa 5	BDB	BDB
6.	Biała	Zgierz	zgierski	kościół parafialny św. Piotra i Pawła	Kościelna 28	DB+	DB+
7.	Biała	Rząśnia	pajęczański	kościół parafialny św. Jana Chrzciciela	Biała 44	DB+	DB+
8.	Biała Rawska	Biała Rawska	rawski	układ urbanistyczny	śródmieście	SR+	SR+
9.	Biała Rawska	Biała Rawska	rawski	zespół zamkowo-parkowy	Przemysłowa 4	SR	DB
10.	Białaczków	Białaczków	opoczyński	zespół pałacowo-parkowy Małachowskich	Piotrkowska 19	ZL	ZL
11.	Białynin	Głuchów	skierniewicki	kaplica cmentarna	Białynin	ZL	ZL
12.	Bielawy	Bielawy	łowicki	układ urbanistyczny z kościołem parafialnym Nawiedzenia NMP	Bielawy	DB	DB
13.	Boguszyce	Rawa Mazowiecka	rawski	kościół parafialny św. Stanisława bpa	Garłów 14	BDB	BDB
14.	Bolesławiec	Bolesławiec	wieruszowski	zespół przestrzenny zamku królewskiego	Podbolesławiec	SR	SR

**SPRAWOZDANIE Z REALIZACJI WOJEWÓDZKIEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI W WOJEWÓDZTWIE ŁÓDZKIM
NA LATA 2020 – 2023. STADIUM 2022 – 2023**

15.	Bolimów	Bolimów	skierniewicki	kościół filialny św. Anny	Kozia 4 b	DB-	DB
16.	Bolimów	Bolimów	skierniewicki	kościół parafialny św. Trójcy	Farna 32	DB-	DB-
17.	Bratoszewice	Stryków	zgierski	zespół pałacowo - parkowy	Staszica 14	ZL	ZL
18.	Bratoszewice	Stryków	zgierski	kościół parafialny św. Augustyna	Staszica 4	DB	DB
19.	Brzeziny	Brzeziny	brzeziński	zespół klasztorny franciszkanów z kościołem św. Franciszka	Reformacka 1	DB	DB+
20.	Brzeziny	Brzeziny	brzeziński	zespół klasztorny bernardynów z kościołem św. Ducha	Kościuszki 1/3	DB	DB+
21.	Brzeziny	Brzeziny	brzeziński	kościół filialny św. Anny	Anny św. 43	BDB	BDB
22.	Brzeziny	Brzeziny	brzeziński	kościół parafialny Podwyższenia Krzyża Św.	Kościuszki 48	SR+	DB
23.	Brzeźno	Brzeźno	sieradzki	kościół parafialny św. Idziego	Kościelna 13	DB	DB
24.	Buczek	Buczek	łaski	kościół parafialny św. Jana Chrzciciela	Główna 3	SR	SR
25.	Budzynek	Dalików	poddębicki	kościół parafialny Ścięcia św. Jana Chrzciciela	Budzynek 21	DB	DB
26.	Byszewy	Nowosolna	łódzki wschodni	zespół pałacowo-parkowy	Byszewy 43	DB+	DB+
27.	Chelmo	Masłowice	radomszczański	zespół przestrzenny wsi z założeniem pałacowym i kościołem	siedlisko z zespołami: rezydencjalnym i sakralnym	SR	SR
28.	Chojnata	Kowiesy	skierniewicki	kościół pobenedyktynski, ob. parafialny św. Marcina	Chojnata 27	BDB-	BDB-
29.	Chojne	Sieradz	sieradzki	kościół parafialny św. Anny	Główna 4 a	DB+	BDB
30.	Chróścín	Bolesławiec	wieruszowski	układ ruralistyczny		SR+	SR+
31.	Chruślin	Bielawy	łowicki	zespół kościoła parafialnego św. Michała Arch.	Chruślin 20	DB-	DB-
32.	Czerniewice	Czerniewice	tomaszowski	kościół parafialny św. Małgorzaty	Czerniewice 65	BDB	BDB
33.	Dłutów	Dłutów	pabianicki	zespół dworsko-parkowy	Główna 4/6	ZL	ZL
34.	Dmosin	Dmosin	brzeziński	zespół kościoła parafialnego św. Andrzeja Apostoła i Małgorzaty	Dmosin 5	BDB	BDB
35.	Domaniewice	Domaniewice	łowicki	zespół kaplicy Nawiedzenia NMP	Główna/Kolejowa	BDB	BDB
36.	Drzewica	Drzewica	opoczyński	zespół przestrzenny zamkowo-parkowy z zamkiem Drzewieckich	Sikorskiego W. gen.	SR	SR
37.	Działoszyń	Działoszyń	pajęczański	zespół pałacowo - parkowy z pałacem Męcińskich	Zamkowa 22	DB+	DB+
38.	Gaszyn	Wieluń	wieluński	kościół parafialny Najświętszego Imienia Maryi	Kościelna 10	BDB	BDB
39.	Gidle	Gidle	radomszczański	zespół przestrzenny Gidle - Pławno	Gidle-Pławno	DB	DB+
40.	Gidle	Gidle	radomszczański	zespół klasztorny dominikanów	Maja 1. pl. 6	DB	DB
41.	Gieczno	Zgierz	zgierski	kościół parafialny Wszystkich Świętych	Główna 19 a	DB	DB
42.	Głogowiec	Kutno	kutnowski	kościół parafialny Narodzenia NPM i św. Wojciecha Bpa M	Głogowiec 10	DB	BDB-
43.	Góra Św. Małgorzaty	Góra Św. Małgorzaty	łęczycki	zespół kościoła parafialnego z kontekstem krajobrazowym	Góra Św. Małgorzaty 38 a	DB-	DB-
44.	Grębień	Pątnów	wieluński	kościół filialny św. Trójcy	Grębień	BDB	BDB
45.	Inowódz	Inowódz	tomaszowski	kościół cmentarny św. Idziego	Hermana 2	DB	DB
46.	Jeżów	Jeżów	brzeziński	zespół kościołów (z kościołem pobenedyktynskim)	Maja 3. 30	SR+	DB
47.	Kadłub	Wieluń	wieluński	kościół św. Andrzeja	Kadłub 2 a	BDB	BDB
48.	Kalinowa	Błaszki	sieradzki	zespół przestrzenny dworsko-parkowy z dworem muremowanym Zarembów i z kościołem parafialnym św. Marii Magdaleny	Kalinowa 15, Kalinowa 99	SR	SR
49.	Kamion	Wierzchlas	wieluński	kaplica	Kamion	DB	DB

**SPRAWOZDANIE Z REALIZACJI WOJEWÓDZKIEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI W WOJEWÓDZTWIE ŁÓDZKIM
NA LATA 2020 – 2023. STADIUM 2022 – 2023**

50.	Kazimierz nad Nerem	Lutomiersk	pabianicki	układ urbanistyczny z kościołem i zespołem stodół		DB-	DB-
51.	Kocilew	Mokrsko	wieluński	wiatrak	Kocilew	BDB	BDB
52.	Kołacinek	Dmosin	brzeziński	kościół parafialny Wszystkich Św.	Kołacinek 46	BDB	BDB
53.	Konopnica	Konopnica	wieluński	zespół klasztorny popauliński	Rynek 6	DB	BDB
54.	Koźle	Stryków	zgierski	kościół parafialny św. Szczepana	Koźle 57	BDB	BDB
55.	Krośniewice	Krośniewice	kutnowski	zespół pałacowo-parkowy	Toruńska 7	ZL	ZL
56.	Krośniewice (Daszyna, Dąbrowice, Ostrowy, Sierpów, Topola Królewska, Łęczycza)	Krośniewice (Daszyna, Dąbrowice, Nowe Ostrowy, m. i gm. Ozorków i Łęczycza)	kutnowski	układ przestrzenny kolei wąskotorowej	<i>passim</i>	ZL	ZL
57.	Krzyworzeka	Mokrsko	wieluński	kościół parafialny śś. Piotra i Pawła z dzwonnica	Krzyworzeka 159	SR	SR
58.	Ksawerów	Ksawerów	pabianicki	zespół pałacowo-parkowy, pałac O. Kindlera	Szkolna 12	SR	SR
59.	Kutno	Kutno	kutnowski	ratusz	Piłsudskiego 20	BDB-	BDB
60.	Kutno	Kutno	kutnowski	kościół parafialny św. Wawrzyńca	Wyszyńskiego 4	DB	DB
61.	Kwiatków	Łęczycza	łeczycki	wiatrak	Kwiatków 26 a	BDB	BDB
62.	Ldzań	Dobroń	pabianicki	zespół młyna	Ldzań – Talar 1	DB	DB
63.	Leszczynek	Kutno	kutnowski	zespół dworsko-parkowy	Leszczynek 49 a	DB+	BDB
64.	Leźnica Wielka	Parzęczew	zgierski	kościół parafialny św. Jakuba Apostoła	Leźnica Wielka	DB	BDB
65.	Lubiec	Szczerców	bełchatowski	zespół dworsko-parkowy	Lubiec 61	SR	DB
66.	Lubień	Rozprza	piotrkowski	układ przestrzenny		SR	SR
67.	Lutomiersk	Lutomiersk	pabianicki	zespół klasztorny poreformacki	Kopernika 3	DB	DB
68.	Łask	Łask	łaski	kolegiata Nawiedzenia NMP i św. Michała Archanioła	Warszawska 15	BDB	BDB
69.	Łaszew	Wierzchlas	wieluński	kościół parafialny św. Jana Chrzciciela	Łaszew	BDB-	BDB-
70.	Łęczycza	Łęczycza	łeczycki	układ urbanistyczny	Stare Miasto	DB	BDB
71.	Łęczycza	Łęczycza	łeczycki	zespół zamkowy	Zamkowa 1	DB	BDB
72.	Łęczycza	Łęczycza	łeczycki	zespół klasztorny bernardynów, z kościołem Niepokalanego Poczęcia NMP	Poznańska 18	BDB	BDB
73.	Łęczycza	Łęczycza	łeczycki	ratusz	Konopnickiej 14	BDB	BDB
74.	Łęczycza	Łęczycza	łeczycki	kościół parafialny św. Andrzeja	Kościelna 4	DB	DB
75.	Łęczycza - Tum	Łęczycza	łeczycki	zespół przestrzenno-osadniczy	Stara Łęczycza-Tum	SR	BDB
76.	Łowicz	Łowicz	łowicki	układ urbanistyczny	Stare Miasto	DB	DB
77.	Łowicz	Łowicz	łowicki	zespół klasztorny pobernardyński	Stanisławskiego 31	SR-	SR-
78.	Łowicz	Łowicz	łowicki	ratusz	Stary Rynek	BDB	BDB
79.	Łowicz	Łowicz	łowicki	kolegiata (bazylika katedralna) Wniebowzięcia NMP i św. Mikołaja	Stary Rynek	BDB	BDB
80.	Łowicz	Łowicz	łowicki	kościół parafialny św. Ducha i św. Małgorzaty	Długa 1	DB+	DB+
81.	Łowicz	Łowicz	łowicki	kościół parafialny pijarów NPM i św. Wojciecha	Pijarska 2	DB	BDB
82.	Łowicz	Łowicz	łowicki	kościół filialny śś. Leonarda i Małgorzaty	Sienkiewicza 1	DB+	DB+
83.	Łódź	Łódź m.	łódzki grodzki	zespół fabryczny d. przędzalni K.W. Scheiblera i L. Grohmana	Tymienieckiego/Przędzalniana 71	DB	DB
84.	Łódź	Łódź m.	łódzki grodzki	zespół ul. Piotrkowskiej z kwartałami	Piotrkowska (N), pl. Wolności - al. Mickiewicza	DB-	DB

**SPRAWOZDANIE Z REALIZACJI WOJEWÓDZKIEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI W WOJEWÓDZTWIE ŁÓDZKIM
NA LATA 2020 – 2023. STADIUM 2022 – 2023**

85.	Łódź	Łódź m.	łódzki grodzki	zespół urbanistyczno-architektoniczny Księżego Młyna	Milionowa/Przędzalniana/Tymienieckiego	DB-	DB
86.	Łódź	Łódź m.	łódzki grodzki	zespół budownictwa przemysłowego I.K. Poznańskiego	Ogrodowa 17	BDB	BDB
87.	Łódź	Łódź m.	łódzki grodzki	zespół szpitala im. Anny Marii, ob. im. J. Korczaka	Piłsudskiego J. al. 71	BDB	BDB
88.	Łódź	Łódź m.	łódzki grodzki	zespół pałacowy Karola Wilhelma Scheiblera	Zwycięstwa pl. 1	DB	DB
89.	Łódź	Łódź m.	łódzki grodzki	zespół pałacu I.K. Poznańskiego z ogrodem	Ogrodowa 15	BDB-	BDB
90.	Łódź	Łódź m.	łódzki grodzki	zespół pałacowy Poznańskich	Gdańska 32	BDB	BDB
91.	Łódź	Łódź m.	łódzki grodzki	zespół pałacowy Poznańskich	Więckowskiego 36	BDB	BDB
92.	Łódź	Łódź m.	łódzki grodzki	zespół willi Edwarda Herbsta	Przędzalniana 72	BDB	BDB
93.	Łódź	Łódź m.	łódzki grodzki	zespół willi Reinholda Richtera	Skorupki (d. Worcella) 6/8	SR+	BDB-
94.	Łódź	Łódź m.	łódzki grodzki	zespół willi Józefa Richtera	Skorupki (d. Worcella) 10/12	DB	DB+
95.	Łódź	Łódź m.	łódzki grodzki	zespół willi Leopolda Kindermana	Wólczańska 31/33	BDB	BDB
96.	Łódź	Łódź m.	łódzki grodzki	zespół pałacowy Fryderyka Wilhelma Schweikerta	Piotrkowska 262/264	BDB	BDB
97.	Łódź	Łódź m.	łódzki grodzki	zespół fabryczny - Fabryka Wyrobów Bawełnianych Towarzystwa Akcyjnego Ludwika Geyera	Piotrkowska 282/284	BDB	BDB
98.	Łódź	Łódź m.	łódzki grodzki	zespół cerkwi św. Aleksandra Newskiego ze stróżówką	Kilińskiego 54	DB	DB+
99.	Łódź	Łódź m.	łódzki grodzki	zespół cmentarzy: rzymskokatolicki, ewangelicko-augsburski, prawosławny	Ogrodowa 39-43	DB-	DB+
100.	Łódź	Łódź m.	łódzki grodzki	ratusz	Wolności pl. 1	SR+	SR+
101.	Łódź	Łódź m.	łódzki grodzki	budynek użyteczności publicznej dawnego Towarzystwa Kredytowego Miejskiego	Pomorska 21	BDB	BDB
102.	Łódź	Łódź m.	łódzki grodzki	park Źródłiska (I i II)	Przędzalniana/Fabryczna/Targowa/Piłsudskiego	BDB	BDB
103.	Łódź	Łódź m.	łódzki grodzki	kościół parafialny św. Józefa Oblubieńca	Ogrodowa 22	SR+	DB
104.	Łódź	Łódź m.	łódzki grodzki	bazylika archikatedralna św. Stanisława Kostki	Piotrkowska 265	BDB	BDB
105.	Łódź	Łódź m.	łódzki grodzki	kościół ewangelicko - augsburski św. Mateusza	Piotrkowska 279	DB+	DB+
106.	Łódź	Łódź m.	łódzki grodzki	kościół parafialny Najświętszego Imienia Jezus	Sienkiewicza 60	DB	BDB
107.	Łódź	Łódź m.	łódzki grodzki	Nowy Cmentarz Żydowski	Bracka 40	SR	SR+
108.	Łódź	Łódź m.	łódzki grodzki	kościół parafialny św. Ducha	Piotrkowska 2	DB	BDB
109.	Łódź Łagiewniki	Łódź m.	łódzki grodzki	zespół klasztorny franciszkanów	Okólna 185	DB	BDB-
110.	Łódź Łagiewniki	Łódź m.	łódzki grodzki	kaplice św. Antoniego i św. Rocha	Wycieczkowa 75	BDB	BDB
111.	Łódź Mileszki	Łódź m.	łódzki grodzki	kościół parafialny śś. Doroty i Walentego z dzwonnica	Pomorska 445	ZL	BDB
112.	Łódź Nowosolna	Łódź m.	łódzki grodzki	układ przestrzenny - osiedle sukienników tzw. osadnictwa fryderycjańskiego	Łódź Nowosolna	ZL	ZL
113.	Łubnice	Łubnice	wieruszowski	układ ruralistyczny	Łubnice	DB	DB
114.	Łyskornia	Biała	wieluński	kościół parafialny św. Marii Magdaleny	Łyskornia 103	DB	DB+
115.	Majkowice	Ręčno	piotrkowski	układ ruralistyczny z zamkiem	Majkowice	SR	SR
116.	Maluszyn	Żytno	radomszczański	zespół przestrzenny pałacowo-parkowy z kościołem parafialnym	Wolności 1 i 5 /Kasztanowa/AK	SR	DB
117.	Maurzyce	Zduny	łowicki	most na rzece Słudwi		BDB	BDB

**SPRAWOZDANIE Z REALIZACJI WOJEWÓDZKIEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI W WOJEWÓDZTWIE ŁÓDZKIM
NA LATA 2020 – 2023. STADIUM 2022 – 2023**

118.	Mąkolice	Głowno	zgierski	kościół parafialny śś. Wojciecha, Stanisława, Klemensa i Katarzyny	Mąkolice 90	SR	SR
119.	Modlna	Ozorków	zgierski	kościół parafialny Bożego Ciała	Modlna 27	DB	DB+
120.	Moszczenica	Moszczenica	piotrkowski	zespół przestrzenny - rezydencja Enderów z częścią produkcyjno-mieszkalną	Piotrkowska 15	ZL	ZL
121.	Nakielnica	Aleksandrów Łódzki	zgierski	zespół dworsko-parkowy	Nakielnica 37	ZL	ZL
122.	Naramice	Biała	wieluński	kościół parafialny Wszystkich Świętych	Naramice 99	SR	DB
123.	Nieborów	Nieborów	łowicki	założenie przestrzenne pałacowo-parkowe i ogrodowe Radziwiłłów	Nieborów 232, Arkadia	DB	DB
124.	Nieborów	Nieborów	łowicki	kościół parafialny MB Bolesnej	Legionów Polskich al. 63	SR	DB
125.	Niesułków	Stryków	zgierski	kościół parafialny św. Wojciecha	Niesułków 70	DB	BDB
126.	Opoczno	Opoczno	opoczyński	układ urbanistyczny	Stare Miasto	SR	SR
127.	Opoczno	Opoczno	opoczyński	zamek królewski	Zamkowy pl. 1	DB	DB
128.	Oporów	Oporów	kutnowski	zespół zamkowo-parkowy	Oporów 34	BDB	BDB
129.	Ozorków	Ozorków m.	zgierski	zespół pałacowy H.W. Schlossera	Łęczycka 7	BDB	BDB
130.	Ozorków	Ozorków m.	zgierski	kościół ewangelicki Dwunastu Apostołów Jezusa Chrystusa	Zgierska 2	SR	SR
131.	Ożarów	Mokrsko	wieluński	zespół dworsko-parkowy	Ożarów	DB+	BDB
132.	Pabianice	Pabianice m.	pabianicki	dwór kapituły krakowskiej	Stary Rynek 1	DB+	DB+
133.	Pabianice	Pabianice m.	pabianicki	pałac Enderów	Piłsudskiego J. 2	DB-	BDB
134.	Pabianice	Pabianice m.	pabianicki	kościół parafialny śś. Mateusza i Anny	Stary Rynek 22	DB+	BDB
135.	Pabianice	Pabianice m.	pabianicki	kościół ewangelicko – augsburski św. Piotra i Pawła	Zamkowa 8/ Kilińskiego	DB	DB
136.	Pajęczno	Pajęczno	pajęczański	kościół parafialny Wniebowzięcia NMP	Dworcowy pl. 2	BDB	BDB
137.	Paradyż	Paradyż	opoczyński	zespół klasztorny bernardynów z sanktuarium Chrystusa Cierniem Koronowanego	Konecka 6	DB-	DB
138.	Parzęczew	Parzęczew	zgierski	kościół cmentarny św. Rocha	Rocha św. 2 a	SR	DB
139.	Petrykozy	Białaczów	opoczyński	kościół parafialny św. Doroty	Petrykozy 41 a	DB-	DB-
140.	Piotrków Trybunalski	Piotrków Trybunalski m.	piotrkowski grodzki	układ urbanistyczny	Stare Miasto	DB	DB
141.	Piotrków Trybunalski	Piotrków Trybunalski m.	piotrkowski grodzki	zamek królewski	Zamkowy pl. 4	BDB	BDB
142.	Piotrków Trybunalski	Piotrków Trybunalski m.	piotrkowski grodzki	zespół zamkowo-parkowy Bykowskich	Kasztelańska 9	SR	SR
143.	Piotrków Trybunalski	Piotrków Trybunalski m.	piotrkowski grodzki	zespół dworca kolei Warszawsko – Wiedeńskiej	POW 5	SR+	BDB-
144.	Piotrków Trybunalski	Piotrków Trybunalski M.	piotrkowski grodzki	zespół klasztorny jezuitów	Pijarska 2/4	BDB	BDB
145.	Piotrków Trybunalski	Piotrków Trybunalski m.	piotrkowski grodzki	zespół klasztorny bernardynów	Słowackiego 2	DB	DB
146.	Piotrków Trybunalski	Piotrków Trybunalski m.	piotrkowski grodzki	zespół klasztorny Panien Dominikanek	Stronczyńskiego 3	BDB	BDB
147.	Piotrków Trybunalski	Piotrków Trybunalski m.	piotrkowski grodzki	cerkiew prawosławna Wszystkich Świętych	Słowackiego 15/16	BDB	BDB
148.	Piotrków Trybunalski	Piotrków Trybunalski m.	piotrkowski grodzki	zespół cmentarzy: rzymskokatolicki, prawosławny, wojskowy, żydowski	Cmentarna 10, Spacerowa, Kręta	SR	SR
149.	Piotrków Trybunalski	Piotrków Trybunalski m.	piotrkowski grodzki	sąd	Słowackiego 5	BDB	BDB
150.	Piotrków Trybunalski	Piotrków Trybunalski m.	piotrkowski grodzki	kościół parafialny św. Jakuba	Krakowskie Przedmieście 2	DB+	BDB-
151.	Poddębice	Poddębice	poddębicki	układ urbanistyczny	śródmieście	BDB-	BDB-
152.	Poddębice	Poddębice	poddębicki	zespół pałacowo-parkowy renesansowy	Mickiewicza 9/11	BDB	BDB

**SPRAWOZDANIE Z REALIZACJI WOJEWÓDZKIEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI W WOJEWÓDZTWIE ŁÓDZKIM
NA LATA 2020 – 2023. STADIUM 2022 – 2023**

153.	Popowice	Pątnów	wieluński	kościół filialny Wszystkich Świętych	Popowice	DB-	DB-
154.	Poświętne	Poświętne	opoczyński	zespół klasztorny filipinów	Główna 7	DB-	DB-
155.	Przedbórz	Przedbórz	radomszczański	kościół parafialny św. Aleksego	Kościelna 1	DB	BDB
156.	Radomsko	Radomsko	radomszczański	zespół klasztorny franciszkanów	Narutowicza 3	DB+	DB+
157.	Rawa Mazowiecka	Rawa Mazowiecka	rawski	układ urbanistyczny	Stare Miasto	DB	BDB
158.	Rawa Mazowiecka	Rawa Mazowiecka	rawski	zamek książąt mazowieckich	Zamkowa 3	BDB	BDB
159.	Rawa Mazowiecka	Rawa Mazowiecka	rawski	zespół willi	Miła 4	DB	DB
160.	Rawa Mazowiecka	Rawa Mazowiecka	rawski	zespół klasztorny jezuitów	Piłsudskiego J. pl. 9	BDB	BDB
161.	Rawa Mazowiecka	Rawa Mazowiecka	rawski	ratusz	Piłsudskiego J. pl. 5	BDB	BDB
162.	Rogów - Rawa Mazowiecka - Biała Rawska	Rogów, Biała Rawska, Rawa Mazowiecka	rawski (brzeziński)	układ przestrzenny kolei wąskotorowej	Rogów-Rawa Mazowiecka-Biała Rawska	SR	SR
163.	Ruda	Wieluń	wieluński	kościół parafialny św. Wojciecha	Rudzka 1	BDB	BDB-
164.	Rychłocice	Konopnica	wieluński	zespół przestrzenny dworsko-parkowo-folwarczny z kaplicą	Rychłocice 100	SR	SR
165.	Rzgów	Rzgów	łódzki wschodni	kościół parafialny św. Stanisława Biskupa	500-lecia pl. 7	DB+	BDB
166.	Siemienice	Krzyżanów	kutnowski	zespół pałacowo-parkowy	Siemienice 24	BDB	BDB
167.	Sieradz	Sieradz	sieradzki	układ urbanistyczny	Stare Miasto	DB	DB
168.	Sieradz	Sieradz	sieradzki	zespół klasztorny poddominikański	Dominikańska 16	BDB	BDB
169.	Sieradz	Sieradz	sieradzki	kamienica, tzw. pojagiellońska	Dominikańska 2	SR	SR
170.	Sieradz	Sieradz	sieradzki	kościół parafialny Wszystkich Świętych	Kolegiacka 11	BDB	BDB
171.	Skierniewice	Skierniewice	skierniewicki grodzki	zespół pałacowo-parkowy - pałac prymasowski	Konstytucji 3. Maja	DB+	DB
172.	Skierniewice	Skierniewice	skierniewicki grodzki	zespół dworca kolei Warszawsko - Wiedeńskiej	Łowicka 1	DB-	DB-
173.	Skierniewice	Skierniewice	skierniewicki grodzki	ratusz	Rynek 1	DB-	DB-
174.	Skierniewice	Skierniewice	skierniewicki grodzki	kościół parafialny św. Jakuba Apostoła	Senatorska 11	BDB	BDB
175.	Skierniewice	Skierniewice	skierniewicki grodzki	cmentarz św. Rocha	Stanisława św. 1-3 (Stanisławska 1-3)	DB	DB
176.	Skomlin	Skomlin	wieluński	spichlerz	Parkowa 8	SR+	SR
177.	Skomlin	Skomlin	wieluński	kościół parafialny śś. Filipa i Jakuba	Tysiąclecia 18	BDB	BDB
178.	Skotniki	Aleksandrów	piotrkowski	układ przestrzenny	Skotniki	SR	SR
179.	Skórkowice	Żarnów	opoczyński	układ ruralistyczny	Skórkowice	SR-	DB
180.	Smardzewice	Tomaszów Mazowiecki	tomaszowski	zespół klasztorny franciszkanów	Główna 5	DB	BDB
181.	Sobota	Bielawy	łowicki	zespół przestrzenny z kościołami i założeniem dworskim	Sobota	SR	SR
182.	Sokolniki	Sokolniki	wieruszowski	zespół pałacowo-parkowy Sułkowskich	Wrocławska 4	DB-	DB-
183.	Solca Wielka	Ozorków	zgierski	wiatrak	Solca Wielka 59	DB	DB
184.	Sójki	Strzelce	kutnowski	zespół dworsko-parkowy	Sójki 1	BDB	BDB
185.	Spycimierz	Uniejów	poddębicki	układ ruralistyczny	Spycimierz	SR+	SR+
186.	Srock	Moszczenica	piotrkowski	układ przestrzenny	Srock	DB-	DB-
187.	Stary Gostków	Wartkowice	poddębicki	zespół pałacowo-parkowy	Stary Gostków 3	SR+	SR+
188.	Stary Ochędzyn	Sokolniki	wieruszowski	kościół parafialny św. Anny	Stary Ochędzyn 32	DB+	DB+
189.	Strońsko	Zapolice	zduńskowolski	kościół parafialny św. Urszuli	Strońsko 8	DB	DB
190.	Strońsko	Zapolice	zduńskowolski	układ ruralistyczny	Strońsko	DB	DB
191.	Suchodębie	Łanięta	kutnowski	zespół dworsko-parkowy	Suchodębie 69	BDB	BDB

**SPRAWOZDANIE Z REALIZACJI WOJEWÓDZKIEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI W WOJEWÓDZTWIE ŁÓDZKIM
NA LATA 2020 – 2023. STADIUM 2022 – 2023**

192.	Sulejów - Podklasztorze	Sulejów	piotrkowski	zespół klasztorny cystersów	Opacka 13	DB	DB
193.	Szadek	Szadek	zduńskowolski	układ urbanistyczny	Szadek	DB-	DB-
194.	Szadek	Szadek	zduńskowolski	kościół Wniebowzięcia NMP i św. Jakuba z dzwonnica	Ogrodowa 1	DB	BDB
195.	Tubądzin	Wróblew	sieradzki	zespół dworsko-parkowy Walewskich	Tubądzin 31 a	DB	DB
196.	Tum	Góra Św. Małgorzaty	łęczycki	archikolegiata NMP i św. Aleksego	Tum 8	BDB	BDB
197.	Uniejów	Uniejów	poddębicki	układ urbanistyczny	Uniejów	DB	DB
198.	Uniejów	Uniejów	poddębicki	zespół zamkowo-parkowy	Zamkowa 2	DB	DB
199.	Uniejów	Uniejów	poddębicki	kościół parafialny Wniebowzięcia NPM	Plac Kolegiacki 2	DB-	DB-
200.	Ustków	Warta	sieradzki	zespół dworsko-parkowy	Ustków	ZL	ZL
201.	Walewice	Bielawy	łowicki	zespół pałacowo-parkowy	Walewice 38	DB	DB
202.	Warta	Warta	sieradzki	układ urbanistyczny	śródmieście	DB-	DB
203.	Warta	Warta	sieradzki	zespół klasztorny bernardynów	Klasztorna 9	SR+	BDB
204.	Warta	Warta	sieradzki	kościół parafialny św. Mikołaja	Kaliska 1	BDB	BDB
205.	Wąglczew	Wróblew	sieradzki	zespół klasztorny kanoników regularnych	Wąglczew 53	SR+	SR+
206.	Węglewice	Galewice	wieruszowski	układ ruralistyczny	Węglewice	DB+	DB+
207.	Węgrzynowice	Budziszewice	tomaszowski	zespół dworsko-parkowy	Węgrzynowice 47	BDB	BDB
208.	Widawa	Widawa	łaski	zespół klasztorny pobernardyński	Kościuszki 14	DB	DB
209.	Wielgomłyn	Wielgomłyn	radomszczański	zespół klasztorny paulinów	Rynek 8	DB-	DB
210.	Wieluń	Wieluń	wieluński	układ urbanistyczny	Stare Miasto	DB	DB
211.	Wieluń	Wieluń	wieluński	zespół obwarowań miejskich	Stare Miasto	DB	DB
212.	Wieluń	Wieluń	wieluński	zespół klasztorny poreformacki	Reformacka 1	SR+	SR+
213.	Wieruszów	Wieruszów	wieruszowski	zespół klasztorny paulinów	Dąbrowskiego 12	DB	DB
214.	Witów	Sulejów	piotrkowski	zespół klasztorny ponorbertański	Witów Kolonia 32/34	DB-	DB
215.	Wolbórz	Wolbórz	piotrkowski	układ urbanistyczny	Wolbórz	DB	DB
216.	Wolbórz	Wolbórz	piotrkowski	zespół pałacowo-parkowy - pałac biskupów kujawskich	Modrzewskiego 107	DB	DB
217.	Wólka Skotnicka	Aleksandrów	piotrkowski	układ ruralistyczny	Wólka Skotnicka	SR+	SR+
218.	Zadzim	Zadzim	poddębicki	zespół przestrzenny pałacowo-parkowy i kościół parafialny św. Małgorzaty	Zadzim 35 i 62	SR+	SR+
219.	Zduńska Wola	Zduńska Wola	zduńskowolski	skansen kolejowy w zespole lokomotywni przy węźle Zduńska Wola - Karsznice	Zduńska Wola - Karsznice	SR	SR
220.	Zduńska Wola	Zduńska Wola	zduńskowolski	cmentarz żydowski	Kacza 18	SR	SR
221.	Zgierz	Zgierz	zgierski	zespół urbanistyczny ul. Długiej	Zgierz	SR+	SR
222.	Zgniłe Błoto	Aleksandrów Łódzki	zgierski	zespół dworsko-parkowy	Zgniłe Błoto 23	ZL	BDB
223.	Złaków Borowy	Zduny	łowicki	układ ruralistyczny	Złaków Borowy	SR	SR
224.	Złaków Kościelny	Zduny	łowicki	układ ruralistyczny	Złaków Kościelny	SR	SR
225.	Złaków Kościelny	Zduny	łowicki	zespół kościoła Wszystkich Świętych z Przytuliskiem	Złaków Kościelny 76	ZL	SR
226.	Złoczew	Złoczew	sieradzki	zespół klasztorny pobernardyński	Sieradzka 3	SR+	SR+
227.	Żarnów	Żarnów	opoczyński	układ urbanistyczny	Żarnów	DB	DB
228.	Żarnów	Żarnów	opoczyński	kościół parafialny św. Mikołaja	Szkolna 12	DB+	DB+

Źródło: opracowanie własne BPPWŁ w Łodzi.

**REALIZACJA ZADAŃ, DLA KTÓRYCH NIE USTALANO W WPONZ NA LATA 2020-2023
WSKAŹNIKA MONITOROWANIA**

- ✓ Prace w zakresie **rewaloryzacji i właściwego zagospodarowania zabytków (w tym założeń zakomponowanej zieleni), zwłaszcza z listy obiektów i obszarów reprezentatywnych oraz zlokalizowanych w ośrodkach historycznych, szczególnie zabytków zagrożonych zniszczeniem (nieużytkowanych lub użytkowanych niewłaściwie)** prowadzone były przez cały okres obowiązywania WPOnZ na lata 2020-2023. W latach 2020-2021 odnotowano prace przy 62 obiektach reprezentatywnych na łączną kwotę ponad 8,5 mln zł⁶². Największy udział w puli środków przypadł zespołowi ul. Piotrkowskiej z kwartałami w Łodzi (2,02 mln zł)⁶³. W okresie sprawozdawczym 2022-2023 prace w zakresie rewaloryzacji zabytków podjęto przy 75 obiektach reprezentatywnych na łączną kwotę ponad 40,2 mln zł⁶⁴. Największy udział w puli środków ponownie przypadł zespołowi ul. Piotrkowskiej z kwartałami w Łodzi (2,48 mln zł)⁶⁵.

Kościół pw. św. Doroty w Łodzi (Fot. EW, 2023)

Wśród zabytków reprezentatywnych w złym stanie zachowania wyróżniały się prace prowadzone w kościele pw. św. Doroty i św. Jana Chrzciciela w Łodzi Mileszkach i w zespole dworsko-parkowym w Zgniłych Błotach. W przypadku kościoła pw. Wszystkich Świętych w Złakowie Kościelnym podjęto prace w zakresie przygotowania ekspertyzy budowlano-konstrukcyjnej, następnie wykonano wzmocnienia zagrożonych sklepień. Poza ww. zespołami nie odnotowano prac konserwatorskich lub robót budowlanych istotnych dla stanu zachowania obiektów.

⁶² Wartość prac ustalono na podstawie wykazu udzielonych w latach 2020 i 2021 dotacji z budżetu Województwa Łódzkiego na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków województwa łódzkiego oraz dotacji z budżetów samorządów gminnych na prace przy zabytkach wpisanych do rejestru i/lub znajdujących się w gminnych ewidencjach zabytków.

⁶³ Pracom konserwatorskim, restauratorskim lub robotom budowlanym poddanych zostało 13 kamienic usytuowanych przy ul. Piotrkowskiej i przylegających do niej kwartałach na odcinku od pl. Wolności do al. Mickiewicza/Piłsudskiego.

⁶⁴ Wartość prac ustalono na podstawie wykazu udzielonych w latach 2022 i 2023 dotacji z budżetu Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego, Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków, Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska oraz Województwa Łódzkiego na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków województwa łódzkiego oraz dotacji z budżetów samorządów gminnych na prace przy zabytkach wpisanych do rejestru i/lub znajdujących się w gminnych ewidencjach zabytków. Znaczące różnice wartości pomiędzy okresami wynikają z odmiennej metodologii i większego zróżnicowania źródeł finansowania, zwłaszcza w okresie 2022-2023.

⁶⁵ Pracom konserwatorskim, restauratorskim lub robotom budowlanym poddanych zostało 12 kamienic usytuowanych przy ul. Piotrkowskiej i przylegających do niej kwartałach na odcinku od pl. Wolności do al. Mickiewicza/Piłsudskiego.

- ✓ W latach 2020-2023 prace rewaloryzacyjne przygotowujące **wykorzystanie zabytków (z uwzględnieniem wyeksponowania ich wartości) na cele społeczne, w tym kulturalne i turystyczne, zwłaszcza reprezentatywnych i zlokalizowanych w ośrodkach historycznych**, były ograniczone ze względu na pandemię COVID-19. Przykładowo, kontynuowano prace na grodzisku w Tumie na potrzeby przygotowania obiektu do pełnienia funkcji turystycznej. Grodzisko w Tumie – oddział Muzeum Archeologicznego i Etnograficznego w Łodzi otwarto w kwietniu 2022 r.

Grodzisko w Tumie (Fot. JJ, 2023)

W Pabianicach przebudowie i zmianie sposobu użytkowania na salę koncertową poddano dawną maszynownię w zespole fabryczno-rezydencjonalnym firmy „Krusche i Ender” (ob. Fabryka Wełny Hotel & SPA). Sala koncertowo-balowa *Pawelana* swoją działalność rozpoczęła w kwietniu 2023 r.

✂ 1.2.3. POPRAWA JAKOŚCI PRZESTRZENI PUBLICZNYCH HISTORYCZNYCH ZAŁOŻEŃ PRZESTRZENNYCH MIEJSKICH I WIEJSKICH

REALIZACJA ZADAŃ MONITOROWANYCH USTALONYM WSKAŹNIKIEM

- ✓ **Zwiększanie udziału zieleni oraz zachowanie i odtwarzanie zakomponowanej zieleni w ośrodkach historycznych, z uwzględnieniem konieczności zwiększania powierzchni biologicznie czynnych**, w 2020 r. odnotowano w Warcie (prace pielęgnacyjne i nowe nasadzenia w parku miejskim i na Rynku Wł. Reymonta) oraz w Piotrkowie Trybunalskim (uzupełnienie szpalerów drzew oraz nasadzenia w pasach zieleni wzdłuż rzeki i przy ul. Pereca).
- Poza ośrodkami historycznymi znaczące działania miały miejsce w Woli Krzysztoporskiej, gdzie rewaloryzacji poddano park, otaczający dwór wpisany do rejestru zabytków nieruchomych⁶⁶.
- Szerszy zakres działań w zakresie realizacji zadania przypadł na rok 2021, w którym realizowano prace w:
- **Opocznie** – utworzenie parku miejskiego wraz z oświetleniem w terenach zieleni urządzonej przy ul. św. Jana (pow. ok. 1 ha, poza obszarem priorytetowym),
 - **Piotrkowie Trybunalskim** – rewaloryzacja, w tym odtworzenie układów zakomponowanej zieleni Parku Belzackiego (pow. 5,23 ha, poza obszarem priorytetowym),
 - **Radomsku** – odtworzenie nasadzeń zieleni w Parku Świętojańskim, urządzenie parkingu i zieleni przy Al. Jana Pawła II i ul. Reymonta (w tym m.in. ścieżka zapachowa, ogród deszczowy, zieleń uporządkowana, pow. 0,5 ha); przebudowa ul. Żeromskiego wraz

⁶⁶ Rewaloryzacja parku w Woli Krzysztoporskiej uzyskała wyróżnienie w XVII edycji Konkursu Towarzystwa Urbanistów Polskich na najlepiej zagospodarowaną przestrzeń publiczną w województwie łódzkim w 2020 r. pod patronatem Marszałka Województwa łódzkiego Grzegorza Schreibera w kategorii *przestrzeń w zieleni*.

z nasadzeniami zieleni (pow. 0,4 ha); wykonanie projektu zagospodarowania terenu Skweru S. Niemca przy ul. Narutowicza (pow. 1 ha) (w obszarze priorytetowym).

- **Ujeździe** – zagospodarowanie zieleni przy Pl. Kościuszki i ul. Parkowej (obszar priorytetowy) oraz utworzenie terenu rekreacyjnego wraz z bazą edukacyjną w Osiedlu Niewiadów (poza obszarem priorytetowym).

Generalnie w zakresie terenów zieleni dominowały działania ograniczające się do bieżącego utrzymania i prac pielęgnacyjnych (np. Skierniewice – Park Miejski, Biała Rawska – historyczne centrum miasta).

- ✓ O ile w 2022 r. nie podjęto działań w zakresie zwiększania udziału zieleni oraz zachowania i odtwarzania zakomponowanej zieleni w ośrodkach historycznych, to w kolejnym roku realizowano szeroki zakres działań przy:

- **zespole willi Edwarda Herbsta w Łodzi** – kontynuacja wcześniejszych prac pielęgnacyjnych oraz nasadzeń nowej roślinności w ogrodzie,
- **Nowym Cmentarzu Żydowskim w Łodzi** - prace pielęgnacyjne i zabezpieczające drzewostan,
- **parku miejskim w Poddębicach** - prace pielęgnacyjne polegające na usunięciu posuszu w koronach, wycinkę 20 drzew oraz nadzór nad pracami konserwatorskimi.

W każdym w ww. obszarów we wcześniejszych latach prowadzone były prace o takim charakterze.

REALIZACJA ZADAŃ, DLA KTÓRYCH NIE USTALANO W WPONZ NA LATA 2020-2023 WSKAŹNIKA MONITOROWANIA

- ✓ W zakresie **rewaloryzacji i rewitalizacji historycznych założeń przestrzennych miejskich i wiejskich**⁶⁷, ze szczególnym uwzględnieniem obszarów priorytetowych w ośrodkach historycznych, podejmowano działania m.in. w Bolimowie⁶⁸, Kutnie⁶⁹, Piotrkowie Trybunalskim⁷⁰, jak również w zespole dworsko-parkowym w miejscowości Zgniłe Błoto⁷¹, wpisanym na listę obiektów i obszarów reprezentatywnych (lata 2020-2021). W latach 2022-2023 wyróżniły się Rawa Mazowiecka, Pabianice oraz Łódź.

Rynek w Rawie Mazowieckiej po rewaloryzacji
(fot. MK, 2022)

Przestrzeniom publicznym nadano odpowiedni standard estetyczny przy uwzględnieniu właściwych zasad kompozycji wewnątrz urbanistycznych, poprawy stanu małej architektury

⁶⁷ Z uwagi na charakter prac rewaloryzacyjnych i rewitalizacyjnych (głównie projekty wieloletnie) szczegółowe analizy zostaną przeprowadzone na koniec okresu obowiązywania aktualnego WPOnZ na lata 2020-2023 i zaprezentowane w końcowym sprawozdaniu z jego realizacji.

⁶⁸ Rewitalizacja Rynku w Bolimowie.

⁶⁹ W zakres prac na kutnowskiej starówce (Rynek Zduński, Plac Wolności, ulice: Krótka, Miła, Teatralna, Zduńska) wchodziło m.in. wykonanie nowego oświetlenia ulicznego, nowej nawierzchni ulic i chodników, kanalizacji deszczowej, fontann, zasadzenie drzew i krzewów ozdobnych, montaż małej architektury (tj. stoliki do gry w szachy, ławki, kosze na śmieci). Na Placu Wolności skonstruowano garaż otwarty wielostanowiskowy połączony z pawilonem gastronomicznym oraz pawilonem muzealno-wystawienniczym. Prace zakończone zostały 15 marca 2021 r.

⁷⁰ W ramach zadania „Piotrków Trybunalski, mury obronne miejskie (XIV w., pocz. XX w.)” realizowano prace remontowe mające na celu zachowanie materialnego dziedzictwa kulturowego poprzez zabezpieczenie muru ceglanego i kamiennego, izolację przeciwwilgociową murów, uzupełnienie balustrady stalowej oraz remont schodów. Prace zakończono 28 grudnia 2021 r.

⁷¹ W latach 2018-2021 przeprowadzono kompleksową rewaloryzację obiektu, połączoną z adaptacją na funkcję turystyczną.

z wykorzystaniem materiałów wysokiej jakości, likwidacji barier architektonicznych i wprowadzania udogodnień dla osób z niepełnosprawnościami.

- ✓ W latach 2020-2023 nie odnotowano żadnych działań mających na celu **rewaloryzację przestrzeni publicznych w miastach-ogrodach** (Grotniki-Las, Łask – Kolumna-Las, Sokolniki-Las, Tuszyń-Las) z uwzględnieniem zachowania optymalnego udziału zieleni decydującej o ich specyfice. Brak prac zdiagnozowano też w zakresie **rewaloryzacji eksponującej i utrwalającej specyficzne cechy zabytkowych układów przestrzennych, poprzez nawiązanie do lokalnych form architektonicznych w sposobie kształtowania struktury budowlanej (z uwzględnieniem właściwych gabarytów, proporcji, stylu i estetyki, wykorzystania lokalnych materiałów budowlanych).**

2. ZINTEGROWANY SYSTEM ZARZĄDZANIA DZIEDZICTWEM KULTUROWYM

2.1. Tworzenie i udostępnianie cyfrowych baz danych oraz zasobów

ZADANIA PRZYJĘTE W WPONZ NA LATA 2020-2023 REALIZOWANE W ROKU SPRAWOZDAWCZYM

ZADANIA	Realizacja zadań	
	2020-2021	2022-2023
2.1.1. Weryfikacja i digitalizacja zasobu wojewódzkiej ewidencji zabytków i gminnych ewidencji zabytków		
▪ opracowanie, uzupełnienie oraz digitalizacja wojewódzkiej i gminnych ewidencji zabytków;	W PROCESIE	W PROCESIE
▪ udostępnianie gminnych ewidencji zabytków w Internecie;	TAK	TAK
2.1.2. Stworzenie kompleksowego Systemu Informacji Przestrzennej		
▪ stworzenie interaktywnego Systemu Informacji Przestrzennej (geoportalu) na poziomie województwa, powiatów i gmin zawierającego kompletne oraz aktualne dane o zasobach dziedzictwa kulturowego.	NIE	NIE
2.1.3. Cyfryzacja muzealiów oraz rozwój form udostępniania zabytków ruchomych w muzeach		
▪ digitalizacja zabytków ruchomych	TAK	TAK
▪ wprowadzanie w muzeach multimedialnych środków przekazu z uwzględnieniem potrzeb wszystkich grup wiekowych, osób obcojęzycznych i z niepełnosprawnościami (np. interaktywne wystawy, audio przewodniki);	TAK	TAK
▪ wdrażanie rozwiązań umożliwiających wirtualne zwiedzanie muzeum (w tym dostosowane do potrzeb osób z niepełnosprawnościami).	TAK	TAK

WSKAŹNIKI PRZYJĘTE W WPONZ NA LATA 2020-2023 DO MONITOROWANIA DZIAŁANIA 2.1.

Działanie	Wskaźnik monitorowania	Stan wyjściowy w 2019 r.	Stan na koniec 2021 r.	Stan na koniec 2023 r.	Stan oczekiwany na 2023 r.
Cel operacyjny 2. ZINTEGROWANY SYSTEM ZARZĄDZANIA DZIEDZICTWEM KULTUROWYM					
Działanie 2.1. Tworzenie i udostępnianie cyfrowych baz danych oraz zasobów	Cyfryzacja wojewódzkiej ewidencji zabytków	0,35	0,35	-	=1
	Liczba muzeów, które digitalizują zasoby	22	24	25	53

Źródło: opracowanie własne BPPWŁ w Łodzi.

INFORMACJA NA TEMAT REALIZACJI ZADAŃ

✂ ZADANIE 2.1.1. WERYFIKACJA I DIGITALIZACJA ZASOBU WOJEWÓDZKIEJ EWIDENCJI ZABYTKÓW I GMINNYCH EWIDENCJI ZABYTKÓW

➡ REALIZACJA ZADAŃ MONITOROWANYCH USTALONYM WSKAŹNIKIEM

- ✓ Nie odnotowano postępu w **digitalizacji wojewódzkiej ewidencji zabytków** (0,35 przy pożądanym stanie docelowym =1). Zatrzymanie prac nad realizacją tego zadania jest efektem pandemii COVID-19 i towarzyszących jej obostrzeń. Od 2022 r. zadanie to wykonywane jest przez Narodowy Instytut Dziedzictwa (NID) jako zadanie własne w ramach gromadzenia danych udostępnianych poprzez portal mapowy NID (<https://mapy.zabytek.gov.pl/nid/>).

✂ ZADANIE 2.1.2. STWORZENIE KOMPLEKSOWEGO SYSTEMU INFORMACJI PRZESTRZENNEJ

REALIZACJA ZADAŃ, DLA KTÓRYCH NIE USTALANO W WPONZ NA LATA 2020-2023
WSKAŹNIKA MONITOROWANIA

- ✓ W okresie sprawozdawczym nie odnotowano prac w zakresie **stworzenia interaktywnego Systemu Informacji Przestrzennej** (geoportalu) na poziomie województwa, powiatów i gmin zawierającego kompletne oraz aktualne dane o **zasobach dziedzictwa kulturowego**. Do SIP Województwa Łódzkiego w ramach geoportalu wprowadzono internetową aplikację mapową „Produkty tradycyjne województwa łódzkiego”⁷² oraz aplikacji mapowej „Programy Rewitalizacji w województwie łódzkim”⁷³.

✂ ZADANIE 2.1.3. CYFRYZACJA MUZEALIÓW ORAZ ROZWÓJ FORM UDOSTĘPNIANIA ZABYTKÓW RUCHOMYCH W MUZEACH

REALIZACJA ZADAŃ MONITOROWANYCH USTALONYM WSKAŹNIKIEM

- ✓ **Digitalizacja (cyfrowe odwzorowanie dobrej jakości) ewidencyjnych zasobów muzealnych** stanowi proces ciągły i jest w różnym stopniu zaawansowana. Prowadzi ją większość placówek państwowych i samorządowych. Pełną digitalizację zbiorów zadeklarowało Muzeum Miasta Zgierza (100% w 2021 r.), nieco tylko mniejszy odsetek zbiorów poddanych cyfryzacji (94,7%) cechuje Muzeum Pałac Herbsta (oddz. Muzeum Sztuki w Łodzi), w kolejnych 8 placówkach muzealnych wartość tego wskaźnika przekracza 50%⁷⁴.
Działania na rzecz digitalizacji zabytków ruchomych w latach 2022-2023 prowadziły **24 obiekty muzealne**. Największy przyrost zdigitalizowanych eksponatów odnotowały: Muzeum Przyrodnicze Uł (o 40%, 40 tys. eksponatów), Muzeum Historii Miasta Zduńska Wola (o 26,8%, 2422 eksponaty) oraz jego oddział Skansen Lokomotyw w Zduńskiej Woli Karsznicach (o 23%, 84 eksponaty).

REALIZACJA ZADAŃ, DLA KTÓRYCH NIE USTALANO W WPONZ NA LATA 2020-2023
WSKAŹNIKA MONITOROWANIA

- ✓ Rozwój form **udostępniania zabytków ruchomych za pomocą multimedialnych środków przekazu z uwzględnieniem potrzeb wszystkich grup wiekowych, osób obcojęzycznych i z niepełnosprawnościami**. zidentyfikowano w przypadku **21 muzeów i skansenów**. Przykładowo Muzeum Pałac Herbsta uruchomiło: anglojęzyczną wersję strony muzealnej⁷⁵ oraz przygotowało ofertę dedykowaną osobom niewidomym i słabowidzącym (wystawę „Podszepty”, wydarzenie⁷⁶ pn. „Spotkania z malarstwem”).

⁷² Promującej dziedzictwo kulinarne regionu w oparciu o listę prowadzoną przez Departament Rolnictwa i Programów Rozwoju Obszarów Wiejskich.

⁷³ W oparciu o współpracę z Departamentem Polityki Regionalnej.

⁷⁴ Są to następujące muzea: Muzeum Regionalne w Kutnie, Muzeum w Łowiczu, Centralne Muzeum Włókiennictwa w Łodzi, Muzeum Przyrodnicze Uł w Łodzi, Muzeum Regionalne w Opocznie, Muzeum Miasta Zgierza, Muzeum Sztuki (ms1) w Łodzi, Muzeum Sztuki (ms2) w Łodzi.

⁷⁵ Posty na portalach Facebook oraz Instagram są tłumaczone na język angielski.

⁷⁶ Wydarzenie wraz z audiodeskrypcją.

Z kolei **audio przewodniki** posiadały m.in. Muzeum Historii Miasta Zduńska Wola, PGE Giganty Mocy w Bełchatowie, Muzeum Sztuki w Łodzi (ms1 i ms2), Muzeum Tradycji Niepodległościowych w Łodzi (wraz z oddziałami), Muzeum Ziemi Wieluńskiej w Wieluniu Oddział: Muzeum Wnętrz Dworskich w Ożarowie.

Większość działających muzeów posiadała **własną stronę internetową** (dotyczy to w szczególności instytucji państwowych) bądź konto na portalu społecznościowym (głównie Facebook – Meta). Braki w tym zakresie dotyczą głównie instytucji prowadzonych przez związki wyznaniowe oraz inne podmioty prawne i osoby prywatne.

- ✓ **Rozwiązania umożliwiające wirtualne zwiedzanie**, przybliżające ofertę muzeów i skansenów szerszej publiczności w dobie pandemii wdrożyło dotychczas **18 obiektów**. Zdecydowanie dominowały **zw. wirtualne spacer**y, które udostępnione zostały przez 9 muzeów (Muzeum Archeologiczne i Etnograficzne w Łodzi, Muzeum w Nieborowie i Arkadii⁷⁷, Skansen Rzeki Pilicy w Tomaszowie Mazowieckim, Muzeum Historii Miasta Zduńska Wola, Skansen Lokomotyw w Zduńskiej Woli Karsznicach, Muzeum Miasta Zgierza, Centrum Nauki i Techniki "EC1 Łódź - Miasto Kultury" w Łodzi, Muzeum Dom Narodzin Św. Maksymiliana Kolbego w Zduńskiej Woli, Muzeum Sztuki (ms1) w Łodzi).

Swoje **wystawy w wersji on-line** prezentowało Muzeum Oświaty Ziemi Łódzkiej przy Bibliotece Pedagogicznej⁷⁸, z kolei w postaci filmu promocyjnego – Muzeum Okręgowe w Sieradzu⁷⁹ ze swoim oddziałami: Sieradzki Park Etnograficzny w Sieradzu i Muzeum Walewskich w Tubądzinie, Muzeum w Piotrkowie Trybunalskim. Wartościowe rozwiązanie w formie lekcji muzealnych online wprowadziły: Muzeum Fabryki w Łodzi, Muzeum Tradycji Niepodległościowych w Łodzi.

Kluczowa w zakresie tego zadania była realizacja projektu „Kultura bez COVIDowych granic”, w ramach którego Samorząd Województwa Łódzkiego prowadził prace wdrożeniowe i prace nad uruchomieniem portalu „Drzwi do kultury” – **platformy zdalnego dostępu** do materiałów multimedialnych przygotowanych przez instytucje kultury podległe Samorządowi Województwa Łódzkiego (w tym m.in. Muzeum Archeologiczne i Etnograficzne oraz Muzeum Sztuki).

⁷⁷ Oddział MN w Warszawie.

⁷⁸ „Muzeum Oświaty w pigułce” z wykorzystaniem aplikacji internetowej Genia.ly.

⁷⁹ Prezentacja w formie „wirtualnego spaceru”, bez napisów i omówienia eksponatów.

2.2. Wzmacnianie instytucji działających na rzecz dziedzictwa kulturowego

ZADANIA PRZYJĘTE W WPONZ NA LATA 2020-2023 REALIZOWANE W ROKU SPRAWOZDAWCZYM

ZADANIA	Realizacja zadań w roku sprawozdawczym	
	2020-2021	2022-2023
2.2.1. Wsparcie działalności instytucji i organizacji sektora kultury oraz jednostek administracji w zakresie ochrony dziedzictwa		
▪ wsparcie organizacyjne instytucji kultury (w tym m.in. pozostających w zarządzie samorządu województwa łódzkiego) w zakresie realizacji projektów związanych z dziedzictwem;	TAK	TAK
▪ tworzenie nowych muzeów, izb muzealnych, skansenów i galerii plenerowych (gromadzących zbiory specyficzne dla dziedzictwa kulturowego regionu);	NIE	TAK
▪ prowadzenie monitoringu w zakresie uczestnictwa w kulturze;	NIE	NIE
▪ przeprowadzenie badań w zakresie oceny atrakcyjności oferty kulturalnej przez mieszkańców regionu, w celu lepszego dostosowania jej do potrzeb odbiorców;	NIE	NIE
▪ realizację projektu „Rozwój regionalny poprzez finansowanie waloryzacji dziedzictwa kulturowego” (FINCH, Program INTERREG EUROPA).	TAK	Zakończenie projektu
2.2.2. Sieciowanie współpracy instytucji i organizacji sektora kultury		
▪ wypracowanie mechanizmów współpracy sieciowej instytucji kultury, w tym muzeów (działających w sieci ośrodków historycznych) o zasięgu: – ponadregionalnym: w Łodzi (m.in. Muzeum Sztuki, Centralne Muzeum Włókiennictwa, Muzeum Kinematografii), Piotrkowie Trybunalskim, Sieradzu, Łęczycy, Łowiczu i Wieluniu – regionalnym: w Kutnie, Opocznie, Oporowie, Pabianicach, Radomsku, Rawie Mazowieckiej, Skierniewicach, Tomaszowie Mazowieckim, Uniejowie, Wieruszowie, Wolborzu i Zgierzu, Bełchatowie, Brzezcinach, Działoszynie, Łasku, Poddębicach, Przedborzu, Warcie, Zduńskiej Woli.	TAK	TAK

WSKAŹNIKI PRZYJĘTE W WPONZ NA LATA 2020-2023 DO MONITOROWANIA DZIAŁANIA 2.1.

Działanie	Wskaźnik monitorowania	Stan wyjściowy w 2019 r.	Stan na koniec 2021 r.	Stan na koniec 2023 r.	Stan oczekiwany na 2023 r.
Cel operacyjny 2. ZINTEGROWANY SYSTEM ZARZĄDZANIA DZIEDZICTWEM KULTUROWYM					
Działanie 2.2. Wzmacnianie instytucji działających na rzecz dziedzictwa kulturowego	Liczba muzeów i skansenów	121	116	113	124

Źródło: opracowanie własne.

✂ 2.2.1. WSPIERANIE DZIAŁALNOŚCI INSTYTUCJI I ORGANIZACJI SEKTORA KULTURY ORAZ JEDNOSTEK ADMINISTRACJI W ZAKRESIE OCHRONY DZIEDZICTWA

➡ REALIZACJA ZADAŃ MONITOROWANYCH USTALONYM WSKAŹNIKIEM

- ✓ Ustalenie **liczby funkcjonujących muzeów i skansenów** w analizowanym okresie było utrudnione z uwagi na zawieszenie działalności przez wiele spośród tych instytucji w związku z obostrzeniami wynikającymi ze stanu pandemii COVID-19. Rodziło to problemy z pozyskaniem danych od dysponentów obiektów muzealnych i skansenowskich. Na koniec

2023 r. zidentyfikowano 113 obiektów – powstało np. Muzeum Dzieci Polskich – ofiar totalitaryzmu. Niemiecki nazistowski obóz dla polskich dzieci w Łodzi⁸⁰ (1942-1945), Skansen w Złakowie Kościelnym⁸¹.

Skansen w Złakowie Kościelnym (fot. PRz, 2023)

- ✓ **Nie wykształciły się formalnie** wskazane w WPOnZ na lata 2020-2023 obiekty o potencjalnych możliwościach funkcjonowania: Muzeum w Poddębicach i Muzeum Centrum Ks. Jędrzeja Kitowicza w Rzęczy⁸².
- ✓ **Wsparcie organizacyjne instytucji kultury** (w tym m.in. pozostałych w zarządzie Samorządu Województwa Łódzkiego) w zakresie realizacji projektów związanych z dziedzictwem przejawiało się przyznaniem 7 instytucjom kultury dotacji na 57 projektów na łączną kwotę 107 476 161,38 zł w 2023 r.
- ✓ Nie prowadzono **kompleksowego monitoringu w zakresie uczestnictwa w kulturze**, ponieważ ze względu na ograniczenia epidemiologiczne w części analizowanego okresu byłoby to badanie niemiarodajne, w związku z czasowym zamknięciem wielu instytucji kultury.
- ✓ Nie **przeprowadzono badań w zakresie oceny atrakcyjności oferty kulturalnej** przez mieszkańców regionu, m.in. ze względu na okresowe zamknięcie instytucji kultury na skutek pandemii COVID-19.
- ✓ Zakończono **realizację projektu „Rozwój regionalny poprzez finansowanie waloryzacji dziedzictwa kulturowego” (FINCH, Program INTERREG EUROPA), w ramach którego** przygotowano i upowszechniano dokument pn. „Living document”, brano udział w procesie wymiany doświadczeń mającym na celu wypracowanie najbardziej optymalnych form finansowania ochrony dziedzictwa kulturowego i rozwoju kultury w Grecji, opracowano dokument pn. „Regionalny Plan Działania”, przygotowano przewodnik po instrumentach finansowych dostępnych w finansowaniu dziedzictwa kulturowego, zorganizowano regionalne spotkanie dotyczącego możliwości pozyskania środków na rozwój kultury i ochronę dziedzictwa kulturowego w perspektywie finansowej 2021-2027 oraz prowadzono szereg działań promocyjno-informacyjnych w Internecie.

⁸⁰ Do zadań Muzeum otwartego w dn. 1 czerwca 2021 r. należą: gromadzenie, opracowywanie, konserwacja, przechowywanie i udostępnianie zbiorów związanych z historią obozu dla polskich dzieci przy ul. Przemysłowej w Łodzi i jego filii w Dzierżąnej koło Zgierza oraz działalność wystawiennicza, edukacyjna i naukowa, dotycząca upowszechniania wiedzy na temat funkcjonowania obozu dla dzieci, gehenny polskich dzieci na terenach Polski okupowanych przez III Rzeszę i ZSRR oraz losów dzieci – sierot wojennych w Polsce i dzieci Żołnierzy Wyklętych.

⁸¹ Skansen w Złakowie (również: Chałupa w Złakowie Kościelnym (Mini Skansen)) jest przykładem lokalnej inicjatywy prywatnej. Zakres działalności skansenu jest sukcesywnie rozszerzany pomimo, że nie jest formalnie udostępniony do zwiedzania (brak też informacji na temat daty oficjalnego uruchomienia obiektu). Jedną z wyremontowanych chałup udostępniana jest jako turystyczny obiekt noclegowy, a od co najmniej 2021 r. na terenie obiektu odbywa się impreza pod nazwą Złakowskie Boże Ciało, połączona z prezentacją sztuki ludowej.

⁸² Gmina Poddębice prowadziła w latach 2020-2021 działania na rzecz reaktywacji Muzeum w Poddębicach. Z informacji uzyskanych od pracowników Poddębickiego Domu Kultury i Sportu wynikało, że otwarcie obiektu może nastąpić w 2022 r. Z kolei Fundacja im. Ks. J. Kitowicza przy parafii w Rzęczy otrzymała w 2022 r. dotację w wysokości 190 000 zł na kontynuację prac przy zabytkowej „organistówni”. Dotacja ta została przyznana w ramach programu „Infrastruktura kultury”, którego celem jest stworzenie optymalnych warunków dla prowadzenia działalności kulturalnej, poprzez modernizację i rozbudowę infrastruktury instytucji kultury, a także innych podmiotów działających w tym obszarze.

2.3. Poprawa bezpieczeństwa i dostępności zabytków ruchomych

ZADANIA PRZYJĘTE W WPONZ NA LATA 2020-2023 REALIZOWANE W ROKU SPRAWOZDAWCZYM

ZADANIA	Realizacja zadań	
	2020-2021	2022-2023
2.3.1. Remonty i modernizacja budynków będących siedzibami muzeów		
▪ przeprowadzenie prac remontowych i modernizacyjnych, służących poprawie dostępności zabytków ruchomych.	TAK	TAK
2.3.2. Instalacje sygnalizacji alarmowej pożaru i włamania w muzeach i obiektach sakralnych		
▪ montaż lub modernizację instalacji sygnalizacji alarmowej pożaru i włamania w muzeach;	TAK	TAK
▪ montaż lub modernizację instalacji sygnalizacji alarmowej pożaru i włamania w obiektach sakralnych, zwłaszcza drewnianych i innych z dużym nagromadzeniem cennych zabytków ruchomych.	TAK	TAK

WSKAŹNIKI PRZYJĘTE W WPONZ NA LATA 2020-2023 DO MONITOROWANIA DZIAŁANIA 2.3.

Działanie	Wskaźnik monitorowania	Stan wyjściowy w 2019 r.	Stan w 2021 r.	Stan w 2023 r.	Stan docelowy na 2023 r.
Cel operacyjny 2. ZINTEGROWANY SYSTEM ZARZĄDZANIA DZIEDZICTWEM KULTUROWYM					
Działanie 2.3. Poprawa bezpieczeństwa i dostępności zabytków ruchomych	Remonty i modernizacja obiektów będących siedzibami muzeów i skansenów	80	81	82	100
	Liczba obiektów posiadających zabezpieczenia przeciwpożarowe i antywłamaniowe (muzea, skanseny i kościoły)	128	129	130	160

Źródło: opracowanie własne BPPWŁ w Łodzi.

✂ 2.3.1. REMONTY I MODERNIZACJA BUDYNKÓW BĘDĄCYCH SIEDZIBAMI MUZEÓW

➡ REALIZACJA ZADAŃ MONITOROWANYCH USTALONYM WSKAŹNIKIEM

- ✓ Spośród muzeów i skansenów, które odpowiedziały na ankiety monitorujące realizację WPONZ na lata 2020-2023, w okresie 2020-2021 r. w 18, a w latach 2022-2023 w 32 placówkach **przeprowadzono prace konserwatorskie, remontowe, modernizacyjne** (Tab. 8). Niemal 62% placówek w analizowanym okresie nie prowadziło działań remontowo-modernizacyjnych⁸³. Zdecydowana większość projektów dotyczyła remontów elewacji, stolarki okiennej i pokryć dachowych, prowadzono również modernizację wystaw, czyszczenie i zabezpieczanie zbiorów. W 17 obiektach zrealizowano prace remontowe poprawiające dostępność obiektów dla osób z niepełnosprawnościami (np. Skansen w Maurzycach, Muzeum Wnętrz Dworskich w Ożarowie, Muzeum Okręgowe w Sieradzu, Muzeum Regionalne w Kutnie, Centralne Muzeum Włókiennictwa w Łodzi). Po raz pierwszy w gronie muzeów i skansenów prowadzących prace w analizowanym zakresie znalazło się Muzeum Ludowe w Przedborzu,

⁸³ Udział placówek, które nie prowadziły działań remontowo-modernizacyjnych obliczono odnosząc ich liczbę (43) do ogółu obiektów funkcjonujących w analizowanym okresie (113).

z kolei najszerszy zakres prac wykonano w trzech łódzkich muzeach (Centralne Muzeum Włókiennictwa, Muzeum Miasta Łodzi oraz Muzeum Archeologiczne i Etnograficzne).

Tab. 8. Działania konserwatorskie, remonty i modernizacja muzeów i skansenów, z uwzględnieniem potrzeb m.in. osób obcojęzycznych i z niepełnosprawnościami

Miejscowość	Muzeum	Podjęte działania konserwatorskie, remonty i modernizacje			
		2020	2021	2022	2023
Bełchatów	MUZEUM REGIONALNE W BEŁCHATOWIE	Nie prowadzono działań	Nie prowadzono działań	Remont poszycia dachu, wymiana rynien i instalacji odgromowej, naprawę i malowanie elewacji, remont zewnętrznych schodów wejściowych wokół budynku i balkonu od wschodniej strony budynku, częściowa wymiana stolarki okiennej, wykonanie okablowania strukturalnego w części biurowej budynku, oczyszczenie i odtworzenie podjazdu dla niepełnosprawnych od strony południowej oraz renowacja stalowych balustrad i furtki przy podjeździe dla niepełnosprawnych	Renowacja podłóg w 4 pomieszczeniach Częściowe odgrzybienie i naprawa ścian i sufitów, a także malowanie Galerii
Bełchatów	PGE Giganty Mocy w Bełchatowie	Nie prowadzono działań	Nie prowadzono działań	Nie prowadzono działań	Nie prowadzono działań
Biała	Izba Pamięci Narodowej w Szkole Podstawowej im. J. Kasieńskiego	Nie prowadzono działań	Nie prowadzono działań	Bieżące remonty pomieszczenia	Nie prowadzono działań
Bronów	Biblioteka Pedagogiczna w Sieradzu Filia w Bronowie	Modernizacja drogi dojazdowej, parkingów oraz alejki wokół dworu ⁸⁴	Analiza historycznego układu parku i inwentaryzacja drzewostanu ⁸⁵	Nie prowadzono działań	Nie prowadzono działań
Brzeziny	Muzeum Regionalne w Brzezinach	Brak danych	Brak danych	Brak danych	Budowa wiaty na warsztaty muzealne w plenerze oraz jako obiekt gastronomiczny podczas imprez kulturalnych
Działoszyn	Muzeum Regionalne przy Powiatowym Ośrodku Kultury	Nie prowadzono działań	Nie prowadzono działań	Nie prowadzono działań	Nie prowadzono działań
Inowódz	Zamek w Inowłodzu	Brak danych	Nie prowadzono działań	Nie prowadzono działań	Nie prowadzono działań

⁸⁴ W ramach realizacji zadania z Budżetu Obywatelskiego Łódzkie na PLUS na rok 2020 p.n. „*Maria Konopnicka inspiracją kulturową województwa łódzkiego. Rewaloryzacja parku w Bronowie*”.

⁸⁵ W ramach realizacji zadania z Budżetu Obywatelskiego Łódzkie na PLUS na rok 2021 p.n. „*Na herbatce u Marii Konopnickiej. Bronów – nic tu się nie kończy, lecz wszystko trwa*”.

**SPRAWOZDANIE Z REALIZACJI WOJEWÓDZKIEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI W WOJEWÓDZTWIE ŁÓDZKIM
NA LATA 2020 – 2023. STADIUM 2022 – 2023**

Jeżów	Muzeum Parafialne w Jeżowie	Nie prowadzono działań	Nie prowadzono działań	Nie prowadzono działań	Nie prowadzono działań
Klonowa	Izba Regionalna w Klonowej	Nie prowadzono działań	Nie prowadzono działań	Nie prowadzono działań	Nie prowadzono działań
Kocilew-Ożarów	Wiatrak w Kocilewie-Ożarowie, oddział Muzeum Ziemi Wieluńskiej w Wieluniu	Nie prowadzono działań	Nie prowadzono działań	Nie prowadzono działań	Nie prowadzono działań
Krośniewice	Muzeum im. Jerzego Dunin-Borkowskiego	Wykonanie projektu budowlanego dodatkowego wejścia awaryjnego z podjazdem dla osób z niepełnosprawnościami	Zainstalowanie taśmy bezpieczeństwa na stopniach schodów wejściowych do muzeum, wykonanie nowej instalacji hydrantowej ppoż., zainstalowanie bezprzewodowego o przycisku przywołania przy drzwiach wejściowych do muzeum.	Zainstalowano taśmy bezpieczeństwa na stopniach schodów wejściowych do muzeum i wewnątrz budynku, muzeum otrzymało negatywną odpowiedź - opinię od ŁWKZ dot. dokonania zmian architektonicznych w budynku	Zainstalowano taśmy bezpieczeństwa na stopniach schodów wejściowych do muzeum i wewnątrz budynku
Kutno	Muzeum Regionalne w Kutnie	Muzeum jest w trakcie remontu	Muzeum jest w trakcie remontu ⁸⁶	W trakcie remontu ratusza i odbudowy pałacu saskiego zbudowano dwie windy i podjazdy dla osób niepełnosprawnych	Nie prowadzono działań
Kwiatkówka	Skansen w Kwiatkówku (oddział Muzeum Archeologicznego i Etnograficznego w Łodzi)	Konserwacja wiatraka	Konserwacja wiatraka	Nie prowadzono działań	Nie prowadzono działań
Lipce Reymontowskie	Muzeum Regionalne im. Władysława St. Reymonta w Lipcach Reymontowskich	Nie prowadzono działań	Brak danych	Wymiana pokrycia dachowego budynku, wykonanie wylewek i odwodnienie terenu	
Lipce Reymontowskie	Zagroda Ludowa, oddział Muzeum Regionalnego im. Władysława St. Reymonta w Lipcach Reymontowskich	Nie prowadzono działań	Brak danych	Nie prowadzono działań	Nie prowadzono działań
Lipce Reymontowskie	Muzeum Drogi Żelaznej Warszawsko-Wiedeńskiej w domku obchodowego w Lipcach Reymontowskich	Zakup szerokich drzwi, likwidacja progów	Nie prowadzono działań	Nie prowadzono działań	Nie prowadzono działań
Lipce Reymontowskie	Prywatne Muzeum Czynu Zbrojnego	Podczas budowy nowego muzeum uwzględniono	Nie prowadzono działań	Nie prowadzono działań	Nie prowadzono działań

⁸⁶ Zaplanowano wykonanie: windy, podjazdów, toalet.

**SPRAWOZDANIE Z REALIZACJI WOJEWÓDZKIEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI W WOJEWÓDZTWIE ŁÓDZKIM
NA LATA 2020 – 2023. STADIUM 2022 – 2023**

	w Lipcach Reymontowskich	udogodnienia dla osób z niepełnosprawnościami			
Łask	Muzeum Historii Łasku	Nie prowadzono działań	Nie prowadzono działań	Nie prowadzono działań	Nie prowadzono działań
Łęczyca	Muzeum w Łęczycy	Nie prowadzono działań	Modernizacja wystawy stałej bez uwzględnienia udogodnień dla osób z niepełnosprawnościami	Nie prowadzono działań	Nie prowadzono działań
Łowicz	Muzeum w Łowiczu	Nie prowadzono działań	Nie prowadzono działań	Nie prowadzono działań	Nie prowadzono działań
Łowicz	Muzeum Diecezjalne w Łowiczu	Nie prowadzono działań	Nie prowadzono działań	Nie prowadzono działań	Kontynuacja prac przy kryptach prymasowskich – prace pod prezbiterium – etap VI
Łódź	Centralne Muzeum Włókiennictwa w Łodzi	Remonty elewacji 7 obiektów (przystanku, domów i willi) w Parku Kultury Miejskiej ⁸⁷ ; remont zabytkowego kościoła pw. św. Andrzeja Boboli, znajdującego się na terenie skansenu ⁸⁸ ; remont 2 toalet dla zwiedzających (w budynku A), w tym jedną przystosowano do potrzeb osób z niepełnosprawnościami	Nie prowadzono działań	Wykonanie rampy podjazdowej dla wózków inwalidzkich do budynku Kotłowni	Wykonanie ścieżki naprowadzającej na wystawie stałej. Instalacja poręczy na klatce schodowej
Łódź	Muzeum Archeologiczne i Etnograficzne w Łodzi	Modernizacja budynków B, D, E siedziby Muzeum (na dziedzińcu): roboty wykończeniowe; instalacje elektryczne, sanitarne; stolarka i ślusarka; zagospodarowanie terenu, procedury odbiorowe, oddanie do użytkowania	Modernizacja budynków B, D, E siedziby Muzeum (na dziedzińcu): zakup i montaż wyposażenia, procedury odbiorowe, oddanie do użytkowania	Nie prowadzono działań	Nie prowadzono działań
Łódź	Muzeum przy parafii Najświętszego Serca Jezusowego w Łodzi	Nie prowadzono działań	Brak danych	Nie prowadzono działań	Nie prowadzono działań
Łódź	Muzeum Geologiczne im. Jana Ziomka	Nie prowadzono działań	Nie prowadzono działań	Nie prowadzono działań	Nie prowadzono działań

⁸⁷ W ramach projektu „Wzbogacenie oferty Centralnego Muzeum Włókiennictwa w Łodzi poprzez modernizację infrastruktury, prace konserwatorskie i zakup wyposażenia”, dofinansowanego ze środków POIiŚ 2014-2020. W ramach ww. projektu wszczęta została procedura przetargowa mająca na celu wyłonienie dostawców progów i ramp podjazdowych dla osób poruszających się na wózkach inwalidzkich. Rampy oraz progi przeznaczone są do budynków znajdujących się w skansenie.

⁸⁸ W ramach Programu MKiDN Ochrona zabytków zrealizowano projekt obejmujący remont elewacji, schodów frontowych i stolarki okiennej.

**SPRAWOZDANIE Z REALIZACJI WOJEWÓDZKIEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI W WOJEWÓDZTWIE ŁÓDZKIM
NA LATA 2020 – 2023. STADIUM 2022 – 2023**

	(Wydział Nauk Geograficznych Uniwersytetu Łódzkiego)				
Łódź	Muzeum Kinematografii w Łodzi	Prace remontowe ⁸⁹	Brak danych	Konserwacja zachowawcza eksponatów	Konserwacja zachowawcza eksponatów
Łódź	Muzeum Książki Artystycznej w Łodzi	Nie prowadzono działań	Brak danych	Nie prowadzono działań	Nie prowadzono działań
Łódź	Muzeum Przyrodnicze UŁ w Łodzi	W latach 2016-2018 przeprowadzono kompleksową modernizację i rozbudowę placówki uwzględniając kompleksowe rozwiązania dotyczące dostępności Muzeum dla osób z niepełnosprawnościami		Nie prowadzono działań	Nie prowadzono działań
Łódź	Zajezdnia Muzealna Brus w Łodzi	Nie prowadzono działań	Nie prowadzono działań	Nie prowadzono działań	Nie prowadzono działań
Łódź	Centrum Nauki i Techniki EC1 Łódź - Miasto Kultury w Łodzi	Renowacja, konserwacja, naprawa i przebudowa wielu elementów ekspozycji muzealnej	Bieżące serwisowanie ekspozycji Centrum Nauki i Techniki oraz sprzętu i wyposażenia Planetarium	Nie prowadzono działań	Nie prowadzono działań
Łódź	Muzeum Książki Dziecięcej w Łodzi	Nie prowadzono działań	Nie prowadzono działań	Nie prowadzono działań	Nie prowadzono działań
Łódź	Muzeum Kanału „Dętki”, oddział Muzeum Miasta Łodzi	Obiekt czasowo zamknięty	Obiekt czasowo zamknięty	Nie prowadzono działań	Nie prowadzono działań
Łódź	Muzeum Sportu i Turystyki, oddział Muzeum Miasta Łodzi	Nie prowadzono działań	Nie prowadzono działań	Nie prowadzono działań	Nie prowadzono działań
Łódź	Muzeum Sztuki (ms1) w Łodzi	Uruchomienie informacji dźwiękowej w windzie dla osób niewidomych oraz tabliczki w brajlu o rozkładzie pomieszczeń na poszczególnych piętrach na każdym piętrze przy windzie	Nie prowadzono działań	Nie prowadzono działań	Przebudowa budynku H, renowacja elewacji
Łódź	Muzeum Sztuki ms2, oddział Muzeum Sztuki w Łodzi	Nie prowadzono działań	Nie prowadzono działań	Nie prowadzono działań	Nie prowadzono działań
Łódź	Muzeum Pałac Herbsta, oddział Muzeum Sztuki w Łodzi	Prace konserwatorskie i restauratorskie w Sali Balowej, etap II – renowacja żaluzji w Sali Balowej i Jadalni	Nie prowadzono działań	Nie prowadzono działań	Nie prowadzono działań
Łódź	Muzeum Archidiecezji Łódzkiej	Adaptacja pomieszczeń na pracownię	Z okazji okolicznościowej wystawy (na 100-lecie diecezji łódzkiej) wszystkie	Nie prowadzono działań	Nie prowadzono działań

⁸⁹ W ramach projektu „Zwiększenie dostępności dorobku polskiej kinematografii poprzez zachowanie zabytkowej infrastruktury Pałacu Scheiblera”. Planowane zakończenie prac: druga połowa 2021 r.

**SPRAWOZDANIE Z REALIZACJI WOJEWÓDZKIEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI W WOJEWÓDZTWIE ŁÓDZKIM
NA LATA 2020 – 2023. STADIUM 2022 – 2023**

		konserwatorską dla potrzeb Muzeum ⁹⁰ . Konserwacja 34 pergaminów (starodruków) w tym jednego manuskryptu ⁹¹ . Konserwacja 5 rzeźb i 2 obrazów. Z uwagi na 100-lecie powstania diecezji łódzkiej większość pomieszczeń została odmalowana i zaadaptowana do okolicznościowej wystawy. Z tej okazji muzeum zostało doposażone w 19 nowych gablot wystawowych. Brak ułatwień w dostępie dla osób z niepełnosprawnościami	pomieszczenia wystawowe zostały odmalowane, zakupiono 19 nowych gablot wystawowych, przeprowadzono konserwację 34 starodruków, w tym jednego manuskryptu, ponadto poddano konserwacji 5 rzeźb oraz 2 obrazy		
Łódź	Muzeum Miasta Łodzi	Konserwacja 236 muzealiów ⁹² . Modernizacja klatki paradowej schodowej ⁹³ . Konserwacja wnętrza Pałacu Izraela Poznańskiego – Sala Arkadkowa ⁹⁴ . Remont konserwatorski w pomieszczeniu przy Sali Lustrzanej – dawnym „Gabiniecie Izraela K. Poznańskiego” – obecnie „Biblioteka” ⁹⁵ .	Konserwacja wnętrza Pałacu Izraela Poznańskiego (tzw. Sali Arkadkowej) ⁹⁹ . Rewaloryzacja i modernizacja ogrodu przy Pałacu Izraela K. Poznańskiego ¹⁰⁰ . Poprawa standardu pomieszczeń ekspozycyjnych ¹⁰¹ . Wykonanie instalacji systemu wentylacji	konserwacja elementów drewnianych oraz stolarki drzwiowej Sali Arkadkowej prace konserwatorskie i restauratorskie zabytkowej rzeźby-fontanny oraz scalenie wszystkich elementów fontanny i posadowienie zabytkowego obiektu na wykonanej w ubiegłym roku żelbetowej	Zakup ramp podjazdowych, wdrożenie rozwiązań ułatwiających nawigację po wystawach

⁹⁰ Zamontowano odpowiednie szafy i stoły oraz zakupiono niezbędne narzędzia, sprzęt, preparaty i środki chemiczne do konserwacji eksponatów muzealnych.

⁹¹ *Psalterz proveniencji zakonnej* (rękopis na pergaminie z XVI w.) zawierający 128 kart - całość oprawiono w nową obwolutę.

⁹² W muzealnej pracowni konserwatorskiej przeprowadzono konserwację 234 obiektów, w tym: pełną (6 obiektów), częściową: (5 obiektów), zachowawczą (223 obiektów). Zewnętrznym pracownikom konserwatorskim zlecono wykonanie prac przy 2 obiektach ze zbiorów Muzeum.

⁹³ Zakres prac: badania konserwatorskie pierwszego piętra paradowej klatki schodowej oraz demontaż istniejącej dekoracji filmowej ze ściany południowej i zachodniej paradowej klatki schodowej; sporządzenie programu prac konserwatorskich pierwszego piętra paradowej klatki schodowej; sporządzenie dokumentacji projektowej modernizacji instalacji elektrycznej paradowej klatki schodowej.

⁹⁴ Zakres prac: badania konserwatorskie Sali Arkadkowej; sporządzenie programu prac konserwatorskich Sali Arkadkowej; renowacja wtórnego witrażu znajdującego się na suficie Sali Arkadkowej w części korytarzowej.

⁹⁵ Zakres prac: zakup materiałów budowlanych; wykonanie bieżącej konserwacji ścian.

⁹⁹ Prace konserwatorskie wnętrza sali wystawienniczej (sufit oraz ściany w części korytarzowej) oraz renowacja dwóch par zabytkowych drzwi wewnętrznych znajdujących się w części korytarzowej (od strony północnej i południowej).

¹⁰⁰ Wykonano prace konserwatorskie i restauratorskie przy zabytkowej rzeźbie – fontannie autorstwa Wacława Konopki wraz z posadowieniem.

¹⁰¹ Poprzez zakup i montaż wykładziny dywanowej w Paradowej Klatce Schodowej, a także elementów oświetlenia ekspozycyjnego (lampy – reflektory, szynoprzewody wraz z osprzętem) do pomieszczenia wystaw czasowych, w celu zapewnienia odpowiedniego poziomu oświetlenia prezentowanych ekspozycji.

**SPRAWOZDANIE Z REALIZACJI WOJEWÓDZKIEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI W WOJEWÓDZTWIE ŁÓDZKIM
NA LATA 2020 – 2023. STADIUM 2022 – 2023**

		Opracowanie dokumentacji projektowej modernizacji i rozbudowy istniejącego systemu ciepłowniczego w dawnym Pałacu Izraela K. Poznańskiego, w celu poprawy efektywności dystrybucji ciepła ⁹⁶ . Rewaloryzacja i modernizacja ogrodu przy Pałacu Izraela K. Poznańskiego – etap II ⁹⁷ . Techniczne rozwiązania ułatwiające dostęp dla osób niepełnosprawnością ⁹⁸	mechanicznej, stanowiskowej w pomieszczeniu Pracowni Konserwatorskiej w celu poprawienia warunków pracy konserwatorów. Udrożnienie istniejącego systemu odwodnienia w części zachodniej Muzeum kanalizacji deszczowej wraz z wprowadzeniem odwodnienia przy wejściu do pomieszczenia nr P 030B.	podbudowie, stanowiącej postument fontanny w istniejącej niecce Modernizacja instalacji systemu wentylacji mechanicznej oraz zakup i montaż klimatyzatora w pracowni edukacyjnej	
Łódź	Muzeum Tradycji Niepodległościowych w Łodzi	Brak danych	Oddział Muzeum przy Gdańskiej przygotowuje się do remontu, którego celem jest m.in. dostosowanie budynku do potrzeb osób z niepełnosprawnością ruchową	Nie prowadzono działań	Nie prowadzono działań
Łódź	Stacja Radegast (oddział Muzeum Tradycji Niepodległościowych w Łodzi)	Brak danych	Nie prowadzono działań	Nie prowadzono działań	Nie prowadzono działań
Łódź	Muzeum Martyrologii Radogoszcz (oddział Muzeum Tradycji Niepodległościowych w Łodzi)	W latach 2018-2021 prowadzono prace polegające na modernizacji budynków Oddziału oraz opracowaniu nowej wystawy stałej pt. „Zabrał ich ogień... Piekło więzienia na Radogoszczu w świetle losów ludności Kraju Warty w okresie II wojny światowej”		Nie prowadzono działań	Nie prowadzono działań

⁹⁶ Zakres prac: sporządzenie dokumentacji projektowej modernizacji i rozbudowy istniejącego systemu ciepłowniczego, w celu poprawy efektywności dystrybucji ciepła.

⁹⁷ Zakres prac: dostawa i montaż elementów wyposażenia ogrodu (ławki edukacyjne); przebudowa i renowacja małej architektury – zabytkowej studni murowanej przy podjeździe; przebudowa i renowacja małej architektury – balustrada tralkowa ze schodami terenowymi i murkami oporowymi; przebudowa i renowacja małej architektury – schody terenowe do portyku w korpusie głównym; przebudowa i renowacja fosy przy Pałacu; wykonanie instalacji zewnętrznej oświetlenia ogrodu (renowacja lamp, montaż nowych lamp); wykonanie przebudowy ogrodzenia i bramy wjazdowej od strony północnej.

⁹⁸ W ramach zadania „Rewitalizacja, modernizacja i poprawa infrastruktury zabytkowego obiektu Muzeum Miasta Łodzi – Pałacu Poznańskich”, dofinansowanego z Funduszy Europejskich z POIiŚ, w którym Miasto Łódź było inwestorem, a Muzeum Miasta Łodzi operatorem, wykonano: dodatkowe wejście dla zwiedzających zaopatrzone w platformę ułatwiającą wjazd do Muzeum osobom na wózkach (od strony ulicy Zachodniej); połączenie wszystkich kondygnacji budynku windą osobową; stworzono toaletę dostosowaną do potrzeb osób z niepełnosprawnością ruchową; na wystawie stałej „Łódź w Europie. Europa w Łodzi. Ziemia obiecana wczoraj i dziś” zainstalowano pętlę indukcyjną dla osób z niepełnosprawnością słuchową.

**SPRAWOZDANIE Z REALIZACJI WOJEWÓDZKIEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI W WOJEWÓDZTWIE ŁÓDZKIM
NA LATA 2020 – 2023. STADIUM 2022 – 2023**

Łódź	Kuźnia Romów (oddział Muzeum Tradycji Niepodległościowych w Łodzi)	Brak danych	Nie prowadzono działań	Nie prowadzono działań	Nie prowadzono działań
Łódź	Skansen Roślinny w Ogrodzie Botanicznym w Łodzi	Remont plecionego wiklinowego ogrodzenia Skansenu	Kontynuacja wymiany ogrodzenia	Nie prowadzono działań	Nie prowadzono działań
Łódź	Muzeum Morskie w VI LO im. J. Lelewela w Łodzi	Ze względu na przeniesienie szkoły do innej lokalizacji muzeum zawiesiło swoją działalność z powodu braku odpowiednio przystosowanego pomieszczenia			
Łódź	Muzeum Fabryki w Łodzi	Brak danych	Nie prowadzono działań	Nie prowadzono działań	Nie prowadzono działań
Łódź	Muzeum Oświaty Ziemi Łódzkiej przy Bibliotece Pedagogicznej w Łodzi	Brak danych	Nie prowadzono działań	Nie prowadzono działań	Nie prowadzono działań
Łódź	Muzeum Uniwersytetu Łódzkiego w Łodzi	Brak danych	Pałac nie jest przystosowany dla osób z niepełnosprawnościami.	Nie prowadzono działań	Nie prowadzono działań
Łódź	Muzeum Armii Krajowej Okręgu Wileńskiego „Wiano” w Łodzi	Brak danych	Czyszczenie i zabezpieczanie zbiorów (konserwacja broni)	Nie prowadzono działań	Nie prowadzono działań
Maurzyce	Skansen w Maurzycach	Nie prowadzono działań	W tzw. chałupie zielarki wprowadzono podjazdy dla osób poruszających się na wózkach inwalidzkich	Nie prowadzono działań	Nie prowadzono działań
Nieborów	Muzeum w Nieborowie i Arkadii	Konserwacja zachowawcza eksponatów ¹⁰² .	Konserwacja zachowawcza eksponatów ¹⁰³	Konserwacja muzealiów, remont ogrodzenia zabytkowego, instalacja pętli indukcyjnych dla osób słabosłyszących, prace konserwacyjne w parku w Nieborowie i Arkadii	Konserwacja muzealiów, prace konserwacyjne w parku w Nieborowie i Arkadii.
Opoczno	Muzeum Regionalne w Opocznie	Brak danych	Remont pomieszczenia muzealnego (cyklinowanie parkietu, malowanie ścian)	Wymiana pokrycia dachowego	Nie prowadzono działań
Oporów	Muzeum - Zamek w Oporowie	Nie prowadzono działań	Założenie wewnętrznego hydrantu przeciwpożarowego w zamku oraz	Nie prowadzono działań	Nie prowadzono działań

¹⁰² Ze względu na sytuację pandemiczną, w 2020 r.

¹⁰³ Muzeum Narodowe w Warszawie, którego Muzeum w Nieborowie i Arkadii jest oddziałem podjęło starania o audyt i doradztwo z obszaru dostępności architektonicznej (instytucją prowadzącą program jest Ośrodek Wsparcia Dostępnej Architektury, działający w ramach rządowego programu Dostępność Plus; partnerem tego działania jest Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych PFRON).

**SPRAWOZDANIE Z REALIZACJI WOJEWÓDZKIEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI W WOJEWÓDZTWIE ŁÓDZKIM
NA LATA 2020 – 2023. STADIUM 2022 – 2023**

			wykonanie nowego przyłącza wodociągowego do zamku		
Ozorków	Izba Historii Miasta Ozorkowa	Nie prowadzono działań	Nie prowadzono działań ¹⁰⁴	Nie prowadzono działań	Nie prowadzono działań
Ożarów	Muzeum Wnętrz Dworskich w Ożarowie, oddział Muzeum Ziemi Wieluńskiej w Wieluniu	Nie prowadzono działań	Rozpoczęto remont, w ramach którego budowana jest toaleta dla osób z niepełnosprawnością ruchową	Kontynuacja remontu	Nie prowadzono działań
Pabianice	Muzeum Miasta Pabianic	Remont instalacji odgromowej renesansowego dworu obronnego oraz wymiana drewnianej stolarki okiennej w budynku przy Starym Rynku Nie prowadzono działań ułatwiających dostęp dla osób z niepełnosprawnością	Nie prowadzono działań	Usunięcie skutków zalania sali kominkowej i p. renesansowego dworu – prace konserwatorskie	Nie prowadzono działań
Piotrków Trybunalski	Izba Tradycji Sądownictwa im. Stanisława Śrzednickiego w Piotrkowie Trybunalskim	Nie prowadzono działań	Nie prowadzono działań	Budowa szybu windowego	Nie prowadzono działań
Piotrków Trybunalski	Muzeum Marcepanu w Piotrkowie Trybunalskim	Nie prowadzono działań	Nie prowadzono działań	Nie prowadzono działań	Nie prowadzono działań
Piotrków Trybunalski	Muzeum w Piotrkowie Trybunalskim	Nie prowadzono działań	Nie prowadzono działań	Nie prowadzono działań	Naprawa oryginowania
Piotrków Trybunalski	Muzeum Szkolne I LO w Piotrkowie Trybunalskim	Brak danych	Nie prowadzono działań	Nie prowadzono działań	Nie prowadzono działań
Piotrków Trybunalski	Ignitorium im. 25 p.p. Armii Krajowej ¹⁰⁵ w Piotrkowie Trybunalskim	Brak danych	Prace adaptacyjne w nowej lokalizacji	Nie prowadzono działań	Nie prowadzono działań
Poddębice	Izba Muzealna w Poddębicach	Brak danych	Nie prowadzono działań	Nie prowadzono działań	Nie prowadzono działań
Polichno	Muzeum w Polichnie (oddział Muzeum w Piotrkowie Trybunalskim)	Brak danych	Nie prowadzono działań	Nie prowadzono działań	Nie prowadzono działań
Przedbórz	Muzeum Ludowe w Przedborzu	Nie prowadzono działań	Wymiana więźby dachowej i pokrycia dachowego na budynku muzeum	Nie prowadzono działań	Nie prowadzono działań
Radomsko	Muzeum Regionalne im. S. Sankowskiego w Radomsku	Nie prowadzono działań	Nie prowadzono działań	Montaż windy zewnętrznej. Wyróżnienie kolorystyczne schodów i	Kontynuacja prac z 2022 r.

¹⁰⁴ Z uwagi na planowane przeniesienie Izby Historii Miasta Ozorkowa do innego budynku.

¹⁰⁵ Wcześniej: Izba Pamięci AK (w innej lokalizacji).

**SPRAWOZDANIE Z REALIZACJI WOJEWÓDZKIEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI W WOJEWÓDZTWIE ŁÓDZKIM
NA LATA 2020 – 2023. STADIUM 2022 – 2023**

				elementów przeszklonych	
Radomsko	Zagroda tatarska (oddział Muzeum Regionalne im. S. Sankowskiego w Radomsku)	Nie prowadzono działań	Nie prowadzono działań	Nie prowadzono działań	Nie prowadzono działań
Rogów	Kolej Wąskotorowa	Brak danych	Remont lokomotywy 803D. Budowa zasilania węglowego; remont dachu budynku elektrowni oraz bieżące utrzymanie linii kolejowej Rogów-Jeżów	Nie prowadzono działań	Nie prowadzono działań
Rzeczycza	Muzeum ks. J. Kitowicza	Nie prowadzono działań	Nie prowadzono działań	Nie prowadzono działań	montaż instalacji wod-kan. na poddaszu, położenie płytek na podłogach i ścianach poddasza, zamontowano system wentylacji mechanicznej
Sędziejowice	Regionalna Izba Pamięci Gminy Sędziejowice i ZSR w Sędziejowicach	Malowanie i konserwacja dachu	Brak danych	Nie prowadzono działań	Nie prowadzono działań
Siemkowice	Izba Kultury Ludowej im. Marii Marchewkowej w Siemkowicach	Obiekt nie pełnił w analizowanym okresie funkcji muzealnej			
Sieradz	Muzeum Okręgowe w Sieradzu	Nie prowadzono działań	Prace budowlane na parterze budynku przy ul. Dominikańskiej 2, w celu ułatwienia dostępu dla osób z niepełnosprawnościami ¹⁰⁶	Zakup kładki, umożliwiającej wjazd i zjazd wózków inwalidzkich przy jednym z wejść do muzeum. Remont pomieszczenia gospodarczego w budynku muzeum przy ul. Zamkowej 1	Zakup platformy podjazdowej, wykonanie dodatkowego wejścia na dziedziniec uwzględniającego szerokość wózka dla niepełnosprawnych
Skierniewice	Muzeum Historyczne Skierniewic (d. Izba Historii Skierniewic)	Nie prowadzono działań	Stworzenie małej pracowni konserwatorskiej, rozpoczęcie remontu oddziału Muzeum ¹⁰⁷	Nie prowadzono działań	Nie prowadzono działań
Skierniewice	Parowozownia w Skierniewicach	1) Adaptacja zabytkowych obiektów do celów muzealnych i realizacji projektów kulturalnych (naprawa układu torowego); 2) Rewitalizacja i przystosowanie do	Kontynuacja remontu dachu hali parowozowej (świetlik dachowy nad kanałami 7-8)	kontynuacja remontu dachu, modernizacja układu torowego	odbudowa zniszczonego dachu hali wachlarzowej, kontynuacja remontu zniszczonego dachu XIX-wiecznej hali parowozowej, modernizacja układu torowego

¹⁰⁶ Wykonanie wejścia w miejscu otworu okiennego.

¹⁰⁷ Drewniany dwór Konstancji Gładkowskiej – obiekt został dostosowany do potrzeb osób niepełnosprawnych.

**SPRAWOZDANIE Z REALIZACJI WOJEWÓDZKIEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI W WOJEWÓDZTWIE ŁÓDZKIM
NA LATA 2020 – 2023. STADIUM 2022 – 2023**

		celów muzealnych Parowozowni Skierniewice ¹⁰⁸ . Ze względu na specyfikę robót (dach, tory) nie zastosowano technicznych rozwiązań ułatwiających dostęp dla osób z niepełnosprawnościami			
Tomaszów Mazowiecki	Skansen rzeki Pilicy (oddział MCK)	Nie prowadzono działań	Zabezpieczenie wewnętrznych powierzchni ścian budynków drewnianych preparatem przeciwpożarowym	Nie prowadzono działań	Nie prowadzono działań
Tomaszów Mazowiecki	Muzeum w Tomaszowie Mazowieckim	Nie prowadzono działań	Nie prowadzono działań	Nie prowadzono działań	Nie prowadzono działań
Tum	Bezcenne miejsce – Muzeum Dziedzictwa Kościelnego w Tumie	Nie prowadzono działań	Brak danych	Nie prowadzono działań	Nie prowadzono działań
Warta	Muzeum Miasta i rzeki Warty	Nie prowadzono działań	Nie prowadzono działań	Wymiana pieca CO, remont bramy przejazdowej, drobne bieżące naprawy	Kontynuacja prac z 2022 r.
Wieluń	Muzeum Ziemi Wieluńskiej w Wieluniu	Nie prowadzono działań	Remont dachu z dachówki ceramicznej holenderki na zabytkowym budynku Muzeum Ziemi Wieluńskiej w Wieluniu wraz z naprawą kominów i wymianą części orynnowania ¹⁰⁹	Nie prowadzono działań	Nie prowadzono działań
Wojślawice	Izba Regionalna przy ZSR CKU	Nie prowadzono działań ¹¹⁰	Nie prowadzono działań ¹¹¹	Nie prowadzono działań	Nie prowadzono działań
Wolbórz	Pożarnicze Centrum Historyczno-Edukacyjne Ziemi Łódzkiej w Wolborzu	Remont pomieszczeń, z uwzględnieniem napraw popękanych ścian, wyrw, wymiana płyt sufitowych	Nie prowadzono działań	Wymiana oświetlenia na energooszczędne	Nie prowadzono działań
Zduńska Wola	Muzeum Historii Miasta Zduńska Wola	Nie prowadzono działań	Nie prowadzono działań	Nie prowadzono działań	Nie prowadzono działań
Zduńska Wola	Skansen lokomotyw w Karsznicach, filia	Nie prowadzono działań	Budowa parkingu z 2 stanowiskami	Nie prowadzono działań	Nie prowadzono działań

¹⁰⁸ Prace ratownicze polegające na remoncie zniszczonego dachu budynku administracyjno-socjalnego (etap 1).

¹⁰⁹ W ramach konkursu na prace konserwatorskie i roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków. Zakres robót został zwiększony o rozbiórkę i wymurowanie jednego z kominów.

¹¹⁰ Z uwagi na brak środków finansowych.

¹¹¹ Z uwagi na brak środków finansowych.

**SPRAWOZDANIE Z REALIZACJI WOJEWÓDZKIEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI W WOJEWÓDZTWIE ŁÓDZKIM
NA LATA 2020 – 2023. STADIUM 2022 – 2023**

	Muzeum Historii Miasta Zduńska Wola		dla osób z niepełnosprawnościami		
Zduńska Wola	Muzeum Dom Narodzin Św. Maksymiliana Kolbego w Zduńskiej Woli	Brak danych	Nie prowadzono działań	Nie prowadzono działań	Nie prowadzono działań
Zgierz	Muzeum Miasta Zgierza	Brak danych	Nie prowadzono działań	Nie prowadzono działań	Nie prowadzono działań

Źródło: opracowanie własne BPPWŁ w Łodzi na podstawie badań ankietowych.

✂ 2.3.2. INSTALACJE SYGNALIZACJI ALARMOWEJ POŻARU I WŁAMANIA W MUZEACH I OBIEKTACH SAKRALNYCH

➔ REALIZACJA ZADAŃ MONITOROWANYCH USTALONYM WSKAŹNIKIEM

- ✓ W latach 2022-2023 ramach **montażu i modernizacji sygnalizacji alarmowej w muzeach** wykonano prace w 23 obiektach, w których wcześniej już były prowadzone prace w tym zakresie.

3. TOŻSAMOŚĆ WIELOKULTUROWA REGIONU

3.1. Kreowanie marki Łódzkie poprzez produkty związane z dziedzictwem kulturowym

ZADANIA PRZYJĘTE W WPONZ NA LATA 2020-2023 REALIZOWANE W ROKU SPRAWOZDAWCZYM

ZADANIA	Realizacja zadań w roku sprawozdawczym	
	2020-2021	2022-2023
3.1.1. Tworzenie, znakowanie i promocja szlaków kulturowych		
▪ promocja oraz oznakowanie obiektów na planowanych i istniejących szlakach kulturowych, z zastosowaniem jednolitego systemu identyfikacji wizualnej dziedzictwa kulturowego, m.in.: – Szlak dziedzictwa poprzemysłowego, na który składają się następujące elementy: Europejski Szlak Dziedzictwa Przemysłowego ERIH (istniejące elementy: Manufaktura, Centralne Muzeum Włókiennictwa, postulowane: EC1, kompleks fabryczny Scheiblera-Grohmana), Łódź – miasto wielokulturowe związane z XIX wiecznym dziedzictwem poprzemysłowym na skalę krajową i europejską (w tym pomnik historii Łódź – wielokulturowy krajobraz miasta przemysłowego, park kulturowy ulicy Piotrkowskiej w Łodzi, Łódzki Park Kultury Miejskiej (d. skansen Łódzkiej Architektury Drewnianej)) oraz miejscowości z XIX-wiecznym dziedzictwem wielokulturowym i poprzemysłowym (m.in. Aleksandrów Łódzki, Brzeziny, Grzeszyn, Konstantynów Łódzki, Moszczenica, Ozorków, Pabianice, Piotrków Trybunalski, Tomaszów Mazowiecki, Zduniska Wola, Żelów, Zgierz z parkiem kulturowym „Miasto Tkaczy w Zgierzu”). – Szlak Filmowy, na który składają się: Łódź - Miasto Filmu w Sieci Miast Kreatywnych UNESCO (w tym m.in. PWSTviT, Muzeum Kinematografii, Narodowe Centrum Kultury Filmowej, Łódzka Aleja Gwiazd, Szlak Dziedzictwa Filmowego Łodzi, planowana „Żywa” Ulica Filmowa Łodzi); miejscowości z plenerami filmowymi m.in. w Inowłodzu, Lipcach Reymontowskich, Nieborowie, Pabianicach, Piotrkowie Trybunalskim, Sulejowie, Zgierzu; – Szlak Romański, m.in. romańska archikolegiata w Tumie, kościół w Strońsku, zespół cysterski w Sulejowie-Podklasztorzu, kościół św. Idziego w Inowłodzu, dzwonnica w Krzyworzece, kościół św. Wojciecha w Rudzie; – Szlak Cysterski, z zespołem cysterskim w Sulejowie-Podklasztorzu; – Szlak Kolei Warszawsko-Wiedeńskiej, na który składają się obiekty kolejnictwa w: Skierniewicach, Lipcach Reymontowskich, Koluszkach, Piotrkowie Trybunalskim; – Szlak Zamków, na który składają się m.in. zamek w: Łęczycy, Uniejowie, Piotrkowie Trybunalskim, Drzewicy, Oporowie, Opocznie, Rawie Mazowieckiej; – Szlak Książąt Mazowieckich, m.in. Rawa Mazowiecka, Łowicz; – Szlak turystyczny Front Wschodni 1914-1918, na który składają się m.in. cmentarze wojenne z okresu I wojny światowej, muzea, linia kolejki wąskotorowej na odcinku Rogów-Rawa Mazowiecka;	TAK	TAK
▪ reaktywacja Szlaku Bursztynowego, m.in. poprzez wznowienie imprezy Europejskie Święto Bursztynu;	NIE	NIE

**SPRAWOZDANIE Z REALIZACJI WOJEWÓDZKIEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI W WOJEWÓDZTWIE ŁÓDZKIM
NA LATA 2020 – 2023. STADIUM 2022 – 2023**

▪ stworzenie aplikacji mobilnej, umożliwiającej podróżowanie szlakami kulturowymi województwa łódzkiego.	NIE	NIE
3.1.2. Identyfikacja, promocja unikatowych i specyficznych form tradycji		
▪ zachowanie i promocję reliktyw wielokulturowości regionu;	TAK	TAK
▪ identyfikacja i rejestracja tradycyjnych produktów regionalnych, w tym aktualizacja Listy Produktów Tradycyjnych dostępnej na stronie samorządu (www.lodzkie.pl/rolnictwo/produkty-tradycyjne-i-regionalne/lista-produktow-tradycyjnych-województwa-łódzkiego ; www.gov.pl/web/rolnictwo/woj-lodzkie) oraz w Geoportalu Województwa Łódzkiego (www.geoportal.lodzkie.pl);	TAK	TAK
▪ promocja form tradycji wpisanych na Krajową Listę Niematerialnego Dziedzictwa - procesji Bożego Ciała w Łowiczu oraz zwyczaju układania dywanów kwiatowych w procesji Bożego Ciała w Spycimierzu;	TAK	TAK
▪ stworzenie Regionalnej Listy Niematerialnego Dziedzictwa, obejmującej przejawy tradycji (obrzędy, legendy, gwara, strój, muzyka, kulinaria - produkty tradycyjne, rzemiosło i rękodzieło artystyczne, m.in. rzeźba, pająki, dywany kwietne, wycinanki);	NIE	NIE
▪ tworzenie warunków dla wykorzystania specyficznych form tradycji przez lokalnych przedsiębiorców działających w sektorze przemysłów kreatywnych, m.in.: wzornictwa, designu, muzyki.	TAK	TAK
3.1.3. Aktywizacja lokalnych społeczności na rzecz opieki nad zabytkami i zwiększania atrakcyjności zabytków		
▪ aktualizacja bazy twórców ludowych	TAK	TAK
▪ włączanie twórców ludowych w proces „ożywiania” skansenów, m.in. w Maurzycach, Łowiczu, Lipcach Reymontowskich, Uniejowie, Sieradzu, Tomaszowie Mazowieckim, Tumie – Kwiatkówku;	TAK	TAK
▪ sieciowanie współpracy i objęcie merytorycznym oraz instytucjonalnym wsparciem inicjatyw oddolnych przez instytucje kultury (twórców indywidualnych, stowarzyszeń – w tym LGD, Kół Gospodyń Wiejskich i społecznej opieki nad zabytkami);	TAK	TAK
▪ komercjalizacja wytworów ludowego rzemiosła i sztuki ludowej (m.in. kowalstwa artystycznego, garncarstwa, wikliniarstwa, tkactwa, hafciarstwa, wycinankarstwa, rzeźbiarstwa, w tym wzornictwa łowickiego, ceramiki bolimowskiej, łęczyckiej rzeźby o tematyce demonicznej), poprzez m.in. organizację szkoleń dla pamiątkarzy;	TAK	TAK
▪ organizacja punktów dystrybucji pamiątek regionalnych nawiązujących do specyficznych form tradycji;	TAK	TAK
▪ wspieranie sieciowania współpracy na rzecz rozwijania wizerunkowych produktów turystycznych związanych z dziedzictwem kulturowym, tj.: – produktów z certyfikatem Polskiej Organizacji Turystycznej, m.in.: Wędrowny Festiwal „ <i>Kolory Polski</i> ”, w Łodzi: Festiwal „ <i>Łódź 4 Kultur</i> ”, Manufaktura Łódzka - w Królestwie Izraela Poznańskiego, Ulica Piotrkowska - Letni Salon Łodzi, Festiwal Kinetycznej Sztuki Światła - Light. Move. Festiwal, Centrum Nauki i Techniki EC1; Skansen Rzeki Pilicy „ <i>Muzeum bez Kapci</i> ” w Tomaszowie Mazowieckim, Trasa Turystyczna „ <i>Bunkier w Konewce</i> ”, Ekspozycja PGE Giganty Mocy MCK w Bełchatowie; – produktów turystycznych z certyfikatem Regionalnej Organizacji Turystycznej Województwa Łódzkiego, m.in.:	TAK	TAK

**SPRAWOZDANIE Z REALIZACJI WOJEWÓDZKIEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI W WOJEWÓDZTWIE ŁÓDZKIM
NA LATA 2020 – 2023. STADIUM 2022 – 2023**

Loft Apartments - Apartamenty Hotelowe w Fabryce Scheiblera & Cafe Loft (Łódź), Centralne Muzeum Włókiennictwa w Łodzi, Festiwal Geyer Music Factory w Centralnym Muzeum Włókiennictwa, Miasto Tkaczy w Zgierzu, Centralny Łuk Turystyczny, Biesiada Łowicka w Maurzycach, Pałac i Stadnina Walewice, Nadwarciański Szlak Bursztynowy, Dzień na Dworze Polskim w Rzepiszewie; – potencjalnych produktów turystycznych: Szlak Dziedzictwa Poprzemysłowego, Szlak Filmowy, Procesja Bożego Ciała w Łowiczu, Dywany Kwiatowe w Spycimierzu, Żywy Skansen - Centrum Folkloru Polskiego w Nagawkach, Rogowska Kolejka Wąskotorowa, Piotrków Trybunalski – kolebka parlamentaryzmu polskiego, Łowicz – Centrum Turystyki i Kultury, Spała - Inowódz, Skansen Lokomotyw w Zduńskiej Woli - Karsznicach, Skoszewy Stare i okolice - Spotkanie z Historią, Tradycją i Kulturą, Szlak św. Faustyny Kowalskiej, Wieluń Miastem Pokoju i Pojednania.		
--	--	--

WSKAŹNIKI PRZYJĘTE W WPONZ NA LATA 2020-2023 DO MONITOROWANIA DZIAŁANIA 3.1.

Działanie	Wskaźnik monitorowania	Stan wyjściowy w 2019 r.	Liczba w 2021 r.	Liczba w 2023 r.	Stan oczekiwany na 2023 r.
Cel operacyjny 3. TOŻSAMOŚĆ WIELOKULTUROWA REGIONU					
Działanie 3.1. Kreowanie marki łódzkie poprzez produkty związane z dziedzictwem kulturowym	Liczba produktów tradycyjnych zamieszczonych na liście MRiRW	148	153	154	170
	Liczba oznakowanych/ wyznaczonych szlaków kulturowych o zasięgu regionalnym	3	4	4	5

Źródło: opracowanie własne.

✂ ZADANIE 3.1.1. TWORZENIE, ZNAKOWANIE I PROMOCJA SZLAKÓW KULTUROWYCH

➔ REALIZACJA ZADAŃ MONITOROWANYCH USTALONYM WSKAŹNIKIEM

- ✓ W latach 2022-2023 nie wyznaczono nowych **szlaków kulturowych o znaczeniu regionalnym**, jak również nie zidentyfikowano w tym okresie działań z zakresu **oznakowania obiektów na szlakach kulturowych, z zastosowaniem jednolitego systemu identyfikacji wizualnej**.

➔ REALIZACJA ZADAŃ, DLA KTÓRYCH NIE USTALANO W WPONZ NA LATA 2020-2023 WSKAŹNIKA MONITOROWANIA

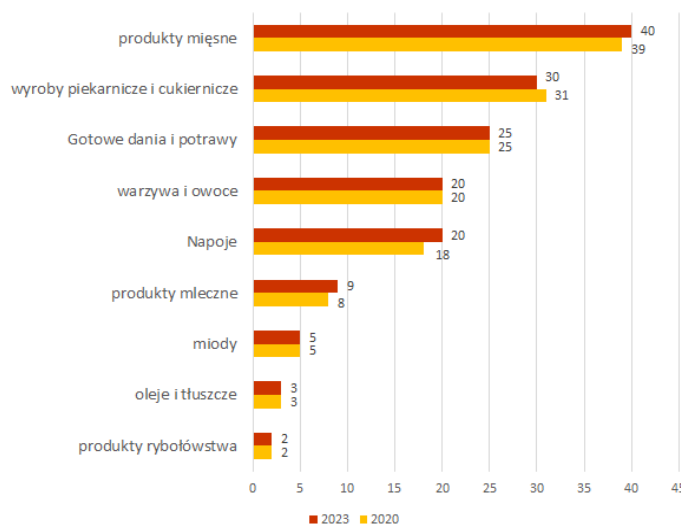
- ✓ W okresie sprawozdawczym 2022-2023 nie podjęto działań mających na celu **reaktywację Szlaku Bursztynowego**.
- ✓ Nie prowadzono działań w kierunku **stworzenia aplikacji mobilnej umożliwiającej podróżowanie szlakami kulturowymi województwa łódzkiego**.

✂ ZADANIE 3.1.2. IDENTYFIKACJA, PROMOCJA UNIKATOWYCH I SPECYFICZNYCH FORM TRADYCJI

REALIZACJA ZADAŃ MONITOROWANYCH USTALONYM WSKAŹNIKIEM

- ✓ W latach 2022-2023 prowadzono identyfikację i rejestrację tradycyjnych produktów regionalnych, w tym aktualizację Listy Produktów Tradycyjnych dostępnej na stronie samorządu¹¹² oraz w Geoportalu Województwa Łódzkiego¹¹³. Liczba produktów tradycyjnych w województwie zamieszczonych na liście Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi wzrosła z 148 (2019 r.) do 154 (2023 r.). W 2023 r. wpisano na listę jeden produkt – Sok śliwkowy z Kałęczewa.

Wykres 1. Produkty tradycyjne w województwie łódzkim w 2020 r. i w 2023 r.

REALIZACJA ZADAŃ, DLA KTÓRYCH NIE USTALANO W WPONZ NA LATA 2020-2023 WSKAŹNIKA MONITOROWANIA

- ✓ Działania na rzecz **zachowania i promocji reliktyw wielokulturowości regionu** prowadzono w 9 gminach (Brzeziny, Kutno, Łęczyca, Nowosolna, Opoczno, Piotrków Trybunalski, Warta, Widawa, Zduńska Wola). Promocja wielokulturowości gmin przyjęła formę otwarcia wystaw stałych w Muzeum Regionalnym w Brzezinach, organizacji imprez i festiwali (Dni Kultury Romskiej w Brzezinach, Festiwal Szalona Asza w Kutnie) czy trwałej współpracy z gminą partnerską Sulzfeld w Niemczech (gm. Nowosolna). Śladem ubiegłych lat aktywną działalność w tym zakresie prowadziło Centrum Dialogu im. Marka Edelmana w Łodzi.¹¹⁴ W okresie sprawozdawczym zorganizowano 4 edycje Festiwalu Łódź Czterech Kultur – „Przyszłość bez powrotu” (2020 r.), „Przyszłość teraz!” (2021 r.), „Bliscy” (2022 r.) oraz „Tożsamość” (2023 r.). W programie festiwali znalazły się koncerty, pikniki rodzinne, spacer krajoznawcze, spektakle oraz warsztaty (*Spacer szlakiem Łodzi, której nie ma, Łódź: Miasto*

¹¹² www.lodzkie.pl/rolnictwo/produkty-tradycyjne-i-regionalne/lista-produktow-tradycyjnych-województwa-lódzkiego;
www.gov.pl/web/rolnictwo/woj-lodzkie.

¹¹³ www.geoportal.lodzkie.pl.

¹¹⁴ <https://www.centrumdialogu.com/>

czterech kultur na ekranie. Filmowe wcielenia stolicy polskiej kinematografii – spacer, Król bawełny – spektakl).

- ✓ **Promocja form tradycji wpisanych na Krajową Listę Niematerialnego Dziedzictwa** - procesji Bożego Ciała w Łowiczu oraz zwyczaju układania dywanów kwiatowych w procesji Bożego Ciała w Spycimierzu przyniosła wymierne efekty. W dniu 16 grudnia 2021 r. Organizacja Narodów Zjednoczonych ds. Nauki, Edukacji i Kultury UNESCO ogłosiła decyzję o **wpisaniu polskich tradycji układania kwiatowych dywanów na procesje Bożego Ciała** na Reprezentatywną Listę Niematerialnego Dziedzictwa Kulturowego Ludzkości UNESCO.

Bożego Ciała (fot. MPM, 2023)

- Dzięki prowadzonym pracom naukowym, działaniom promocyjnym i podjęciu przez lokalny samorząd współpracy z Łódzkim Domem Kultury i Narodowym Instytutem Dziedzictwa w 2023 r. **tradycje rzeźbiarskie ośrodka w Kutnie** zostały wpisane na Krajową Listę Niematerialnego Dziedzictwa¹¹⁵.
- ✓ Nie podjęto działań mających na celu **stworzenie Regionalnej Listy Niematerialnego Dziedzictwa (RLND), obejmującej przejawy tradycji** (obrzędy, legendy, gwara, strój, muzyka, kulinaria - produkty tradycyjne, rzemiosło i rękodzieło artystyczne, m.in. rzeźba, pająki, dywany kwiatne, wycinanki). W okresie 2020-2023 siedem gmin województwa łódzkiego deklaroowało włączenie się w ideę stworzenia RLND, poprzez zgłaszanie rekomendacji specyficznych przejawów tradycji (Chąśno, Lubochnia, m. Łęczyca, Łęczyca, Sławno, Uniejów, Wielgomłyny). Wskazywano zwyczaje i tradycje godne zachowania (hafciarstwo, wycinkarstwo, kulinaria w gm. Chąśno czy ludowy zespół dziecięcy z gm. Łęczyca).
 - ✓ Niewiele, bo tylko 10 gmin regionu łódzkiego (Chąśno, Lututów, Nowosolna, Opoczno, Przedbórz, Rzęczyca, Skierniewice, Sławno, Świnice Warckie, Wielgomłyny) **tworzyło warunki dla wykorzystania specyficznych form tradycji przez lokalnych przedsiębiorców działających w sektorze przemysłów kreatywnych, m.in.: wzornictwa, designu, muzyki** poprzez organizację wystaw i warsztatów rzemiosła oraz sztuki ludowej, organizację punktów sprzedaży wyrobów twórców ludowych na targach i imprezach plenerowych.

¹¹⁵ <https://niematerialne.nid.pl/en/krajowa-lista-niematerialnego-dziedzictwa-kulturowego/>

✂ ZADANIE 3.1.3. AKTYWIZACJA LOKALNYCH SPOŁECZNOŚCI NA RZECZ OPIEKI NAD ZABYTKAMI
I ZWIĘKSZANIA ATRAKCYJNOŚCI ZABYTKÓW

**REALIZACJA ZADAŃ, DLA KTÓRYCH NIE USTALANO W WPONZ NA LATA 2020-2023
WSKAŹNIKA MONITOROWANIA**

- ✓ Łódzki Dom Kultury prowadzi bieżącą **aktualizację bazy twórców ludowych** oraz folkloru województwa łódzkiego.¹¹⁶ ŁDK pełni rolę opiekuna merytorycznego Oddziału Łódzkiego Stowarzyszenia Twórców Ludowych.
- ✓ **Włączanie twórców ludowych w proces „ożywiania” skansenów** było realizowane w 3 obiektach: organizacja warsztatów tkactwa w Skansenie Rzeki Pilicy, wystawa czasowa wycinanki łowickiej w Skansenie w Maurzycach, Międzynarodowy Festiwal Twórczości Młodych „Folkowe Inspiracje” (występy zespołów folkowych, pokaz mody, chór w Stodole, zajęcia warsztatowe) w Skansenie Roślinnym w Ogrodzie Botanicznym w Łodzi.
- ✓ **Sieciowania współpracy i objęcie merytorycznym oraz instytucjonalnym wsparciem inicjatyw oddolnych przez instytucje kultury** w latach 2022-2023 odbywało się na kilku poziomach: Muzeum Sztuki podejmowało współpracę z innymi instytucjami kultury przy przygotowywaniu Nocy Muzeów; działania w tym zakresie realizowały również departamenty Urzędu Marszałkowskiego poprzez m.in. wsparcie dotacyjne, koordynację wojewódzkich obchodów Europejskich Dni Dziedzictwa oraz Nocy Muzeów. W okresie sprawozdawczym Muzeum Sztuki we współpracy z innymi instytucjami kultury opracowało i wydało 2 numery czasopisma naukowego „Kalejdoskop Kultury”. Teatr Wielki w Łodzi współpracował z Kołami Gospodyń Wiejskich z regionu umożliwiając ich promocję podczas corocznego koncertu Patroni Roku.
- ✓ Jedynie w 10 gminach (Chąsno, Lututów, Nowosolna, Opoczno, Przedbórz, Rzeczyca, Skierniewice, Sławno, Świnice Warckie, Wielgomłyny) podjęto działania w celu **komercjalizacji wytworów ludowego rzemiosła i sztuki ludowej** m.in.: zorganizowano warsztaty tematyczne z rękodzieła i rzemiosła (Chąsno, Lututów, Nowosolna, m. Skierniewice), wystawy prac artystów ludowych oraz umożliwiono sprzedaż wyrobów twórców ludowych podczas targów i imprez plenerowych.
- ✓ **Punkty dystrybucji pamiątek regionalnych nawiązujących do specyficznych form tradycji** funkcjonowały w 20 gminach. Pamiątki można było nabyć najczęściej w kioskach w siedzibach muzeów i skansenów, Punktach Informacji Turystycznej oraz punktach sprzedaży w urzędach gmin. Dystrybuowanie pamiątek regionalnych odbywało się także podczas targów (m.in. we Wrocławiu i Warszawie).

Międzynarodowy Festiwal Twórczości Młodych „Folkowe Inspiracje” w Ogrodzie Botanicznym w Łodzi (fot. MP)

¹¹⁶ Ze względu na wymóg ochrony danych osobowych baza udostępniana jest w odpowiednim zakresie i w szczególnych przypadkach.

- ✓ W okresie sprawozdawczym podjęto działania mające na celu **wspieranie sieciowania współpracy na rzecz rozwijania wizerunkowych produktów turystycznych związanych z dziedzictwem kulturowym** z certyfikatem Polskiej Organizacji Turystycznej, m.in.: Wędrowny Festiwal „Kolory Polski”, Festiwal „Łódź 4 Kultur”¹¹⁷, Festiwal Kinetycznej Sztuki Światła - Light. Move. Festiwal, Centrum Nauki i Techniki EC1, PGE Giganty Mocy MCK w Bełchatowie; produktów turystycznych z certyfikatem Regionalnej Organizacji Turystycznej Województwa Łódzkiego, m.in. Centralny Łuk Turystyczny; potencjalnych produktów turystycznych, m.in. Szlak Filmowy (Skierniewice), Skansen Lokomotyw w Zduńskiej Woli Karsznicach.

¹¹⁷ Od 2024 r. pod nazwą „Festiwal Łódź Wielu Kultur”.

3.2. Edukacja kulturowa i upowszechnianie wiedzy o dziedzictwie kulturowym

ZADANIA PRZYJĘTE W WPONZ NA LATA 2020-2023 REALIZOWANE W ROKU SPRAWOZDAWCZYM

ZADANIA	Realizacja zadań w roku sprawozdawczym	
	2020-2021	2022-2023
3.2.1. Publikacja wydawnictw promujących dziedzictwo kulturowe regionu		
▪ wydanie przewodników, map, informatorów folderów, materiałów do edukacji regionalnej (tematyka obejmująca m.in. zabytki, krajobraz kulturowy, elementy kultury niematerialnej);	TAK	TAK
3.2.2. Organizacja i udział w wydarzeniach promujących materialne i niematerialne walory województwa łódzkiego		
▪ organizacja konkursów rangi wojewódzkiej dotyczących dziedzictwa kulturowego w regionie, m.in. związanych z produktami tradycyjnymi; wiedzy o regionie, fotograficzne, plastyczne;	TAK	TAK
▪ organizacja wydarzeń regionalnych promujących materialne i niematerialne walory województwa łódzkiego, w tym Europejskie Dni Dziedzictwa, Noc Muzeów;	NIE/TAK ¹¹⁸	TAK
▪ organizacja konferencji, sympozjów etc., dotyczących problematyki dziedzictwa kulturowego, w tym rewitalizacji;	NIE/TAK ¹¹⁹	TAK
▪ udział w wydarzeniach targowo-konferencyjnych, prezentujących dziedzictwo kulturowe regionu;	NIE/TAK ¹²⁰	TAK
▪ organizacja wystaw;	TAK	TAK
▪ obejmowanie patronatem Marszałka Województwa Łódzkiego wydarzeń i przedsięwzięć promujących dziedzictwo kulturowe regionu.	TAK	TAK
3.2.3. Wykorzystanie ICT do promocji dziedzictwa kulturowego		
▪ prowadzenie stron internetowych;	TAK	TAK
▪ stworzenie jednej rozpoznawalnej platformy Łódzkiego, na bazie administrowanych przez jednostki UM stron internetowych prezentujących dziedzictwo kulturowe regionu (promujelodzkie.pl, wsiodle.lodzkie.pl, lodzkie.pl/turystyka, lodzkie.pl/kultura);	NIE/ W PROCESIE	W PROCESIE
▪ prowadzenie oficjalnego profilu Promuje Łódzkie, w ramach mediów społecznościowych, np.: Instagram, Twitter, Facebook, Pinterest.	TAK	TAK

¹¹⁸ NIE/TAK – brak realizacji zadania w 2020 r.

¹¹⁹ NIE/TAK – brak realizacji zadania w 2020 r.

¹²⁰ NIE/TAK – brak realizacji zadania w 2020 r.

WSKAŹNIKI PRZYJĘTE W WPONZ NA LATA 2020-2023 DO MONITOROWANIA DZIAŁANIA 3.2.

Działanie	Wskaźnik monitorowania	Stan wyjściowy w 2019 r.	Liczba w 2020 r.	Liczba w 2021 r.	Liczba w 2022 r.	Liczba w 2023 r.	Stan docelowy na 2023 r.
Cel operacyjny 3. TOŻSAMOŚĆ WIELOKULTUROWA REGIONU							
Działanie 3.2. Edukacja kulturowa i upowszechnianie wiedzy o dziedzictwie kulturowym	Liczba wydawnictw o zasięgu regionalnym o tematyce związanej z dziedzictwem kulturowym	15	19	13	9	10	-
	Liczba konkursów o tematyce związanej z dziedzictwem kulturowym regionu	4	3	11	7	7	Nie mniej niż wartość w roku bazowym

Źródło: opracowanie własne BPPWŁ w Łodzi.

INFORMACJA NA TEMAT REALIZACJI ZADAŃ

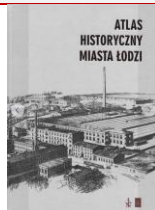
✂ ZADANIE 3.2.1. PUBLIKACJA WYDAWNICTW PROMUJĄCYCH DZIEDZICTWO KULTUROWE REGIONU

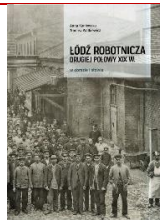
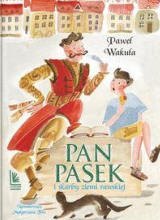
REALIZACJA ZADAŃ MONITOROWANYCH USTALONYM WSKAŹNIKIEM

- ✓ W latach 2022-2023 **na rynku wydawniczym ukazało się 23 tytuły dotyczące dziedzictwa kulturowego województwa łódzkiego** (Tab. 9). Publikacje poruszają zarówno tematykę materialnej, jak i niematerialnej spuścizny regionu (np. *Atlas historyczny miasta Łodzi*; *Klasztorne impresje: stulecie sieradzkich urszulanek*). Wydano mapy, będące cyklicznymi opracowania kartograficzne prezentujące najciekawsze elementy dziedzictwa kulturowego regionu na szlakach turystycznych, w tym: *Obiekty architektury drewnianej regionu łódzkiego*. Część publikacji ma charakter publicystyczny (zbiór reportaży), historyczny, czy albumowy. Niektóre pozycje są przeznaczone dla najmłodszych – w przystępny sposób przedstawiają dziedzictwo poprzemysłowe regionu (*Pan Pasek i skarby ziemi rawskiej*, *Bezsennaś Jutki*).

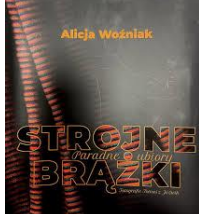
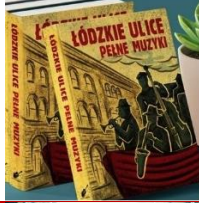
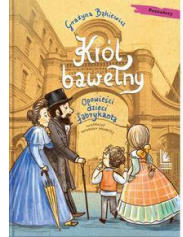
Tab. 9. Publikacje o regionie prezentujące walory dziedzictwa kulturowego w latach 2020-2023

	Lp.	Tytuł publikacji	Autor	
2022	1.	Atlas historyczny miasta Łodzi	red. Edward Karasiński, Joanna Sadowska, Agnieszka Dorożyńska	
	2.	Kużaj: wieś o bogatej historii	Katarzyna Idzikowska, Grzegorz Szymański	

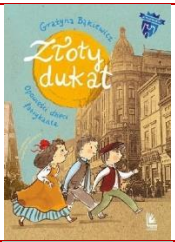
**SPRAWOZDANIE Z REALIZACJI WOJEWÓDZKIEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI W WOJEWÓDZTWIE ŁÓDZKIM
NA LATA 2020 – 2023. STADIUM 2022 – 2023**

3.	Łódź robotnicza drugiej połowy XIX wieku w obrazie i słowie	Anna Kaniewska, Tomasz Walkiewicz	
4.	Klasztorne impresje: stulecie sieradzkich urszulanek	Fundacja Wspierania Kultury Miasta Sieradza	
5.	Pan Pasek i skarby ziemi rawskiej	Paweł Wakuła	
6.	Bezsenna Jutka	Dorota Combrzyńska - Nogala	
7.	Ślady. Reportaże z województwa łódzkiego	Praca zbiorowa	
8.	Koniec łódzkiej Belle Époque- wspomnienia emigrantki. Maria Eryka Geyer	Łukasz Jaworski, Piotr Zawilski	
9.	Folder Literackie wędrowanie z Konopnicką i Reymontem	PTTK Oddział w Łowiczu	
10.	Obiekty architektury drewnianej regionu łódzkiego	Departament Sportu i Turystyki	

**SPRAWOZDANIE Z REALIZACJI WOJEWÓDZKIEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI W WOJEWÓDZTWIE ŁÓDZKIM
NA LATA 2020 – 2023. STADIUM 2022 – 2023**

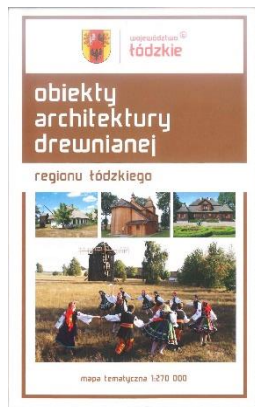
2023	1.	Pogranicze folkloru i kultury popularnej w wielkomejskiej Łodzi od połowy XIX wieku do 1939 roku	red. Przemysław Owczarek, Krystyna Radziszewska	
	2.	Strojne brązki – paradne ubiory – różnorodność regionalna w województwie łódzkim	Alicja Woźniak, Tomasz Józwik	
	3.	Kultura odporna - 2020 /// 2023 – album o Łodzi	A. Słowikowski, S. Glapiński, W. Bryndel, R. Józwiak, Maryna Skibitska	
	4.	Kutnowskie w dawnej fotografii – album ze zdjęciami mieszkańców powiatu kutnowskiego	Red. Bożena Gajewska, Teresa Mosingiewicz, Krzysztofa Ryzlak	
	5.	"Łódzkie Ulice Pełne Muzyki"	łódzcy i związani z Łodzią muzycy	
	6.	„Szewcowa” – powieść o Łodzi i Ziemi łódzkiej	Justyna Stasio-Sigi	
	7.	Król bawełny. Opowieści dzieci fabrykanta	Grażyna Bąkiewicz	

**SPRAWOZDANIE Z REALIZACJI WOJEWÓDZKIEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI W WOJEWÓDZTWIE ŁÓDZKIM
NA LATA 2020 – 2023. STADIUM 2022 – 2023**

8.	Złoty dukat. Opowieści dzieci fabrykanta	Grażyna Bąkiewicz	
9.	A u nas w domu. Opowieści dzieci fabrykanta	Grażyna Bąkiewicz	
10.	Nurtem Łódki. 60 przystanków dziejowych z 600-letniej historii miasta. Katalog wystawy	Anna Kaniewska	
11.	Mapa atrakcji turystycznych województwa łódzkiego	Urząd Marszałkowski Województwa łódzkiego	
12.	Mapa kajakowa – rzeka Warta województwo łódzkie	Urząd Marszałkowski Województwa łódzkiego	
13.	Mapa kajakowa – rzeka Pilica województwo łódzkie	Urząd Marszałkowski Województwa łódzkiego	

Źródło: opracowanie własne BPPWŁ w Łodzi na podstawie kwerendy stron internetowych oraz badań ankietowych.

Przykładowe tematyczne foldery regionu łódzkiego związane z dziedzictwem kulturowym

Źródło: www.lodzkie.pl.

✧ ZADANIE 3.2.2. ORGANIZACJA I UDZIAŁ W WYDARZENIACH PROMUJĄCYCH MATERIALNE I NIEMATERIALNE WALORY WOJEWÓDZTWA ŁÓDZKIEGO

REALIZACJA ZADAŃ MONITOROWANYCH USTALONYM WSKAŹNIKIEM

- ✓ W latach 2022-2023 zorganizowano łącznie **14 konkursów o tematyce związanej z dziedzictwem kulturowym regionu**, wśród których wyróżniają się konkursy rangi wojewódzkiej dotyczące dziedzictwa kulturowego w regionie, m.in. w temacie: produktów tradycyjnych, wiedzy o regionie, detali architektonicznych, np.: Nasze Kulinarne Dziedzictwo-Smaki Regionów, Filmowe Łódzkie – Filmowe Regiony Polski, Antyk po łódzku (Tab. 10).

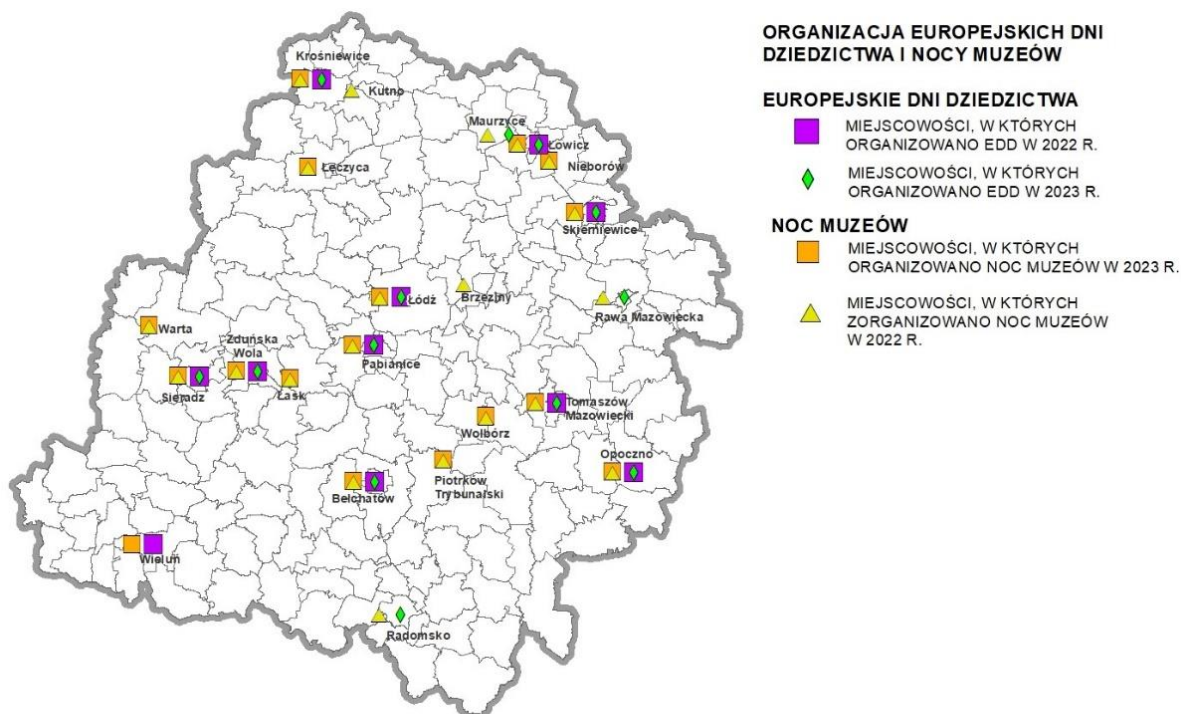
Tab. 10. Konkursy wiedzy o regionie i konkursy fotograficzne prezentujące walory dziedzictwa regionu w latach 2022-2023

Nazwa konkursu		Organizator
2022	Konkurs o nagrody Marszałka Województwa Łódzkiego za najlepsze rozprawy i prace tematyczne związane z województwem łódzkim	Samorząd Województwa łódzkiego
	Łódzkie na mapach 2022	Samorząd Województwa łódzkiego
	XXXVII Olimpiada Wiedzy Ekologicznej	Zespół Parków Krajobrazowych Województwa Łódzkiego
	Antyk po łódzku	XXIV Liceum Ogólnokształcące w Łodzi, Łódzkie Centrum Doskonalenia Nauczycieli i Kształcenia Praktycznego w Łodzi
	Filmowe Łódzkie – Filmowe Regiony Polski	Pałac Młodzieży im. J. Tuwima w Łodzi, Łódzki Kurator Oświaty
	XXV Interdyscyplinarny Konkurs Ekologiczno-Regionalny	Kuratorium Oświaty w Łodzi
	Nasze Kulinarne Dziedzictwo-Smaki Regionów	Polska Izba Produktu Regionalnego i Lokalnego w partnerstwie ze Związkiem Województw RP i ośrodkami doradztwa rolniczego. Patronat: Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi oraz Marszałkowie Województw. Partnerami merytorycznymi i organizacyjnymi finałów konkursu w regionach są urzędy marszałkowskie i wojewódzkie ośrodki doradztwa rolniczego.
2023	Konkurs o nagrody Marszałka Województwa Łódzkiego za najlepsze rozprawy i prace tematyczne związane z województwem łódzkim	Samorząd Województwa łódzkiego
	Łódzkie na mapach 2023	Samorząd Województwa łódzkiego
	XXXVIII Olimpiada Wiedzy Ekologicznej	Zespół Parków Krajobrazowych Województwa Łódzkiego
	Filmowe Łódzkie – Filmowe Regiony Polski	Pałac Młodzieży im. J. Tuwima w Łodzi, Łódzki Kurator Oświaty
	Antyk po łódzku	Łódzkie Centrum Doskonalenia Nauczycieli i Kształcenia Praktycznego w Łodzi
	XXVI Interdyscyplinarny Konkurs Ekologiczno-Regionalny	Kuratorium Oświaty w Łodzi
	Nasze Kulinarne Dziedzictwo-Smaki Regionów	Polska Izba Produktu Regionalnego i Lokalnego w partnerstwie ze Związkiem Województw RP i ośrodkami doradztwa rolniczego. Patronat: Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi oraz Marszałkowie Województw. Partnerami merytorycznymi i organizacyjnymi finałów konkursu w regionach są urzędy marszałkowskie i wojewódzkie ośrodki doradztwa rolniczego.

Źródło: opracowanie własne BPPWŁ w Łodzi.

Wydarzenia regionalne promujące materialne i niematerialne walory województwa łódzkiego, w tym Europejskie Dni Dziedzictwa (EDD), Noc Muzeów i Międzynarodowego Dnia Ochrony Zabytków (MDOZ). Województwo łódzkie współorganizuje obchody EDD w regionie od 2017 r. Instytucjami koordynującymi wydarzenia towarzyszące obchodom oraz prowadzącymi kalendarz imprez są łódzki Dom Kultury (łDK) i Muzeum Archeologiczne i Etnograficzne (MAiE) w Łodzi. W tę ogólnopolską inicjatywę propagującą dziedzictwo kulturowe włączyły się zarówno instytucje z ośrodków historycznych, jak i innych miejscowości. W 2022 r. EDD przyświecało hasło: „Połączeni Dziedzictwem”. W województwie łódzkim 19 instytucji zorganizowało 31 wydarzeń w formule tradycyjnej i online; m. in.: wystawy, warsztaty, prelekcje, koncerty. Szacuje się, że wzięło w nich udział 6 358 osób. W 2023 r. myślą przewodnią EDD było: „Żywe dziedzictwo – tradycje od pokoleń”, zorganizowano 43 wydarzenia w 16 instytucjach (zwiedzanie muzeów, warsztaty, wykłady, koncerty); zrezygnowano z formuły online. Noc Muzeów cieszy się coraz większym powodzeniem, co roku można uczestniczyć w wydarzeniach ponad 50 instytucji w całym województwie.

Rys. 8. Ośrodki zaangażowane w organizację Europejskich Dni Dziedzictwa, Międzynarodowego Dnia Ochrony Zabytków i Nocy Muzeów w latach 2022-2023

Źródło: opracowanie własne na podstawie NID <https://edd.nid.pl/wydarzenia/>.

- ✓ W latach 2022-2023 można zaobserwować stopniowy powrót do tradycji **organizowania konferencji i sympozjów**. Temat dziedzictwa kulturowego regionu był poruszany podczas spotkań o randze regionalnej. Najważniejszymi podmiotami organizującymi konferencje był Departament Kultury Urzędu Marszałkowskiego Województwa Łódzkiego oraz instytucje kultury: Muzeum Sztuki, Muzeum Archeologiczne i Etnograficzne w Łodzi, Łódzki Dom Kultury, czy Wojewódzka Biblioteka im. Marszałka Józefa Piłsudskiego w Łodzi („Tradycje od pokoleń. Niematerialne dziedzictwo kulturowe w Polsce”, „Łódzkie pełne tradycji”, III Spotkanie z cyklu „Narodowe Dziedzictwo Kulturowe w regionie – edycja łódzkie. Niematerialne łódzkie”, Konferencja Dyrektorów i Kustoszy Muzeów Regionalnych z Województwa Łódzkiego, Konferencja „Polacy z Łódzkiego, którzy rozstawili region i Polskę”).
- ✓ Jednostki Samorządu Województwa Łódzkiego brały **udział w wydarzeniach targowo-konferencyjnych** brały udział m.in. w spotkaniach promujących dziedzictwo kulturowe regionu w Brukseli (prezentacja działalności Wytwórni Filmów Oświatowych w Łodzi, spotkanie Polonii belgijskiej z przedstawicielami Państwowej Wyższej Szkoły Filmowej, Telewizyjnej i Teatralnej w Łodzi, Promocja Województwa Łódzkiego podczas „Dnia Polskiego”). Ponadto, Marszałek Województwa objął swoim patronatem 6 wydarzeń o charakterze targowym rangi lokalnej i regionalnej, np. 2. Jarmark Dominikański w Piotrkowie Trybunalskim, 46. Skierniewickie Święto Kwiatów, Owoców i Warzyw.
- ✓ W latach 2022-2023 **zorganizowano ponad 50 wystaw** o tematyce związanej z dziedzictwem kulturowym regionu. Jednym z ważniejszych wydarzeń była konferencja oraz wystawa z okazji Jubileuszu Krajowej listy niematerialnego dziedzictwa kulturowego: „Tradycje od pokoleń. Niematerialne dziedzictwo kulturowe w Polsce” organizowana przez Departament Kultury Urzędu Marszałkowskiego oraz Narodowy Instytut Dziedzictwa. Innymi znaczącymi jednostkami organizującymi tego typu wydarzenia były instytucje kultury takie jak: Muzeum Sztuki w Łodzi, Muzeum Archeologiczne i Etnograficzne w Łodzi, czy Łódzki Dom Kultury.
- ✓ Spośród zorganizowanych w latach 2022-2023 wydarzeń i przedsięwzięć promujących dziedzictwo kulturowe regionu ponad 36 zostało **objętych patronatem Marszałka Województwa Łódzkiego**, np. konferencja „Łódzkie pełne tradycji”, Regionalny Turniej Kół Gospodyń Wiejskich i Miejskich, 46. Skierniewickie Święto Kwiatów, Owoców i Warzyw.

ZADANIE 3.2.2. WYKORZYSTANIE ICT DO PROMOCJI DZIEDZICTWA KULTUROWEGO

REALIZACJA ZADAŃ, DLA KTÓRYCH NIE USTALANO W WPONZ NA LATA 2020-2023 WSKAŹNIKA MONITOROWANIA

- ✓ **Prowadzenie stron internetowych** jako forma promocji dziedzictwa kulturowego stała się bardzo popularna – 49 spośród 53 muzeów, które wzięły udział w badaniu ankietowym używa tej metody. Natomiast jedynie 35 z 177 gmin województwa umieszcza na swoich stronach internetowych informacje nt. dziedzictwa kulturowego oraz zbliżających się wydarzeń kulturalnych. Ponadto dziedzictwo kulturowe Łódzkiego w szerszym zakresie prezentowane było na stronach prowadzonych przez jednostki Samorządu Województwa Łódzkiego¹²¹,

¹²¹ promujelodzkie.pl, wsiodle.lodzkie.pl, lodzkie.pl/turystyka, lodzkie.pl/kultura.

Regionalną Organizację Turystyczną Województwa Łódzkiego¹²², Lokalne Organizacje Turystyczne¹²³, Lokalne Grupy Działania¹²⁴ oraz organizacje pozarządowe¹²⁵.

- ✓ Dotychczas nie sfinalizowano działań mających na celu **stworzenie jednej rozpoznawalnej platformy Łódzkiego, na bazie administrowanych przez jednostki UM stron internetowych prezentujących dziedzictwo kulturowe regionu** (promujelodzkie.pl, lodzkie.pl/turystyka, lodzkie.pl/kultura¹²⁶). Kluczowe dla promocji wojewódzkich instytucji kultury i ich działań były prace wdrożeniowe i uruchomienie portalu „Drzwi do kultury”, pełniącego rolę platformy streamingowej w oparciu o technologię filmu na życzenie (VOD) oraz transmisji na żywo. Portal zapewnia dostęp do usług kulturalno-edukacyjnych 7 instytucji kultury podległych samorządowi województwa łódzkiego.

Portal „Drzwi do kultury” - <https://drzwidokultury.pl/>

- ✓ W okresie sprawozdawczym popularyzowano wiedzę na temat zasobów dziedzictwa kulturowego Łódzkiego poprzez **prowadzenie oficjalnego profilu Województwo Łódzkie, Aktywne Łódzkie¹²⁷, #zmieniamylodzkie, Łódzkie Kulturalne, Aktywne Łódzkie, Łódzkie House, w ramach mediów społecznościowych, np.: Instagram, Twitter, Facebook.**

¹²² <https://lodzkie.travel/>

¹²³ m.in. <https://lodz.travel/>, <https://centralnyluk.pl/>

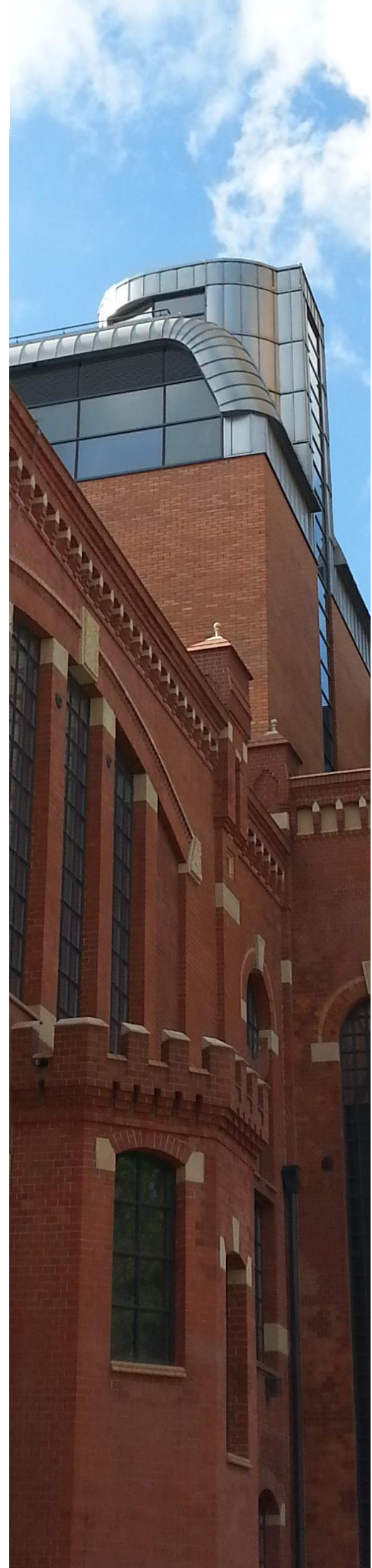
¹²⁴ m.in. <http://nadcarnaipilica.pl/>

¹²⁵ m.in. <http://filmowlodzkie.pl>

¹²⁶ Portal <http://www.wsiodle.lodzkie.pl> został zdezaktywowany.

¹²⁷ Portal Aktywne Łódzkie gromadzi i prezentuje informacje o dziedzictwie kulturowym, zagospodarowaniu turystycznym, walorach przyrodniczych, bazie noclegowej, a także o wydarzeniach turystycznych i imprezach krajoznawczych, w tym wycieczkach do interesujących miejsc regionu łódzkiego.

III. REALIZACJA ZADAŃ SAMORZĄDU WOJEWÓDZTWA

**SPRAWOZDANIE Z REALIZACJI WOJEWÓDZKIEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI W WOJEWÓDZTWIE ŁÓDZKIM
NA LATA 2020 – 2023. STADIUM 2022 – 2023**

W Wojewódzkim Programie Opieki nad Zabytkami na lata 2020-2023 wskazano 19 zadań samorządu województwa, które służyłyby realizacji celów, działań i zadań WPOnZ. W latach 2020-2023 jednostki Samorządu Województwa Łódzkiego podjęły się realizacji 17 spośród zapisanych zadań. Nie powzięto istotnych działań w ramach 2 zadań realizujących Cel operacyjny 3. – Tożsamość wielokulturowa regionu polegających na stworzeniu Regionalnej Listy Niematerialnego Dziedzictwa oraz wspieraniu sieciowania współpracy na rzecz rozwijania wizerunkowych produktów turystycznych związanych z dziedzictwem, a realizacja wielu zadań była utrudniona przez pandemię COVID-19 (w latach 2020-2021). Zakres realizacji zadań przez poszczególne jednostki organizacyjne Urzędu Marszałkowskiego Województwa Łódzkiego przedstawiają Tab. 11. i Tab. 12.

Tab. 11. Realizacja zadań samorządu województwa wynikających z WPOnZ 2020-2023 w latach 2020-2023

LP.	ZADANIA SZCZEGÓŁOWE W RAMACH CELÓW OPERACYJNYCH, DZIAŁAŃ I ZADAŃ WPOnZ NA LATA 2020-2023	DEPARTAMENT UCZESTNICZĄCY W REALIZACJI ZADANIA	SPOSÓB REALIZACJI ZADANIA
CEL OPERACYJNY 1. ATRAKCYJNOŚĆ KRAJOBRAZU KULTUROWEGO			
Działanie 1.1. Tworzenie uwarunkowań dla skutecznej ochrony dziedzictwa kulturowego			
Zadanie 1.1.2. Tworzenie uwarunkowań finansowych			
1.	Wzmocnienie systemu finansowania prac remontowych i konserwatorskich obiektów zabytkowych	Departament Kultury	W ramach konkursu dotacji na wykonanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków województwa łódzkiego zabezpieczono w budżecie Województwa łódzkiego w 2020 r. - 5 000 000 zł oraz w 2021 r. - 6 000 000 zł. 2020 r.: - Spośród 243 wniosków w ramach dwóch naborów w 2020 r., przyznano 82 dotacje na renowację obiektów zabytkowych regionu łódzkiego. Zawarto 82 umowy na łączną kwotę 5 000 000 zł¹²⁸. Dofinansowano m.in. młyn w Łdzaniu-Talarze, Muzeum w Oporowie, Pałac Herbsta w Łodzi, Kościół farny w Piotrkowie Trybunalskim, Klasztor oo. Franciszkanów w Łodzi-Łagiewnikach, Politechnikę łódzką, polichromie w Kościele pw. Św. Kazimierza Królewicza w Osjakowie, Parowozownię w Skierniewicach i Archikolegiatę w Tumie. 2021 r.: - Spośród 232 wniosków w ramach dwóch naborów w 2021 r., przyznano 101 dotacji na renowację obiektów zabytkowych regionu łódzkiego. Ostatecznie zawarto 96 umów na łączną kwotę 6 000 000 zł¹²⁹. Dofinansowano m.in. w I edycji: Archikolegiatę w Tumie, Kościół w Mileszkach, Katedrę w Łowiczu, Miasto Tkaczy w Zgierzu, Zameczek w Białej Rawskiej; w II edycji: drewniany kościół w Modlnej, Górze czy dwór Taczanowskich w Rudzie k. Wielunia, Parowozownię w Skierniewicach. - Uchwałą Zarządu Województwa łódzkiego nr 407/21 z dnia 28 kwietnia 2021 r. ogłoszony został nowy konkurs dotacyjny pod nazwą „Mała architektura zabytkowa”, którego ideą przewodnią stało się ratowanie od degradacji niewielkich obiektów zabytkowych, takich jak: kapliczki, krzyże przydrożne, figury, pomniki, posągi, wodotryski, kolumny czy inne obiekty architektury ogrodowej. Z 250.000 zł zabezpieczonych w budżecie województwa łódzkiego na dotacje w ramach konkursu „Mała architektura

¹²⁸ Ze względu na sytuację epidemiczną w kraju i wiążące się z nią obostrzenia 1 podmiot zwrócił całość dotacji w wysokości 36 800 zł.

¹²⁹ Ze względu na problemy z realizacją zadań trzy podmioty zwróciły dotację w wysokości 181 000 zł (stan na 31.01.2022 r.).

**SPRAWOZDANIE Z REALIZACJI WOJEWÓDZKIEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI W WOJEWÓDZTWIE ŁÓDZKIM
NA LATA 2020 – 2023. STADIUM 2022 – 2023**

			zabytkowa” przekazano JST w 2021 r. na podstawie umów kwotę 212.000,00 zł 2022 r.: Przysznawanie w ramach konkursu dotacji na wykonanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków województwa łódzkiego. Program „Łódzkie ratuje zabytki” W 2022 r. zabezpieczono na ten cel w budżecie województwa łódzkiego 9,7 mln zł. Spośród 231 wniosków złożonych w ramach dwóch naborów przyznano 110 dotacji na renowację najcenniejszych obiektów zabytkowych regionu łódzkiego. W I naborze: na łączną kwotę 5,94 mln zł, przyznano 65 dotacji, natomiast w II: - 45 dotacji, na łączną kwotę 3,76 mln zł. Ostatecznie w 2022 r. zawarto 109 umów (65 w I edycji oraz 44 w II edycji: 1 podmiot zrezygnował przed podpisaniem umowy na kwotę: 100.000 zł). W toku realizacji zadań, ze względu na trudności w wyłonieniu wykonawcy, dwa podmioty zrezygnowały z dotacji, po podpisaniu umowy, na łączną kwotę: 200.000 zł. Na szczególną uwagę zasługują dotacje dla: kościoła w Łodzi Milejskach, kościoła w Łaznowie, kolegium pijarów w Łowiczu, cerkwi w Uniejowie, kościoła św. Mikołaja w Warcie, Bazyliki Katedralnej w Łowiczu oraz Bazyliki oo. Dominikanów w Gidlach. 2023 r.: Program „Łódzkie ratuje zabytki” W 2023 r. zabezpieczono na ten cel w budżecie województwa łódzkiego 10 mln zł. Spośród 233 wniosków złożonych w ramach dwóch naborów przyznano 112 dotacji na renowację najcenniejszych obiektów zabytkowych regionu łódzkiego. W I naborze: na łączną kwotę 5 997 180 zł, przyznano 67 dotacji, natomiast w II: - 45 dotacji, na łączną kwotę 4 102 820 zł. Po rozstrzygnięciu pierwszego konkursu jeden podmiot zrezygnował z dotacji. Kwota 100.000 zł została przeniesiona na poczet II edycji konkursu. Ostatecznie w 2023 r. zawarto 106 umów (4 podmioty zrezygnowały przed podpisaniem umowy na kwotę: 399.500 zł). W toku realizacji zadań dwa podmioty zrezygnowały z dotacji, po podpisaniu umowy, na łączną kwotę: 200.000 zł. Do najciekawszych realizacji można zaliczyć prace przy: kolegium pijarów w Łowiczu, muzeum w Opocznie oraz kościoły w Łodzi Milejskach, Spale i Warcie, czy ruiny zamku w Inowłodzu oraz jeden z nagrobków na cmentarzu żydowskim w Łodzi. Również w 2023 r. ogłoszono konkurs na 2024 r. Nabór trwał do 21 grudnia 2023 r. Zabezpieczono w budżecie na powyższy cel kwotę 13.000.000 zł.
		Departament Fundusze Europejskie dla łódzkiego 2027	2020 r.: ▪ Dofinansowano 5 działań obejmujących rewaloryzację obiektów zabytkowych; łączna kwota dofinansowania wyniosła 25 004 976,98 zł (<i>Kulturalna Nowosolna- modernizacja siedziby Gminnego Parkowego Centrum Kultury i Ekologii, rewitalizacja siedziby głównej Muzeum Tradycji Niepodległościowych w Łodzi, Wspólnie tworzymy miasto – prace konserwatorskie zabytkowej kamienicy przy ul. Zachodniej w Łodzi, OdNowa Parku Helenów, Utworzenie Domu Seniora UŁ.</i> 2021 r.: ▪ Brak danych nt. dofinansowanie prac rewaloryzacyjnych w obiektach zabytkowych. 2022 r.: ▪ Brak dofinansowania prac rewaloryzacyjnych w obiektach zabytkowych.

**SPRAWOZDANIE Z REALIZACJI WOJEWÓDZKIEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI W WOJEWÓDZTWIE ŁÓDZKIM
NA LATA 2020 – 2023. STADIUM 2022 – 2023**

			2023 r.: Brak dofinansowania prac rewaloryzacyjnych w obiektach zabytkowych.
2.	Wdrażanie mechanizmów wsparcia dla projektów obywatelskich dotyczących materialnego i niematerialnego dziedzictwa regionu	Departament Sportu i Edukacji Dofinansowywano projekty w ramach BO z zakresu turystyki i krajoznawstwa obejmujących działania upowszechniające dziedzictwo kulturowe w formie wycieczek krajoznawczych i rajdów połączonych ze zwiedzaniem regionu. 2020 r.: - Dofinansowanych zostało 5 projektów. 2021 r.: - Dofinansowanych zostało 9 projektów. 2022 r.: Dofinansowano realizację dwóch zadań, polegających na organizacji inicjatyw o charakterze historyczno-patriotycznym, promujących polską tradycję i symbole narodowe: „Pamięć i tożsamość”, realizowane przez Stowarzyszenie Przyjaciół Bazyliki w Studziannie, miało na celu uczczenie pamięci majora Henryka Dobrzańskiego „Hubala” poprzez organizację konkursu i wykładu dotyczącego działalności majora na terenie powiatu opoczyńskiego. W leśniczówce Bielawy zorganizowana została Wigilia Hubalowa. „Kocham, więc jestem – rozwijanie świadomości historycznej poprzez dramę i sztukę”, realizowane przez Stowarzyszenie „Obszary Kultury” polegało na przeprowadzeniu koncertów i warsztatów dla młodzieży upowszechniających holokaust i historię getta w Tomaszowie Mazowieckim w oparciu o listy z getta Izraela Aljuhe Orenbacha. 2023 r.: Dofinansowano realizację jednego zadania polegającego na organizacji inicjatywy o charakterze historyczno-patriotycznym pn. „Nie umiera ten, kto trwa w pamięci żywych”, realizowane przez Polskie Stowarzyszenie Ludzi Cierpiących na Padaczkę Oddział Łódzki miało na celu uczczenie pamięci polskich żołnierzy poległych w walkach II Wojny Światowej, poprzez zadbanie o miejsca ich spoczynku znajdujących się m. in. na cmentarzach w Aleksandrowie, Solcy Wielkiej, Białej, Bratoszewicach, Głownie, Strykowie, Zgierzu.	2020 r.: - Ogłoszenie dwóch otwartych konkursów na realizację zadań publicznych Województwa Łódzkiego z zakresu kultury, sztuki, ochrony dóbr kultury i dziedzictwa narodowego. łączna kwota dotacji wyniosła 470 000 zł (maksymalna kwota dotacji o jaką można było się ubiegać to 70 000 zł). W pierwszym konkursie, na który ostatecznie przeznaczono 70 000 zł (obniżka pierwotnej puli 700 000 zł z powodu pandemii) złożono 143 oferty, a w drugim 80 ofert, na który przeznaczono 400 000 zł. ZWŁ przyznał w pierwszym konkursie 8 dotacji, a w drugim 21. Ostatecznie w pierwszym konkursie podpisano 8 umów, a w drugim 19 (2 podmioty zrezygnowały z realizacji zadania z powodu pandemii). 2021 r.: - Ogłoszenie dwóch otwartych konkursów na realizację zadań publicznych Województwa Łódzkiego z zakresu kultury, sztuki, ochrony dóbr kultury i dziedzictwa narodowego. łączna kwota dotacji wyniosła 700 000 zł (maksymalna kwota dotacji o jaką można było się ubiegać to 70 000 zł w I konkursie i 35 000 zł w II konkursie). W pierwszym konkursie, na który przeznaczono 350 000 zł złożono 106 ofert, a w drugim 45 ofert, na który przeznaczono 360 000 zł. ZWŁ przyznał w pierwszym konkursie 21 dotacji, a w drugim 19. Ostatecznie w pierwszym konkursie podpisano 20 umów (1 podmiot zrezygnował z realizacji zadania z powodu pandemii, a kwota dotacji
		Departament Kultury i Edukacji	

**SPRAWOZDANIE Z REALIZACJI WOJEWÓDZKIEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI W WOJEWÓDZTWIE ŁÓDZKIM
NA LATA 2020 – 2023. STADIUM 2022 – 2023**

			– 10 000 zł została przeniesiona do puli II konkursu), a w drugim 19. (koncerty, wystawy, uroczystości o charakterze patriotycznym – „Niepodległa - Suwerenna - wystawa malarstwa pod patronatem Prezydenta RP Andrzeja Dudy – w hołdzie Prymasowi Tysiąclecia Kardynałowi Stefanowi Wyszyńskiemu.”, Rola Prymasa Tysiąclecia Stefana Wyszyńskiego w dziejach narodu polskiego, XII Międzynarodowy Festiwal Muzyczny "Słowo i Muzyka u Jezuitów"; inicjatywy promujące dziedzictwo kulturowe regionu: „Przykłady małej architektury sakralnej w dorobku kulturowym ziemi piotrkowskiej”, „Szlak kościołów drewnianych Ziemi łęczyckiej”, wydarzenia związane z ważnymi postaciami kultury: Powiększenie: Orbitowanie z Lemem, Zainspirowani Chełmońskim. ▪ Ogłoszenie otwartego konkursu ofert na realizację zadań publicznych Województwa Łódzkiego z zakresu podtrzymywania i upowszechniania tradycji narodowej, pielęgnowania polskości oraz rozwoju świadomości narodowej, obywatelskiej i kulturowej w 2021 roku – w ramach budżetu obywatelskiego „ŁÓDZKIE NA PLUS” na 2021 rok, w ramach którego zrealizowano m.in. zadania: „Monografia z okazji 25-lecia odrodzonych szkół pijarskich w Łowiczu”; „Złoczewskie dzieci tropem historii”; „Wskocz do Hubalczyków na żywą lekcję historii”. 2022 r.: Dofinansowanie projektów obywatelskich dotyczących materialnego i niematerialnego dziedzictwa regionu. Konkurs: „Mała architektura zabytkowa” Województwo Łódzkie przeznaczyło na ten cel 300 tys. zł, maksymalna kwota dotacji na jeden obiekt wynosiła 20 tys. zł. Przyznano środki w wysokości 291 969 zł 14 gminom na 17 zadań związanych z zagospodarowaniem i uporządkowaniem najbliższego otoczenia obiektu małej architektury zabytkowej. Budżet Obywatelski „Łódzkie na Plus” W ramach budżetu obywatelskiego „ŁÓDZKIE NA PLUS” w 2022 roku zrealizowano m.in. zadania: 1. „MARIA KONOPNICKA mniej znana. Patriotyczne spotkania mieszkańców powiatu poddębickiego w Bronowie”; 2. „Warcka Orkiestra Dęta inicjuje, kultywuje i rozwija lokalne tradycje folkloru muzycznego wśród mieszkańców powiatu sieradzkiego”; 3. „Przywróćmy Pamięć - 80 rocznica likwidacji getta w Pabianicach”. Program „Kulturalnie regionalnie” W 2022 r. w ramach programu „Kulturalnie regionalnie” wsparcie otrzymało 41 projektów zgłoszonych przez organizacje pozarządowe na łączną kwotę 700 000 zł. Realizowane w ramach programu „Kulturalnie regionalnie” zadania publiczne miały na celu wzbogacanie oferty kulturalnej województwa łódzkiego oraz pielęgnowanie i rozwój polskiej tradycji kulturowej w województwie łódzkim, w tym uwzględniono przedsięwzięcia poświęcone trójce patronów, ustanowionych przez Sejm Rzeczypospolitej Polskiej, tj. Marii Konopnickiej, Józefowi Mackiewiczowi i Józefowi Wybickiemu. Zadania te były realizowane poprzez: 1) organizowanie wydarzeń kulturalnych prezentujących dorobek polskiego i światowego dziedzictwa kultury na terenie województwa łódzkiego; 2) prezentowanie lokalnego i regionalnego dorobku kultury. 2023 r.:
--	--	--	---

			Konkurs: „Mała architektura zabytkowa” Województwo Łódzkie przeznaczyło na ten cel 300 tys. zł, maksymalna kwota dotacji na jeden obiekt wynosiła 20 tys. zł. Przyznano środki w wysokości 288 531 zł 14 gminom na 15 zadań związanych z zagospodarowaniem i uporządkowaniem najbliższego otoczenia obiektu małej architektury zabytkowej. Ostatecznie wykorzystano 206 287 zł. Budżet obywatelski „Łódzkie na Plus” W ramach budżetu obywatelskiego „ŁÓDZKIE NA PLUS” w 2023 r. zrealizowano zadania z zakresu podtrzymywania i upowszechniania tradycji narodowej, pielęgnowania polskości oraz rozwoju świadomości narodowej, obywatelskiej i kulturowej: 1. Lokalne, regionalne, tradycyjne i rodzinne spotkania w powiecie poddębickim. 2. Opracowanie i wydrukowanie albumu z fotografiami (z XX w.) Kutna i powiatu kutnowskiego. 3. Tradycja i folklor w służbie społeczeństwu powiatu piotrkowskiego - pikniki krzewiące folklor. 4. Tradycja warzenia piwa w Piotrkowie Trybunalskim – album upamiętniający historię braci Span. Program „Kulturalnie Regionalnie” W 2023 r. w ramach programu „Kulturalnie Regionalnie” ogłoszono dwa otwarte konkursy na realizację zadań publicznych Województwa Łódzkiego z zakresu kultury, sztuki, ochrony dóbr kultury i dziedzictwa narodowego. Zawarto 78 umów na realizację zadań w łącznej kwocie 1,6 mln zł. Realizowane w ramach programu „Kulturalnie Regionalnie” zadania publiczne miały na celu wzbogacanie oferty kulturalnej województwa łódzkiego oraz pielęgnowanie i rozwój polskiej tradycji kulturowej w województwie łódzkim, w tym uwzględniono przedsięwzięcia poświęcone patronom roku 2023, ustanowionym przez Sejm Rzeczypospolitej Polskiej (m.in. Jerzy Nowosielski, Aleksander Fredro, Jadwiga Zamoyska) oraz postaciom i wydarzeniom ważnym dla regionu łódzkiego. Zadania te były realizowane poprzez: 1. organizowanie wydarzeń kulturalnych prezentujących dorobek polskiego i światowego dziedzictwa kultury na terenie województwa łódzkiego; 2. prezentowanie lokalnego i regionalnego dorobku kultury. Program „Łódzkie pełne tradycji”: W 2023 r. rozpoczęto nowy program dotacyjny, który jest odpowiedzią na potrzeby społeczności lokalnych i regionalnych, dla których ważne jest dziedzictwo niematerialne. 3) Konkurs ofert pt. Łódzkie pełne tradycji na zadania realizowane w 2024 r. ogłoszono w grudniu 2023 r. Dotyczył realizacji zadań mających na celu wzbogacenie oferty kulturowej województwa łódzkiego oraz wspieranie przekazu pokoleniowego, ochrony i popularyzacji zjawisk z zakresu niematerialnego dziedzictwa kulturowego, a także wsparcie zespołów regionalnych kultywujących i popularyzujących lokalne tradycje w dziedzinie folkloru. Budżet przewidziano na łączną kwotę 500 000 zł Organizacja konkursu przez ŁDK na realizację projektów z zakresu edukacji kulturowej, organizowanego w ramach programu Narodowego Centrum Kultury – Bardzo Młoda Kultura 2019-2021.
--	--	--	---

**SPRAWOZDANIE Z REALIZACJI WOJEWÓDZKIEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI W WOJEWÓDZTWIE ŁÓDZKIM
NA LATA 2020 – 2023. STADIUM 2022 – 2023**

			2020 r.: - Do Konkursu zgłoszono 65 projektów, w wyniku czego dofinansowanie otrzymało 9 beneficjentów na łączną kwotę 70 000 zł. Środki zostały przekazane instytucjom kultury z Łodzi i województwa łódzkiego (ze względu na pandemię projekty realizowano zarówno offline, jak i online, w terminie 13 lipca – 16 października 2020 r.). 2021 r.: - Do Konkursu zgłoszono 39 projektów, w wyniku czego dofinansowanie otrzymało 9 beneficjentów na łączną kwotę 70 000 zł. Środki zostały przekazana instytucjom kultury z województwa łódzkiego. Projekty realizowano offline w terminie 12 lipca – 8 października 2021 r. 2022 r.: Program zakończono w 2021 r. 2023 r.: - Program 2023-2025.
		Kancelaria Marszałka (Wydział Inicjatyw Społecznych)	2020 r.: W ramach Budżetu Obywatelskiego Województwa Łódzkiego „ŁÓDZKIE NA PLUS” realizowano 7 zadań dotyczących dziedzictwa kulturowego regionu (Maria Konopnicka inspiracją kulturową województwa łódzkiego. Rewaloryzacja parku w Bronowie, Ruszaj po zdrowie z historią w tle, Pokaz rzemiosła i tradycji średniowiecznych u Św. Idziego, Zarys Dziejów Jeżowa – Lekcja Historii Lokalnej z okazji 885-lecia Jeżowa, Album z okazji 100-lecia parafii św. Jacka i Doroty w Piotrkowie Trybunalskim, Spacerem po Piotrkowie – przewodnik historyczny, Na styku czterech kultur – wyjazd edukacyjno-integracyjny) 2021 r.: W ramach Budżetu Obywatelskiego Województwa Łódzkiego „ŁÓDZKIE NA PLUS” realizowano 29 zadań dotyczących dziedzictwa kulturowego regionu, np. wycieczki krajoznawcze po regionie, analiza historycznego układu parku w Bronowie, warsztaty folklorystyczne, koncerty, imprezy plenerowe: Senioralne podróże małe i duże, Na herbatce u Marii Konopnickiej. Bronów – nic tu się nie kończy, lecz wszystko trwa, Wędrowki po ziemi łódzkiej, Drzewica – Poczuj Pasję do Kultury, Łódzkie folklorem malowane – od łęczyckiego do łowickiego, Ziemia Łódzka – Folklor regionu. Cudze chwalicie, swego nie znacie! 2022 r.: Brak danych za 2022 r. 2023 r.: W ramach Budżetu Obywatelskiego Województwa Łódzkiego „ŁÓDZKIE NA PLUS” realizowano 23 zadania dotyczące dziedzictwa kulturowego regionu, np. zajęcia warsztatowe z tradycyjnych czynności i rzemiosł, działania kulturalno-edukacyjne, gry miejskie, zakup książek o tematyce folklorystycznej do lokalnych bibliotek, organizacja konkursów wiedzy o tradycjach lokalnych.
CEL OPERACYJNY 1. ATRAKCYJNOŚĆ KRAJOBRAZU KULTUROWEGO			
Działanie 1.2. Poprawa stanu zachowania zabytków			
Zadanie 1.2.1. Prowadzenie badań i opracowanie dokumentacji wartości dziedzictwa kulturowego			
3.	Opracowanie audytu krajobrazowego	Departament Polityki Regionalnej/ Biuro Planowania Przestrzennego Województwa Łódzkiego w Łodzi	2020 - 2023: W latach 2020-2023 kontynuowano prace nad audytem krajobrazowym. Wyodrębniono 1281 jednostek krajobrazowych w 3 grupach oraz 37 podtypach krajobrazu. Zinventaryzowano zasoby dziedzictwa kulturowego województwa tworząc bazę danych przestrzennych. Wytypowano 171 krajobrazów priorytetowych.

**SPRAWOZDANIE Z REALIZACJI WOJEWÓDZKIEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI W WOJEWÓDZTWIE ŁÓDZKIM
NA LATA 2020 – 2023. STADIUM 2022 – 2023**

4.	Przyznawanie nagród za najlepsze prace naukowe z zakresu dziedzictwa kulturowego	Departament Kultury i Edukacji	2020 r.: W budżecie Województwa Łódzkiego w roku 2020 na konkurs na najlepsze rozprawy i prace tematycznie związane z województwem łódzkim zarezerwowano kwotę 100 000 zł. Nagrodzono prace na łączną kwotę 100 000 zł, w tym 3 prace związane z dziedzictwem kulturowym na kwotę 23 000 zł : 1) M. Hanzl, „Morphological analysis of urban structures - the cultural approach. Case studies of Jewish communities in Lodz and Mazovian voivodeships” (Analiza morfologiczna struktur miejskich w ujęciu kulturowym. Studium przypadku społeczności żydowskich w województwach łódzkim mazowieckim) (10 000 zł); 2) R. Pakuła, „Udział Biura Projektowania i Realizacji Inwestycji "Miastoprojekt - Łódź" w kształtowaniu architektonicznego krajobrazu Łodzi na tle uwarunkowań polityczno-gospodarczych w latach 1949-1989” (6 500 zł); 3) W. Wróblewski, „Możliwość tymczasowego zagospodarowania „pustek miejskich”” (6 500 zł). 2021 r.: W budżecie Województwa Łódzkiego w roku 2021 na konkurs na najlepsze rozprawy i prace tematycznie związane z województwem łódzkim zarezerwowano kwotę 100 000 zł. Na konkurs wpłynęły 43 wnioski, nagrodzono 23 prace na łączną kwotę 100 000 zł., w tym również prace dotyczące dziedzictwa kulturowego regionu (1) K. Schatt-Babińska, „Zabytki nieruchome w rękach prywatnych - historia, zagadnienia ochrony i konserwacji na przykładach obiektów wpisanych do rejestru zabytków w Łodzi”, (6 000 zł); 2) M. Lisiecka-Muniak, „Roma e Łódź. Due cinecittà nella Rete delle Città Creative dell'Unesco” (Rzym i Łódź. Dwa miasta filmu w Sieci Miast Kreatywnych UNESCO) (4 000 zł); 3) P. Waclawiak, „Projektowanie systemów zieleni miejskiej oparte o kod form przestrzennych na przykładzie Piotrkowa Trybunalskiego” (4 000 zł); 4) R. Zakrzewski, „Cider Palace. Adaptacja i rozbudowa zespołu pałacowego w Zadziemi na założenie wielofunkcyjne z pensjonatem i cydrównią” (4 000 zł); 5) A. Chlebowska, „Projekt integrującej strefy wejściowej na potrzeby adaptacji i modernizacji obiektów przy ul. Piotrkowskiej 165 oraz 165/169 w Łodzi wraz z rewaloryzacją ich otoczenia” (3 000 zł); 6) K. Malinowska „Projekt systemu identyfikacji wizualnej dla skansenu w Maurzycach” (3 000 zł). 2022 r.: Prace uhonorowane nagrodą Marszałka Województwa Łódzkiego w 2022 r.: 1) Szrajber R., Parowe Szczeliny - architektura wirtualnych światów jako przestrzeń interaktywnej opowieści, 2) Hejduk J., Praca redaktora filmowego w Wytwórni Filmów Oświatowych w Łodzi, 3) Czapińska A., Fabryczna architektura polskiej stolicy tekstyliów impulsem do powstania tkanin odzieżowych i ubiorów, 4) Laskus I., "FABRICKA... ta gra z miasta Łodzi pochodzi" czyli projekt gry planszowej oparty na historii łódzkiego przemysłu włókienniczego, 5) Zaręba J., Adaptacja fabryki K. Bennicha w Łodzi, 6) Turowiecka M., Centrum Sztuk Wizualnych na łódzkim Księżym Młynie jako przestrzeń działań twórczych, 7) Wójcicki H., Rewitalizacja jako narzędzie ochrony dziedzictwa kulturowego. Przykład Rawy Mazowieckiej, 8) Dolecki W., Projekt rewaloryzacji Placu 4 Czerwca 1989 roku w Łodzi; 2023 r.: Prace uhonorowane nagrodą Marszałka Województwa Łódzkiego w 2023 r.: 1) Wieteska W., Współczesna interpretacja wybranych elementów folkloru łowickiego w identyfikacji wizualnej ślubu i wesela; 2) Balcerzak M., Łódź filmowa - mit czy rzeczywistość?; 3) Głodkowski A., Studnia Żywiołów - projekt lokacji do gry prezentujący odkrycie archeologiczne na Starym Rynku w Łodzi, 4) Miziołek A., Ewolucja przestrzeni na przykładzie ulicy Narutowicza w Łodzi.
----	--	--------------------------------	--

**SPRAWOZDANIE Z REALIZACJI WOJEWÓDZKIEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI W WOJEWÓDZTWIE ŁÓDZKIM
NA LATA 2020 – 2023. STADIUM 2022 – 2023**

CEL OPERACYJNY 2. ZINTEGROWANY SYSTEM ZARZĄDZANIA DZIEDZICTWEM KULTUROWYM			
Działanie 2.2. Wzmacnianie instytucji działających na rzecz dziedzictwa kulturowego			
Zadanie 2.2.1. Wsparcie działalności instytucji i organizacji sektora kultury oraz jednostek administracji w zakresie ochrony dziedzictwa			
5.	Wsparcie instytucji kultury oraz zabytkowych nieruchomości, pozostających w zarządzie samorządu województwa łódzkiego ¹³⁰	Departament Kultury i Edukacji	2020 r.: Dotacje na łączną kwotę 98 681 859,52 zł przyznano 7 instytucjom kultury (Teatr Wielki w Łodzi, Filharmonia Łódzka im. A. Rubinsteina, Muzeum Archeologiczne i Etnograficzne w Łodzi, Łódzki Dom Kultury, Teatr im. S. Jaracza w Łodzi, Muzeum Sztuki w Łodzi, Wojewódzka Biblioteka Publiczna im. Marszałka J. Piłsudskiego w Łodzi), sfinansowano 45 projektów w zakresie modernizacji siedzib – budynków zabytkowych, finansujące działalność bieżącą instytucji, organizację wystaw, nowych spektakli). 2021 r.: Dotacje na łączną kwotę 94 713 496,36 zł przyznano 7 instytucjom kultury (Teatr Wielki w Łodzi, Filharmonia Łódzka im. A. Rubinsteina, Muzeum Archeologiczne i Etnograficzne w Łodzi, Łódzki Dom Kultury, Teatr im. S. Jaracza w Łodzi, Muzeum Sztuki w Łodzi, Wojewódzka Biblioteka Publiczna im. Marszałka J. Piłsudskiego w Łodzi), sfinansowano 50 projektów w zakresie modernizacji siedzib – budynków zabytkowych, finansujące działalność bieżącą instytucji, organizację wystaw, nowych spektakli). 2022 r.: Teatr im. Stefana Jaracza w Łodzi - 14 755 503,79 zł Teatr Wielki w Łodzi - 34 239 756,10 zł Filharmonia Łódzka im. Artura Rubinsteina - 17 366 530,00 zł Łódzki Dom Kultury - 8 021 211,92 zł Wojewódzka Biblioteka Publiczna im. Marszałka Józefa Piłsudskiego w Łodzi - 7 406 547,34 zł Muzeum Archeologiczne i Etnograficzne w Łodzi - 7 079 712,92 zł Muzeum Sztuki w Łodzi - 7 841 960,38 zł Zadania realizowane przez jednostki samorządu terytorialnego na mocy porozumień zawartych z organami administracji rządowej z tego: Łódzki Dom Kultury – 200 000 zł 2023 r.: Teatr im. Stefana Jaracza w Łodzi - 16 931 501,00 zł Teatr Wielki w Łodzi – 36 915 800,00 zł Filharmonia Łódzka im. Artura Rubinsteina – 19 811 924,38 zł Łódzki Dom Kultury - 8 176 468,08 zł Wojewódzka Biblioteka Publiczna im. Marszałka Józefa Piłsudskiego w Łodzi – 8 094 200,00 zł Muzeum Archeologiczne i Etnograficzne w Łodzi - 7 935 488,87 zł Muzeum Sztuki w Łodzi – 9 610 779,05 zł
6.	Realizacja projektów wspierających wymianę dobrych praktyk w zakresie zarządzania dziedzictwem kulturowym	Departament Promocji	2020 - 2021 r.: Kontynuacja projektu pn. „Rozwój regionalny poprzez finansowanie waloryzacji dziedzictwa kulturowego” – FINCH (Program INTERREG EUROPA).¹³¹ Działania m.in.: • przygotowania i upowszechnienia dokumentu pn. „Living document”; • udziału w procesie wymiany doświadczeń mającym na celu wypracowanie najbardziej optymalnych form finansowania ochrony

¹³⁰ Samorządowe instytucje kultury: Teatr Wielki w Łodzi, Muzeum Sztuki w Łodzi, Łódzki Dom Kultury, Muzeum Archeologiczne i Etnograficzne w Łodzi, Filharmonia Łódzka, Teatr im. S. Jaracza w Łodzi, Wojewódzka Biblioteka Publiczna.

¹³¹ Projekt pn. „Rozwój regionalny poprzez finansowanie waloryzacji dziedzictwa kulturowego” – FINCH (Program INTERREG EUROPA) został zaplanowany do realizacji w okresie od czerwca 2018 r. do listopada 2022 r. Budżet projektu wynosi: 1 467 665,00 EUR, w tym dofinansowanie z UE: 1 247 515,25 EUR. Budżet przyznany dla Województwa Łódzkiego: 119 250,00 EUR. Projekt jest współfinansowany w 85% w ramach Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego.

**SPRAWOZDANIE Z REALIZACJI WOJEWÓDZKIEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI W WOJEWÓDZTWIE ŁÓDZKIM
NA LATA 2020 – 2023. STADIUM 2022 – 2023**

			dziedzictwa kulturowego i rozwoju kultury ; • opracowania dokumentu pn. „Regionalny Plan Działania”; • przygotowania i upowszechnienia przewodnika po instrumentach finansowych dostępnych w finansowaniu dziedzictwa kulturowego; • zorganizowania regionalnego spotkania online, dotyczącego możliwości pozyskania środków na rozwój kultury i ochronę dziedzictwa kulturowego w perspektywie finansowej 2021-2027; • działań promocyjno-informacyjnych poprzez strony internetowe: www.biznes.lodzkie.pl, www.bruksela.lodzkie.pl, Facebook Lodzkie House oraz w ramach ogólnej strony projektu www.interregeurope.eu; • Przejście Projektu w tzw. „II fazie realizacji”, w której działania polegały na przygotowaniu i monitorowaniu „Regionalnego Planu Działania”. Wydatki poniesione na realizację projektu w 2021 r.: 46 123,91 PLN. 2022 r.: Kontynuacja projektu pn. „Rozwój regionalny poprzez finansowanie waloryzacji dziedzictwa kulturowego” – FINCH (Program INTERREG EUROPA).¹³² Działania m.in.: ▪ współorganizacja międzynarodowego wydarzenia w formule on-line, podsumowującego realizację projektu: prezentacja przykładów innowacyjnego zarządzania projektami w obszarze rozwoju kultury i ochrony dziedzictwa kulturowego w regionach partnerskich (31.05.2022 r.); ▪ udział w międzynarodowym spotkaniu partnerów w formule on-line, dotyczącym kwestii organizacyjno-formalnych związanych z zakończeniem projektu (29.06.2022 r.); ▪ działania promocyjno-informacyjne poprzez strony internetowe: www.biznes.lodzkie.pl, www.bruksela.lodzkie.pl, Facebook Lodzkie House oraz w ramach ogólnej strony projektu www.interregeurope.eu; monitorowanie wdrożenia Regionalnego Planu Działania.
		Biuro Regionalne Województwa Łódzkiego w Brukseli (Lodzkie House)	2022 r.: Realizacja projektu „Rozwój regionalny poprzez finansowanie waloryzacji dziedzictwa kulturowego” (FINCH, Program INTERREG EUROPA). 2023 r.: Projekt zakończono w listopadzie 2022 r.
		Departament Polityki Regionalnej	2020 r.: ▪ Organizacja spotkania informacyjnego dla gmin, podczas którego zaprezentowano dobre praktyki działań rewitalizacyjnych w gminie Miasto Zgierz. W spotkaniu udział wzięły 42 jednostki samorządu terytorialnego – zaproszenie na spotkanie było kierowane do wszystkich gmin WŁ oraz Ministerstwa Funduszy i Polityki Regionalnej, Narodowego Instytutu Dziedzictwa oraz Departamentu Geodezji, Kartografii i Geologii Województwa Łódzkiego (grudzień 2020 r.). ▪ Udzielono wsparcia doradczego dla 10 gmin tj. dla: Miasta Zduńska Wola, Góra Św. Małgorzaty, Opoczno, Drzewica, Parzęczew, Miasto Tomaszów Mazowiecki, Gmina Zduńska Wola, Sulejów, Dalików, Bolesławiec. Wsparcie udzielane było w formie telefonicznej poprzez doradztwo w zakresie m.in. aktualizacji programów rewitalizacji oraz prowadzenia całego procesu aktualizowania Lokalnego Programu

¹³² Projekt pn. „Rozwój regionalny poprzez finansowanie waloryzacji dziedzictwa kulturowego” – FINCH (Program INTERREG EUROPA) został zaplanowany do realizacji w okresie od czerwca 2018 r. do listopada 2022 r. Budżet projektu wynosi: 1 467 665,00 EUR, w tym dofinansowanie z UE: 1 247 515,25 EUR. Budżet przyznany dla Województwa Łódzkiego: 119 250,00 EUR. Projekt jest współfinansowany w 85% w ramach Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego.

**SPRAWOZDANIE Z REALIZACJI WOJEWÓDZKIEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI W WOJEWÓDZTWIE ŁÓDZKIM
NA LATA 2020 – 2023. STADIUM 2022 – 2023**

			Rewitalizacji a także monitorowania procesu rewitalizacji w ramach realizowanego programu rewitalizacji przez gminę. 2021 r.: - Organizacja cyklu trzech spotkań pn. „Porozmawiajmy o rewitalizacji” w ramach realizowanego przez województwo łódzkie Zadania pn. „Spotkania z rewitalizacją”. Przedstawiono obszernie ujęcie rewitalizacji w kontekście nowego regionalnego programu operacyjnego Fundusze Europejskie dla łódzkiego 2027, tematy z zakresu m.in.: miejsca rewitalizacji w nowej perspektywie finansowej; zmian w ustawie o rewitalizacji; ujęcia rewitalizacji w Strategii Rozwoju Województwa łódzkiego 2030. podsumowanie raportu z monitorowania programów rewitalizacji, rolę dziedzictwa kulturowego w prowadzonym procesie rewitalizacji oraz regionalny System Informacji Przestrzennej rozbudowany o komponent dot. programów rewitalizacji. Zaprezentowano dobre praktyki rewitalizacyjne z gmin: Miasto Ozorków, Miasto Tomaszów Mazowiecki i Miasto Rawa Mazowiecka. - Udzielano kilkakrotnie wsparcia doradczego dla 4 gmin tj. dla: Miasta Zduńska Wola, Góra Św. Małgorzaty, Miasta Łódź, Gminy Siemkowice. Wsparcie udzielane było w formie telefonicznej poprzez doradztwo w zakresie m.in. aktualizacji programów rewitalizacji oraz prowadzenia całego procesu aktualizowania Lokalnego Programu Rewitalizacji a także monitorowania procesu rewitalizacji w ramach realizowanego programu rewitalizacji przez gminę, bądź doradztwo w zakresie określenia możliwości powiększenia obszaru zdegradowanego.
Cel operacyjny 3. TOŻSAMOŚĆ WIELOKULTUROWA REGIONU Działanie 3.1. Kreowanie marki łódzkie poprzez produkty związane z dziedzictwem kulturowym Zadanie 3.1.2. Identyfikacja, promocja unikatowych i specyficznych form tradycji			
7.	Identyfikacja i rejestracja tradycyjnych produktów regionalnych	Departament Rolnictwa i Programów Rozwoju Obszarów Wiejskich	2020 r.: - Bieżąca aktualizacja listy. Wpis 3 nowych produktów: piotrkowski miód wielokwiatowy, kwosek z prażuchami, jogurt owocowy z Dionizowa. 2021 r.: - Wpis 2 nowych produktów regionalnych: sok wiśniowy z Kałęczewa, szynka dojrzewająca z Białej Góry. 2022 r.: - Bieżąca aktualizacja Listy Produktów Tradycyjnych dostępnej na stronie samorządu (https://www.lodzkie.pl/zywnosc-tradycyjna/produkty-tradycyjne-i-regionalne/lista-produktow-tradycyjnych-wojewodztwa-lodzkiego). - Aktualizacja warstwy obiektów Produkty Tradycyjne w Portalu Turystyka Regionalna w Geoportalu Województwa łódzkiego (www.geoportal.lodzkie.pl). 2023 r.: Departament Rolnictwa i Programów Rozwoju Obszarów Wiejskich nie jest departamentem uczestniczącym w realizacji zadania „Identyfikacja i rejestracja tradycyjnych produktów regionalnych”. Zgodnie z Uchwałą nr 157/23 z dnia 23 lutego 2023 r. Departament Klimatu i Turystyki jest odpowiedzialny za to zadanie.

**SPRAWOZDANIE Z REALIZACJI WOJEWÓDZKIEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI W WOJEWÓDZTWIE ŁÓDZKIM
NA LATA 2020 – 2023. STADIUM 2022 – 2023**

		Departament Klimatu i Turystyki ¹³³	2022 r.: Brak działań w 2022 r. 2023 r.: Bieżąca aktualizacja Listy Produktów Tradycyjnych dostępnej na stronie samorządu (https://www.lodzkie.pl/zywnosc-tradycyjna/produkty-tradycyjne-i-regionalne/lista-produktow-tradycyjnych-wojewodztwa-lodzkiego). Aktualizacja warstwy obiektów Produkty Tradycyjne w Portalu Turystyka Regionalna w Geoportalu Województwa Łódzkiego (www.geoportal.lodzkie.pl).
		Departament Geodezji i Kartografii	2020-2021 r.: Utworzenie i bieżąca aktualizacja w systemie Geoportalu Województwa Łódzkiego internetowej aplikacji mapowej „Produkty tradycyjne województwa łódzkiego” promującej dziedzictwo kulinarne regionu prowadzoną przez Departament Rolnictwa i Programów Rozwoju Obszarów Wiejskich. 2022-2023 r.: Utworzenie i bieżąca aktualizacja w systemie Geoportalu Województwa Łódzkiego internetowej aplikacji mapowej „Produkty tradycyjne województwa łódzkiego” promującej dziedzictwo kulinarne regionu prowadzoną przez Departament Rolnictwa i Programów Rozwoju Obszarów Wiejskich
8.	Promocja form tradycji wpisanych na Krajową Listę Niematerialnego Dziedzictwa	Departament Kultury	2020 r.: - Promocja wydarzeń poprzez umieszczanie informacji o nich w wydawnictwach promujących turystykę w regionie łódzkim: „Łódzkie na weekend”, mapa „Szlaki rowerowe regionu łódzkiego”. 2021 r.: - Promocja wydarzeń poprzez umieszczanie o nich informacji w wydawnictwach promujących turystykę w regionie łódzkim: II wydanie „Łódzkie na weekend”, I wydanie „Łódzkie Region for the weekend”. 2022 r.: W 2022 r. Łódzki Dom Kultury zaproponował wpis na Krajową Listę Niematerialnego Dziedzictwa Kulturowego pn.: „Tradycje kulturowe regionu opoczyńskiego”. Nawiązanie współpracy z Narodowym Instytutem Dziedzictwa w zakresie promocji dziedzictwa niematerialnego województwa łódzkiego i współorganizacji w 2023 r. w Łodzi konferencji oraz wystawy z okazji Jubileuszu Krajowej listy niematerialnego dziedzictwa kulturowego. W MAiE podejmowane były działania w zakresie dziedzictwa niematerialnego związane ze Świętem Palanta w Grabowie oraz widowiskiem Siemieniec w Dobroniu. 2023 r.: Nawiązanie współpracy z Narodowym Instytutem Dziedzictwa w zakresie promocji dziedzictwa niematerialnego województwa łódzkiego i współorganizacji w 2023 r. w Łodzi konferencji oraz wystawy z okazji Jubileuszu Krajowej listy niematerialnego dziedzictwa kulturowego: „Tradycje od pokoleń. Niematerialne dziedzictwo kulturowe w Polsce”. 5 czerwca 2023 r. w Muzeum Sztuki w Łodzi ms2 odbyło się otwarcie wystawy oraz regionalne obchody jubileuszu. Otwarcu wystawy towarzyszyła konferencja i prezentacja depozytariuszy z województwa łódzkiego, pomorskiego i kujawsko-pomorskiego. Region łódzki reprezentowali depozytariusze wpisu Bożego Ciała z tradycją układania kwiatnych dywanów w Spycimierzu, Procesji Bożego Ciała w Łowiczu, przedstawiciele Tradycji rzeźbiarskich ośrodka

¹³³ Departament KiT powołano w 2023 r., w 2024 r. jego kompetencje rozdzielono między nowo powołane departamenty UMWŁ.

**SPRAWOZDANIE Z REALIZACJI WOJEWÓDZKIEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI W WOJEWÓDZTWIE ŁÓDZKIM
NA LATA 2020 – 2023. STADIUM 2022 – 2023**

			w Kutnie, Tradycji kulturowych regionu opoczyńskiego oraz Święta Palanta w Grabowie. Konferencja pt. "Łódzkie pełne tradycji" (15 grudnia 2023 r. - Zamek w Uniejowie) Spotkanie przedstawicieli instytucji kultury oraz lokalnych działaczy na rzecz kultywowania przejawów dziedzictwa niematerialnego w regionie dotyczące prezentacji nowego programu dotacyjnego „Łódzkie pełne tradycji” na 2024 r. oraz procedury wpisu na Krajową listę niematerialnego dziedzictwa kulturowego.
		Departament Sportu i Turystyki	2022 r.: Brak działań. 2023 r.: Brak działań.
9.	Stworzenie Regionalnej Listy Niematerialnego Dziedzictwa (RLND)	Departament Kultury i Edukacji	2020 - 2023 W okresie obowiązywania WPOnZ na lata 2020-2023 nie podjęto działań mających na celu utworzenie RLND.
10.	Tworzenie warunków dla wykorzystania specyficznych form tradycji przez lokalnych przedsiębiorców działających w sektorze przemysłów kreatywnych	Departament Promocji	2020 r.: Ze względu na pandemię ograniczona była popularyzacja specyficznych form tradycji wśród przedsiębiorców działających w sektorze przemysłów kreatywnych. W głównej mierze przeprowadzone działania miały na celu wsparcie regionalnych przedsiębiorstw w walce z negatywnymi skutkami pandemii COVID-19 (w szczególności doradztwo biznesowe i wydarzenia eksperckie poświęcone krajowym i regionalnym instrumentom pomocowym). 2021 r.: - Udział w Brussels Design September: Prezentacja MAiE w Łodzi oraz Sieradzkiego Centrum Kultury, promocja łódzkich producentów regionalnych produktów spożywczych produkowanych naturalną metodą tradycyjną z zachowaniem norm ekologicznych. - Udział w Festiwalu Komiksu w Brukseli Promocja łódzkiej przedsiębiorczości kreatywnej w ramach oficjalnego programu Festiwalu. W ramach prezentacji Województwo Łódzkie wydało okolicznościowy album w języku francuskim i niderlandzkim komiksowy "Mik i Robi w Województwie Łódzkim" zawierający – znane z łamów „Łódzkie.pl” – przygody Mika i Robiego opowiadające o ciekawych miejscach i zwyczajach z terenu województwa łódzkiego - Przygotowania do udziału w EXPO Dubaj polegające między innymi na przygotowaniu kolekcji inspirowanej folklorem regionalnym na EXPO Dubaj, prezentacja kolekcji i regionalnych twórców podczas EFG Fashion Night. 2022 r.: Brak działań. 2023 r.: Brak działań.
		Departament Kultury i Edukacji	2020 r.: - Muzeum Archeologiczne i Etnograficzne w Łodzi: prowadzenie sklepu z pamiątkami w siedzibie Muzeum oraz w Skansenie w Kwiatkówku. - Muzeum Sztuki w Łodzi: pamiątki wyprodukowane przez Muzeum Sztuki dostępne tylko w Księgarni Muzeum oraz punktach kasowych. 2021 r.: - Muzeum Archeologiczne i Etnograficzne w Łodzi: prowadzenie sklepu z pamiątkami w siedzibie Muzeum oraz w Skansenie w Kwiatkówku. 2022 r.:

**SPRAWOZDANIE Z REALIZACJI WOJEWÓDZKIEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI W WOJEWÓDZTWIE ŁÓDZKIM
NA LATA 2020 – 2023. STADIUM 2022 – 2023**

			Brak działań. 2023 r.: Brak działań.
Cel operacyjny 3. TOŻSAMOŚĆ WIELOKULTUROWA REGIONU Działanie 3.1. Kreowanie marki Łódzkie poprzez produkty związane z dziedzictwem kulturowym Zadanie 3.1.3. Aktywizacja lokalnych społeczności na rzecz opieki nad zabytkami i zwiększania atrakcyjności zabytków			
11.	Wspieranie sieciowania współpracy na rzecz rozwijania wizerunkowych produktów turystycznych związanych z dziedzictwem	Departament Sportu i Turystyki	2020 – 2021: Ze względu na stan epidemiczny w Polsce Departament nie organizował spotkań z podmiotami działającymi w sektorze kultury i turystyki w celu stworzenia warunków dla skutecznej kooperacji w zakresie komercjalizacji dziedzictwa kulturowego w ujęciu produktowym w latach 2020 – 2021. 2022 r.: Brak działań. 2023 r.: Brak działań.
12.	Wspieranie sieciowania współpracy instytucji kultury z lokalnymi społecznościami	Departament Kultury i Edukacji	2020 r.: - ŁDK: przeprowadzenie 230 konsultacji etnograficznych i etnomuzykologicznych (w tym online) dla 765 osób (twórcy ludowi - rzeźba, ceramika, plecionkarstwo, plastyka papierowa i obrzędowa, wikliniarstwo, haft i koronki); soliści instrumentalni, śpiewacy i zespoły folklorystyczne (w tym kapele ludowe, zespoły śpiewacze, zespoły obrzędowe, Koła Gospodyń Wiejskich). 2021 r.: - ŁDK: przeprowadzenie 357 konsultacji etnograficznych i etnomuzykologicznych (w tym online) dla 557 osób. - Muzeum Sztuki w Łodzi współpraca z łódzkimi placówkami przy przygotowaniu Nocy Muzeów on-line: Muzeum Kinematografii, Centralnym Muzeum Włókiennictwa, EC1, Muzeum Archeologicznym i Etnograficznym. - Muzeum Sztuki w Łodzi współpraca z Urzędem Miasta Łodzi przy upowszechnianiu „na żywo” Nocy Muzeów w formie online. 2022 r.: Filharmonia Łódzka im. Artura Rubinsteina w Łodzi Wędrowny Festiwal Filharmonii Łódzkiej im. Artura Rubinsteina "Kolory Polski" organizowany był w 8 obiektach sakralnych we współpracy z proboszczami parafii, w plenerze, a także w siedzibie Filharmonii Łódzkiej. Zostało zorganizowanych 10 koncertów . Teatr Wielki w Łodzi Promocja dziedzictwa kulturowego Województwa Łódzkiego oraz wzmacnianie tożsamości regionalnej poprzez prezentację działalności Kół Gospodyń Wiejskich z województwa łódzkiego podczas koncertu Patroni Roku 2021 „Bo kochać to znaczy tworzyć” 26.04.2022 r. Promocja regionu zapewniona przez Koła Gospodyń Wiejskich podczas koncertu Patroni Roku 2022 „Tylko miłość jest siłą” 09.12.2022 r. 2023 r.: Filharmonia Łódzka im. Artura Rubinsteina W ramach 24. Wędrownego Festiwalu Filharmonii Łódzkiej „Kolory Polski” odbyło się 18 koncertów . Teatr Wielki w Łodzi Promocja dziedzictwa kulturowego Województwa Łódzkiego oraz wzmacnianie tożsamości regionalnej poprzez prezentację Kół Gospodyń Wiejskich (KGW) z różnych zakątków Województwa Łódzkiego podczas koncertu Patroni Roku 2023 "Szczepimy każdą cząstkę tej ziemi po ojczymie" w dn. 09.12.2023 r.

**SPRAWOZDANIE Z REALIZACJI WOJEWÓDZKIEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI W WOJEWÓDZTWIE ŁÓDZKIM
NA LATA 2020 – 2023. STADIUM 2022 – 2023**

Cel operacyjny 3. TOŻSAMOŚĆ WIELOKULTUROWA REGIONU			
Działanie 3.2. Edukacja kulturowa i upowszechnianie wiedzy o dziedzictwie kulturowym			
Zadanie. 3.2.1. Publikacja wydawnictw promujących dziedzictwo kulturowe regionu			
13.	Publikacja wydawnictw promujących dziedzictwo kulturowe regionu (m.in. zabytki, krajobraz kulturowy, elementy kultury niematerialnej)	Departament Sportu i Turystyki / Departament Klimatu i Turystyki	2020 r.:
			- Wydano publikacje: „Łódzkie na weekend” – promująca zabytki, atrakcje krajobrazowe oraz wydarzenia kulturalno-obyczajowe, „Śladami Jana Pawła II po województwie łódzkim” – upowszechnianie miejsc, obiektów regionu łódzkiego, które odwiedził Jan Paweł II w trakcie całej swojej posługi kapłańskiej. - Uaktualnienie i dodruk map tematycznych: „Obiekty architektury drewnianej regionu łódzkiego”, „Pamiątki kultury żydowskiej regionu łódzkiego”, „Zamki w regionie łódzkim”, „Obiekty militarne w regionie łódzkim”, „Atrakcje przyrodnicze w regionie łódzkim”, „Obiekty geoturystyczne w regionie łódzkim”, „Obiekty techniki regionu łódzkiego”, „Szlaki rowerowe regionu łódzkiego”, „Smaki regionu łódzkiego”.
			2021 r.:
			- Wydano publikacje: „Łódzkie na weekend” – promująca zabytki, atrakcje krajobrazowe oraz wydarzenia kulturalno-obyczajowe, wydanie II, „Łodzkie Region for the weekend” – promująca zabytki, atrakcje krajobrazowe oraz wydarzenia kulturalno-obyczajowe, wydanie I. - Przeprowadzono dodruk wydawnictwa: „Śladami Jana Pawła II po województwie łódzkim” – upowszechnianie miejsc, obiektów regionu łódzkiego, które odwiedził Jan Paweł II w trakcie całej swojej posługi kapłańskiej.
			2022 r.:
	2023 r.:		
		Departament Kultury i Edukacji	2021 r.:
			- MAiE: Terra Lanciensis – nakład 1000 szt. Wydane w ramach BOWŁ „ŁÓDZKIE NA PLUS” zrealizowano 3 publikacje nt. dziedzictwa kulturowego regionu. - Muzeum Sztuki w Łodzi: „Herbstowie. Historia fabrykantów”, wydanie II rozszerzone.
		Departament Programów Rozwoju Obszarów Wiejskich	2020 – 2021:
			Publikacja broszur i opracowań dot. potraw regionalnych.
			2022 r.:
			Brak działań w 2022 r.
			2023 r.:
			Zgodnie z Uchwałą nr 157/23 z dn. 23 lutego 2023 r. odpowiedzialnym za to zadanie był Departament Klimatu i Turystyki.
Cel operacyjny 3. TOŻSAMOŚĆ WIELOKULTUROWA REGIONU			
Działanie 3.2. Edukacja kulturowa i upowszechnianie wiedzy o dziedzictwie kulturowym			
Zadanie 3.2.2. Organizacja i udział w wydarzeniach promujących materialne i niematerialne walory województwa łódzkiego			
14.	Objęcie patronatem wydarzeń i przedsięwzięć promujących dziedzictwo kulturowe regionu	Kancelaria Marszałka	2020 r.:
			Objęcie patronatem:
			2 konkursów dotyczących dziedzictwa kulturowego organizowanych przez Akademię Sztuk Pięknych w Łodzi;

**SPRAWOZDANIE Z REALIZACJI WOJEWÓDZKIEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI W WOJEWÓDZTWIE ŁÓDZKIM
NA LATA 2020 – 2023. STADIUM 2022 – 2023**

			26 wydarzeń promujących dziedzictwo kulturowe regionu (konferencje, festiwale o charakterze historycznym, folklorystycznym, kulturowym, np. „Z tradycją w przyszłość- budowanie tożsamości w oparciu o lokalne dziedzictwo”, Festiwal Kultury Regionalnej EtnoPolska 2020, 21. Wędrowny Festiwal Filharmonii Łódzkiej „Kolory Polski”, Festiwal Łódź Czterech Kultur 2020, Pasaż Kultury Województwa Łódzkiego, XVI Ogólnopolski Festiwal Folkloru Miejskiego - Piotrków 2020, i in.) - Targów turystycznych „Na styku kultur” (odwołane z powodu pandemii COVID-19). 2021 r.: Objęcie patronatem: 28 wydarzeń promujących dziedzictwo kulturowe regionu (festiwale, festyny, wystawy, np. Jarmark Regionalny, Festyn Podłowieckie Folk(l)ove, II Triennale Wycinanki Ludowej Województwa Łódzkiego, XIII Powiatowy Konkurs Orki, Impreza historyczno-widowiskowa pn. „Bitwa o Łowicz 1939 r.”, Skierniewickie Święto Kwiatów, Owoców i Warzyw, Regionalny Turniej Kół Gospodyń Wiejskich i Miejskich). 2022 r.: Brak danych za 2022 r. 2023 r.: Patronat nad konkursami dotyczącymi dziedzictwa kulturowego – 7 konkursów. Patronat nad imprezami targowymi promującymi dziedzictwo kulturowe regionu – 6 wydarzeń. Patronat nad konferencjami, sympozjami, festiwalami, wydarzeniami kulturalnymi promującymi dziedzictwo – 24 wydarzenia
		Departament Kultury	2022 r.: Współorganizacja (Łódzki Dom Kultury z Narodowym Instytutem Dziedzictwa oraz Muzeum Archeologicznym i Etnograficznym w Łodzi) III Spotkania z cyklu „Narodowe Dziedzictwo Kulturowe w regionie – edycja łódzkie. Niematerialne łódzkie”. (5.12.2022, MAiE w Łodzi) Muzeum Archeologiczne i Etnograficzne w Łodzi Uzyskanie Honorowego Patronatu Marszałka Województwa Łódzkiego dla organizowanych wystaw: „Z czasów zarazy”; „W dialogu. Ukraińskie tradycje przy polskim stole”; „Obyś żył szczęśliwy...”; „Diabeł Boruta - łączycza pamiątka z regionu”. 2023 r.: Patronaty nad konkursami dotyczącymi dziedzictwa kulturowego (m.in. rewitalizacji, remontów obiektów zabytkowych, kreowania przestrzeni publicznych, edukacji kulturowej). Objęcie patronatem 7 wydarzeń. Patronat nad imprezami targowymi promującymi dziedzictwo kulturowe regionu. Objęcie patronatem 6 wydarzeń. Patronat nad konferencjami, sympozjami, festiwalami, wydarzeniami kulturalnymi promującymi dziedzictwo. Objęcie patronatem 20 wydarzeń.
15.	Udział w wydarzeniach targowo-konferencyjnych	Departament Sportu i Turystyki	2020 – 2021: Ze względu na stan zagrożenia epidemicznego Departament nie brał udziału w targach w latach 2020-2021. 2022 r.: Brak działań w 2022 r. 2023 r.: Brak działań w 2023 r.

**SPRAWOZDANIE Z REALIZACJI WOJEWÓDZKIEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI W WOJEWÓDZTWIE ŁÓDZKIM
NA LATA 2020 – 2023. STADIUM 2022 – 2023**

		Departament Kultury i Edukacji	2020 r.: Ze względu na stan zagrożenia epidemicznego Departament nie brał udziału w targach. 2021 r.: - Targi „Na styku kultur” - Muzeum Sztuki w Łodzi: W ramach udziału w targach książkowych w Warszawie i we Wrocławiu oraz na terenie instytucji (punkty kasowe i księgarnia). 2022 r.: Muzeum Archeologiczne i Etnograficzne w Łodzi Udział w Forum Promocji Turystycznej. 2023 r.: „Łódzkie pełne tradycji”
		Departament Promocji	2020 r.: - Ze względu na stan zagrożenia epidemicznego Departament nie brał udziału w targach. 2021 r.: - Udział w Festiwalu Komiksu w Brukseli. - Przygotowania do udziału w EXPO Dubaj polegające między innymi na przygotowaniu kolekcji inspirowanej folklorem regionalnym na EXPO Dubaj, prezentacja kolekcji i regionalnych twórców podczas EFG Fashion Night. 2022 r.: - Udział w Dniu Polskim w NATO SHAPE w Mons/Belgia (27.05.2022r.). - Promocja Województwa Łódzkiego podczas „Dnia Polskiego” w Brukseli (8.05.2022r.). - Prezentacja działalności Wytwórni Filmów Oświatowych w Łodzi w Brukseli. (14.06.2022 r.). - Spotkanie Polonii belgijskiej z przedstawicielami Państwowej Wyższej Szkoły Filmowej, Telewizyjnej i Teatralnej w Łodzi (17.06.2022 r.). - Spotkanie Wigilijne dla Polonii w Brukseli. - Współpraca ze środowiskami polonijnymi w Belgii. - Udział w wydarzeniach rozwijających potencjał społeczno-gospodarczy organizowanych przez sieć organizacji i instytucji działających na terenie Brukseli. 2023 r.: Brak danych nt. działań w 2023 r.
		Regionalne Biuro Województwa Łódzkiego w Brukseli (Lodzkie House)	2020 – 2021: Ze względu na stan zagrożenia epidemicznego Biuro nie brało udziału w targach w latach 2020-2021. 2022 r.: - Udział w Dniu Polskim w NATO SHAPE w Mons/Belgia (27.05.2022 r.). - Promocja Województwa Łódzkiego podczas „Dnia Polskiego” w Brukseli (8.05.2022 r.). - Prezentacja działalności Wytwórni Filmów Oświatowych w Łodzi w Brukseli. (14.06.2022 r.). - Spotkanie Polonii belgijskiej z przedstawicielami Państwowej Wyższej Szkoły Filmowej, Telewizyjnej i Teatralnej w Łodzi (17.06.2022 r.). - Spotkanie Wigilijne dla Polonii w Brukseli. - Współpraca ze środowiskami polonijnymi w Belgii. - Udział w wydarzeniach rozwijających potencjał społeczno-gospodarczy organizowanych przez sieć organizacji i instytucji działających na terenie Brukseli. 2023 r.: Brak danych nt. działań w 2023 r.

**SPRAWOZDANIE Z REALIZACJI WOJEWÓDZKIEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI W WOJEWÓDZTWIE ŁÓDZKIM
NA LATA 2020 – 2023. STADIUM 2022 – 2023**

		Departament Rolnictwa i Programów Rozwoju Obszarów Wiejskich Departament Programów Rozwoju Obszarów Wiejskich	2021 r.: - Współorganizacja Dożynek Wojewódzkich w Rogowie (Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego w Rogowie). - Udział w Międzynarodowych Targach Żywności Ekologicznej i Naturalnej NATURA FOOD 2021. - Udział w Międzynarodowych Targach Smaki Regionów w Poznaniu. 2022 r.: Brak działań w 2022 r. 2023 r.: Brak działań w 2023 r.
16.	Nadzór nad organizacją Europejskich Dni Dziedzictwa w regionie	Departament Kultury i Edukacji	2020 r.: Zrealizowane w ramach finału EDD działania objęły m.in. wydarzenia online, projekcje, wystawy, spacer i wycieczki plenerowe, inscenizacje, prezentacje multimedialne, warsztaty, konkursy, gry terenowe, koncerty. W terminie 12-20 września 2020 r. do udziału w wymienionych przedsięwzięciach zaproszone zostały 23 podmioty (instytucje kultury, NGO, związki wyznaniowe i wspólnoty religijne) z 16 miejscowości województwa łódzkiego. 2021 r.: Zrealizowane w ramach finału EDD działania objęły m.in. wydarzenia on-line, projekcje, wystawy, spacer i wycieczki plenerowe, inscenizacje, prezentacje multimedialne, warsztaty, konkursy, gry terenowe, koncerty. W terminie 11-26 września 2021 r. do udziału w wymienionych przedsięwzięciach zaproszone zostało 25 podmiotów (instytucje kultury, NGO, związki wyznaniowe i wspólnoty religijne) z 20 miejscowości województwa łódzkiego. 2022 r.: Liczba wydarzeń EDD w 2022 roku w woj. łódzkim: 31; Liczba uczestników EDD w 2022 roku w woj. łódzkim: 6 358 osób. (10-18.09.2022, województwo łódzkie); Koordynatorzy regionalni: Łódzki Dom Kultury oraz Muzeum Archeologiczne i Etnograficzne w Łodzi. 2023 r.: Liczba wydarzeń EDD w 2023 roku w woj. łódzkim: 43; W ramach obchodów EDD zorganizowano w MAiE 4 spotkania edukacyjne. Koordynatorzy regionalni: Łódzki Dom Kultury oraz Muzeum Archeologiczne i Etnograficzne w Łodzi.
17.	Organizowanie wydarzeń promujących dziedzictwo kulturowe regionu	Departament Sportu i Turystyki Departament Kultury	2020 r.: - Ze względu na stan zagrożenia epidemicznego Departament nie brał udziału w targach. 2021 r.: - Organizacja cyklu 6 promocyjnych przejazdów pociągami i innymi przyjaznymi środowisku środkami transportu do miejsc ciekawych przyrodniczo w regionie w ramach projektu „Turystyczne Niedziele w Województwie Łódzkim”. Zakładano, że zgromadzi ok. 60 osób. Cele wycieczek: Spalski PK, Góra Kamieńska / Giganty Mocy, Bolimowski PK, ZOO Safari w Borysewie, Pasięka w Lipce, Zagroda Edukacyjna Konarzew. 2022 r.: Brak działań w 2022 r. 2023 r.: Brak działań w 2023 r. 2020 r.: - Muzeum Archeologiczne i Etnograficzne: Noc Muzeów 2020; Miejsca niedostępne dla zwiedzających; 16.05.2020 r. – formuła online; - Muzeum Sztuki w Łodzi: współpraca z łódzkimi placówkami przy przygotowaniu Nocy Muzeów on-line: Muzeum Kinematografii,

**SPRAWOZDANIE Z REALIZACJI WOJEWÓDZKIEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI W WOJEWÓDZTWIE ŁÓDZKIM
NA LATA 2020 – 2023. STADIUM 2022 – 2023**

			Centralnym Muzeum Włókiennictwa, EC1, Muzeum Archeologicznym i Etnograficznym. ▪ Muzeum Sztuki w Łodzi: współpraca z Urzędem Miasta Łodzi przy upowszechnianiu „na żywo” Nocy Muzeów w formie online. ▪ Wystawy MAiE: - „Wzornik. Szycie opoczyńskie, łowickie, sieradzkie”, do 31 maja 2020 r., - „Teatr wyobraźni Zbigniewa Burkackiego. Galeria scenografów Polskiego Teatru Lalek”, - „Monumentalne grobowce z epoki kamienia. Park Kulturowy Sarnowo. Park Kulturowy Wietrzychowice”. ▪ Filharmonia Łódzka, ze względu na obostrzenia związane z pandemią COVID-19 zrealizowała organizowany corocznie 21. Wędrowny Festiwal „Kolory Polski” w zmienionej formie. 2021 r.: ▪ Muzeum Archeologiczne i Etnograficzne: Noc Muzeów 2021: „Wokół księżycy”. ▪ Inscenizacje historyczno-rekonstrukcyjne – Beleń-Strońsko, dotacja celowa: 450 000 zł. ▪ Projekt: „Dzieci Niepodległej, artyści walczący piórem i czynem – „Niebo złote Ci otworzę...”, cykl wieczorów słowno-muzycznych zadekowany Krzysztofowi Kamilowi Baczyńskiemu Projekt sfinansowany został w całości z budżetu Województwa Łódzkiego w postaci dotacji celowych przekazanych trzem w/w instytucjom kultury na łączną sumę 85 000 zł. Ogółem województwo łódzkie na organizację wydarzeń z zakresu kultury i ochrony dziedzictwa narodowego związanych z obchodami patronów roku 2021, przeznaczyło z budżetu województwa łącznie kwotę 190 000 zł. ▪ Filharmonia Łódzka realizowała koncerty kameralne i symfoniczne w ramach 22. Wędrownego Festiwalu Filharmonii Łódzkiej „Kolory Polski”. Łącznie odbyło się 11 koncertów. 2022 r.: Muzeum Archeologiczne i Etnograficzne w Łodzi ▪ Udział w wydarzeniach organizowanych przez UMWŁ: ▪ Piknikach rodzinnych, ▪ Dożynkach Wojewódzkich, ▪ Obchody 599. Urodzin Łodzi, ▪ piknik „Lutomiersk Średniowieczny”. Aktywności w ramach obchodów Europejskiego Dnia Archeologii, Dnia Tkaczki oraz Światowego Dnia Lalkarstwa (World Puppetry Day 2022). 2023 r.: Brak danych
18.	Organizacja konkursów związanych z dziedzictwem kulturowym	Departament Sportu i Turystyki 2020 – 2021: Departament nie realizował konkursów związanych z dziedzictwem kulturowym regionu. 2022 r.: Brak działań w 2022 r. 2023 r.: Brak działań w 2023 r.	2021 r.: ▪ Wojewódzki Kulinaryny Konkurs na „Tradycyjny Mazurek Wielkanocny”. Celem Konkursu była popularyzacja i rozpowszechnianie wiedzy na temat produktów tradycyjnych i lokalnych z terenu Wł. Przyznano 3 nagrody finansowe oraz 10 wyróżnień. ▪ Wojewódzki Konkurs pn. „Tradycyjne pierniki Świąteczne – 2021”. Konkurs skierowany był do dzieci i młodzieży z województwa łódzkiego i odbył się w dwóch kategoriach wiekowych 6-10 lat i 11-15 lat, a jego celem było rozpowszechnianie wiedzy na temat produktów tradycyjnych i lokalnych z województwa łódzkiego.
		Departament Rolnictwa i Programów Rozwoju Obszarów Wiejskich Departament Programów Rozwoju Obszarów Wiejskich	

**SPRAWOZDANIE Z REALIZACJI WOJEWÓDZKIEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI W WOJEWÓDZTWIE ŁÓDZKIM
NA LATA 2020 – 2023. STADIUM 2022 – 2023**

			Przypisano 3 nagrody w dwóch kategoriach oraz przypisano 20 wyróżnień. ▪ Wojewódzki Konkurs Bożonarodzeniowy - 2021 dla pełnoletnich mieszkańców Wł. Konkurs odbył się w 2 kategoriach: Tradycyjna Potrawa Wigilijna i Tradycyjny Wypiek Bożonarodzeniowy, a jego celem było rozpowszechnianie wiedzy na temat produktów tradycyjnych i lokalnych z województwa łódzkiego. Przypisano 3 nagrody finansowe w dwóch kategoriach oraz wyróżniono 7 prac. 2022 r.: Konkurs kulinarny dla Kół Gospodyń Wiejskich podczas Dożynek w Radomsku pn. „Łódzkie smakuje”. Celem konkursu było wypromowanie lokalnych potraw/wypieków powstałe w oparciu o tradycyjne receptury. Konkurs podzielony był na następujące kategorie: „Wytrawne smaki Łódzkiego” oraz „Słodkie smaki Łódzkiego”. 2023 r.: Konkurs kulinarny dla Kół Gospodyń Wiejskich podczas Dożynek w Paradyżu pn. „Łódzkie smakuje najlepiej”. Celem konkursu było m.in. rozpowszechnianie wiedzy na temat produktów regionalnych i tradycyjnych z terenu województwa łódzkiego; kultywowanie, propagowanie i pogłębianie wiedzy o kuchni regionalnej województwa łódzkiego. Dodatkowo konkurs miał przyczynić się do wzmacniania tożsamości regionalnej województwa łódzkiego oraz wyeksponowanie charakterystyki kulinarnej regionu czy promocji lokalnych potraw/wypieków powstałych w oparciu o tradycyjne receptury
		Departament Kultury	2022 r.: Muzeum Archeologiczne i Etnograficzne w Łodzi Realizacja projektu „Diabeł Boruta - łączymy pamiątkę z regionu”. Wojewódzka Biblioteka im. Marszałka Józefa Piłsudskiego w Łodzi „Złoty Ekslibris” Celem nagrody jest popularyzacja najciekawszych i najpiękniejszych publikacji o ziemi łódzkiej i Łodzi, a także promocja autorów oraz wydawnictw podejmujących tematykę regionalną. Nagroda przyznawana jest dziełom popularnonaukowym, podejmującym tematykę regionalną i wyróżniającym się szatą graficzną. Nagroda przyznawana jest w czterech kategoriach. 2023 r.: Muzeum Archeologiczne i Etnograficzne Konkurs plastyczno-historyczny „Barbarzyńska Łódź”. Adresatami byli uczniowie szkół podstawowych (klasy: IV, V). Zasięg to województwo łódzkie. Na konkurs wpłynęło 55 prac. Wyłoniono 5 laureatów. Wojewódzka Biblioteka im. Marszałka Józefa Piłsudskiego w Łodzi: „Złoty Ekslibris” Celem nagrody jest popularyzacja najciekawszych i najpiękniejszych publikacji o ziemi łódzkiej i Łodzi, a także promocja autorów oraz wydawnictw podejmujących tematykę regionalną. Nagroda przyznawana jest dziełom popularnonaukowym, podejmującym tematykę regionalną i wyróżniającym się szatą graficzną. Nagroda przyznawana jest w czterech kategoriach.

Cel operacyjny 3. TOŻSAMOŚĆ WIELOKULTUROWA REGIONU

Działanie 3.2. Edukacja kulturowa i upowszechnianie wiedzy o dziedzictwie kulturowym

Zadanie 3.2.3. Wykorzystanie ICT do promocji dziedzictwa kulturowego

**SPRAWOZDANIE Z REALIZACJI WOJEWÓDZKIEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI W WOJEWÓDZTWIE ŁÓDZKIM
NA LATA 2020 – 2023. STADIUM 2022 – 2023**

19.	Promocja walorów dziedzictwa kulturowego regionu w Internecie, w ramach kreowania marki Łódzkie	Departament Promocji/ Departament Sportu i Turystyki/ Departament Kultury i Edukacji	2020 r.: - Opracowano fiszę projektową strony internetowej dla Departamentu Promocji w ramach projektu FINCH „Rozwój regionalny poprzez finansowanie waloryzacji dziedzictwa kulturowego” (FINCH, Program INTERREG EUROPA). 2020 – 2021: - Prowadzono i aktualizowano strony internetowe prezentujące dziedzictwo kulturowe regionu: promujelodzkie.pl (obecnie profil nazywa się Województwo Łódzkie i jest prowadzony przez Kancelarię Marszałka), wsiodle.lodzkie.pl, lodzkie.pl/turystyka, lodzkie.pl/kultura. Na wymienionych stronach oraz na profilu Facebook „Aktywne Łódzkie” popularyzowano atrakcje turystyczne typu zabytki i atrakcje krajobrazowe regionu łódzkiego oraz wydarzenia turystyczno-krajoznawcze organizowane przez UMWŁ oraz podmioty zewnętrzne. 2021 r.: - Prace wdrożeniowe i prace nad uruchomieniem portalu o nazwie „Drzwi do kultury” - zapewnienie mieszkańcom województwa łódzkiego i innych regionów Polski dostępu do usług kulturalno-edukacyjnych, będących w ofercie IK podległych SWŁ (platforma zdalnego dostępu do materiałów multimedialnych, platforma streamingowa) opartego o technologię filmu na życzenie (VOD) oraz transmisji na żywo (Live Streaming) nastąpiło w ramach realizacji projektu: Kultura bez COVIDowych granic - podpisanie umowy z firmą Redge Technologies Spółka z o.o. z siedzibą w Warszawie, na kwotę 390 000 zł. - Film dokumentalny pt.: "Przed sklepem w Oszakowie" poświęcony Tadeuszowi Różewiczowi – patronowi roku 2021 (województwo łódzkie jako współproducent). Film w reżyserii Krystyny Piasecznej przygotowany przez TVP3 Łódź i wyemitowany premierowo na antenie TVP Kultura. 2022 r.: Uruchomienie w lutym 2022 portalu „Drzwi do kultury”, który pełni rolę platformy streamingowej w oparciu technologię filmu na życzenie (VOD) oraz transmisji na żywo. Zapewniono dostęp do usług kulturalno-publicystyczno-edukacyjnych 7 instytucjom kultury podległych samorządowi województwa łódzkiego. 2023 r.: Prowadzenie portalu „Drzwi do kultury”. Od roku 2023 swoje treści na portalu zaczęła publikować Wytwórnia Filmów Oświatowych w Łodzi. Od czerwca 2023 roku istnieje możliwość oglądania transmisji i materiałów w technologii smart TV. Ilość materiałów udostępnionych na portalu i emitowanych na żywo powiększa się. Prowadzenie oficjalnego profilu Promuje Łódzkie w ramach mediów społecznościowych: X, Instagram, Facebook, Pinterest. Departament Kultury prowadzi na kanale Facebook profil Łódzkie Kulturalne – zamieszczane i promowane są tam informacje z obszaru kultury dotyczące Instytucji Kultury Samorządu Województwa Łódzkiego i innych instytucji i placówek z regionu.
		Departament Promocji	2020-2021 r.: Prowadzono oficjalny profil Województwo Łódzkie (dawniej Promuje Łódzkie), Aktywne Łódzkie w ramach mediów społecznościowych: Twitter, Facebook, Pinterest. Muzeum Archeologiczne i Etnograficzne: przesyłanie informacji lub gotowych postów do umieszczenia na profilu Promuje Łódzkie 2022-2023 r.:

**SPRAWOZDANIE Z REALIZACJI WOJEWÓDZKIEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI W WOJEWÓDZTWIE ŁÓDZKIM
NA LATA 2020 – 2023. STADIUM 2022 – 2023**

			Działania promocyjno-informacyjne poprzez strony internetowe: www.biznes.lodzkie.pl , www.bruksela.lodzkie.pl , Facebook Lodzkie House oraz w ramach ogólnej strony projektu www.interregeurope.eu .
--	--	--	---

Poza zadaniami Samorządu Województwa Łódzkiego przyjętymi w WPOnZ na lata 2020-2023 jednostki Samorządu Województwa Łódzkiego zrealizowały dodatkowe działania wpisujące się w cele operacyjne, działania i zadania.

Tab. 12. Dodatkowe zadania realizowane przez Samorząd Województwa Łódzkiego oraz Regionalną Organizację Turystyczną Województwa Łódzkiego¹³⁴ wpisujące się w cele działania i zadania WPOnZ 2020-2023 w latach 2020-2023

LP.	ZADANIA SZCZEGÓŁOWE W RAMACH CELÓW OPERACYJNYCH, DZIAŁAŃ I ZADAŃ WPOnZ NA LATA 2020-2023	DEPARTAMENT UCZESTNICZĄCY W REALIZACJI ZADANIA	SPOSÓB REALIZACJI ZADANIA
CEL OPERACYJNY 1. ATRAKCYJNOŚĆ KRAJOBRAZU KULTUROWEGO Działanie 1.1. Tworzenie uwarunkowań dla skutecznej ochrony dziedzictwa kulturowego Zadanie 1.1.1. Tworzenie uwarunkowań prawnych i programowych			
1.	Opracowanie i aktualizacja programów rewitalizacji	Departament Polityki Regionalnej	2020 r.: - Weryfikacja aktualizacji programów rewitalizacji: PR Gminy Opoczno i Miasta Tomaszów Mazowiecki. 2021 r.: - Weryfikacja aktualizacji programów rewitalizacji: PR Miasta Zduńska Wola¹³⁵ i Miasta Łódź. 2022 r.: - Weryfikacja gminnych programów rewitalizacji (m.in. Gminnego Programu Rewitalizacji do 2030 roku dla Miasta Piotrków Trybunalski). 2023 r.: Brak działań w 2023 r.
2.	Organizacja spotkań i szkoleń dotyczących rewitalizacji	Departament Polityki Regionalnej	2022 r.: 2 cykle szkoleń edukacyjnych w formie seminariów (6 spotkań), wykładów (2 spotkania) i krajowych wizyt studyjnych (2 spotkania). W trakcie seminariów edukacyjnych (75 godzin) poruszano tematykę: dostępności w rewitalizacji, wykorzystania narzędzi wynikających z ustawy oraz zarządzania rewitalizacją i włączenia społeczności lokalnej we wdrażanie programów rewitalizacji. W trakcie wykładów (20 godzin) przedstawiciele JST zapoznawali się oraz systematyzowali swoją wiedzę z zakresu monitorowania i ewaluacji działań rewitalizacyjnych. Zorganizowano w formie online dwie wizyty studyjne (50 godzin), które dotyczyły tematyki wykorzystania narzędzi wynikających z ustawy o rewitalizacji. - Zespół ds. Rewitalizacji promował zadania realizowane przez NID tj.m.in. szkolenia realizowanego w ramach „Krajowego programu opieki nad zabytkami na lata 2019-2022” - dla gmin z województwa łódzkiego i warmińsko-mazurskiego w ramach współpracy rewitalizacyjnej. - Organizacja spotkania podsumowującego realizację zadania. 2023 r.: Brak działań w 2023 r.

¹³⁴ Stowarzyszenie posiadające osobowość prawną, którego członkiem jest Samorząd Województwa Łódzkiego.

¹³⁵ Nie został zatwierdzony przez IZ RPO WŁ.

**SPRAWOZDANIE Z REALIZACJI WOJEWÓDZKIEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI W WOJEWÓDZTWIE ŁÓDZKIM
NA LATA 2020 – 2023. STADIUM 2022 – 2023**

CEL OPERACYJNY 1. ATRAKCYJNOŚĆ KRAJOBRAZU KULTUROWEGO Działanie 1.1. Tworzenie uwarunkowań dla skutecznej ochrony dziedzictwa kulturowego Zadanie 1.1.2. Tworzenie uwarunkowań finansowych			
3.	Wzmocnienie systemu finansowania prac remontowych i konserwatorskich obiektów zabytkowych	Departament Fundusze Europejskie dla Łódzkiego 2027	2022 r.: Udzielenie dotacji na modernizację zabytkowego budynku Miejskiej Biblioteki Publicznej w Opocznie. 2023 r.: Brak podpisanych umów na wsparcie finansowe przy pracach przy obiektach zabytkowych.
4.	Wdrażanie mechanizmów wsparcia dla projektów obywatelskich dotyczących materialnego i niematerialnego dziedzictwa regionu (Budżet Obywatelski Województwa Łódzkiego, organizacja konkursu ofert na realizację zadań publicznych województwa łódzkiego z zakresu kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, organizacja konkursu na realizację projektów z zakresu edukacji kulturowej	Departament Kultury	2022 r.: 1. Dofinansowanie 3 zadań z Budżetu Obywatelskiego „Łódzkie na Plus”, 2. Wsparcie 41 projektów z programu „Kulturalnie regionalnie”. 2023 r.: 1. Dofinansowanie 4 zadań z Budżetu Obywatelskiego „Łódzkie na Plus”, 2. Wsparcie 72 projektów z programu „Kulturalnie regionalnie” Inauguracja programu „Łódzkie pełne tradycji”.
CEL OPERACYJNY 2. ZINTEGROWANY SYSTEM ZARZĄDZANIA DZIEDZICTWEM KULTUROWYM Działanie 2.1. Tworzenie i udostępnianie cyfrowych baz danych oraz zasobów Zadanie 2.1.2. Stworzenie kompleksowego Systemu Informacji Przestrzennej			
5.	Stworzenie interaktywnego Systemu Informacji Przestrzennej (geoportalu) na poziomie województwa, powiatów i gmin zawierającego kompletne oraz aktualne dane o zasobach dziedzictwa kulturowego	Departament Geodezji i Kartografii	2021 r.: Utworzenie w systemie Geoportalu Województwa Łódzkiego internetowej aplikacji mapowej „Parki Krajobrazowe Województwa Łódzkiego” we współpracy z Zespołem Parków Krajobrazowych Województwa Łódzkiego” prezentującej, między innymi walorami, materialne świadectwa dziedzictwa kulturowego. Utworzenie w systemie Geoportalu Województwa Łódzkiego internetowej aplikacji mapowej „Programy Rewitalizacji w województwie łódzkim” w oparciu o współpracę z Departamentem Polityki Regionalnej, które obejmują również rewitalizację obiektów dziedzictwa kulturowego. 2022 r.: Aktualizacja w systemie Geoportal Województwa Łódzkiego aplikacji mapowych: - „Produkty tradycyjne województwa łódzkiego” w oparciu o dane Departamentu Rolnictwa i Programów Rozwoju Obszarów Wiejskich; - „Programy Rewitalizacji w województwie łódzkim”, w ramach współpracy z Departamentem Polityki Regionalnej.

**SPRAWOZDANIE Z REALIZACJI WOJEWÓDZKIEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI W WOJEWÓDZTWIE ŁÓDZKIM
NA LATA 2020 – 2023. STADIUM 2022 – 2023**

			2023 r.: W oparciu o dane Departamentu Rolnictwa i Programów Rozwoju Obszarów Wiejskich utrzymywana była w aktualności aplikacja mapowa pn.: „Produkty tradycyjne województwa łódzkiego”. Aktualizacja internetowej aplikacji mapowej „Programy Rewitalizacji w województwie łódzkim” w oparciu o dane Departamentu Polityki Regionalnej.
CEL OPERACYJNY 2. ZINTEGROWANY SYSTEM ZARZĄDZANIA DZIEDZICTWEM KULTUROWYM Działanie 2.2. Wzmacnianie instytucji działających na rzecz dziedzictwa kulturowego Zadanie 2.2.1. Wspieranie działalności instytucji i organizacji sektora kultury oraz jednostek administracji w zakresie ochrony dziedzictwa			
6.	Poprawa zdolności gmin do programowania i wdrażania działań rewitalizacyjnych	Departament Polityki Regionalnej	2022 r.: W ramach poszczególnych modułów szkoleniowych ze wsparcia edukacyjnego gminy w województwie łódzkim skorzystały następująco: Moduł I: dostępność w rewitalizacji – 8 spotkań, łącznie przeszkolonych 116 uczestników z 42 gmin; Moduł II: zarządzanie rewitalizacją i włączenie społeczności lokalnej – 4 spotkania, łącznie przeszkolonych 99 uczestników z 41 gmin; Moduł III: wykorzystanie narzędzi wynikających z ustawy o rewitalizacji – 6 spotkań, łącznie przeszkolonych 123 uczestników z 47 gmin; Moduł IV: monitoring i ewaluacja działań rewitalizacyjnych – 3 spotkania, łącznie przeszkolonych 131 uczestników z 64 gmin; Ponadto zrealizowano w ramach Zadania moduł dodatkowy obejmujący szkolenia z zakresu „Zielonej rewitalizacji” – 3 spotkania, łącznie przeszkolonych 44 uczestników z 23 gmin. Dodatkowo firma doradcza prowadziła indywidualne wsparcie merytoryczne z zakresu przygotowania gminnego programu rewitalizacji i prowadzenia procesu rewitalizacji na terenie gminy. Wsparciem objęto 24 gminy z terenu województwa w łącznej liczbie 490 godzin doradztwa. W ramach realizacji zadania Zespół ds. Rewitalizacji wraz ze wsparciem firmy doradczej opracował regionalny system monitorowania programów rewitalizacji. 2023 r.: Brak działań w 2023 r.
7.	Wsparcie organizacyjne instytucji kultury (w tym m.in. pozostających w zarządzie samorządu województwa łódzkiego) w zakresie realizacji projektów związanych z dziedzictwem	Departament Kultury	2022 r.: Teatr Wielki w Łodzi Spektakl „Człowiek z Manufaktury”, opera sięgająca do burzliwych wydarzeń w dziejach wielokulturowej łódzkiej metropolii (21 i 22 maja 2022 r.) Muzeum Archeologiczne i Etnograficzne w Łodzi Programy MKiDN („Revitalizacja Pracowni Konserwacji - etap III”; „Weryfikacja stanowisk wpisanych do rejestru zabytków archeologicznych z terenu obecnego woj. łódzkiego”; „Diabeł Boruta-łęczyska pamiątka z regionu”; „Sierpów stanowisko 1. Cmentarzysko z epoki brązu i wczesnej epoki żelaza”; „Lalki z bajek i opowieści w polskich teatrach lalkowych”). 2023 r.: Muzeum Sztuki w Łodzi W Muzeum Pałac Herbsta, zorganizowano osiem koncertów z cyklu „Kulturanki u Herbsta”. Frekwencja wyniosła ok. 2 000 osób. Ponadto w Muzeum Pałac Herbsta zorganizowano, ramach dotacji Urzędu Marszałkowskiego Województwa Łódzkiego, muzyczne wydarzenia kulturalne: „Muzyka na księżycową nutę” (30.09.2023 r.) koncert muzyki Dalekiego Wschodu, poprzedzony wprowadzeniem o fenomenie mody na orient w XIX w., koncert muzyki jazz manouche w wykonaniu wirtuozów gitary (19.11.2023 r.)

**SPRAWOZDANIE Z REALIZACJI WOJEWÓDZKIEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI W WOJEWÓDZTWIE ŁÓDZKIM
NA LATA 2020 – 2023. STADIUM 2022 – 2023**

			przedstawienie muzyczno-baletowe „W starym kinie”, w wykonaniu Baletu Dworskiego Cracovia Danza (8.12.2023 r.).
8.	Tworzenie nowych muzeów, izb muzealnych, skansenów i galerii plenerowych (gromadzących zbiory specyficzne dla dziedzictwa kulturowego regionu)	Departament Kultury	2022 r.: Muzeum Archeologiczne i Etnograficzne w Łodzi Otwarcie 22 kwietnia 2022 r. Grodziska w Tumie koło Łęczycy, które wraz z sąsiadującym z nim Skansenem „Łęczycka Zagroda Chłopska” oraz Archikolegiatą w Tumie prezentuje historyczne dziedzictwo regionu sięgające czasów wczesnego średniowiecza. 2023 r.: Brak działań w 2023 r.
9.	Prowadzenie monitoringu w zakresie uczestnictwa w kulturze	Departament Kultury	2022 r.: Muzeum Archeologiczne i Etnograficzne w Łodzi oraz Muzeum Sztuki w Łodzi prowadzą statystyki dotyczące liczby odwiedzających, frekwencji na wydarzeniach organizowanych przez jednostki. 2023 r.: Brak działań w 2023 r.
CEL OPERACYJNY 2. ZINTEGROWANY SYSTEM ZARZĄDZANIA DZIEDZICTWEM KULTUROWYM Działanie 2.2. Wzmacnianie instytucji działających na rzecz dziedzictwa kulturowego Zadanie 2.2.2. Sieciowanie współpracy instytucji i organizacji sektora kultury			
10.	Wypracowanie mechanizmów współpracy sieciowej instytucji kultury, w tym muzeów (działających w sieci ośrodków historycznych) o zasięgu ponadregionalnym i regionalnym	Departament Kultury i Edukacji/ Muzeum Sztuki	2020 r.: W ramach zadania Muzeum Sztuki: - było partnerem merytorycznym odpowiedzialnym za powstanie czasopisma naukowego „Kalejdoskop Kultury”, którego inicjatorami są Uniwersytet Łódzki, Szkoła Filmowa w Łodzi i Akademia Sztuki Pięknych. - współpracowało z Fotofestiwarem w Łodzi (wystawa „Płonący Dom”); - uczestniczyło w przygotowaniach do kongresu CIMAM; - współpracowało z Wydawnictwem Uniwersytetu Łódzkiego, Fundacją Automatophone, Akademią Sztuk Pięknych w Warszawie; - współorganizowało planowaną w Zagrzebiu wystawę poświęconą Studiu Eksperymentalnemu Polskiego Radia; - współorganizowało wystawę Marka Sobczyka; - współorganizowało akcję prezentacji prac artystów w przestrzeni publicznej (reprodukcje zawieszone w witrynach zwyczajowo prezentujących plakaty reklamowe); - współorganizowało spotkania Żywej Biblioteki; - przygotowało akcję „Niedziela w Muzeum”; - prowadziło współpracę naukową, polegającą przede wszystkim na prowadzeniu wspólnych projektów badawczych oraz seminariów, a także wspieraniu kształcenia kierunkowego studentów z: Uniwersytetami Łódzkim i Jagiellońskim, Akademią Sztuk Pięknych, Akademią Muzyczną; - współpracowało z: Polskim Związkiem Głuchych, Fundacją bez barier, Fundacją Prodeste, szpitalem psychiatrycznymi z ul. Czechosłowackiej i „Kochanówką” (ul. Aleksandrowska), Szpitalem im. Korczaka, Fundacją Gajusz, Fundacją „Promyczek”, Spółdzielnią Socjalną FADO; - współpracowało z Urzędem Miasta Łodzi przy upowszechnianiu „na żywo” Nocy Muzeów on-line; - współpracowało z firmą Plastic przy stworzeniu wirtualnego spaceru po Sali Neoplastycznej.

			2021 r.: W ramach zadania Muzeum Sztuki: ▪ współpracowało przy wydaniu przygotowanie drugiego numeru czasopisma naukowego „Kalejdoskop Kultury”; ▪ współpracowało z Fotofestiwarem w Łodzi (wystawy „Czuła uwaga. Urszula Czarторыska wobec fotografii”, „Erroryzm. Agnieszka Kurant” oraz seminarium badawcze „Urszula Czarторыska wobec fotografii”); ▪ uczestniczyło w przygotowaniach do kongresu CIMAM oraz przygotowywanie programu towarzyszącego; ▪ współpracowało przy wydaniu płyty „BSCH, B.S JAZZ. Bogusław Schaeffer”; ▪ współorganizowało wystawę Marka Sobczyka; ▪ przygotowało akcję „Niedziela w Muzeum”; ▪ prowadziło współpracę naukową, polegającą przede wszystkim na prowadzeniu wspólnych projektów badawczych oraz seminariów, a także wspieraniu kształcenia kierunkowego studentów z: Uniwersytetami Łódzkim i Jagiellońskim, Akademią Sztuk Pięknych, Akademią Muzyczną; ▪ współpracowało z: Polskim Związkiem Głuchych, Fundacją bez barier, Fundacją Prodeste, szpitalem psychiatrycznymi z ul. Czechosłowackiej i „Kochanówką” (ul. Aleksandrowska), Szpitalem im. Korczaka, Fundacją Gajusz, Fundacją „Promyczek”, Spółdzielnią Socjalną FADO, z Fundacją „Szansa dla niewidomych”, z Fundacją „De Facto”; z Fundacją JiM; ▪ współpracowało z Korpusem Solidarności, wspierając projekt wolontarny; ▪ współpracowało z Zespołem Szkół w Szczekocinach (akcja artystyczna oraz cykl wykładów i warsztatów poświęconych twórczości Henryka Stażewskiego); ▪ współpracowało z klubami wolontarnymi innych instytucji kultury (w tym klubem Zachęty oraz MSN-u). 2022 r.: Łódzki Dom Kultury „Konferencja Dyrektorów i Kustoszy Muzeów Regionalnych z Województwa Łódzkiego” – cykliczne spotkanie pracowników muzeów z województwa łódzkiego. (organizator: Łódzki Dom Kultury; w 2022 roku konferencja odbyła się w Rawie Mazowieckiej, w dniach 21-22.04.2022). Muzeum Sztuki w Łodzi Muzeum podejmuje oraz kontynuuje współpracy krajowe w różnych obszarach działań merytorycznych, skupionych przede wszystkim wokół współtworzenia wystaw czasowych, działań naukowych, wydawniczych oraz popularyzatorsko-edukacyjnych. Współpraca z: ▪ Fotofestiwarem Fotografii w Łodzi, ▪ Stowarzyszeniem „Centerko”, ▪ Uniwersytetem Trzeciego Wieku Politechniki Łódzkiej, ▪ Uniwersytetem Trzeciego Wieku im. Heleny Kretz, ▪ Specjalnym Ośrodkiem Szkolno-Wychowawczym nr 2 w Płocku, ▪ Fundacją Gajusz, ▪ Fundacją Szansa dla Niewidomych, ▪ domami dziecka, świetlicami środowiskowymi w regionie. 2023 r.: Muzeum Sztuki w Łodzi Muzeum podejmuje oraz kontynuuje współpracy krajowe w różnych obszarach działań merytorycznych, skupionych przede wszystkim wokół współtworzenia wystaw czasowych, działań naukowych, wydawniczych oraz popularyzatorsko-edukacyjnych. Współpraca z: ▪ Fundacją Szansa dla Niewidomych,
--	--	--	---

**SPRAWOZDANIE Z REALIZACJI WOJEWÓDZKIEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI W WOJEWÓDZTWIE ŁÓDZKIM
NA LATA 2020 – 2023. STADIUM 2022 – 2023**

			- Fundacją Gajusz, - Polskim Związkiem Głuchych, - Centrum Medycznym MKK Trimed, - Zespołem Szkół Specjalnych im. Marii Grzegorzewskiej, - Zespołem Szkół Specjalnych nr 2 w Łodzi, - Urzędem Miasta Łódź, - Łódzką Organizacją Turystyczną, - Towarzystwem Przyjaciół Muzeum Sztuki, - Urzędem Marszałkowskim Województwa Łódzkiego, - Uniwersytetem Łódzkim, - Narodowym Instytutem Architektury i Urbanistyki, - Ambasadą USA, - Akademią Sztuk Pięknych, - Galerią Miejską Arsenał w Poznaniu, - Narodowym Instytutem Dziedzictwa, - Muzeum Narodowym w Poznaniu.
Cel operacyjny 3. TOŻSAMOŚĆ WIELOKULTUROWA REGIONU Działanie 3.1. Kreowanie marki Łódzkie poprzez produkty związane z dziedzictwem kulturowym Zadanie 3.1.1. Tworzenie, znakowanie i promocja szlaków kulturowych			
11.	Promocja oraz oznakowanie obiektów na planowanych i istniejących szlakach kulturowych, z zastosowaniem jednolitego systemu identyfikacji wizualnej dziedzictwa kulturowego	Regionalna Organizacja Turystyczna Województwa Łódzkiego	2020 r.: - Umieszczenie na stronie www.lodzkie.travel zakładki z listą i opisami szlaków kulturowych. - Promocja szlaków w katalogu „Łódzkie 2020/2021”. 2021 r.: - Film promocyjny województwa łódzkiego, gdzie promowany jest m.in. szlak cysterski, szlak romański - Promocja szlaków poprzez dystrybucję materiałów podczas wyjazdów Infobusa na Pikniki i inne imprezy turystyczne (około 30 wyjazdów) 2022 r.: Brak danych nt. działań. 2023 r.: Prowadzenie dwóch stron internetowych: www.lodzkie.travel i www.lodzkie360.pl Promocja regionu w mediach społecznościowych: Facebook – ROTWL, Instagram - lodzkie.travel, Tik Tok - lodzkie.travel. Administrowanie grupami na portalu Facebook takimi jak: https://www.facebook.com/groups/rotwl https://www.facebook.com/groups/115654071907065.
12.	Reaktywacja Szlaku Bursztynowego, m.in. poprzez wznowienie imprezy Europejskie Święto Bursztynu	Regionalna Organizacja Turystyczna Województwa Łódzkiego	2022 r.: Brak danych nt. działań. 2023 r.: Brak podjętych działań ze względu na brak funduszy.

**SPRAWOZDANIE Z REALIZACJI WOJEWÓDZKIEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI W WOJEWÓDZTWIE ŁÓDZKIM
NA LATA 2020 – 2023. STADIUM 2022 – 2023**

13.	Stworzenie aplikacji mobilnej, umożliwiającej podróżowanie szlakami kulturowymi województwa łódzkiego	Regionalna Organizacja Turystyczna Województwa Łódzkiego	2022 r.: Brak danych nt. działań. 2023 r.: Realizacja projektu budowy strony internetowej www.lodzkie360.pl, przystosowanej do wykorzystywania w urządzeniach mobilnych, sukcesywnie zawartość strony będzie wzbogacana o kolejne informacje dotyczące m.in. przebiegu najważniejszych szlaków kulturowych.
Cel operacyjny 3. TOŻSAMOŚĆ WIELOKULTUROWA REGIONU Działanie 3.1. Kreowanie marki Łódzkie poprzez produkty związane z dziedzictwem kulturowym Zadanie 3.1.2. Identyfikacja, promocja unikatowych i specyficznych form tradycji			
14.	Identyfikacja i rejestracja tradycyjnych produktów regionalnych	Regionalna Organizacja Turystyczna Województwa Łódzkiego	2020 r.: - Publikacja artykułów na stronie www.lodzkie.travel 2021 r.: - Promocja produktów regionalnych w kampanii „Jak smakuje Polska” (POT we współpracy z TVP); - Udział w Festiwalu Kół Gospodyń Wiejskich Polska od Kuchni (transmisja w TVP 1) i promocja smaków regionu łódzkiego; - Publikacja artykułów na stronie www.lodzkie.travel. 2022 r.: Brak danych nt. działań. 2023 r.: - Promocja produktów regionalnych (rękodzieła i kulinariów).
		Departamentu Geodezji, Kartografii i Geologii	2022 r.: Aktualizacja w systemie Geoportalu Województwa Łódzkiego aplikacji mapowej „Produkty tradycyjne województwa łódzkiego” w oparciu o dane Departamentu Rolnictwa i Programów Rozwoju Obszarów Wiejskich. 2023 r.: W oparciu o dane Departamentu Rolnictwa i Programów Rozwoju Obszarów Wiejskich utrzymywano w aktualności aplikacja mapowa pn.: „Produkty tradycyjne województwa łódzkiego” udostępniona w systemie Geoportalu Województwa Łódzkiego.
15.	Zachowanie i promocja reliktyw wielokulturowości regionu	Regionalna Organizacja Turystyczna Województwa Łódzkiego	2021 r.: - Study press po okolicach Tomaszowa Mazowieckiego; - Wpisy blogowe w ramach Turystycznych Mistrzostw Blogerów; - Publikacja artykułów na stronie www.lodzkie.travel. 2022 r.: Brak danych nt. działań. 2023 r.: Prowadzenie kampanii promocyjnych realizowanych głównie w Internecie, szereg wpisów na portalu www.lodzkie.travel prowadzonym przez stowarzyszenie. Wspieranie i promowanie działalności statutowej członków stowarzyszenia.
		Centrum Dialogu im. M. Edelmana	2022 r.: Brak danych nt. działań. 2023 r.: Organizacja obchodów roku Chavy Rosenfarb, Organizacja obchodów 79. Rocznicy likwidacji Litzmanstadt Getto, Festiwal Łódź Czterech Kultur „Tożsamość”.

**SPRAWOZDANIE Z REALIZACJI WOJEWÓDZKIEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI W WOJEWÓDZTWIE ŁÓDZKIM
NA LATA 2020 – 2023. STADIUM 2022 – 2023**

16.	Promocja form tradycji wpisanych na Krajową Listę Niematerialnego Dziedzictwa - procesji Bożego Ciała w Łowiczu oraz zwyczaju układania dywanów kwiatowych w procesji Bożego Ciała w Spycimierzu	Regionalna Organizacja Turystyczna Województwa Łódzkiego	2022 r.: Brak danych nt. działań 2023 r.: Tworzenie materiałów tj. podcasty o tej atrakcji. Informacje o tych atrakcjach są rozpowszechniane w Polsce jak i poprzez media zagraniczne.
		Departament Kultury	2022 r.: Brak danych nt. działań w 2022 r. 2023 r.: Departament Kultury Współorganizacja w Łodzi konferencji oraz wystawy z okazji Jubileuszu Krajowej listy niematerialnego dziedzictwa kulturowego: „Tradycje od pokoleń. Niematerialne dziedzictwo kulturowe w Polsce”. 5 czerwca w Muzeum Sztuki w Łodzi ms2 odbyło się otwarcie wystawy oraz regionalne obchody jubileuszu. Otwarcu wystawy towarzyszyła konferencja i prezentacja depozytariuszy z województwa łódzkiego, pomorskiego i kujawsko-pomorskiego. Region łódzki reprezentowali depozytariusze wpisu Bożego Ciała z tradycją układania kwiatowych dywanów w Spycimierzu, Procesji Bożego Ciała w Łowiczu, przedstawiciele Tradycji rzeźbiarskich ośrodka w Kutnie, Tradycji kulturowych regionu opoczyńskiego oraz Święta Palanta w Grabowie. Konferencja pt. „Łódzkie pełne tradycji” 15 grudnia 2023 r. na Zamku w Uniejowie. W oba zadania zaangażowany był również Łódzki Dom Kultury i Muzeum Archeologiczne i Etnograficzne (instytucje odpowiedzialne za popularyzowanie wpisów na Krajową Listę Niematerialnego Dziedzictwa). Natomiast za tworzenie inicjatyw na poziomie regionalnym odpowiedzialny stał się Narodowy Instytut Dziedzictwa, z którym Departament Kultury na bieżąco współpracuje w tym zakresie.
17.	Stworzenie Regionalnej Listy Niematerialnego Dziedzictwa, obejmującej przejawy tradycji (obrzędy, legendy, gwara, strój, muzyka, kulinaria - produkty tradycyjne, rzemiosło i rękodzieło artystyczne, m.in. rzeźba, pająki, dywany kwiatne, wycinanki)	Regionalna Organizacja Turystyczna Województwa Łódzkiego	2022 r.: Brak danych nt. działań. 2023 r.: Prowadzenie wykazu obejmującego przejawy tradycji regionalnych – dotychczas nieopublikowany.
Cel operacyjny 3. TOŻSAMOŚĆ WIELOKULTUROWA REGIONU Działanie 3.1. Kreowanie marki Łódzkie poprzez produkty związane z dziedzictwem kulturowym 3.1.3. Aktywizacja lokalnych społeczności na rzecz opieki nad zabytkami i zwiększania atrakcyjności zabytków			
18.	Aktualizacja bazy twórców ludowych	Departament Kultury	2022- 2023: Łódzki Dom Kultury Dysponuje bazą danych twórców ludowych i zespołów folklorystycznych, którą na bieżąco aktualizuje.

**SPRAWOZDANIE Z REALIZACJI WOJEWÓDZKIEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI W WOJEWÓDZTWIE ŁÓDZKIM
NA LATA 2020 – 2023. STADIUM 2022 – 2023**

19.	Włączanie twórców ludowych w proces „ożywiania” skansenów, m.in. w Maurzycach, Łowiczu, Lipcach Reymontowskich, Uniejowie, Sieradzu, Tomaszowie Mazowieckim, Tumie – Kwiatkówku	Departament Kultury	2022 r.: Łódzki Dom Kultury „Złakowskie Boże Ciało. Pograjka wiejska” to cykliczna prezentacja autentycznego folkloru muzycznego (muzyka, taniec ludowy), pokazy warsztatów twórczych oraz wystawy prac artystów ludowych z województwa łódzkiego (kiermasz). (Skansen w Złakowie Kościelnym). 2023 r.: Łódzki Dom Kultury „Złakowskie Boże Ciało. Pograjka wiejska” to cykliczna prezentacja autentycznego folkloru muzycznego (muzyka, taniec ludowy), pokazy warsztatów twórczych oraz wystawy prac artystów ludowych z województwa łódzkiego (kiermasz).
20.	Sieciowanie współpracy i objęcie merytorycznym oraz instytucjonalnym wsparciem inicjatyw oddolnych przez instytucje kultury (twórców indywidualnych, stowarzyszeń – w tym LGD, Kół Gospodyń Wiejskich i społecznej opieki nad zabytkami)	Departament Kultury	2022 r.: Teatr Wielki w Łodzi Promocja dziedzictwa kulturowego Województwa łódzkiego oraz wzmacnianie tożsamości regionalnej poprzez prezentację działalności Kół Gospodyń Wiejskich z różnych zakątków Województwa łódzkiego podczas koncertu Patroni Roku 2021 „Bo kochać to znaczy tworzyć” (26.04.2022 r.). Promocja regionu zapewniona przez Koła Gospodyń Wiejskich podczas koncertu Patroni Roku 2022 „Tylko miłość jest siłą” (09.12.2022 r.). Łódzki Dom Kultury Łódzki Dom Kultury pełni rolę opiekuna merytorycznego Oddziału łódzkiego Stowarzyszenia Twórców Ludowych. 2023 r.: Teatr Wielki w Łodzi Promocja dziedzictwa kulturowego Województwa łódzkiego oraz wzmacnianie tożsamości regionalnej poprzez prezentację Kół Gospodyń Wiejskich (KGW) z różnych zakątków Województwa łódzkiego podczas koncertu Patroni Roku 2023 "Szanujmy każdą cząstkę tej ziemi po ojcach odziedziczoną ..." (09.12.2023 r.). Łódzki Dom Kultury pełni rolę opiekuna merytorycznego Oddziału łódzkiego Stowarzyszenia Twórców Ludowych. Muzeum Sztuki w Łodzi było współorganizatorem wraz z Narodowym Instytutem Dziedzictwa konferencji Tradycje od pokoleń. Niematerialne dziedzictwo kulturowe w Polsce, która odbyła się 6 czerwca 2023 r. w oddziale ms2 Muzeum Sztuki. Konferencja połączona była z jubileuszem niematerialnego dziedzictwa kulturowego UNESCO.
21.	Komercjalizacja wytworów ludowego rzemiosła i sztuki ludowej (m.in. kowalstwa artystycznego, garncarstwa, wikliniarstwa, tkactwa, hafciarstwa, wycinankarstwa, rzeźbiarstwa, w tym wzornictwa łowickiego, ceramiki bolimowskiej, łęczyckiej rzeźby o tematyce demonicznej), poprzez m.in. organizację szkoleń dla pamiętkarzy	Regionalna Organizacja Turystyczna Województwa łódzkiego Departament Kultury	2022 r.: Brak działań. 2023 r.: Brak działań. 2022 r.: Łódzki Dom Kultury Kiermasz Sztuki Ludowej i Rękodzieła – to cykliczne wydarzenia, w których bierze udział każdorazowo ok. 50 twórców ludowych reprezentujących wszystkie regiony etnograficzne województwa łódzkiego Muzeum Archeologiczne i Etnograficzne w Łodzi Realizacja projektu „Diabeł Boruta – łączycka pamiętka z regionu”. 2023 r.: Łódzki Dom Kultury Kiermasz Sztuki Ludowej i Rękodzieła – to cykliczne wydarzenia, w których bierze udział każdorazowo ok. 50 twórców ludowych reprezentujących wszystkie regiony etnograficzne województwa łódzkiego. Na organizowanych kiermaszach można zapoznać się

**SPRAWOZDANIE Z REALIZACJI WOJEWÓDZKIEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI W WOJEWÓDZTWIE ŁÓDZKIM
NA LATA 2020 – 2023. STADIUM 2022 – 2023**

			z bogatą twórczością, a przede wszystkim nabyć prace z zakresu sztuki ludowej i rękodzieła, m.in. plastyki obrzędowej (pisanki, wyklejanki, palmy wielkanocne), plastyki papierowej (pająki, wycinanki, kwiaty z bibuły), rzeźby, malarstwa, koronki i haftu, ceramiki oraz wikliny. Kiermasz Sztuki Ludowej organizowany w ramach „Złakowskiego Bożego Ciała. Pograjki wiejskiej”, w którym wzięło udział 20 twórców z województwa łódzkiego. Organizator: Łódzki Dom Kultury (Złaków Kościelny).
22.	Organizacja punktów dystrybucji pamiątek regionalnych nawiązujących do specyficznych form tradycji	Regionalna Organizacja Turystyczna Województwa łódzkiego (instytucja spoza struktur Urzędu Marszałkowskiego Województwa łódzkiego)	2020 r.: Sprzedaż pamiątek regionalnych w Punkcie Informacji Turystycznej w Manufakturze (I kwartał 2020). 2022 r.: Brak danych nt. działań. 2023 r.: Dystrybucja pamiątek i materiałów poświęconych tradycjom oraz historii i kulturze w mobilnym punkcie informacji turystycznej – INFOBUSIE.
		Departament Kultury	2022 r.: Muzeum Archeologiczne i Etnograficzne w Łodzi Prowadzenie sklepu z pamiątkami w siedzibie Muzeum oraz w Skansenie w Kwiatkówku. Muzeum Sztuki w Łodzi W ramach udziału w targach książkowych w Warszawie oraz we Wrocławiu. 2023 r.: Muzeum Archeologiczne i Etnograficzne w Łodzi Prowadzenie sklepu z pamiątkami w siedzibie Muzeum oraz w Skansenie w Kwiatkówku.
23.	Wspieranie sieciowania współpracy na rzecz rozwijania wizerunkowych produktów turystycznych związanych z dziedzictwem kulturowym, tj.: produktów z certyfikatem Polskiej Organizacji Turystycznej, produktów turystycznych z certyfikatem Regionalnej Organizacji Turystycznej Województwa łódzkiego, potencjalnych produktów turystycznych.	Regionalna Organizacja Turystyczna Województwa łódzkiego	2022 r.: Brak danych nt. działań. 2023 r.: Organizacja regionalnego etapu konkursu Najlepszy Produkt Turystyczny Województwa łódzkiego. 6 podmiotów wyróżniono regionalnym certyfikatem, 3 podmioty nominowane do ogólnopolskiego etapu konkursu: Festiwal Kulinarny w Uniejowie – „Uniejowskie smaki”, „Spektakle operowe w Nieborowie” oraz Skansen i Grodzisko w Tumie.
24.	Publikacja wydawnictw promujących dziedzictwo kulturowe regionu (m.in. zabytki, krajobraz kulturowy, elementy kultury niematerialnej)	Regionalna Organizacja Turystyczna Województwa łódzkiego (instytucja spoza struktur Urzędu Marszałkowskiego Województwa łódzkiego)	2020 r.: ▪ Aktualizacja i druk katalogu „Łódzkie 2020-2021”. 2021 r.: ▪ Współfinansowanie Przewodnika Turystycznego Ready for Boarding „Łódzkie dla każdego”. 2022 r.: Brak danych nt. działań. 2023 r.: Konsultacje merytoryczne przewodnika „Łódzkie między Bzurą, Pilicą a Wartą” autorstwa p. Mirosława Osip Pokrywki,

**SPRAWOZDANIE Z REALIZACJI WOJEWÓDZKIEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI W WOJEWÓDZTWIE ŁÓDZKIM
NA LATA 2020 – 2023. STADIUM 2022 – 2023**

			Publikacja ulotek dotyczących wycieczek po regionie w ramach projektu dofinansowanego przez Ministerstwo Sportu i Turystyki, Przeprowadzenie zajęć edukacyjnych dotyczących regionu łódzkiego w szkołach średnich oraz w przedszkolu, Realizacja (wraz z WFOŚiGW w Łodzi) projektu pn. „Wyprawy w łódzkie”, skierowany do szkół podstawowych i średnich, w którym dzięki realizacji filmów edukacyjnych oraz stworzeniu materiałów dla nauczycieli i uczniów informowaliśmy o możliwości organizacji aktywnego wypoczynku, które możemy realizować na terenie naszego województwa z poszanowaniem przyrody.
		Departament Kultury	2022 r.: Teatr Wielki w Łodzi Album „Chwalisław Zieliński - Mój teatr – 50 lecie pracy artystycznej” – 400 szt. Album „Ryszard Kaja w Teatrze Wielkim w Łodzi” – 400 szt. Muzeum Sztuki w Łodzi Interdyscyplinarny tom pt. „Proszę mówić dalej. Historia społeczna Muzeum Sztuki w Łodzi” zawiera teksty archiwistki społecznej Marty Madejskiej, socjolożki Olgi Gitkiewicz, typografa Marcina Wichy, kulturoznawczyni Olgi Drendy oraz się biolożki Patrycji Dołowy. (nakład 2 000 sztuk). Muzeum jest partnerem merytorycznym drugiego numeru czasopisma naukowego „Kalejdoskop Kultury” (w wersji papierowej – druk ŁDK i internetowej: https://kalejdoskopkultury.pl/) wydawanego przez Uniwersytet Łódzki oraz Państwową Wyższą Szkołę Filmową, Telewizyjną i Teatralną w Łodzi. 2023 r.: Łódzkie ratuje zabytki – album Publikacja dotyczy 49 zabytków, które otrzymały dotację z budżetu województwa łódzkiego w ramach konkursu Łódzkie ratuje zabytki. Autorski album składa się z opowiadań i fotografii. (Łódzkie ratuje zabytki, 500 egz.). Łódzki Dom Kultury „Dziedzictwo Muzyczne Województwa Łódzkiego” to projekt zakładający promocję muzyki tradycyjnej z województwa łódzkiego poprzez realizację nagrań i wydawnictwa płytowe. W 2023 roku zostały opublikowane płyty CD: „Kapela Romana Wojciechowskiego” (region opoczyński, nakład 1000 egz.) oraz Kapela Jana Szymańskiego „Wolniej” (region łowicki, nakład 1000 egz.).
Cel operacyjny 3. TOŻSAMOŚĆ WIELOKULTUROWA REGIONU			
Działanie 3.2 Edukacja kulturowa i upowszechnianie wiedzy o dziedzictwie kulturowym			
3.2.2. Organizacja i udział w wydarzeniach promujących materialne i niematerialne walory województwa łódzkiego			
25.	Organizacja konkursów rangi wojewódzkiej dotyczących dziedzictwa kulturowego w regionie, m.in. związanych z produktami tradycyjnymi, wiedzy o regionie, fotograficzne, plastyczne;	Kuratorium Oświaty w Łodzi	2022 r.: - Wojewódzki Interdyscyplinarny Konkurs Ekologiczno-Regionalny - Wojewódzki Interdyscyplinarny Konkurs Wiedzy o Filmie i Mediach „Filmowe Łódzkie – Filmowe Regiony Polski”, edycja VII - Wojewódzki Tematyczny Konkurs Historyczny „Losy Polaków z Ziemi Łódzkiej w latach 1914 - 1945. Od początku I wojny światowej do zakończenia II wojny światowej” 2023 r.: Organizacja konkursów: - XXVII Interdyscyplinarny Konkurs Ekologiczno-Regionalny; - Wojewódzki Interdyscyplinarny Konkurs Wiedzy o Filmie i Mediach „Filmowe Łódzkie – Filmowe Regiony Polski”, edycja VIII; - Wojewódzki Tematyczny Konkurs Historyczno-Religijny „Nasze Dziedzictwo – pt. Postawy Polaków w obliczu okupacji niemieckiej i sowieckiej w czasie II wojny światowej”;

**SPRAWOZDANIE Z REALIZACJI WOJEWÓDZKIEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI W WOJEWÓDZTWIE ŁÓDZKIM
NA LATA 2020 – 2023. STADIUM 2022 – 2023**

			Wojewódzki Tematyczny Konkurs Historyczny „Byliśmy tylko dziećmi. Gehenna polskich dzieci w czasie II wojny światowej i po jej zakończeniu”, I edycja.
		Departament Kultury	2022 r.: Łódzki Dom Kultury Konkurs „5 MINUT DLA OBERKA...” to rywalizacja par tanecznych w dwóch kategoriach: oberek tradycyjny – dla par autentycznych i oberek stylizowany – dla zespołów (grup) folklorystycznych. Ocenie podlegają również kapele akompaniujące tancerzom oraz choreografowie zespołów. Muzeum Archeologiczne i Etnograficzne w Łodzi Diabeł Boruta - łęczycka pamiątka z regionu (09.09.-03.10.2022 r.) - Łódź. 2023 r.: Łódzki Dom Kultury Festiwal „Od Kujawiaka do Oberka. Autentyzm i Inspiracje” to kontynuacja jednego z najstarszych festiwali muzyki ludowej w województwie łódzkim. Organizator konkursu: Łódzki Dom Kultury Współorganizacja: Warckie Centrum Kultury. (Warta, 27 maja 2023 r.). Ogólnopolski Konkurs Tańca i Muzyki Ludowej „5 MINUT DLA OBERKA...” (finał konkursu odbył się 15.10.2023 w Łódzkim Domu Kultury). Organizator: Łódzki Dom Kultury.
26.	Organizacja wydarzeń regionalnych promujących materialne i niematerialne walory województwa łódzkiego, w tym Europejskie Dni Dziedzictwa, Noc Muzeów	Departament Kultury	2022 r.: - Wędrowny Festiwal Filharmonii Łódzkiej im. Artura Rubinsteina „Kolory Polski”, - Europejskie Dni Dziedzictwa Liczba wydarzeń EDD w 2022 r. w woj. łódzkim: liczba uczestników EDD w 2022 r. w woj. łódzkim: 6358 osób, - Noc Muzeów 2022. 2023 r.: - Wystawa „Tradycje od pokoleń. Niematerialne dziedzictwo kulturowe w Polsce” oraz regionalne obchody jubileuszu niematerialnego dziedzictwa kulturowego (we współpracy z narodowym Instytutem Dziedzictwa), - Konferencja pt. "Łódzkie pełne tradycji" - Wędrowny Festiwal Filharmonii Łódzkiej im. Artura Rubinsteina "Kolory Polski", - Europejskie Dni Dziedzictwa Ilość instytucji biorących udział w EDD w 2023 roku w woj. łódzkim: 24 Liczba wydarzeń EDD w 2023 r. w woj. łódzkim: liczba uczestników EDD w 2023 r. w woj. łódzkim: 7342 osób (9-17.09.2023, województwo łódzkie), - Noc Muzeów 2023, - Pikniki literackie W 3 miejscowościach województwa łódzkiego – w Kwiatkówku, Działoszynie i Uniejowie - Wojewódzka Biblioteka Publiczna im. Marszałka Józefa Piłsudskiego w Łodzi, „Proszenie do tańca. Potańcówki wiejskie” - wydarzenie zorganizowane za-równo z myślą o osobach starszych, pamiętających dawne kroki oberków i polek oraz melodie tradycyjnych przyśpiewek. Organizator: Łódzki Dom Kultury Współorganizacja: KGW w Proszeniu, OSP w Proszeniu. Dofinansowanie: Narodowy Instytut Kultury i Dziedzictwa Wsi. „Po Rzece. Festiwal Muzyki i Tradycji Województwa łódzkiego” – edycja I. Warsztaty muzyki, śpiewu i tańca z wciąż żywych tradycji trzech regionów województwa łódzkiego: łęczyckiego (realizacja Festiwalu w miejscowości Dzierżążna), łowickiego (realizacja Festiwalu w miejscowości Nieborów) oraz sieradzkiego (realizacja Festiwalu w miejscowości Załęcz Wielkie). Organizator: Łódzki Dom Kultury. Współorganizacja: Fundacja „Muzyka Zakorzeniona”,

**SPRAWOZDANIE Z REALIZACJI WOJEWÓDZKIEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI W WOJEWÓDZTWIE ŁÓDZKIM
NA LATA 2020 – 2023. STADIUM 2022 – 2023**

			Fundacja „Po staremu”, Gminne Centrum Kultury w Dzierżąnej, Muzeum w Nieborowie i Arkadii oraz Ośrodek Szkoleniowo-wypoczynkowy ZHP „Nadwarciański Gród” z Załęcz Wielkiego. (Dzierżąna: 17-20.08.2023, Nieborów: 24-27.08.2023, Załęcz Wielkie: 28.09-1.10.2023), ▪ Miasto Gra Wieś – to projekt o niegasnącym fenomenie wiejskiej muzyki, granej z niebywałym namaszczeniem przez fascynatów muzyki tradycyjnej. W ramach projektu została stworzona „przestrzeń” (scena) umożliwiająca kontakt z autentyczną muzyką ludową zreinterpretowaną przez młodych ludzi zafascynowanych muzyką in crudo. Realizacja projektu oparta jest o autorskie spotkania, warsztaty oraz kameralne koncerty. W 2023 r., w ramach wydarzenia, został zorganizowany koncert zespołów „Światowce” oraz „Oberkas Travel”. Organizator: Łódzki Dom Kultury Współorganizacja: Powiat Łowicki, Muzeum w Łowiczu.
27.	Organizacja konferencji, sympozjów etc., dotyczących problematyki dziedzictwa kulturowego, w tym rewitalizacji	Departament Kultury	2022 r.: Łódzki Dom Kultury Współorganizacja (wraz z Narodowym Instytutem Dziedzictwa i Muzeum Archeologicznym i Etnograficznym w Łodzi) III Spotkania z cyklu „Narodowe Dziedzictwo Kulturowe w regionie – edycja łódzkie. Niematerialne łódzkie”. Muzeum Archeologiczne i Etnograficzne w Łodzi ▪ Osadnictwo KCWR na dolnym Nadodrzu, ▪ Stan i potrzeby badań nad KCWR na niżu, ▪ Obrządek pogrzebowy kultury przeworskiej, ▪ spotkanie z cyklu NDK w regionie, ▪ seminarium konserwatorskie "Poznać zabytek". Wszystkie wydarzenia miały miejsce w siedzibie muzeum w Łodzi. Muzeum Sztuki w Łodzi Wydarzenia związane z projektem: „Artyści amerykańscy w kolekcji Muzeum Sztuki w Łodzi”: ▪ pokaz filmu dokumentującego rozmowę z Anką Ptaszkowską, ▪ międzynarodowe sympozjum. 2023 r.: Wojewódzka Biblioteka Publiczna im. Marszałka Józefa Piłsudskiego w Łodzi Konferencja „Polacy z Łódzkiego, którzy rozsławili region i Polskę”.
28.	Udział w wydarzeniach targowo-konferencyjnych, prezentujących dziedzictwo kulturowe regionu	Departament Kultury	2022 r.: Teatr Wielki w Łodzi ▪ Sulejów, 15 maja (Piknik Województwa Łódzkiego); ▪ Brzeziny, 1 czerwca (Piknik Dzień Dziecka); ▪ Sieradz, 7 czerwca (Piknik Dzień Solidarności); ▪ Kolumna, 12 czerwca (Festyn Ogrodniczo-Przyrodniczy); ▪ Szczerców, 15 lipca (Piknik Województwa Łódzkiego); ▪ Radomsko, 21 sierpnia (Dożynki Wojewódzkie). Wojewódzka Biblioteka Publiczna im. Marszałka Józefa Piłsudskiego w Łodzi ▪ Pikniki Wojewódzkie, podczas których pracownicy przeprowadzali konkursy: Gwara w powieściach W.S. Reymonta”, „Uzupełnij przysłowia”, „Czy znasz swój region?”; ▪ Piknik literacki z okazji 180 rocznicy urodzin Marii Konopnickiej, Bronów, 29.05 Pracownicy przeprowadzali konkursy: „Łódź na starej fotografii”, „Uzupełnij przysłowia”, „Czy znasz swoje województwo?”; ▪ Targi książki i gier (Hala Expo-Łódź). Pracownicy zapoznawali z ofertą Biblioteki dot. m.in. regionu i dziedzictwa kulturowego. Zorganizowali liczne konkursy dot. regionu (25-26.11.2023 r.). Muzeum Sztuki w Łodzi

			- Warszawskie Targi Książki – maj 2022, Katowickie Targi Książki – listopad 2022 r. 2023 r.: Teatr Wielki w Łodzi - Skierniewice, 12.05.2023 r. – Dni Otwarte Funduszy Europejskich; - Zduńska Wola, 20.05.2023 r. – Piknik Województwa Łódzkiego; - Ozorków, 01.06.2023 r. – Piknik Województwa Łódzkiego z okazji Dnia Dziecka; - Nieborów, 24.06.2023 r. – Festyn Ogrodniczo-Przyrodniczy; - Paradyż, 20.08.2023 r. – Dożynki Wojewódzkie. Wojewódzka Biblioteka Publiczna im. Marszałka Józefa Piłsudskiego w Łodzi Pikniki Wojewódzkie, podczas których pracownicy zorganizowali m.in. zdjęcia przy fotościankach - dla dzieci i dorosłych – przedstawiających wybrane legendarne postacie i miejsca w Łódzkiem; odkrywanie Łódzkiego poprzez konkursy, zagadki i rebusy z wiedzy o atrakcjach turystycznych województwa łódzkiego; plenerowe warsztaty literacko-plastyczne OFICyna Książki, podczas których uczestnicy pikników stworzyli własne, unikatowe wydania książek na podstawie tekstu legendy regionalnej; plenerowe zajęcia plastyczne WOREK Z LEGENDĄ, podczas których uczestnicy pikników zaprojektowali i wykonali własny worek materiałowy z motywem regionalnej legendy. Muzeum Sztuki w Łodzi brało udział w targach książkowych w 2023 r. w Warszawie i Wrocławiu, prezentując swoje wydawnictwa.
29.	Organizacja wystaw	Departament Kultury	2022 r.: Teatr Wielki w Łodzi „Człowiek z Manufaktury” – wystawa elementów scenografii opery oraz zdjęć z plenerowej premiery, która odbyła się na Rynku Włókniarek Łódzkich w maju 2019 r., 24.04.-09.05.2022 r., rotunda galerii handlowej Manufaktura. Łódzki Dom Kultury „Boże Narodzenie w rzeźbie ludowej województwa łódzkiego”, ŁDK, 1-31.01.2022 r. „Nie tylko Frasnolimy... Wizerunki Chrystusa we współczesnej sztuce ludowej województwa łódzkiego”, Centrum Idei Ku Demokracji, Piotrków Trybunalski, 1-12.02.2022 r. „Patroni naszych imion w rzeźbie ludowej”, ŁDK, 2.2-30.3.2022 r. „Nie tylko Frasnolimy... Wizerunki Chrystusa we współczesnej sztuce ludowej województwa łódzkiego”, ŁDK, 10.3-29.4.2022 r. „Wielkanoc w sztuce ludowej...”, ŁDK, 31.3-29.4.2022 r. „Madonna w sztuce ludowej”, ŁDK, 1.5-19.9.2022 r. Muzeum Archeologiczne i Etnograficzne w Łodzi Wystawy czasowe w siedzibie Muzeum w Łodzi: "Z czasów zarazy" (10.02.–27.03.2022 r.); "W dialogu. Ukraińskie tradycje przy polskim stole" (12.04.-26.06.2022 r.); "Grody, Zamki, Smoki i Rycerze" (01.06.-31.08.2022 r.); "Czy znasz Dolinę Bzury?" Wystawa fotografii Grzegorza Sawickiego (od 14.09.2022 r.); "Obyś żył szczęśliwy..." (od 14.09.2022 r.). Wystawy stałe w siedzibie Muzeum w Łodzi: archeologiczna, etnograficzna oraz numizmatyczna. Dodatkowo Muzeum organizowało wystawy wyjazdowe: "Monumentalne grobowce z epoki kamienia"; "Plastyka teatralna Jana Zielińskiego"; "Projekty lalek teatralnych Wacława Kondka". Wystawy w Skansenie Łęczycka Zagroda Chłopska w Kwiatkówku: „Dawno temu na progu Łęczycy” (od 22.04.2022 r.); „W warsztacie stolarskim” (od 22.04.2022 r.); "Historia zamknięta w fotografii - Łęczycka Rodzina" (od 22.04.2022 r.); „PLENER W POŁOWIE WAKACJI" (od 02.08.2022 r.); „DIABEŁ BORUTA – pamiątka z regionu" (od

**SPRAWOZDANIE Z REALIZACJI WOJEWÓDZKIEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI W WOJEWÓDZTWIE ŁÓDZKIM
NA LATA 2020 – 2023. STADIUM 2022 – 2023**

			22.10.2022 r.); „GALERIA JEDNEGO ZABYTKU” – wystawa posterowa dotycząca uroczystości maryjnych 15 sierpnia (15-21.08.2022 r.). Wojewódzka Biblioteka Publiczna im. Marszałka Józefa Piłsudskiego w Łodzi Wystawa w holu głównym biblioteki pt. „Tędy i owędy: podróże po ziemi łódzkiej szlakiem Marii Konopnickiej”, wrzesień/październik 2022. 2023 r.: Departament Kultury: „Tradycje od pokoleń. Niematerialne dziedzictwo kulturowe w Polsce” – 05.06.2023 r. Muzeum Sztuki w Łodzi ms2, Muzeum Archeologiczne i Etnograficzne. „ŁÓDŹ SPRZED ŁODZI” – CO I KIEDY JEDZONO W PRADZIEJACH?” – wystawa czasowa Muzeum Sztuki w Łodzi „Nie zmarnujcie niepodległości. Srebra Funduszu Obrony Narodowej”, „Henryk Stażewski. Późny styl”, „Obywatele kosmosu”, „I ogień, i popiół”, „Ruchy tektoniczne”, „Sala Neoplastyczna. Stan początkowy”, „Andrzej Łobodziński. Prace z lat 1956-1972”, „Artur Nacht-Samborski. Maski czasu”, „Józef Panfil. Fundament Prawdy”, „Nowosielski w Łodzi”, „Poszerzone pole widzenia”, „Widziałem prawdziwe arcydzieło. Malarstwo polskie XIX i początku XX wieku ze zbiorów Muzeum Sztuki w Łodzi”. Łódzki Dom Kultury „Żłakowskie Boże Ciało. Pograjka wiejska”.
Cel operacyjny 3. TOŻSAMOŚĆ WIELOKULTUROWA REGIONU Działanie 3.2 Edukacja kulturowa i upowszechnianie wiedzy o dziedzictwie kulturowym 3.2.3. Wykorzystanie ICT do promocji dziedzictwa kulturowego			
30.	Stworzenie jednej rozpoznawalnej platformy łódzkiego, na bazie administrowanych przez jednostki UM stron internetowych prezentujących dziedzictwo kulturowe regionu (promujelodzkie.pl, wsiodle.lodzkie.pl, lodzkie.pl/turystyka, lodzkie.pl/kultura)	Departament Kultury	2022 r.: Uruchomienie portalu Drzwi do kultury. 2023 r.: Prowadzenie portalu Drzwi do kultury.
31.	Prowadzenie oficjalnego profilu Promuje Łódzkie, w ramach mediów społecznościowych, np.: Instagram, X, Facebook, Pinterest	Departament Kultury	2022 - 2023: Prowadzenie profil Łódzkie Kulturalne na portalu Facebook.

Źródło: opracowanie własne BPPWŁ w Łodzi

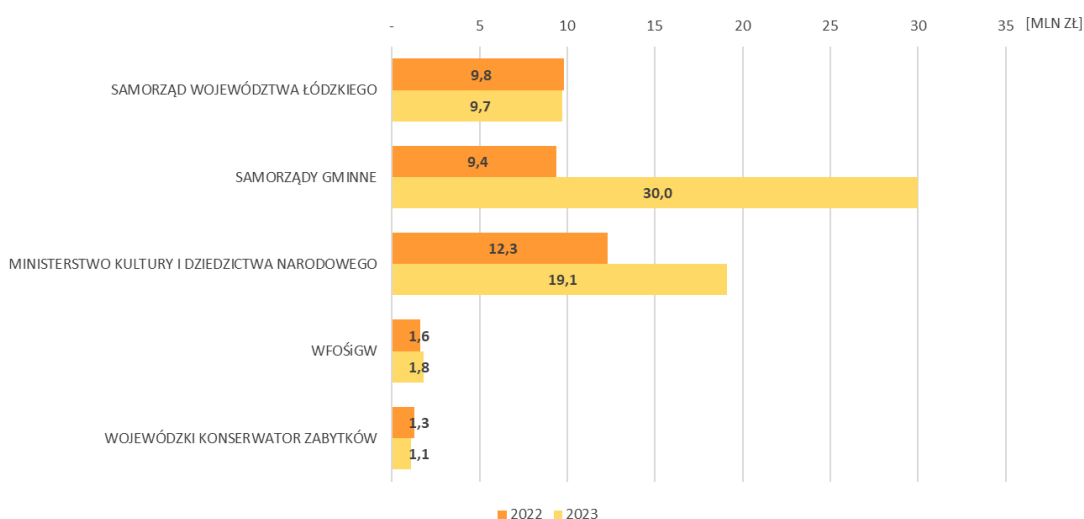
IV. FINANSOWANIE

FINANSOWANIE

Niemal wszystkie działania w zakresie poprawy stanu zachowania obszarów i obiektów zabytkowych, rewitalizacji obszarów zdegradowanych, a także modernizacji infrastruktury instytucji kultury, realizowane przez dysponentów w latach 2022-2023, były współfinansowane i odbywały się w znacznej mierze przy udziale środków pozyskiwanych z dotacji zewnętrznych. W analizie uwzględniono przede wszystkim najistotniejsze źródła dotacji, którymi były budżety: jednostek samorządu terytorialnego¹³⁶ (39,4 mln zł, z czego niemal jedna trzecia pochodziła z budżetu UM Łodzi - 12,6 mln zł), Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego (łącznie 31,4 mln zł – programy: Ochrona Zabytków, Rzeźba dla Niepodległej, Miejsca pamięci i trwałe upamiętnienia, Groby i cmentarze wojenne w kraju, Ochrona zabytków archeologicznych), Samorządu Województwa Łódzkiego (19,5 mln zł), Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej (3,4 mln zł) oraz Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków (2,4 mln zł) (Wykres 2.).

Wykres 2. Dotacje przyznane na prace konserwatorskie przy zabytkach w latach 2022-2023 wg źródła

Źródło: opracowanie własne BPPWŁ na podstawie badań ankietowych i kwerendy internetowej.

W latach 2022-2023 z budżetu Samorządu Województwa Łódzkiego na 214 zrealizowanych umów na dotacje na prace konserwatorskie przy zabytkach nieruchomych wpisanych do rejestru w ramach konkursu „Łódzkie ratuje zabytki” przeznaczono łącznie 18 987 374,98 zł, z czego w 2022 r. – 9 500 000 zł; w 2023 r. – 9 487 374,98 zł¹³⁷ (Załącznik I.). Prace realizowano przy 160 obiektach, a 54 (33,8%) spośród nich było podmiotem prac w obu latach. Najliczniejszą grupą zabytków, które uzyskały wsparcie były obiekty sakralne (137; 85,6%), w tym głównie kościoły i klasztory rzymskokatolickie (122), kaplice i kapliczki (7), cmentarze wyznaniowe (4), dzwonnice kościelne (3) i kościół protestancki (1). Zdecydowanie mniejszą grupę stanowiły inne obiekty budowlane (23; 14,4%), tj.: zamki, pałace i dwory (10), obiekty kolejowe, produkcyjne (młyn) i użyteczności publicznej (7) oraz domy mieszkalne, kamienice i wille (6).

¹³⁶ Część gmin zaliczyła tu również środki finansowe obiecane w 2023 r. w ramach Rządowego Programu Odbudowy Zabytków.

¹³⁷ W 2022 r. na ten cel w budżecie województwa łódzkiego zabezpieczono 9,7 mln zł; w 2023 r. – 10 mln zł.

Większość spośród 214 dofinansowanych działań dotyczyła prac konserwatorskich przy zabytkach nieruchomych - 113 (52,8%), 87 (40,6%) – elementów zabytkowego wyposażenia i wystroju wnętrza¹³⁸; pozostałych 14 (6,5%) – wykonania niezbędnych do rozpoczęcia prac dokumentacji, projektów i ekspertyz technicznych.

W ramach konkursu dotacyjnego pn. „Mała Architektura Zabytkowa” sfinansowano ogółem 477 617,48 zł (271 330,48 zł w 2022 r. i 206 287,00 zł w 2023 r.) na ratowanie od degradacji niewielkich obiektów zabytkowych, takich jak: kapliczki, krzyże przydrożne, figury, pomniki, posągi, wodotryski, kolumny czy inne obiekty architektury ogrodowej.

Łącznie Samorząd Województwa Łódzkiego udzielił 19 464 992,46 zł na renowację zabytków. W porównaniu do lat 2020-2021 nastąpił wyraźny wzrost nakładów o 77,6%¹³⁹. Maksymalna kwota dotacji wynosiła 100 000 zł i nie była zmieniana w latach 2020-2023. Udział środków przeznaczonych na działanie: *Ochrona zabytków i opieka nad zabytkami* oscylował w latach 2020-2023 wokół 0,5% wartości budżetu województwa łódzkiego. Jedynie w 2022 r. nastąpił wyraźny skok poziomu finansowania do 0,74% (Tab. 13).

Tab. 13. Udział wydatków na prace przy zabytkach (w formie dotacji) w wydatkach budżetu województwa łódzkiego w latach 2020-2023

Budżet województwa łódzkiego	Lata			
	2020 r.	2021 r.	2022 r.	2023 r.
Ogółem = 100%	1 034 426 778,79	1 066 790 872,97	1 317 884 253,33	1 805 237 008,86
w tym: Kultura i ochrona dziedzictwa narodowego	104 925 102,17 10,14%	102 601 789,85 9,62%	108 922 282,77 8,26%	121 230 245,42 6,72%
w tym: Ochrona zabytków i opieka nad zabytkami	4 937 449,36 0,48%	6 024 494,65 0,56%	9 771 330,48 0,74%	9 693 661,98 0,54%

Źródło: opracowanie własne BPPWŁ w Łodzi na podstawie dokumentów: sprawozdania z wykonania budżetu województwa łódzkiego (za kolejne lata od 2020 do 2023 r.) oraz danych departamentu ds. kultury Urzędu Marszałkowskiego Województwa Łódzkiego.

Jednocześnie w latach 2020-2023 udział nakładów Samorządu Województwa Łódzkiego na działania ogółem na rzecz kultury i ochrony dziedzictwa narodowego względem realizowanych rocznych budżetów systematycznie spadał – z 10,14% w 2020 r. do 6,72% w 2023 r., przy jednoczesnym wzroście przeznaczanych na ten cel środków – z niemal 105 mln zł w 2020 r. do ponad 121 mln zł w 2023 r.

Osobną kategorię stanowią środki pozyskane z programów unijnych (w szczególności RPO WŁ, PROW, POiŚ) na realizację projektów, w ramach których przewidziano wykonanie zadań dotyczących ochrony dziedzictwa kulturowego, przy czym oszacowanie nakładów stricte przeznaczonych na działania przy zabytkach w latach 2022-2023 jest trudne do wyodrębnienia z uwagi na strukturę dostępnych danych i złożony charakter realizowanych projektów.

¹³⁸ W tym: wymiana systemu sygnalizacji włamania (zamek w Opocznie (Muzeum Regionalne)) i modernizacja instalacji elektrycznej wraz z rozdzielnią (dwór w Małeczku).

¹³⁹ Należy jednak pamiętać, że lata 2022-2023 to okres bardzo wysokiej inflacji, która w miesiącu luty 2023 r. osiągnęła maksymalny poziom niemal 20% w ujęciu rok do roku (r/r). Jednocześnie wskaźnik cen towarów i usług konsumpcyjnych w Polsce wyniósł ogółem dla: 2022 r. - 114,4; 2023 r. - 114,4 (r/r).

**SPRAWOZDANIE Z REALIZACJI WOJEWÓDZKIEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI W WOJEWÓDZTWIE ŁÓDZKIM
NA LATA 2020 – 2023. STADIUM 2022 – 2023**

Budżet Obywatelski Województwa Łódzkiego (BOWŁ) umożliwia zaangażowanie mieszkańców w proces decydowania o wydatkach regionalnej wspólnoty samorządowej (Tab. 14). W okresie sprawozdawczym w ramach BOWŁ sfinansowano 33 projekty związane z dziedzictwem kulturowym na łączną kwotę niemal 1,25 mln zł (wzrost o 12% względem lat 2020-2021; 1,1 mln na 36 projektów).

Tab. 14. Zadania zrealizowane w ramach Budżetu Obywatelskiego "ŁÓDZKIE NA PLUS" w zakresie kultury, sztuki, ochrony dóbr kultury i dziedzictwa narodowego w latach 2020-2023

Lp.	TYTUŁ ZADANIA	ZWIĘZŁE STRESZCZENIE PROJEKTU ZADANIA	OBSZAR ODDZIAŁYWANI A	WARTOŚĆ ZADANIA
2020 r.				
1.	MARIA KONOPNICKA INSPIRACJĄ KULTUROWĄ WOJEWÓDZTWA ŁÓDZKIEGO. REWALORYZACJA PARKU W BRONOWIE	Celem działania była modernizacja i rewitalizacja kompleksu parkowo – dworskiego Marii Konopnickiej w Bronowie zwiększająca atrakcyjność turystyczną i poprawiająca ofertę kulturalną regionu, dotarcie do szerszej grupy odbiorców. Utworzenie nowych możliwości oferty Dworku głównie w kontekście organizowania plenerowych wydarzeń artystycznych i kulturalnych. W ramach zadania wykonano naprawę drogi dojazdowej z kamienia polnego do Dworku Marii Konopnickiej, naprawę drogi wokół dworku oraz parkingów z kruszywa łamanego, naprawę źródła wodnego, jak również ustawiono altanę drewnianą oraz ławki.	województwo łódzkie	370 821,40 zł
2.	Ruszaj po zdrowie z historią w tle...	Zorganizowano rajd pieszy i rowerowy, quest oraz wycieczkę krajoznawczo-turystyczną do rezerwatów: „Gagaty Sołykowskie” w Wólce Plebańskiej oraz „Skałki Piekło” pod Nieklaniem (obszar województwa świętokrzyskiego). Celem zadania była promocja turystyki aktywnej i poznawczej turystyki pieszej, rowerowej, walorów turystycznych, zdrowego stylu życia z jednoczesnym poznaniem historii i zabytków.	powiat opoczyński: gmina Białaczów, Żarnów, Stąporków, Bliżyn	9 304,51 zł
3.	Pokaz rzemiosła i tradycji średniowiecznych u św. Idziego	Imprezy o charakterze średniowiecznego jarmarku; 3 koncerty, pokaz Fire Show, warsztaty artystyczne: tańca, śpiewu i wicia wianków, prezentacja dawnych rzemiosł. Wydarzenie było relacjonowane przez TVP3.	mieszkańcy gminy Inowłódz, powiatu tomaszowskiego oraz do turystów	39 936,11 zł
4.	Zarys dziejów Jeżowa – Lekcja Historii Lokalnej z okazji 885-lecia Jeżowa	Bezpłatna publikacja poświęcona historii Jeżowa opisująca najstarsze dzieje poczynając od czasu lokacji miasta, która miała miejsce w 1334 r., aż do teraźniejszości. Nakład publikacji – 3 500 szt.	mieszkańcy Gminy Jeżów i gmin sąsiadujących	20 000,00 zł
5.	Album z okazji 100- lecia parafii św. Jacka i Doroty w Piotrkowie Trybunalskim	Wydanie albumu dla upamiętnienia setnej rocznicy erygowania parafii. Album został wydany w nakładzie 800 sztuk. Egzemplarze zostały przekazane parafianom (nieodpłatnie).	m. Piotrków Trybunalski oraz turyści zwiedzający miasto	40 000,00 zł
6.	Spacerem po Piotrkowie – przewodnik historyczny	Wydanie przewodnika „SPACEREM PO PIOTRKOWIE - PRZEWODNIK HISTORYCZNY” w nakładzie 1 000 egzemplarzy wraz z mapką, ukazujący historię miasta, liczącego 88 stron. Przewodnik został przekazany do szkół i instytucji kulturalnych dzięki współpracy WODN z Biblioteką Miejską i Delegaturą Kuratorium w Piotrkowie Trybunalskim. Ponadto przeprowadzono konkurs fotograficzny w ramach którego wybierano fotografie będące ilustracjami do przewodnika. Laureaci i wyróżnieni otrzymali nagrody pieniężne.	miasto Piotrków Trybunalski	37 362,42 zł

**SPRAWOZDANIE Z REALIZACJI WOJEWÓDZKIEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI W WOJEWÓDZTWIE ŁÓDZKIM
NA LATA 2020 – 2023. STADIUM 2022 – 2023**

7.	Na styku czterech kultur – wyjazd edukacyjno-integracyjny	Jednodniowy wyjazd integracyjny w okresie wakacyjnym dla 80 uczestników z powiatu sieradzkiego. Miejsmem docelowym była Łódź – stolica województwa, teren stanowiący styk kultur: polskiej, niemieckiej, żydowskiej i rosyjskiej. Zadanie zrealizowane częściowo (wycieczki dla 2 grup, jedna wycieczka odwołana w związku z wprowadzonymi ograniczeniami związanymi z COVID-19).	powiat sieradzki	4 656,52 zł
2021 r.				
1.	Senioralne podróże małe i duże	4 jednodniowe wycieczki turystyczne po województwie łódzkim: 1) Ziemia łowicka (w ramach wycieczki seniorzy zwiedzili Zespół pałacowo – parkowy w Nieborowie, park w Arkadii, rynek, katedrę i muzeum w Łowiczu, muzeum ludowe w Sromowie), 2) Ziemia piotrkowska i tomaszowska (w ramach wycieczki seniorzy zwiedzili: fabrykę bombek i Muzeum Piwowarstwa w Piotrkowie Trybunalskim, zespół klasztorny opactwa cysterskiego w Sulejowie), 3) Ziemia łęczycka (w ramach seniorzy odwiedzili: geometryczny środek Polski w Piątku, kolegiatę romańska w Tumie, muzeum i rynek w Łęczycy, Sanktuarium św. Faustyny w Świnicach Warckich, dom rodzinny św. Faustyny w Głogowcu) 4) Ziemia łódzka i poddębicka (podczas wycieczki seniorzy zwiedzili Palmiarnię, Księżę Młyn w Łodzi, Zagrodę Młynarską zamek i gotycką Kolegiatę Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny w Uniejowie.	powiat tomaszowski	22 438,00 zł
2.	Aktywny senior!	Zajęcia nordic walking i rajd rowerowy na trasie: Wieruszów- Głaz - Wieruszów oraz wyjazd integracyjno – edukacyjny „Śladami łódzkich zamków”.	powiat wieruszowski	32 600,00 zł
3.	Aktywne wakacje dla mieszkańców powiatu wieluńskiego	Warsztaty rękodzieła dla 3 grup po 10 osób, które uczyły się wykonywania wyrobów z gliny; warsztaty muzyczne dla 30 osób, które zapoznawały się z muzyką ludową i biesiadną; warsztaty kulinarne w 2 grupach po 15 osób; zajęcia na basenie dla 30 osób; zajęć z samoobrony dla 30 osób, które uczyły się radzenia sobie z napastnikiem, wycieczki historycznej dla 30 osób z przewodnikiem szlakiem XVI wiecznych kościołów powiatu wieluńskiego.	powiat wieluński	11 090,00 zł
4.	Na herbatce u Marii Konopnickiej. Bronów – nic tu się nie kończy, lecz wszystko trwa	W 2021 r. wykonano inwentaryzację drzewostanu oraz analizę historycznego układu parku.	Bronów, w województwie łódzkim, w powiecie poddębickim	28 290,00 zł
5.	Łódzcy globtroterzy	5 wycieczek autokarowych dla mieszkańców powiatu łaskiego po terenie województwa. Wyjazdy były ułożone tematycznie: historyczne, przyrodnicze, kulturowe, etnograficzne czy typowo turystyczne. Uczestnicy zwiedzili m.in.: arboretum w Rogowie, bunkier „Konewka”, skansen rzeki Pilicy w Tomaszowie Mazowieckim, Muzeum w Łowiczu, skansen w Maurzycach, Łęczycę, Besiekiery, Uniejów, Łódź. Ponadto doposażono bibliotekę publiczną i jej filie w woluminy dotyczące województwa łódzkiego (przewodniki, spacerniki, książki odnoszące się do historii województwa, jego atrakcji itp.).	powiat łaski	28 010,00 zł

**SPRAWOZDANIE Z REALIZACJI WOJEWÓDZKIEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI W WOJEWÓDZTWIE ŁÓDZKIM
NA LATA 2020 – 2023. STADIUM 2022 – 2023**

6.	Historia w Questach zaklęta	Zorganizowano 10 questów. Quest to edukacyjna gra terenowa, która łączy w sobie elementy zabawy i nauki, poszukiwań skarbu i radości odkrywania. Podstawą zabawy jest wędrówka trasą questu w terenie. Questy powstawały w gminach powiatu tomaszowskiego, głównie w: Lubochni, Inowłodzu, Czerniewicach i Tomaszowie Mazowieckim. Tytuły questów to : 1)Cuda sześciu wieków nad Zalewem Sulejowskim; 2)Czerniewice. Spacer z historią; 3)Kajakiem po skarby Pilicy; 4) Spała władców, prezydentów, atletów; 5) Z prymasem Lipskim po Krzemienicy i Lipiu; 6) Magiczne barwy modrych wód; 7)Skarby leśnego królestwa; 8) Wyprawa po skarby gminy Lubochnia; 9) Tomaszów Mazowiecki. Kuźnia wielkich serc; 10) Inowłódz. Historii wieki nad brzegiem rzeki.	powiat tomaszowski	31 900,00 zł
7.	Szlakiem zabytków województwa łódzkiego – dwudniowe wycieczki dla osób niepełnosprawnych i ich opiekunów	3 dwudniowe wycieczki szlakiem zabytków województwa łódzkiego do Wieruszowa, Opoczna i Łowicza. Grupę docelową stanowiło 25 osób z niepełnosprawnością oraz 10 opiekunów.	powiat zgierski	23 040,00 zł
8.	Gdzie historii można dotknąć poprzez zachowane zabytki... Cykl wycieczek po powiecie bełchatowskim	6 jednodniowych wycieczek autokarowych oraz 2 wycieczki rowerowych po powiecie bełchatowskim oraz spacer.	powiat bełchatowski	35 049,00 zł
9.	Na dwóch kółkach po Powiecie Poddębickim i Łęczyckim	Rajd rowerowy dla 150 osób na trasie przebiegającej przez powiat poddębicki i łęczycki i promującej szlaki Po Ziemi Poddębickiej, Do Gorących Źródeł, Św. Faustyny. Podczas rajdu odbyła się prelekcja na temat historii regionu łódzkiego oraz zwiedzanie zabytków na trasie (zespół pałacowo-parkowy w Gostkowie, kościół Miłosierdzia Bożego w Dzierżawach, Świnice Warckie – zwiedzanie miejsc związanych ze Św. Faustyną, kościół pw. Św. Jakuba i Doroty w Wieleninie, Zamek w Uniejowie, Rezerwat Dąbrowa Napoleonów). Postoje w Gostkowie, Dzierżawach, Świnicach Warckich, Wieleninie, Uniejowie, Niewieszu, podsumowanie w Poddębicach	powiat poddębicki	11 950,00 zł
10.	Kierunek łódzkie – radostowanie poznają łódzkie	Dwudniowa wycieczka autokarowa po regionie dla mieszkańców miejscowości Radostów Pierwszy i Drugi. W programie znalazł się: Klasztor oo. Paulinów w Wieruszowie, Cerkiew Prawosławna i Pałac Łopuchina w Chruścinie, Kościół św. Rocha w Kuźnicy Skakawskiej, Muzeum Wnętrz Dworskich w Ożarowie, Zamek biskupów gnieźnieńskich w Uniejowie, termy. Odbyło się również zwiedzanie Łodzi z przewodnikiem tj. Muzeum Miasta Łodzi oraz Palmiarni wraz z ogrodem botanicznym.	powiat wieruszowski	24 970,00 zł
11.	Korczak podbija łódzkie	Dwudniowa wycieczka turystyczna po terenie województwa łódzkiego dla uczniów klas ósmych SP nr 1 w Wieruszowie oraz ich opiekunów (43 uczniów, 4 opiekunów, kierownik wycieczki). Uczestnicy odwiedzili: Klasztor oo. Paulinów w Wieruszowie, Cerkiew Prawosławną i Pałac Łopuchina w Chruścinie, Muzeum Wnętrz Dworskich w Ożarowie, Zamek biskupów gnieźnieńskich w Uniejowie, termy, oraz ZOO Safari w Borysewie. Następnego dnia zwiedzano Łódź.	powiat wieruszowski	24 568,00 zł

**SPRAWOZDANIE Z REALIZACJI WOJEWÓDZKIEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI W WOJEWÓDZTWIE ŁÓDZKIM
NA LATA 2020 – 2023. STADIUM 2022 – 2023**

12.	Wędrówki po ziemi łódzkiej	Dwudniowa autokarowa wycieczka turystyczną po województwie łódzkim dla grupy mieszkańców powiatu wieruszowskiego. Program obejmował: Klasztor o. Paulinów w Wieruszowie, Cerkiew Prawosławną i Pałac Łopuchina w Chruscinie, Kościół św. Rocha w Kuźnicy Skakawskiej, Muzeum Wnętrz Dworskich w Ożarowie, Zamek biskupów gnieźnieńskich w Uniejowie, termy. Następnego dnia zwiedzano Łódź.	powiat wieruszowski	17 905,00 zł
13.	KULTURALNY POWIAT BEŁCHATOWSKI	Warsztaty muzyczno-instrumentalno-artystyczne (5-dniowe); koncert piosenek polskich, w tym patriotycznych (1 wydarzenie muzyczne); wycieczka historyczna; zakup instrumentu i akcesoriów muzycznych.	powiat bełchatowski	40 000,00 zł
14.	Chwała Bohaterom! Koncert patriotyczny w gminie Koluszki	Koncert patriotyczny „Chwała Bohaterom! Koncert patriotyczny w gminie Koluszki” w wykonaniu członków Śpiewającej Rodziny Kaczmarek w towarzystwie kwartetu muzycznego. Wydarzenie odbyło się 10 października 2021 r. w Koluszkach. W trakcie koncertu patriotycznego przybliżono lokalną historię podziemia niepodległościowego z lat 1944-1963.	powiat łódzki wschodni	22 226,57 zł
15.	Drzewica – Poczuj Pasję do Kultury	Piknik na terenie ruin gotycko renesansowego zamku w Drzewicy nawiązujący do zwyczajów przełomu XVI/XVII w., plenerowy seans filmowy "Letnie kino pod chmurką" na terenie drzewickiego Ośrodka Sportu i Rekreacji, festyn międzypokoleniowy z muzyką w tle łączący różne spojrzenia na kulturę, tę dawną i tę współczesną - teren drzewickiego Ośrodka Sportu i Rekreacji.	powiat opoczyński	40 000,00 zł
16.	Wskocz do Hubalczyków na żywą lekcję historii	25 spotkań dla mieszkańców powiatu opoczyńskiego. Spotkania odbywały się zarówno w siedzibie Stowarzyszenia w Poświętnem jak i w okolicznych przedszkolach i szkołach ze względu na sytuację epidemiczno-sanitarną i obowiązek zachowania reżimu sanitarnego. Dzieci i młodzież, a także dorośli którzy uczestniczyli w żywych lekcjach historii dostali pamiątkowe medale przypominające im o tym wydarzeniu. Wręczano również nagrody za wzorowo wykonane zadania związane z lekcjami.	powiat opoczyński	39 912,00 zł
17.	W plenerze z kulturą	Wspólnie z Kołami Gospodyń Wiejskich oraz Uniwersytetem Trzeciego Wieku, zorganizowano warsztaty z foamiranu, garncarstwa, tkactwa, wikliny i plecionkarstwa oraz warsztaty kulinarne. Uczestnicy warsztatów mieli możliwość zabrania na pamiątkę wykonanego przedmiotu. Zespoły śpiewacze i kapele ludowe zapoznały uczestników warsztatów muzycznych z przyśpiewkami charakterystycznymi dla regionu.	powiat pajęczański	35 500,00 zł
18.	Patrząc w przeszłość myślimy o przyszłości: Pajęczno – historia i ludzie	Opracowano i wydano w formie albumu fotograficzno-tekstowego materiały na temat historii, kultury, tradycji miasta Pajęczna - w nakładzie 1000 egzemplarzy. Album został bezpłatnie udostępniony mieszkańcom i instytucjom. Przeprowadzono konkurs: "Moje pajęczańskie wspomnienie" i nagrodzono laureatów nagrodami. Opracowano i zamontowano w wybranych punktach miasta 5 tablic informacyjno-edukacyjnych na temat historii miasta (tematy: cmentarz parafialny, cmentarzysko z okresu halszackiego, historia pajęczańskich Żydów, historia pajęczańskich wiatraków i wapienników oraz Pajęczno jako miasto królewskie. Zorganizowano 4 spacer edukacyjne dla mieszkańców oraz 4 warsztaty.	powiat pajęczański	39 100,00 zł

**SPRAWOZDANIE Z REALIZACJI WOJEWÓDZKIEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI W WOJEWÓDZTWIE ŁÓDZKIM
NA LATA 2020 – 2023. STADIUM 2022 – 2023**

19.	Popularyzacja folkloru, tradycji i kultury w powiecie piotrkowskim	Organizacja eventu integrującego osoby promujące kulturę i folklor w powiecie piotrkowskim, tj. dla 250 osób działających w sektorze 3.0, KGW, sołtysek i innych działaczy społecznych z powiatu piotrkowskiego, co z pełnym sukcesem doszło do skutku. Dla wszystkich obecnych podczas eventu były zorganizowane prelekcje, warsztaty, zaprezentowane zostały dobre praktyki wraz z przeglądem zespołów folklorystycznych. Dla wszystkich uczestników spotkania zapewniony został również poczęstunek prezentujący bogactwo i różnorodność regionalnych przysmaków. W inicjatywie wzięły udział reprezentacje wszystkich samorządów 11 gmin powiatu piotrkowskiego, instytucje kultury, KGW, społecznicy działający na rzecz społeczności lokalnych.	powiat piotrkowski	40 000,00 zł
20.	Powiatowy Konkurs Wiedzy „Żołnierze Wyklęci”	Prelekcje w 15 szkołach podstawowych na temat Żołnierzy Wyklętych oraz zorganizowano Powiatowy Konkurs Wiedzy „Żołnierze Wyklęci” przez co poszerzono wiedzę na temat historii osób walczących o niepodległą Polskę w czasach komunistycznych. Rozdano 63 nagrody.	powiat poddębicki	32 000,00 zł
21.	Ocalić od zapomnienia, czyli podtrzymywanie tradycji ludowych regionu łuchowskiego	Zorganizowano wokarno-taneczne zajęcia dla dzieci, młodzieży i dorosłych, z zakresu folkloru regionu łuchowskiego, prowadzone przez Zespół Pieśni i Tańca „Łuchowiacy”. Odbyły się spotkania muzyczno-taneczne w formie „potańcówek”, zakupiono wyposażenie do ćwiczeń oraz zestaw nagłośnieniowy dla ZPT „Łuchowiacy”.	powiat skierniewicki	38 020,00 zł
22.	Wieluński folklor	25 warsztatów promujących folklor ziemi wieluńskiej, ze szczególnym uwzględnieniem muzyki, tańca, strojów, tradycji kulinarnych.	powiat wieluński	39 999,99 zł
23.	Podróże w czasie – interaktywnie upowszechniamy tradycje i folklor Ziemi Łowickiej	W ramach realizacji zadania zorganizowano zajęcia edukacyjne i spotkania dot. Ziemi Łowickiej. Dopełnieniem realizacji zadania były warsztaty wycinankarskie prowadzone przez lokalną twórczynię ludową. Dokonano także zakupu wydawnictw poświęconych Ziemi Łowickiej oraz sprzętu wykorzystanego podczas realizacji zadania.	powiat łowicki	20 397,63 zł
24.	Opoczyńskie dziedzictwem łódzkiego... czyli przedszkolakowy objazdowy kurs tańca ludowego w regionie opoczyńskim	Zakup 21 kompletów opoczyńskich strojów ludowych, przeprowadzono kursy tańca ludowego, oraz zorganizowano Festiwal Pieśni, Przyśpiewki i Tańca Ludowego.	powiat opoczyński	39 812,24 zł
25.	Ziemia Łódzka – Folklor regionu. Cudze chwalicie, swego nie znacie!	Cykl 5 koncertów ZPT Dobroń w 5 gminach powiatu pabianickiego. Został przygotowany 90-cio minutowy program taneczno-wokalny, składający się z trzech tańców, przyśpiewek i pieśni z trzech regionów – łowickiego, sieradzkiego i opoczyńskiego, w tym unikalny „Siemieniec”. Został również opracowany i wydany śpiewnik z piosenkami ludowymi z trzech ww. regionów.	powiat pabianicki	37 100,00 zł
26.	Łódzkie promuje zwyczaje i obrzędy polskie – Skierniewice w epoce Średniowiecza	Jednodniowa impreza plenerowa zorganizowana 3 października 2021 r. W programie znalazły się: pokazy walk wojów z prezentacją uzbrojenia, prezentacja obozowiska, pokazy rzemiosła, zabawy plebejskie i turnieje, występ zespołu z muzyką średniowieczną, fireshow oraz projekcja kina letniego.	miasto Skierniewice	39 822,13 zł
27.	Przegląd Twórczości Ludowej Powiatu Piotrkowskiego	Przegląd twórczości ludowej, prezentację 15 Kół Gospodyń Wiejskich oraz 10 zespołów Folklorystycznych.	powiat piotrkowski	40 057,53 zł

**SPRAWOZDANIE Z REALIZACJI WOJEWÓDZKIEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI W WOJEWÓDZTWIE ŁÓDZKIM
NA LATA 2020 – 2023. STADIUM 2022 – 2023**

28.	Piknik patriotyczny środowisk harcerskich	W dn. 17-19 września 2021 r. zorganizowano piknik wraz z biwakiem dla 300 harcerzy w bazie harcerskiej we Włodzimierzowie (gmina Aleksandrów). Przeprowadzono zawody między drużynowe oraz odbył się piknik rodzinny. Grupa rekonstrukcyjna zaprezentowała umundurowanie oraz broń żołnierzy z okresu września 1939 r. Prelekcja nt. zakresu działań żołnierzy partyzanckich z okręgu ziemi piotrkowskiej i opoczyńskiej.	miasto Piotrków Trybunalski	40 090,63 zł
29.	Łódzkie folklorem malowane – od łęczyckiego do łowickiego	Warsztaty folklorystyczne, wyjazdy do łódzkich instytucji promujących różne rodzaje folkloru oraz zorganizowanie pikniku folklorystycznego na terenie Samorządowej Szkoły Podstawowej w Topoli Królewskiej, co przyczyniło się do upowszechnienia kultury ludowej, ze szczególnym uwzględnieniem elementów folkloru łęczyckiego i łowickiego.	powiat łęczycki	33 420,40 zł
2022 r.				
1.	Maria Konopnicka mniej znana. Patriotyczne spotkanie mieszkańców powiatu poddębickiego w Bronowie	Przybliżenie postaci i twórczości Marii Konopnickiej, która 160 lat temu osiedliła się w Bronowie.	powiat poddębicki	40 000,00 zł
2.	MNIE NIC NIE MINĘŁO	Osiągnięcie wysokiego poziomu umiejętności scenicznych, wokalnych, integracyjnych przez dzieci, młodzież i dorosłych z niepełnosprawnością z powiatu poddębickiego oraz wspólny występ w koncercie podsumowującym warsztaty.	powiat poddębicki	40 000,00 zł
3.	Szlakiem folkowych przystanków	Zwiększenie widoczności sieci przystanków oraz rozwinięcie pomysłu o kolejne realizacje zgodnie z potrzebami mieszkańców powiatu poddębickiego. Promocja polskiej sztuki i folkloru regionalnego.	powiat poddębicki	40 000,00 zł
4.	Na Słupiecką nutę, czyli wydanie płyty Zespołu Ludowego Ziemia Słupiecka	Kultywowanie tradycji muzycznych regionu, poprzez utrwalenie folkloru łowickiego na płycie.	Słupia	25 000,00 zł
5.	Usłyszeć miasto. Letnia strefa kultury	Wzbogacenie oferty kulturalnej Wieruszowa, zwiększenie dostępu do kultury.	Wieruszów	40 000,00 zł
6.	Wydanie książki „Filmowe Poświętne we wspomnieniach mieszkańców”	Upamiętnienie filmowych tradycji gminy, na terenie której realizowano wiele filmów i seriali.	powiat tomaszowski	37 400,00 zł
7.	Historia muzyką pisana – cykl koncertów o tematyce religijno-patriotycznej w Zgierzu	Upowszechnianie kultury, tradycji narodowej, pielęgnowanie polskości wśród mieszkańców powiatu zgierskiego.	powiat zgierski	40 000,00 zł
8.	Pocztówka z Piotrkowa Trybunalskiego - film promujący miasto Piotrków Trybunalski	Promocja Piotrkowa Trybunalskiego.	Piotrków Trybunalski	40 000,00 zł
9.	Rodzina po staropolsku	Wzmocnienie lokalnej tożsamości kulturowej mieszkańców powiatu rawskiego.	powiat rawski	40 000,00 zł
10.	Bieg dla bohaterów i piknik patriotyczno-rodzinny w gminie Koluszki	Uczczenie 102 rocznicy Bitwy Warszawskiej, upowszechnienie pamięci historycznej oraz edukacja dzieci i młodzieży a także integracja rodzin poprzez propagowanie aktywnych form spędzania czasu wolnego.	gmina Koluszki	40 000,00 zł

**SPRAWOZDANIE Z REALIZACJI WOJEWÓDZKIEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI W WOJEWÓDZTWIE ŁÓDZKIM
NA LATA 2020 – 2023. STADIUM 2022 – 2023**

2023 r.				
1.	Lato na Ludowo w Gminie Sędziejowice	Zadanie polegające na organizacji bezpłatnych atrakcji wakacyjnych dla mieszkańców Gminy Sędziejowice. Głównym celem projektu była integracja lokalnej społeczności oraz odciąganie dzieci i młodzieży od negatywnych zjawisk społecznych, a także promocja ludowej historii terenu. Wszystko ze szczególnym naciskiem na folklor, który stanowi jeden z symboli gminy.	Gmina Sędziejowice	40 000,00 zł
2.	Powiat kutnowski na pograniczu folklorów, dwa oblicza kultury ludowej – folklor łęczycki i łowicki	Celem projektu było zapoznanie młodych mieszkańców z folklorem tego terenu, starszym przypomnienie dawnych obyczajów, refleksja oraz zachęcenie aby podzielili się z młodszym pokoleniem swoją wiedzą na temat folkloru. Projekt miał na celu przybliżenie tradycji, spuścizny folklorystycznej, rozbudzenie potrzeby pogłębienia wiedzy na ten temat, a także kultywowanie wśród młodszych tradycji ludowej. Planowano stworzyć bazę pozwalającą na uświadomienia odrębności regionalnej, która pomoże zachować odrębność kulturową i historyczną folklorów łęczyckiego i kutnowskiego. Chęć przypomnienia seniorom dzieciństwa i uświadomienia maluchom i młodzieży jak wygląda świat naszych przodków miała zachować tożsamość i przynależność do małej ojczyzny. W trakcie realizacji zadania przeprowadzono zajęcia warsztatowe z wycinanki łowickiej oraz prezentacji dawnych obyczajów. Przypomniano dzieciom także grę w palanta. Zorganizowano konkurs plastyczny pt.: „Kolorowy świat folkloru powiatu kutnowskiego” oraz konkurs z wiedzy o folklorze. Zakupiono także do biblioteki książki w temacie zadania.	Powiat kutnowski	36 000,00 zł
3.	Dobrze znać	Celem projektu było upowszechnianie dorobku kulturalnego miasta poprzez szereg działań literacko-kulturalno-edukacyjnych. Dzięki „Grze miejskiej” (do rywalizacji stanęło 12 ośmioosobowych drużyn wraz z opiekunami ze szkół podstawowych z terenu powiatu sieradzkiego), zajęciom literackim i konkursowi plastycznemu „Moje miasto”, (na który wpłynęło 77 prac) uczniowie zostali zmobilizowani do poznania historii, tradycji i obyczajów swojej okolicy wpisane w historię Województwa Łódzkiego. Podczas zajęć warsztatowych szczególny nacisk został położony na folklor i strój ludowy. Odybło się 7 spotkań, w których uczestniczyło 160 osób. Zakupiono 346 pozycji książkowych do biblioteki.	Powiat sieradzki	40 000,00 zł
4.	Bełchatów – poznajemy historię i teraźniejszość, planujemy przyszłość	W ramach realizacji zadania przeprowadzono grę miejską „Bełchatów – Znam!”, Zakupiono 353 woluminy literatury z zakresu historii, regionalizmu i patriotyzmu. Zaaranżowano kąciok do prowadzenia zajęć z edukacji regionalnej, do którego zakupiono m.in. poduszki do siedzenia na ziemi podczas zajęć, parawan, ławkę, 6 głośników do odtwarzania audiobooków. Zorganizowano rodzinny konkurs plastyczny, którego celem było kształtowanie tożsamości regionalnej, w którym udział wzięło 40 przedszkolaków z rodzicami.	Powiat bełchatowski	40 000,00 zł
5.	Opracowanie i wydrukowanie albumu z fotografiami (z XX w.) Kutna i powiatu kutnowskiego	Zadanie polegało na współpracy z mieszkańcami powiatu kutnowskiego w celu pozyskania skanów fotografii (wykonanych w XX wieku) z ich domowych archiwów, a następnie opracowaniu merytorycznym wybranych fotografii, projekcie graficznym i wydrukowaniu albumu z fotografiami Kutna i powiatu kutnowskiego. Następnie zorganizowano wydarzenie promujące tę publikację w każdej gminie (11 gmin) i przekazano ją 100 przybyłym mieszkańcom każdej gminy. Celem zadania było uchronienie unikatowych fotografii i postaci XX w. W powiecie kutnowskim nie było publikacji o takiej zawartości merytorycznej. Zadanie miało także na celu zmobilizowanie mieszkańców	Powiat kutnowski	40 000,00 zł

**SPRAWOZDANIE Z REALIZACJI WOJEWÓDZKIEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI W WOJEWÓDZTWIE ŁÓDZKIM
NA LATA 2020 – 2023. STADIUM 2022 – 2023**

		powiatu kutnowskiego do przejrzenia swoich archiwów domowych i podzielenia się z innymi swoimi zbiorami fotografii.		
6.	Powiatowy Konkurs „Żołnierze Wyklęci – obudźcie Polskę!”	Projekt zakładał pielęgnowanie historii poprzez propagowanie wiedzy na temat Żołnierzy Wyklętych oraz rozbudzenie zainteresowania historią, skierowany był do uczniów szkół podstawowych klas V-VIII, zawierał prelekcję historyczną na ww. temat oraz test wiedzy.	Powiat łęczycki, województwo łódzkie	40 000,00 zł
7.	Żywe lekcje historii z ułańską fantazją w siodle	Projekt zakładał przygotowanie mobilnej wystawy poświęconej pamięci mjr Henryka Dobrzańskiego „HUBAL”, która będzie wykorzystywana podczas żywych lekcji historii np. rekonstrukcja wydarzeń historycznych, uroczystości patriotycznych oraz wydarzeń lokalnych. Przygotowane zostały materiały edukacyjne. W ramach projektu zakupiono plansze historyczne, mundury oraz konia ćwiczebnego.	Powiat opoczyński	40 000,00 zł
8.	Pajęczno – moje miasto, mój dom, moja historia...	Celem projektu było przywrócenie i utrwalenie w społecznej świadomości pamięci o kulturze i historii miasta i powiatu. W ramach projektu został: 1) opracowany i wydany album zawierający wspomnienia mieszkańców Pajęcza i powiatu pajęczańskiego, zbiór fotografii związanych z historią miasta, informacje o ciekawych miejscach, mapki z zaznaczonymi miejscami o wartości historycznej, kulturowej, przyrodniczej, teksty na temat ważnych dla rozwoju miasta instytucji, lokalnych artystów, legendy i opowieści o Pajęcznie, gminie i powiecie pajęczańskim; 2) ogłoszony wśród mieszkańców Konkurs na wspomnienia, fotografie, ścieżki historyczne (najciekawsze prace znajdują się w opracowaniu albumowym); 3) zorganizowane dwa spotkania na temat na temat lokalnej historii i wspomnień (spotkania na żywo udostępnione online). Z każdego spotkania nagrany został film edukacyjny na temat lokalnej historii.	Powiat pajęczański	40 000,00 zł
9.	Powstańcy Styczniowi – bohaterowie walki o naszą wolność	Zadanie było skierowane do wszystkich mieszkańców gminy Dalików, a w szczególności do uczniów Szkoły Podstawowej im. Powstańców Styczniowych w Dalikowie. W zadaniu mogły wziąć udział również osoby przyjezdne. Głównym celem zadania była budowa pamięci zbiorowej poprzez popularyzację wiedzy na temat wydarzeń powstania styczniowego w wymiarze lokalnym. W ramach zadania zostały przeprowadzone następujące działania: - warsztaty edukacyjne w formie gry terenowej quiz questing „Ścieżką powstania styczniowego w gminie Dalików”, konkurs plastyczny i fotograficzny dla uczniów SP o tematyce związanej z walką Polski o niepodległość, - rekonstrukcja historyczna bitwy, która rozegrała się pod Dalikowem 10 września 1863 r. i była jedną z większych bitew powstania styczniowego, promocja projektu, w tym filmowa rejestracja rekonstrukcji historycznej.	Powiat poddębicki	39 500,00 zł
10.	Powiatowy Konkurs pn. „Historyczne znaczenie nazwy naszej miejscowości”	Zadanie było planowane do realizacji od kwietnia do grudnia 2023 r. w szkołach podstawowych na terenie powiatu poddębickiego. Celem zadania była edukacja dzieci i młodzieży, pielęgnowanie historii województwa łódzkiego, propagowanie wiedzy na temat pochodzenia nazw miejscowości, w której mieszkają oraz rozbudzenie zainteresowania historią. Do konkursu zaproszeni zostali uczniowie z 15 szkół podstawowych z terenu powiatu poddębickiego. Konkurs kierowany był do klas V-VIII i objął zasięgiem ok. 1 000 uczniów. Zadaniem uczestnika było przygotowanie informacji o wybranej miejscowości z terenu powiatu, z uwzględnieniem jej historycznej nazwy i ciekawostek związanych zarówno z nazwą, jak i jej mieszkańcami.	Powiat poddębicki, województwo łódzkie	40 000,00 zł

**SPRAWOZDANIE Z REALIZACJI WOJEWÓDZKIEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI W WOJEWÓDZTWIE ŁÓDZKIM
NA LATA 2020 – 2023. STADIUM 2022 – 2023**

11.	Tradycja muzykowania instrumentalnego na terenie gminy Kamieńsk	„Tradycja muzykowania instrumentalnego na terenie gminy Kamieńsk” to wydarzenie mające na celu przede wszystkim propagowanie kultury i wzmocnienie procesów budowania tożsamości lokalnej związanej z ponad stuletnią tradycją muzykowania instrumentalnego na terenie gminy Kamieńsk. Zakładało ono (1) organizację warsztatów nauki gry na instrumentach dętych, (2) wizytę studyjną w siedzibie innej orkiestry dętej, (3) zakup instrumentów i akcesoriów muzycznych, a także (4) wspólny koncert uczestników podsumowujący projekt.	Powiat radomszczański	40 000,00 zł
12.	Szlakiem kultury i smaków naszego województwa	„Szlakiem kultury i smaków naszego województwa” to zadanie o charakterze kulturalnym, propagujące dziedzictwo narodowe i kulturę w odniesieniu do tradycji województwa łódzkiego i pamięci historycznej. Celem zadania było rozwijanie talentów muzycznych, manualnych i kulinarnych oraz atrakcyjne spędzanie czasu wolnego mieszkańców powiatu skierniewickiego. W ramach zadania zostały zorganizowane następujące działania: warsztaty muzyczne o charakterze folklorystycznym dla dzieci, młodzieży i dorosłych, zakup sprzętu muzycznego na warsztaty, warsztaty kulinarne i hafciarskie, wycieczki krajobrazowe przybliżające historię i kulturę województwa łódzkiego oraz koncert podsumowujący realizację zadania.	Powiat skierniewicki	40 000,00 zł
13.	Ludowe inspiracje	Zakres zadania to organizacja i wykonanie 10 warsztatów malarskich w szkołach podstawowych na terenie powiatu skierniewickiego. W wyniku realizacji zadania zwiększyć się miała wrażliwość młodzieży na sztukę ludową, poprawić się dostępność sztuki dla osób z regionu łowickiego oraz zostać wyłonione nowe młode talenty.	Powiat skierniewicki	30 000,00 zł
14.	Przy jednym stole #MadeInWieluń	Projekt „Przy jednym stole” zakładał zaangażowanie lokalnej społeczności w działania związane z utrwaleniem oraz przybliżeniem lokalnego dziedzictwa kulturowego, ze szczególnym uwzględnieniem tradycji kulinarnych, tradycyjnego rękodzieła oraz rzemiosła. W ramach projektu odbyła się seria 5 lokalnych kiermaszów, które zostały poprzedzone warsztatami kulinarnymi. Podczas warsztatów Koła Gospodyń Wiejskich we współpracy z młodym pokoleniem przy użyciu lokalnych produktów przygotowały potrawy, które było można nieodpłatnie degustować podczas kiermaszów. W ramach zadania powstała publikacja promująca tradycje kulinarne i rzemieślnicze ziemi wieluńskiej.	Powiat wieluński	40 000,00 zł
15.	Poznaję Łobyczaje!	Projekt ma charakter edukacyjny, przyczynił się również do integracji i aktywizacji społecznej mieszkańców poprzez ich udział w cyklu warsztatów dotyczących tańca ludowego – w szczególności łowickiego, oraz kultury łowickiej. W trakcie zajęć mieszkańcy zostali zaznajomieni z historią tańca, jego elementami i strojem, nauczyli się też podstawowych kroków i figur. Ponadto zostali wyposażeni w umiejętności tworzenia wycinanek łowickich i innych elementów łowickiego dziedzictwa kulturowego. Co więcej, uczestnicy projektu zadbali o sprawność fizyczną i zdrowy umysł, zgodnie z domeną „ruch to zdrowie”.	Powiat łowicki	40 000,00 zł
16.	Tradycja i folklor w służbie społeczeństwu powiatu piotrkowskiego – pikniki krzewiące folklor	Zadanie polegało na organizacji 3 pikników krzewiących folklor i tradycję wśród mieszkańców powiatu piotrkowskiego. Łączyło prezentację różnych tradycyjnych grup pokazujących swój dorobek, historię i swoje możliwości takich jak: KGW, OSP, honorowych dawców oraz zespoły folklorystyczne z 3 Gmin. Odbyły się 3 pikniki w podobnej konwencji w 3 gminach: Gmina Wolbórz, Gmina Sulejów, Gmina Moszczenica. Pikniki miały pokazywać dorobek lokalnych organizacji takich jak Koła Gospodyń Wiejskich, Zespoły folklorystyczne, Ochotnicze Straże Pożarne oraz Orkiestry dęte z danego regionu. Celem było	Powiat piotrkowski	39 990,00

**SPRAWOZDANIE Z REALIZACJI WOJEWÓDZKIEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI W WOJEWÓDZTWIE ŁÓDZKIM
NA LATA 2020 – 2023. STADIUM 2022 – 2023**

		zachęcenie mieszkańców powiatu piotrkowskiego do włączenia się w działania tych tradycyjnych organizacji, poznanie folkloru i tradycji oraz wspólna integracja międzygminna.		
17.	Na ludowa nutę – festiwal twórczości ludowej powiatu piotrkowskiego	Projekt dotyczył organizacji jednodniowej imprezy plenerowej o charakterze kulturalnym. W ramach wydarzenia zostały zaprezentowane zespoły folklorystyczne z powiatu piotrkowskiego oraz koła gospodyń prezentujące regionalne potrawy.	Powiat piotrkowski	40 000,00 zł
18.	Tradycja warzenia piwa w Piotrkowie Trybunalskim – album upamiętniający historię braci Span	Nie od dziś wiadomo, że Piotrków Trybunalski znany jest w Polsce i na całym świecie z produkcji złotego napoju jakim jest piwo. To właśnie do Piotrkowa zjeżdżała szlachta z całej Polski, aby uchylać ważne ustawy dla kraju, a niektórzy twierdzą, że ważność podejmowanych decyzji zależała od uważanego w piotrkowskich kadziach piwa. Jednym z najważniejszych i najbardziej znanych browarów w Piotrkowie Trybunalskim, o którym opowiada się legendy jest browar Braulińskich, gdzie założycielami była rodzina braci Span. Album ma na celu przypomnienie mieszkańcom historii i tradycji warzenia piwa w czasach od XIV do XX w.	Powiat m. Piotrków Trybunalski	40 000,00 zł
19.	Rodzinny Festyn Ludowy „Zielone Świątki”	Zadanie polegało na organizacji Rodzinnego Festynu Ludowego „Zielone Świątki”, którego głównym celem będzie integracja lokalnej społeczności oraz promocja kultury ludowej.	Powiat łaski	40 000,00 zł
21.	Szlifiernia folkloru, tradycji i kultury	Projekt „Szlifiernia folkloru, tradycji i kultury” zakładał organizację cyklu warsztatów rękodzielniczych dla osób w różnym wieku z zakresu wyszywania, malowania na szkło, dekorowania ceramiki i innych przedmiotów, wycinanek i bibułkarstwa. W ramach projektu przeprowadzono również zajęcia wokalne dla kół gospodyń wiejskich z powiatu piotrkowskiego, które opracowały tradycyjny repertuar pieśni ludowych przywołując tym samym z pamięci pieśni i przyśpiewki z dzieciństwa. Na finałowym spotkaniu zaprezentowany został efekt warsztatów muzycznych i rękodzielniczych. Celem spotkania było ukazanie działań popularyzujących żywe i zanikające zjawiska kultury ludowej w powiecie piotrkowskim, poznanie autentycznych potrzeb osób i organizacji promujących kulturę i folklor w powiecie piotrkowskim, wsparcie szkoleniowe beneficjentów projektu.	Powiat piotrkowski	40 000,00 zł
22.	Smakuj Łódzkie – turystyczny piknik kulinarny	Zadanie polegało na organizacji pikniku turystycznego, podczas którego zostały zaprezentowane regionalne potrawy związane z ziemią łódzką przygotowane przez Koła Gospodyń Wiejskich z terenu województwa. Każde KGW zostało wyposażone w stoisko i produkty niezbędne do przygotowania poczęstunku. Dodatkowo KGW wzięły udział w rywalizacji na najlepsze danie pikniku i powalczyły o złotą patelnię. Podczas festynu zapewnione zostały bezpłatne atrakcje dla mieszkańców i ich rodzin, poczęstunek oraz występy artystyczne.	Powiat brzeziński	40 000,00 zł
23.	Gmina Kutno – przyjeźdź, poznaj, pokochaj	Projekt dotyczył opracowania i wydania publikacji przewodnika turystyczno-historycznego ze zdjęciami o ciekawych obiektach znajdujących się w gminie Kutno – zabytkach, kościołach, kapliczkach, strażnicach OSP, dworach oraz walorach przyrodniczych. Wzbogaceniem przewodnika jest płyta z nagraniami zespołu ludowego „Leszczynianki” oraz Orkiestry Dętej CKGK w Leszczynku. Wydanie ma na celu promocję gminy Kutno poprzez ukazanie jej piękna w fotografii, a także przybliżenie jej historii i działań kulturalnych i społecznych wraz z prezentacją legend i bajek oraz historii przydrożnych kapliczek i krzyży. Do przewodnika dołączona jest mapa z ciekawymi zakątkami gminy Kutno.	Gmina Kutno	35 966,00 zł

Źródło: opracowanie własne BPPWŁ w Łodzi na podstawie danych Urzędu Marszałkowskiego Województwa Łódzkiego.

VI. PODSUMOWANIE

PODSUMOWANIE

Dane ilustrujące zaawansowanie realizacji poszczególnych zadań, dla których określono wskaźniki monitorowania, pozyskano głównie z badań ankietowych adresowanych do gmin i instytucji prowadzących działalność muzealną (w tym skanseny) przeprowadzanych w kolejnych latach sprawozdawczych¹⁴⁰. Dane zebrane w ramach badań ankietowych zostały uzupełnione informacjami pozyskanymi od Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Łodzi, departamentów Urzędu Marszałkowskiego Województwa Łódzkiego oraz Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej, a także kwerendy stron internetowych istotnych instytucji kultury i nauki.

W oparciu o przeprowadzone rozpoznanie i analizę jego wyników można stwierdzić, że największy postęp odnotowano w obrębie wskaźników dotyczących liczby produktów tradycyjnych zamieszczonych na liście MRiRW, liczby zabytków wpisanych do rejestru (przypadających na 1000 km² powierzchni województwa), powoływania pomników historii. Przede wszystkim bardzo wyraźnie wzrosła liczba aktualnych, obowiązujących programów opieki nad zabytkami, zwłaszcza na poziomie gmin (o 84%) oraz, co jest wyjątkowe i warto podkreślić, w cztery lata zdecydowanie zwiększył się udział obiektów w stanie bardzo dobrym i dobrym w zbiorze zabytków reprezentatywnych województwa łódzkiego (Tab. 15).

Tab. 15. Zestawienie wartości wskaźników monitorowania Wojewódzkiego Programu Opieki nad Zabytkami w województwie łódzkim na lata 2020-2023

Działanie	Wskaźnik monitorowania	Stan wyjściowy w 2019 r.	Stan w 2021 r.	Stan w 2023 r.	Stan oczekiwany na 2023 r.
Cel operacyjny 1. ATRAKCYJNOŚĆ KRAJOBRAZU KULTUROWEGO					
Działanie 1.1. Tworzenie uwarunkowań dla skutecznej ochrony dziedzictwa kulturowego	Liczba gminnych ewidencji zabytków	165	169	170	177
	Liczba gminnych programów opieki nad zabytkami	22+5 ¹⁴¹	27+4 ¹⁴²	48+9 ¹⁴³	177
	Liczba powiatowych programów opieki nad zabytkami	4 ¹⁴⁴	5 ¹⁴⁵	6	21
	Liczba parków kulturowych	4	4	3	6
	Liczba pomników historii	4	4	5	5
	Liczba zabytków wpisanych do rejestru na 1000 km ²	151,0	151,8	154,5	Nie mniej niż wartość w roku bazowym

¹⁴⁰ Ankiety kierowano do wszystkich gmin i instytucji muzealnych województwa łódzkiego, z uwzględnieniem wyodrębnionych organizacyjnie oddziałów muzeów. W 2020 r. nie uzyskano odpowiedzi od 2 jednostek samorządu (Rusiec, Tuszyn), w 2021 r. od 7 gmin (Brzeźnio, Dobroń, Działoszyn, Poddębice, Rusiec, Tuszyn, Żarnów). Badanie ankietowe wśród samorządów gminnych w 2022 r. miało 94% skuteczność (na ankietę nie odpowiedziało 11 gmin: Brzeziny – gm. miejska, Drzewica, Działoszyn, Gomunice, Goszczanów, Jeżów, Łęczyca, Pęczniew, Siemkowice, Skierniewice – gm. wiejska, Tuszyn), z kolei w 2023 r. – 89% (nie uzyskano odpowiedzi z 20 gmin: Andrespol, Brzeźnio, Czerniewice, Drzewica, Działoszyn, Głowno, Krzyżanów, Lutomiersk, Łęczyca – gm. miejska, Nowe Ostrowy, Ozorków, Pęczniew, Rusiec, Siemkowice, Skierniewice – gm. wiejska, Sokolniki, Tuszyn, Zduniska Wola, Zgierz, Żarnów).

¹⁴¹ Liczba programów opieki nad zabytkami tracących ważność z końcem 2019 r. (5 dokumentów).

¹⁴² Liczba programów opieki nad zabytkami tracących ważność z końcem 2021 r. (4 dokumenty).

¹⁴³ Liczba programów opieki nad zabytkami tracących ważność z końcem 2023 r. (9 dokumentów).

¹⁴⁴ Liczba powiatowych programów opieki nad zabytkami łącznie z Powiatowym Programem Opieki nad Zabytkami Powiatu Opoczyńskiego tracącym ważność z końcem 2018 r.

¹⁴⁵ Liczba powiatowych programów opieki nad zabytkami łącznie z Powiatowym Programem Opieki nad Zabytkami Powiatu Łowickiego tracącym ważność z końcem 2021 r.

**SPRAWOZDANIE Z REALIZACJI WOJEWÓDZKIEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI W WOJEWÓDZTWIE ŁÓDZKIM
NA LATA 2020 – 2023. STADIUM 2022 – 2023**

	Średnia wartość dotacji na prace przy jednostkowym zabytku przyznanych ze środków JST ¹⁴⁶	104 600	147 900	235 600	Nie mniej niż wartość w roku bazowym
	Średnia roczna wartość dotacji na prace przy zabytkach przyznanych ze środków JST (w mln zł)	5,3 ¹⁴⁷	8,75 ¹⁴⁸	19,7	Nie mniej niż wartość w roku bazowym
Działanie 1.2. Poprawa stanu zachowania zabytków¹⁴⁹	Liczba wykonanych studiów historycznych	30	32	32	66
	Udział obiektów w stanie bdb i db w zbiorze zabytków reprezentatywnych	71,5%		78,5%	Więcej niż wartość w roku bazowym
	Liczba zrewaloryzowanych układów zieleni komponowanej	52	55	55 ¹⁵⁰	62
Cel operacyjny 2. ZINTEGROWANY SYSTEM ZARZĄDZANIA DZIEDZICTWEM KULTUROWYM					
Działanie 2.1. Tworzenie i udostępnianie cyfrowych baz danych oraz zasobów	Cyfryzacja wojewódzkiej ewidencji zabytków	0,35	0,35	-	1
	Liczba muzeów, które digitalizują zasoby	22	24	25	53
Działanie 2.2. Wzmacnianie instytucji działających na rzecz dziedzictwa kulturowego	Liczba muzeów i skansenów	121	116	113	124
Działanie 2.3. Poprawa bezpieczeństwa i dostępności zabytków ruchomych	Remonty i modernizacja obiektów będących siedzibami muzeów i skansenów	80	81	82	100
	Liczba obiektów posiadających zabezpieczenia przeciwpożarowe i antywłamaniowe (muzea, skanseny i kościoły)	128	129	130	160
Cel operacyjny 3. TOŻSAMOŚĆ WIELOKULTUROWA REGIONU					
Działanie 3.1. Kreowanie marki łódzkie poprzez produkty związane z dziedzictwem kulturowym	Liczba produktów tradycyjnych zamieszczonych na liście MRiRW	148	153	154	170
	Liczba oznakowanych/ wyznaczonych szlaków kulturowych o zasięgu regionalnym	3	4	4	5
Działanie 3.2. Edukacja kulturowa i upowszechnianie wiedzy o dziedzictwie kulturowym	Liczba konkursów o tematyce związanej z dziedzictwem kulturowym regionu	4	10	7 (2022) 7 (2023)	Nie mniej niż wartość w roku bazowym
	Liczba wydawnictw o zasięgu regionalnym o tematyce związanej z dziedzictwem kulturowym	15	19 (2020) 13 (2021)	9 (2022) 10 (2023)	17

¹⁴⁶ Wartość całkowita dotacji/liczba dotowanych zabytków w latach 2020-2021.

¹⁴⁷ Wartość średnia roczna nakładów z ostatnich dwóch lat (wyrażona w mln zł), ustalona na podstawie dotacji przyznanych w okresie 2018-2019 przez JST.

¹⁴⁸ Wartość średnia roczna nakładów z ostatnich dwóch lat (wyrażona w mln zł), ustalona na podstawie dotacji przyznanych w okresie 2020-2021 przez JST.

¹⁴⁹ Ocena poprawy stanu zachowania zabytków (w tym: obiektów i obszarów reprezentatywnych, zrewaloryzowanych układów zieleni komponowanej, siedzib muzeów i skansenów) przeprowadzona zostanie na podstawie danych na lata 2020-2021 w ramach sprawozdania z realizacji Wojewódzkiego Programu Opieki nad Zabytkami na lata 2020-2023, stadium 2020-2021.

¹⁵⁰ Nie odnotowano prac w innych lokalizacjach (układach zieleni zakomponowanej) niż dotychczas zidentyfikowane. W przypadku zabytkowego parku krajobrazowego i strefy ekologicznej poza parkiem z łąkami nad rzeką Ochnią w miejscowości Wały – Mieczysławów w 2023 r. podjęto prace nad opracowaniem dokumentacji rewaloryzacyjnej.

Wzrost odnotowano również w zakresie finansowania prac przy zabytkach wpisanych do rejestru (lub ewidencji) zabytków nieruchomych w ramach dotacji JST. Wartość wskaźnika przedstawiającego średnią wartość dotacji na prace przy jednostkowym zabytku ze środków JST wzrosła w latach 2020-2023 o 125%, z czego w latach 2022-2023 o blisko 60%, natomiast w przypadku wartości średniej rocznej nakładów w ramach dotacji JST z dwóch lat w mln zł względem stanu wyjściowego w 2019 r., wyrażonej dla okresu 2022-2023 – o 272%. W latach 2022-2023 w porównaniu z poprzednimi okresami sprawozdawczymi (2018-2019; 2020-2021) też nastąpił wzrost wysokości środków finansowych przeznaczanych w ramach konkursu departamentu ds. kultury Urzędu Marszałkowskiego na dotacje na prace przy zabytkach z budżetu Samorządu Województwa Łódzkiego – łącznie w latach 2022-2023 przyznano na ochronę zabytków nieruchomych blisko 19,5 mln zł (wzrost o 77,6% względem lat 2020-2021). Należy podkreślić, że znaczny wpływ na wartość wskaźników miały środki dedykowane na te cele w budżecie miasta Łodzi i środki pochodzące z Rządowego Programu Odbudowy Zabytków, jednocześnie zanotowane wzrosty zostały urealnione przez wysoką inflację i wzrost kosztów pracy w Polsce, zwłaszcza w 2023 r.

Brak widocznego postępu cechował z kolei realizację działań w zakresie liczby: konkursów o tematyce związanej z dziedzictwem kulturowym regionu, studiów historycznych, zrewaloryzowanych układów zieleni komponowanej, oznakowanych/ wyznaczonych szlaków kulturowych o zasięgu regionalnym (w ramach działań na rzecz kreowania marki Łódzkie poprzez produkty związane z dziedzictwem kulturowym), jak również konkursów i wydawnictw¹⁵¹ o tematyce związanej z dziedzictwem kulturowym regionu.

Niski poziom realizacji cechuje wskaźnik liczby muzeów i skansenów digitalizujących zasoby, prowadzących remonty i modernizacje obiektów będących ich siedzibami oraz wprowadzających zabezpieczenia przeciwpożarowe i systemy antywłamaniowe (w tym kościoły¹⁵²) – w tych wskaźnikach pod uwagę bierze się jednak tylko te instytucje, które wymienione działania prowadziły po raz pierwszy (w perspektywie obowiązywania wojewódzkich programów opieki nad zabytkami województwa łódzkiego na lata: 2016-2019, 2020-2023).

Wskaźnik dotyczący liczby **gminnych ewidencji zabytków** wskazuje na wysoki stopień zaawansowania realizacji tego zadania (96%), jednak efekty są jakościowo bardzo mocno zróżnicowane. Wśród formy GEZ wciąż przeważają spisy zabytków nad zbiorami kart adresowych zabytków nieruchomych, zaś poziom formalnego zatwierdzenia ewidencji wciąż jest niski.

Niepokojącym zjawiskiem jest zmniejszająca się liczba muzeów i skansenów (ze 121 do 113). Część obiektów ograniczyła swoją działalność lub tymczasowo ją zawiesiła w dobie zaostrzonego reżimu sanitarnego w trakcie pandemii COVID-19, następnie nie podjęła funkcjonowania w późniejszych latach. Pojawiły się jednak na mapie województwa łódzkiego nowe obiekty muzealne, np. Muzeum Dzieci Polskich – ofiar totalitaryzmu w Łodzi. Zmniejszył się również poziom realizacji wskaźnika w zakresie tworzenia uwarunkowań dla skutecznej ochrony dziedzictwa kulturowego - stanowienia parków kulturowych. Liczba parków kulturowych zmniejszyła się z 4 do 3. Realizacja **cyfryzacji wojewódzkiej ewidencji zabytków** stała się zadaniem własnym NID (przez cały okres sprawozdawczy prowadzone były prace w tym zakresie).

¹⁵¹ Co ciekawe, pandemia COVID-19 i okresy kwarantann sprzyjały tworzeniu tego typu opracowań – w latach 2020-2021 powstało ich zdecydowanie więcej niż w latach 2018-2019 i 2022-2023.

¹⁵² Wartość wskaźnika dotyczącego liczby obiektów posiadających zabezpieczenia przeciwpożarowe i antywłamaniowe jest niedoszacowana z uwagi na brak pełnych danych dotyczących prac przy obiektach sakralnych w tym zakresie.

Reasumując, dla lat 2020-2023 znaczący wzrost wartości odnotowano dla 7 (35%) wskaźników, niewielki postęp/wzrost dla 10 (50%), spadek dla 2 wskaźników (10%). Wskaźnik obrazujący zmiany stopnia cyfryzacji wojewódzkiej ewidencji zabytków nie został wzięty pod uwagę.

SPIS TABEL

- Tab. 1.** Obowiązujące gminne programy opieki nad zabytkami wg ich horyzontu czasowego
- Tab. 2.** Stanowienie parków kulturowych w latach 2020-2023 na szczeblu samorządów gminnych
- Tab. 3.** Decyzje Łódzkiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków o wpisie do rejestru zabytków nieruchomych w latach 2020-2023
- Tab. 4.** Decyzje Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego (MKiDN) o skreśleniu z rejestru zabytków nieruchomych w latach 2020-2023
- Tab. 5.** Stanowienie form ochrony obszarowej z uwzględnieniem kontekstu krajobrazowego na terenach charakterystycznych dla historii i tradycji osadniczej regionu w latach 2022-2023 w opinii jst
- Tab. 6.** Źródła finansowania ochrony dziedzictwa kulturowego województwa łódzkiego w latach 2022 i 2023 (podstawowe)
- Tab. 7.** Stan zachowania zabytków reprezentatywnych w 2020 i 2023 r.
- Tab. 8.** Działania konserwatorskie, remonty i modernizacja muzeów i skansenów, z uwzględnieniem potrzeb m.in. osób obcojęzycznych i z niepełnosprawnościami
- Tab. 9.** Publikacje o regionie prezentujące walory dziedzictwa kulturowego w latach 2020-2023
- Tab. 10.** Konkursy wiedzy o regionie i konkursy fotograficzne prezentujące walory dziedzictwa regionu w latach 2022-2023
- Tab. 11.** Realizacja zadań samorządu województwa wynikających z WPOnZ 2020-2023 w latach 2020-2021
- Tab. 12.** Dodatkowe zadania realizowane przez Samorząd Województwa Łódzkiego oraz Regionalną Organizację Turystyczną Województwa Łódzkiego wpisujące się w cele działania i zadania WPOnZ 2020-2023 w latach 2020-2023
- Tab. 13.** Udział wydatków na prace przy zabytkach (w formie dotacji) w wydatkach budżetu województwa łódzkiego w latach 2020-2023
- Tab. 14.** Zadania zrealizowane w ramach Budżetu Obywatelskiego "ŁÓDZKIE NA PLUS" w zakresie kultury, sztuki, ochrony dóbr kultury i dziedzictwa narodowego w latach 2020 - 2023
- Tab. 15.** Zestawienie wartości wskaźników monitorowania Wojewódzkiego Programu Opieki nad Zabytkami w województwie łódzkim na lata 2020-2023

SPIS RYSUNKÓW

- Rys. 1.** Gminne ewidencje zabytków (stan na 2023 r.)
- Rys. 2.** Decyzje o wpisie do rejestru zabytków nieruchomych województwa łódzkiego w latach 2022-2023
- Rys. 3.** Tworzenie uwarunkowań prawnych dla skutecznej ochrony dziedzictwa kulturowego w ramach miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego (mpzp) i uchwał reklamowych (stan na 2023 r.)
- Rys. 4.** Tworzenie uwarunkowań programowych dla skutecznej ochrony dziedzictwa kulturowego w ramach gminnych programów rewitalizacji – przyjęte uchwały w sprawie wyznaczenia obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji (stan na 31.12.2023 r.)
- Rys. 5.** Krajobrazy zidentyfikowane w projekcie audytu krajobrazowego województwa łódzkiego
- Rys. 6.** Przykładowy krajobraz priorytetowy wyznaczony w projekcie audytu krajobrazowego województwa łódzkiego – Sieradz – krajobraz miejski
- Rys. 7.** Struktura stanu zachowania zabytków reprezentatywnych w 2020 i 2023 r.
- Rys. 8.** Ośrodki zaangażowane w organizację Europejskich Dni Dziedzictwa, Międzynarodowego Dnia Ochrony Zabytków i Nocy Muzeów w latach 2022-2023

SPIS WYKRESÓW

- Wykres 1.** Produkty tradycyjne w województwie łódzkim w 2020 r. i w 2023 r.
- Wykres 2.** Dotacje przyznane na prace konserwatorskie przy zabytkach w latach 2022-2023 wg źródła

**SPRAWOZDANIE Z REALIZACJI WOJEWÓDZKIEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI W WOJEWÓDZTWIE ŁÓDZKIM
NA LATA 2020 – 2023. STADIUM 2022 – 2023**

ZAŁĄCZNIK I.

**WYKAZ DOTACJI PRYZNANYCH NA RENOWACJĘ OBIEKTÓW ZABYTKOWYCH PRYZNANYCH PRZEZ
DEPARTAMENT KULTURY URZĘDU MARSZAŁKOWSKIEGO WOJEWÓDZTWA ŁÓDZKIEGO W LATACH 2022-2023**

Lp.	Nazwa zabytku	Nazwa zadania	Kwota udzielonej dotacji	Kwota wykonanej dotacji
2022 r.¹⁵³				
1.	Kościół parafialny pw. Najświętszego Imienia Jezus w Łodzi	Prace konserwatorskie przy zabytkowych witrażach	99 000,00	99 000,00
2.	Kościół parafialny pw. Wniebowzięcia NMP i św. Jakuba Apostoła w Szadku	Kontynuacja prac konserwatorskich przy elewacjach: elewacja zachodnia (frontowa) - etap IV: przypora południowo-zachodnia (elewacja zachodnia i południowa, z wyłączeniem el. wschodniej)	94 000,00	94 000,00
3.	Kościół parafialny pw. św. Mikołaja i św. Doroty w Kwiatkowicach	Prace konserwatorskie kościoła (etap II)	98 419,00	98 419,00
4.	Dwór w Dąbrowie (Dom Pomocy Społecznej) (gm. Jeżów)	Renowacja elewacji zabytkowego budynku „Dworek”	99 948,00	99 948,00
5.	Kościół cmentarny pw. Przemienienia Pańskiego w Bielawach	Prace budowlano-konserwatorskie	97 228,00	97 228,00
6.	Kaplica cmentarna w Dalikowie	Remont dachu	100 000,00	100 000,00
7.	Kościół parafialny pw. św. Jakuba Apostoła w Skierniewicach	Remont elewacji dzwonnicy	95 000,00	95 000,00
8.	Kościół filialny pw. Świętej Trójcy w Grębieniu	Impregnacja gontu drewnianego na dachu kościoła	28 000,00	28 000,00
9.	Kościół parafialny pw. św. Wojciecha w Niesułkowie	Konserwacja elewacji zewnętrznej kościoła poprzez oczyszczenie i malowanie preparatem ochronnym	96 000,00	96 000,00
10.	Kościół parafialny pw. św. Mikołaja w Warcie	Prace konserwatorskie wnętrza nawy południowej	100 000,00	100 000,00
11.	Kościół parafialny pw. Matki Boskiej Różańcowej w Łaznowie	Wykonanie projektu budowlanego remontu elewacji i konstrukcji dachu	66 800,00	66 800,00
12.	Kościół parafialny pw. św. Anny w Chojnem	Konserwacja i restauracja czterech późnorennesansowych stalli	100 000,00	100 000,00
13.	Siedziba Starostwa Powiatowego w Skierniewicach	Remont parteru budynku dawnego Sejmiku skierniewickiego	100 000,00	100 000,00
14.	Kościół pw. Podwyższenia Świętego Krzyża w Brzezinach	Prace konserwatorskie w obrębie dwóch witraży z prezbiterium wraz z zabezpieczeniem zewnętrznym szkleniem	100 000,00	35 000,00
15.	Kościół parafialny pw. Trójcy Świętej w Bolesławcu	Remont elewacji	100 000,00	100 000,00

¹⁵³ Dotacje z budżetu Województwa Łódzkiego na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków województwa łódzkiego udzielone w ramach konkursu pn. „Łódzkie ratuje zabytki” przeprowadzonego w 2022 r.

**SPRAWOZDANIE Z REALIZACJI WOJEWÓDZKIEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI W WOJEWÓDZTWIE ŁÓDZKIM
NA LATA 2020 – 2023. STADIUM 2022 – 2023**

16.	Zespół klasztorny oo. Filipinów w Studziannej	Remont zabytkowego zespołu klasztorowego (etap III)	100 000,00	100 000,00
17.	Kościół parafialny pw. Podwyższenia Krzyża Świętego w Widawie	Prace konserwatorskie ołtarza bocznego św. Antoniego (etap I)	89 900,00	89 900,00
18.	Kościół parafialny pw. Przemienienia Pańskiego i św. Michała Archanioła w Wielkiej Woli	Stabilizacja konstrukcyjna murów: elewacja wschodnia	100 000,00	100 000,00
19.	Kościół parafialny pw. Nawiedzenia NMP w Strzałkowie	Konserwacja polichromii ścian i sklepienia	100 000,00	100 000,00
20.	Kościół parafialny pw. Wszystkich Świętych w Rzejowicach	Prace konserwatorskie przy polichromiach	100 000,00	100 000,00
21.	Kościół parafialny pw. Wszystkich Świętych w Kołacinku	Konserwacja polichromii stropu kaplic bocznych	100 000,00	100 000,00
22.	Kościół parafialny pw. Narodzenia NMP i św. Mikołaja Biskupa w Błogiem Szlacheckim	Prace przy stolarcze drzwiowej	75 000,00	75 000,00
23.	Kościół farny pw. św. Jakuba w Piotrkowie Trybunalskim	Konserwacja tynków oraz malowania sklepienia i ścian kruchty	92 000,00	92 000,00
24.	Klasztor oo. Reformatów w Brzezinach	Wykonanie izolacji fragmentu ściany wschodniej	100 000,00	100 000,00
25.	Kościół parafialny pw. św. Mikołaja Biskupa w Gomulinie	Prace konserwatorskie przy ołtarzu bocznym	100 000,00	100 000,00
26.	Kościół parafialny pw. Narodzenia NP Marii i św. Wojciecha w Głogowcu	Remont fragmentu elewacji północnej (etap II)	100 000,00	100 000,00
27.	Kościół parafialny pw. św. Małgorzaty Dziewicy i Męczennicy w Zadziżu	Prace remontowe przy ścianie północnej	100 000,00	100 000,00
28.	Kościół parafialny pw. św. Lamberta w Radomsku	Prace konserwatorskie elewacji	100 000,00	100 000,00
29.	Kościół parafialny pw. św. Bartłomieja w Dobryszycach	Prace konserwatorskie przy wieży	100 000,00	100 000,00
30.	Klasztor oo. Franciszkanów w Łodzi Łagiewniki	Wymiana okien na zachodniej elewacji wirydarza	98 000,00	98 000,00
31.	Kościół parafialny pw. Nawiedzenia NPM w Wygietzowie	Remont drewnianej konstrukcji dachu i stropu nad nawą	100 000,00	100 000,00
32.	Kościół parafialny pw. św. Mikołaja w Żarnowie	Konserwacja drewnianych wrót kościoła	100 000,00	100 000,00
33.	Kościół parafialny pw. św. Mikołaja w Maluszynie	konserwacja elementów ozdobnych ze wschodniej elewacji prezbiterium	99 000,00	99 000,00
34.	Kościół parafialny pw. Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny w Pajęcznie	Konserwacja krucyfiks i rzeźby św. Barbary	100 000,00	100 000,00
35.	Kościół parafialny pw. św. Teodora Męczennika w Kociszewie	Prace konserwatorskie przy drewnianej konstrukcji wieżyczki	100 000,00	100 000,00
36.	Kościół klasztorny ss. Bernardynek pw. Świętego Ducha w Brzezinach	Konserwacja wypraw tynkarskich północnej ściany prezbiterium	100 000,00	100 000,00
37.	Kościół cmentarny pw. św. Rocha w Kuźnicy Skakawskiej	Prace konserwatorskie i restauratorskie dotyczące prospektu organowego	73 900,00	73 900,00
38.	Kościół parafialny pw. Niepokalanego Poczęcia NMP w Skotnikach	Prace konserwatorskie przy ołtarzu bocznym św. Anny	39 915,00	39 915,00

**SPRAWOZDANIE Z REALIZACJI WOJEWÓDZKIEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI W WOJEWÓDZTWIE ŁÓDZKIM
NA LATA 2020 – 2023. STADIUM 2022 – 2023**

39.	Kościół parafialny pw. św. Stanisława Biskupa i Męczennika w Rzgowie	Prace konserwatorskie: Etap III	100 000,00	100 000,00
40.	Kościół parafialny pw. św. Apostołów Piotra i Pawła w Borzykowie	Renowacja zabytkowego obrazu i figur (św. Piotra; św. Pawła) w obszarze ołtarza	90 000,00	90 000,00
41.	Kościół parafialny pw. św. Tomasza Kantuarijskiego w Sulejowie Podklasztorzu	Kontynuacja konserwacji ołtarza bocznego pw. Ukrzyżowania z transeptu kościoła	50 000,00	50 000,00
42.	Kościół parafialny pijarów pw. Matki Bożej Łaskawej i św. Wojciecha w Łowiczu	Konserwacja dekoracji malarskiej kościoła: Etap II (konserwacja estetyczna)	99 000,00	99 000,00
43.	Willa Józefa Richtera w Łodzi (Rektorat Politechniki Łódzkiej)	Naprawa spękań ścian zewnętrznych oraz czyszczenie biologiczne wraz z impregnacją elementów elewacji willi Józefa Richtera	100 000,00	100 000,00
44.	Kościół parafialny pw. św. Stanisława Błm w Gruszczykach	Remont kościoła	100 000,00	100 000,00
45.	Kościół parafialny pw. św. Mikołaja i NP Marii w Mierzynie	Konserwacja dachu kruchty	100 000,00	100 000,00
46.	Kościół parafialny pw. św. Doroty i św. Jana Chrzciciela w Łodzi Mieszk	Częściowy montaż pierwotnych ścian prezbiterium z belek drewnianych (II etap)	100 000,00	100 000,00
47.	Kościół parafialny pw. św. Wawrzyńca w Kutnie	Prace konserwatorskie polegające na zabezpieczeniu, zachowaniu i utrwaleniu zabytkowych schodów wejściowych	99 124,00	99 124,00
48.	Kościół pw. św. Mikołaja w Tumie	Kompleksowa konserwacja i restauracja - ambona gotycka	95 660,00	95 660,00
49.	Kościół klasztoru ss. Bernardynek pw. Narodzenia NPM w Warcie	Prace przy elementach snycerskich ołtarza głównego	95 000,00	95 000,00
50.	Kościół parafialny pw. Matki Bożej Bolesnej w Nieborowie	Przygotowanie ekspertyzy technicznej i konserwatorskiej zabytków ruchomych oraz wytycznych i projektu odtworzenia wnętrza świątyni	80 000,00	80 000,00
51.	Kościół parafialny pw. św. Szymona i Judy Tadeusza w Starej Rawie	Prace konserwatorsko-restauratorskie: barokowe rzeźby Króla Dawida i św. Izydora (wł. Abrahama) wraz z postumentami	90 000,00	90 000,00
52.	Kaplica cmentarna pw. św. Barbary w Szczercowie	Fumigacja kaplicy cmentarnej	98 000,00	98 000,00
53.	Zespół pałacowy w Białaczowie	Remont i konserwacja budynków	100 000,00	100 000,00
54.	Kaplica grobowa rodziny Tollów (tzw. Cerkiew) w Orzeszkowie Kolonia	Rewitalizacja cerkwi: etap II	64 849,00	64 849,00
55.	Kościół parafialny pw. św. Antoniego Padewskiego w Babsku	Rewitalizacja i remont części istniejących murów ogrodzeniowych (oporowych) przy kościele	62 000,00	62 000,00
56.	Kościół parafialny pw. św. Anny w Smardzewicach	Prace konserwatorskie przy ołtarzu Matki Bożej Różańcowej	100 000,00	100 000,00
57.	Kościół parafialny pw. św. Andrzeja Apostoła w Złoczewie	Prace konserwatorskie i restauratorskie przy zabytkowej polichromii ściennej sklepienia i ścian nawy	85 457,00	85 457,00
58.	Kościół parafialny pw. św. Jakuba Apostoła w Zdunach	Kompleksowa konserwacja i restauracja polichromii ściennej (kontynuacja etapu III): sklepienie korpusu nawy głównej	100 000,00	100 000,00
59.	Kościół parafialny pw. Wniebowzięcia NMP w Marzeninie	Prace konserwatorskie we wnętrzu kościoła	95 000,00	95 000,00

**SPRAWOZDANIE Z REALIZACJI WOJEWÓDZKIEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI W WOJEWÓDZTWIE ŁÓDZKIM
NA LATA 2020 – 2023. STADIUM 2022 – 2023**

60.	Kościół parafialny pw. św. Katarzyny Aleksandryjskiej w Korczewie	Prace konserwatorskie i rekonstrukcyjne przy zabytkowej dekoracji malarskiej polichromii stropu kościoła	53 800,00	53 800,00
61.	Dwór w Małeczku	Modernizacja instalacji elektrycznej wraz z rozdzielnią	100 000,00	100 000,00
62.	Kościół pw. św. Andrzeja Apostoła w Łęczycy	Kontynuacja prac konserwatorskich i restauratorskich w kaplicy Matki Boskiej - Etap III: kompleksowa renowacja drewnianego ołtarza Matki Boskiej	100 000,00	100 000,00
63.	Kościół parafialny pw. św. Józefa Oblubieńca NMP w Jeżowie	Remont pokrycia dachowego na kościele – Etap II	100 000,00	100 000,00
64.	Kościół parafialny pw. św. Jakuba Apostoła w Krzemienicy	Awaryjny remont uszkodzonego przez orkan dachu kościoła	100 000,00	100 000,00
65.	Kościół parafialny pw. Podwyższenia Krzyża Świętego w Jeruzalu	Prace konserwatorskie tynków ołtarza w prezbiterium	99 840,00	99 840,00
66.	Kościół parafialny pw. św. Kazimierza Królewicza w Osjakowie	Konserwacja i restauracja wnęk za rzeźbami Jezusa i biskupów wraz z konserwacją złożonych uszaków z ołtarza głównego	100 000,00	100 000,00
67.	Kościół parafialny pw. św. Witalisa w Waliszewie	Prace konserwatorskie i restauratorskie przy zniszczonej drewnianej podłodze - II etap	100 000,00	100 000,00
68.	Kościół parafialny pw. św. Bartłomieja Apostoła w Makowiskach	Konserwacja i restauracja barokowego ołtarza Matki Boskiej Częstochowskiej	100 000,00	100 000,00
69.	Kościół parafialny pw. św. Floriana w Sulejowie	Prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytkowych oknach	98 000,00	98 000,00
70.	Kościół parafialny pw. św. Małgorzaty Dziewicy i Męczennicy w Kiernozi (dzwonnica)	Opracowanie dokumentacji niezbędnej do przeprowadzenia prac remontowych Kościoła pw. św. Małgorzaty w Kiernozi oraz dzwonnicy	53 554,00	53 554,00
71.	Kościół parafialny pw. śś. Apostołów Szymona i Judy Tadeusza w Dmeninie	Wykonanie dokumentacji projektowej remontu zabytkowego kościoła	85 000,00	85 000,00
72.	Kościół oo. Dominikanów pw. Wniebowzięcia Matki Boskiej w Gidlach	Przygotowanie projektu budowlanego	40 000,00	40 000,00
73.	Kościół cmentarny pw. św. Marcina w Witowie	Prace ratunkowe: zabezpieczenie obiektu	100 000,00	100 000,00
74.	Kościół parafialny pw. św. Wojciecha w Makowie	Konserwacja bocznej i tylnej elewacji transeptu	99 000,00	99 000,00
75.	Kościół par. pw. św. Małgorzaty w Górze Świętej Małgorzaty	Prace konserwatorskie przy froncie chóru	99 000,00	99 000,00
76.	Kościół parafialny pw. św. Rocha w Konopnicy	Odwodnienie połaci dachu zabytkowego kościoła	100 000,00	100 000,00
77.	Kościół parafialny pw. św. Katarzyny w Zgierzu	Prace remontowo-konserwatorskie elewacji północnej nawy bocznej	85 000,00	85 000,00
78.	Kościół parafialny pw. św. Andrzeja Apostoła w Wójcinie	Remont i konserwacja okien	80 000,00	80 000,00
79.	Siedziba Powiatowej Stacji Sanitarno - Epidemiologicznej w Brzezinach, dawniej dom mieszkalny	Wymiana drzwi wejściowych zewnętrznych	59 655,00	59 655,00

**SPRAWOZDANIE Z REALIZACJI WOJEWÓDZKIEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI W WOJEWÓDZTWIE ŁÓDZKIM
NA LATA 2020 – 2023. STADIUM 2022 – 2023**

80.	Zespół Lokomotywni/ Parowozowni w Skierniewicach (Łowicka 1)	Rewitalizacja i przystosowanie do celów muzealnych Parowozowni Skierniewice - prace ratownicze najstarszej części hali 82.parowozowej z lat 1862-1865 (etap IV - kontynuacja remontu dachu)	50 000,00	50 000,00
81.	Kościół parafialny pw. NMP Niepokalanie Poczętej w Wojkowie	Restauracja i rekonstrukcja polichromii wnętrza naw kościoła parafialnego pw. NMP Niepokalanie Poczętej w Wojkowie	100 000,00	100 000,00
82.	Kościół parafialny pw. św. Jana Chrzciela w Białaczowie	Pełna konserwacja ołtarza bocznego pw. św. Antoniego Padewskiego	48 000,00	48 000,00
83.	Kaplica Rzymskokatolicka Rembieszów 75	Prace konserwatorskie i roboty budowlane w kaplicy podworskiej	43 000,00	43 000,00
84.	Dzwonnica wolnostojąca przy kościółce parafialnym pw. św. Mikołaja w Chełmie	Prace konserwatorsko-restauratorskie dzwonnicy wolnostojącej	83 271,00	83 271,00
85.	Kościół parafialny pw. św. Marcina Biskupa w Chojnacie	Konserwacja ołtarza bocznego pw. Przemienienia Pańskiego z XVIII w.	100 000,00	100 000,00
86.	Kościół pw. św. Mikołaja w Żeleźnicy	Kontynuacja interwencyjnych prac konserwatorskich przy ołtarzu głównym (etap II: konserwacja estetyczna; prace końcowe)	20 300,00	20 300,00
87.	Kościół parafialny pw. Niepokalanego Poczęcia NMP w Lutomiersku	Prace konserwatorskie ołtarza głównego (etap I)	100 000,00	100 000,00
88.	Kościół parafialny pw. św. Augustyna w Bratoszewicach	Remont pokrycia dachowego	100 000,00	100 000,00
89.	Kościół pw. Wszystkich Świętych w Grocholicach	Projekt remontu kościoła	100 000,00	100 000,00
90.	Kościół parafialny pw. św. Wojciecha Biskupa i Męczennika w Krzepczowie	Opracowanie dokumentacji konserwatorskiej wraz z projektem budowlanym remontu	100 000,00	100 000,00
91.	Bazylika Katedralna pw. Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny w Łowiczu	Prace konserwatorskie, restauratorskie i budowlane - wykonanie izolacji przeciwwilgociowej i odwodnienia obiektu (etap IV)	100 000,00	100 000,00
92.	Kościół parafialny pw. św. Michała Archanioła w Dworzowicach Kościelnych	Ołtarz boczny pw. Matki Boskiej Różańcowej, prace konserwatorsko restauratorskie (etap I)	100 000,00	100 000,00
93.	Kościół parafialny pw. św. Floriana w Domaniewie	Kontynuacja zabezpieczeń konstrukcyjnych murów kościoła wraz z remontem fundamentów	75 000,00	75 000,00
94.	Muzeum Pałac Herbsta	Renowacja bocznych ścian oraz sufitu pod balkonem w Sali Balowej	86 380,00	86 380,00
95.	Kolegiata Wniebowzięcia NMP w Uniejowie	Konserwacja i restauracja barokowego ołtarza bocznego pw. św. Rodziny z 1680 r. - zwieńczenie ołtarza	100 000,00	100 000,00
96.	Kościół parafialny pw. Świętych Apostołów Piotra i Pawła w Turze	Kontynuacja remontu konserwatorskiego elewacji kościoła - elewacje absydy, elewacje prezbiterium (od strony zachodniej) wraz z północną elewacją zakrystii (od strony zachodniej)	100 000,00	100 000,00

**SPRAWOZDANIE Z REALIZACJI WOJEWÓDZKIEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI W WOJEWÓDZTWIE ŁÓDZKIM
NA LATA 2020 – 2023. STADIUM 2022 – 2023**

97.	Kościół parafialny pw. św. Mikołaja w Komornikach	Remont wieży na sygnaturkę i wieży zachodniej	100 000,00	100 000,00
98.	Kapliczka św. Rocha w Wielkiej Woli	Remont zabytkowej kapliczki	46 000,00	46 000,00
99.	Dwór w Kozankach Podleśnych	Wzmocnienie konstrukcji dworu	100 000,00	100 000,00
100.	Kościół parafialny pw. św. Jana Chrzciciela w Łaszewie	Impregnacja gontu drewnianego oraz szalunku ścian zewnętrznych	70 000,00	70 000,00
101.	Pomnik nagrobny Józefa Popiela na Starym Cmentarzu Rzymskokatolickim w Piotrkowie Trybunalskim	Konserwacja kamiennego pomnika nagrobnego Józefa Popiela	18 000,00	18 000,00
102.	Kościół pw. Przemienienia Pańskiego i św. Mikołaja w Słupi	Konserwacja elewacji zewnętrznej kościoła poprzez oczyszczenie i malowanie preparatem ochronnym	99 500,00	99 500,00
103.	Kościół Wszystkich Świętych w Giecznie	Remont stropu - wymiana elementów drewnianych w zabytkowym drewnianym kościele	99 000,00	99 000,00
104.	Kościół parafialny pod wezwaniem Miłosierdzia Bożego w Dziepółci	Remont polegający na wymianie okien zewnętrznych	100 000,00	100 000,00
105.	Rogowska Kolej Dojazdowa	Prace naprawcze w zespole linii Kolei Wąskotorowej: Rogów – Rawa Mazowiecka – Biała Rawska	100 000,00	100 000,00
106.	Kościół parafialny pw. Narodzenia Najświętszej Maryi Panny w Chartupiu Małym	Remont dachu kościoła	100 000,00	100 000,00
107.	Kaplica św. Rocha w Boczkach Chełmońskich	Konserwacja techniczna i estetyczna feretronu z przedstawieniem Matki Boskiej Bolesnej oraz św. Anny Samotrzeciej oraz obrazu z przedstawieniem św. Rozalii	27 500,00	27 500,00
108.	Kościół parafialny pw. św. Marcina i św. Stanisława Biskupa w Goszczanowie	Remont więźby dachowej i pokrycia dachu nad prezbiterium (lewa i prawa strona)	100 000,00	100 000,00
2023 r.¹⁵⁴				
1.	Kościół parafialny pw. św. Stanisława Biskupa i Męczennika w Rzgowie	Renowacja ołtarza Trójcy Świętej	100 000,00	100 000,00
2.	Cmentarz parafii pw. św. Wojciecha w Kraśnicy	Odnowienie zabytkowych nagrobków Rodziny Bąkowskich	56 322,00	56 322,00
3.	Kościół parafialny pw. św. Marii Magdaleny w Ożarowie	Konserwacja ołtarza pw. Matki Boskiej Różańcowej (etap 1)	100 000,00	100 000,00
4.	Kościół cmentarny pw. św. Rocha w Kuźnicy Skakawskiej	Prace konserwatorskie i restauratorskie dotyczące zabytkowej predelli	90 000,00	90 000,00
5.	Stary Cmentarz Rzymskokatolicki w Piotrkowie Trybunalskim	Konserwacja pomnika nagrobnego Nikodema Głębskiego	19 500,00	19 500,00

¹⁵⁴ Dotacje z budżetu Województwa Łódzkiego na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków województwa łódzkiego udzielone w ramach konkursu pn. „Łódzkie ratuje zabytki” przeprowadzonego w 2023 r.

**SPRAWOZDANIE Z REALIZACJI WOJEWÓDZKIEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI W WOJEWÓDZTWIE ŁÓDZKIM
NA LATA 2020 – 2023. STADIUM 2022 – 2023**

6.	Kościół parafialny pw. św. Kazimierza Królewicza w Osjakowie	Konserwacja i restauracja ołtarzy bocznych św. Jadwigi Śląskiej i Kazimierza Królewicza	100 000,00	100 000,00
7.	Kościół parafialny pw. św. Apostołów Piotra i Pawła w Borzykowej	Renowacja i konserwacja zabytkowego konfesjonau	97 600,00	97 600,00
8.	Kościół parafialny pw. św. Anny w Smardzewicach	Prace konserwatorskie przy ołtarzu św. Antoniego	100 000,00	100 000,00
9.	Kościół parafialny pw. św. Wawrzyńca w Dąbrowie	Ratunkowa konserwacja ołtarza głównego	100 000,00	100 000,00
10.	Kościół parafialny pw. Podwyższenia Krzyża Świętego w Widawie	Prace konserwatorskie ołtarza bocznego św. Antoniego (etap II)	100 000,00	100 000,00
11.	Kościół parafialny pw. śś. Apostołów Piotra i Pawła w Krzyworzece	Projekt budowlany remontu pokrycia dachowego oraz elewacji ze szczególną analizą przyczyn i sposobu zabezpieczenia ściany zachodniej	80 200,00	80 200,00
12.	Kamienica wielkomiejska Szai Goldbluma w Łodzi (ul. Piotrkowska 99)	Renowacja witryn wraz z drzwiami wejściowymi do lokalu frontowego na parterze w prawej oficynie kamienicy	30 000,00	30 000,00
13.	Zespół Lokomotywni/Parowozowni w Skierniewicach (Łowicka 1)	Prace remontowe dachu budynku administracyjno-socjalnego (etap 2)	90 000,00	90 000,00
14.	Kościół parafialny pw. Nawiedzenia Najświętszej Maryi Panny w Bielawach	Remont dzwonnicy	99 700,00	99 700,00
15.	Kościół parafialny pw. św. Kazimierza w Świnicach Warckich	Konserwacja i restauracja rzeźby Chrystusa w grobie oraz obiektu Grupa Pasji	100 000,00	100 000,00
16.	Kościół parafialny pw. św. Klemensa w Wąglczewie	Konserwacja i restauracja XVIII-wiecznego ołtarza bocznego lewego pw. MB (etap I)	44 000,00	44 000,00
17.	Kościół parafialny pw. św. Andrzeja Apostoła w Złoczewie	Wykonanie izolacji pionowej fundamentów, odwodnienie krypty, remont kanalizacji deszczowej i drenaż opaskowy	91 148,00	91 148,00
18.	Kościół parafialny pw. śś. Mikołaja Bpa i Stanisława Bpa w Kałowie	Konserwacja i restauracja ołtarza bocznego pw. św. Stanisława Bpa (etap II)	88 319,00	88 319,00
19.	Kościół pw. św. Józefa Oblubieńca NMP w Łodzi (ul. Ogrodowa 22)	Prace remontowe	100 000,00	100 000,00
20.	Klasztor oo. Franciszkanów w Brzezinach	Wykonanie izolacji przeciwwilgociowej ściany wschodniej wirydarza	100 000,00	100 000,00
21.	Kościół parafialny pw. Narodzenia NP Marii i św. Wojciecha w Głogowcu	Remont elewacji szczytu wschodniego	100 000,00	100 000,00
22.	Dzwonnica kościoła parafialnego w Pleckiej Dąbrowie	Prace konserwacyjne ścian i dachu	100 000,00	100 000,00
23.	Dzwonnica kościoła Świętego Ducha klasztoru ss. bernardynek w Brzezinach	Konserwacja więźby dachowej	100 000,00	100 000,00
24.	Kaplica pw. św. Mikołaja w Sroczku	Prace remontowe stolarki okiennej i drzwiowej	100 000,00	100 000,00
25.	Kościół parafialny pw. Nawiedzenia NPM w Strzałkowie	Remont konserwatorski polichromii ze scenami z Radosnych Tajemnic Różańca (etap III)	100 000,00	100 000,00

**SPRAWOZDANIE Z REALIZACJI WOJEWÓDZKIEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI W WOJEWÓDZTWIE ŁÓDZKIM
NA LATA 2020 – 2023. STADIUM 2022 – 2023**

26.	Kościół parafialny pw. św. Małgorzaty (ponorbertański; Sanktuarium Matki Bożej Zwiastowania) w Witowie-Kolonii	Remont konserwatorski elewacji kościoła	100 000,00	100 000,00
27.	Kościół parafialny pw. św. Teodora Męczennika w Kociszewie	Remont fragmentu zewnętrznych ścian zrębowych z wymianą deskowania	100 000,00	100 000,00
28.	Kościół parafialny pw. Nawiedzenia NMP w Wygiełzowie	Wymiana pokrycia dachu z gontu drewnianego (etap II)	100 000,00	100 000,00
29.	Kościół parafialny pw. św. Wojciecha w Makowie	Prace remontowe elewacji wschodniej	100 000,00	100 000,00
30.	Kościół parafialny pw. św. Michała Archanioła w Dworszowicach Kościelnych	Prace konserwatorsko restauratorskie: etap I: ołtarz boczny pw. Przemienienia Pańskiego	100 000,00	100 000,00
31.	Kaplica św. Rocha w Boczkach Chełmońskich	Konserwacja techniczna i estetyczna feretronów z przedstawieniami śś. Rozalii, Rocha, Tekli i Wawrzyńca	45 048,00	45 048,00
32.	Kościół parafialny pw. św. Mikołaja w Warcie	Prace konserwatorskie w prezbiterium i nawie głównej kościoła - ściana tęczowa	100 000,00	100 000,00
33.	Kościół parafialny pw. Matki Bożej Łaskawej i św. Wojciecha w Łowiczu	Konserwacja fragmentów dekoracji malarskiej naw bocznych kościoła popijarskiego	100 000,00	100 000,00
34.	Kościół parafialny pw. św. Jakuba Apostoła w Zdunach	Kompleksowa konserwacja i restauracja polichromii ściennej, ściany oraz sklepienia naw bocznych	100 000,00	100 000,00
35.	Kościół parafialny pw. Wszystkich Świętych w Giecznie	Konserwacja elewacji zewnętrznej i gontów dachowych oraz malowanie	100 000,00	100 000,00
36.	Kościół parafialny pw. św. Katarzyny w Zgierzu	Prace konserwatorskie i restauratorskie części centralnej polichromii transeptu	100 000,00	100 000,00
37.	Kościół parafialny pw. św. Stanisława Biskupa i Męczennika w Grabowie	Opracowanie dokumentacji projektowej robót budowlanych i konserwatorskich	49 200,00	49 200,00
38.	Kościół parafialny pw. św. Doroty i św. Jana Chrzciciela w Łodzi Milejski	Odbudowa kościoła z wykorzystaniem zabytkowych pozostałości spalonej świątyni	100 000,00	100 000,00
39.	Karczma w Rzęzycy	Prace remontowe pokrycia dachowego i wymiana orynnowania	100 000,00	100 000,00
40.	Kościół parafialny pw. św. Marii Magdaleny w Działoszynie	Konserwacja stolarki okiennej i drzwiowej (etap I)	100 000,00	100 000,00
41.	Kościół parafialny pw. Niepokalanego Poczęcia NMP w Skotnikach	Prace konserwatorskie przy ambonie oraz ołtarzu bocznym	55 000,00	55 000,00
42.	Kościół parafialny pw. Niepokalanego Poczęcia NMP w Żytnie	Prace remontowe elementów wyposażenia	100 000,00	100 000,00
43.	Kościół parafialny pw. św. Katarzyny Aleksandryjskiej w Korczewie	Prace konserwatorskie i restauratorskie przy ołtarzu głównym	100 000,00	100 000,00
44.	Kościół parafialny pw. św. Wojciecha BM w Krzepczowie	Prace konserwatorskie i remontowe elewacji (etap I)	100 000,00	100 000,00

**SPRAWOZDANIE Z REALIZACJI WOJEWÓDZKIEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI W WOJEWÓDZTWIE ŁÓDZKIM
NA LATA 2020 – 2023. STADIUM 2022 – 2023**

45.	Kościół parafialny pw. św. Wawrzyńca w Kutnie	Renowacja schodów do kaplicy Najświętszej Maryi Panny i zakrystii	97 221,00	97 221,00
46.	Kościół parafialny pw. śś. Wojciecha, Stanisława, Klemensa i Katarzyny w Mąkolicach	Prace konserwatorskie i restauratorskie przy zniszczonej drewnianej podłodze (etap I)	67 000,00	67 000,00
47.	Klasztor oo. Franciszkanów w Łodzi Łagiewniki	Wymiana stolarki okiennej na elewacji wschodniej klasztoru	100 000,00	100 000,00
48.	Kościół parafialny pw. św. Bartłomieja Apostoła w Makowiskach	Konserwacja i restauracja ołtarza głównego pw. św. Józefa z Dzieciątkiem	100 000,00	100 000,00
49.	Kościół parafialny pw. św. Witalisa w Waliszewie	Prace konserwatorskie i restauratorskie przy zniszczonej drewnianej podłodze (etap III)	100 000,00	100 000,00
50.	Kościół parafialny pw. Niepokalanego Poczęcia NMP w Lutomiersku	Prace konserwatorskie ołtarza głównego kościoła (II etap)	100 000,00	100 000,00
51.	Kościół parafialny pw. Wniebowzięcia NMP i św. Jakuba Apostoła w Szadku	Kontynuacja prac konserwatorskich przy elewacjach - elewacja frontowa kruchty od strony zachodniej i wschodniej	100 000,00	100 000,00
52.	Kościół oo. Bernardynów pw. Wniebowzięcia NPM w Warcie	Prace konserwatorskie przy ołtarzu głównym - drzwi północne i południowe	84 000,00	84 000,00
53.	Kościół parafialny pw. św. Wojciecha w Niesułkowie	Prace konserwatorskie i restauratorskie drewnianej podłogi w części prezbiterium	100 000,00	100 000,00
54.	Kościół parafialny pw. Świętych Apostołów Piotra i Pawła w Turze	Kontynuacja remontu konserwatorskiego elewacji kościoła - elewacja ściany frontowej - główne wejście do kościoła	100 000,00	100 000,00
55.	Kościół parafialny pw. św. Augustyna w Bratoszowicach	Prace remontowe pokryć i konstrukcji dachowych	100 000,00	100 000,00
56.	Kościół parafialny pw. Wszystkich Świętych w Bełdowie	Ratunkowe prace konserwatorskie przy tynkowanych szczytach kościoła	55 000,00	55 000,00
57.	Kościół parafialny pw. św. Marcina Biskupa w Chojnacie	Prace konserwatorskie ambony	100 000,00	100 000,00
58.	Kościół parafialny św. Wojciecha w Dąbrowicach	Opracowanie dokumentacji projektowo-kosztorysowej	85 700,00	85 700,00
59.	Kościół parafialny pw. Podwyższenia Krzyża Świętego w Jeruzalu	Prace konserwatorskie ołtarza bocznego Przemienienia Pańskiego	100 000,00	100 000,00
60.	Kościół parafialny pw. Św. Floriana w Uniejowie	Konserwacja i restauracja barokowego ołtarza bocznego pw. Matki Boskiej Różańcowej - etap II: 4 rzeźby aniołów oraz elementy snycerki w postaci 2 wazonów z kwiatami, kartusza, dużego uszaka, elementu predelli z bocznymi dekoracjami	100 000,00	100 000,00
61.	Kościół parafialny pw. Świętej Katarzyny Dziewicy Męczennicy w Witoni	Prace konserwatorskie i restauratorskie dotyczące kamiennego sakramentarium (XVI w.) i kamiennej kropielnicy (XV w.)	60 069,00	60 069,00
62.	Klasztor ss. Bernardynek w Wieluniu	Konserwacja dwóch połączonych rzeźb: św. Piotr z Alkantary, św. Jan Kapistran	86 500,00	86 500,00

**SPRAWOZDANIE Z REALIZACJI WOJEWÓDZKIEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI W WOJEWÓDZTWIE ŁÓDZKIM
NA LATA 2020 – 2023. STADIUM 2022 – 2023**

63.	Kościół parafialny pw. Najświętszej Marii Panny Królowej w Tumie	Prace konserwatorskie i restauratorskie przy wyposażeniu prezbiterium (kontynuacja) - obrazy oraz antependium ołtarza głównego	93 860,00	93 860,00
64.	Kościół parafialny pw. św. Michała Archanioła w Chruslinie	Prace konserwatorskie przy ołtarzu bocznym pw. św. Barbary z XVIII w. - obraz św. Michała Archanioła, obraz św. Barbary oraz płaskorzeźba św. Marcina (etap I)	100 000,00	100 000,00
65.	Kościół parafialny pw. św. Jakuba Apostoła w Leżnicy Wielkiej	Remont konserwatorski elewacji kościoła - elewacja ściany południowej (etap I)	100 000,00	100 000,00
66.	Kościół parafialny pw. św. Floriana w Domaniewie	Pełna konserwacja renesansowej dekoracji sklepienia absydy	100 000,00	100 000,00
67.	Kościół parafialny pw. Matki Bożej Królowej Polski w Spale	Konserwacja elewacji zewnętrznej kościoła pw. Matki Bożej Królowej Polski w Spale poprzez oczyszczenie i malowanie preparatem ochronnym	100 000,00	100 000,00
68.	Kościół parafialny pw. św. Małgorzaty Dziewicy i Męczennicy w Kiernozi	Remont - strona północna	100 000,00	100 000,00
69.	Kościół parafialny pw. św. Andrzeja Apostoła w Wójcinie	Prace konserwatorskie i roboty budowlane w tym wykonanie izolacji przeciwwilgociowej budynku	100 000,00	100 000,00
70.	Kościół Ewangelicko-Augsburski śś. Piotra i Pawła w Pabianicach	Konserwacja obrazu Wojciecha Gersona „Jezus w Gethsemane”	61 282,00	61 282,00
71.	Kościół parafialny pw. śś. Apostołów Szymona i Judy Tadeusza w Dmeninie	Remont gzymsu południowego	100 000,00	100 000,00
72.	Kościół parafialny pw. Narodzenia NP Maryi i św. Mikołaja Biskupa w Błogiem Szlacheckim	Remont wieży kościoła	100 000,00	100 000,00
73.	Kościół pw. św. Rocha w Konopnicy	Odwodnienie połaci dachu kościoła	100 000,00	100 000,00
74.	Kościół pw. św. Jadwigi Śląskiej w Kodrębie	Wykonanie projektu budowlanego	95 000,00	95 000,00
75.	Kościół parafialny pw. św. Małgorzaty Dziewicy i Męczennicy w Zadzimiu	Remont oraz osuszanie ścian	100 000,00	100 000,00
76.	Kościół parafialny pw. św. Lamberta w Radomsku	Konserwacja drewnianych wrót głównych	100 000,00	100 000,00
77.	Kościół parafialny pw. św. Mikołaja w Żarnowie	Konserwacja techniczna ołtarza Matki Bożej Częstochowskiej	100 000,00	100 000,00
78.	Kościół farny pw. św. Jakuba w Piotrkowie Trybunalskim	Prace konserwatorskie przy zwieńczeniu ołtarza głównego	100 000,00	100 000,00
79.	Pałac i dawna oranżeria w Skierniewicach	Remont schodów, pergoli i przegród zewnętrznych łącznika	100 000,00	100 000,00
80.	Kościół Starokatolicki Mariawitów w Nowej Sobótce	Remont, konserwacja i adaptacja zabytkowej plebanii na cele centrum wielokulturowości "Dom na skrzyżowaniu"	93 000,00	93 000,00
81.	Kościół pw. Nawiedzenia NMP w Wieluniu	Konserwacja krucyfiksu (XVIII w.)	98 000,00	98 000,00

**SPRAWOZDANIE Z REALIZACJI WOJEWÓDZKIEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI W WOJEWÓDZTWIE ŁÓDZKIM
NA LATA 2020 – 2023. STADIUM 2022 – 2023**

82.	Kościół pw. Wszystkich Świętych w Żłakowie Kościelnym	Wzmocnienia zagrożonych sklepień (etap II)	100 000,00	100 000,00
83.	Dom Zakonny Zgromadzenia Męki Jezusa Chrystusa oo. Pasjonistów w Rawie Mazowieckiej	Remont konserwatorski Bramy Głównej ogrodzenia cmentarza przykościelnego	100 000,00	100 000,00
84.	Kościół parafialny pw. św. Anny w Chojnem	Konserwacja i restauracja późnorenansowego ołtarza głównego (etap II)	100 000,00	100 000,00
85.	Willa Ryszarda Schimmela w Łodzi	Renowacja stolarki okiennej w oficynie – 8 szt.	47 999,00	47 999,00
86.	Kościół pw. św. Marcina w Oporowie	Konserwacja XVII-wiecznego obrazu „Matka Boska Różańcowa”	64 000,00	64 000,00
87.	Kościół pw. śś. Apostołów Piotra i Pawła w Białej (k. Zgierza)	Konserwacja i restauracja ołtarza bocznego z obrazem św. Piotra w okowach	92 000,00	92 000,00
88.	Kościół parafialny pw. Przemienienia Pańskiego i św. Michała Archanioła w Wielkiej Woli, Paradyż	Wzmocnienie konstrukcji kościoła – elewacja południowa kościoła	100 000,00	100 000,00
89.	Kościół parafialny pw. św. Mikołaja i NP Marii w Mierzynie	Przygotowanie dokumentacji konserwatorskiej	60 000,00	60 000,00
90.	Klasztor oo. Paulinów w Wielgomłynach	Pełna konserwacja techniczna i estetyczna portalu zewnętrznego prowadzącego do kruchty	70 000,00	70 000,00
91.	Dom Zakonny Towarzystwa Jezusowego (jezuici) w Piotrkowie Trybunalskim	Konserwacja techniczna i estetyczna polichromii II przęsła sklepienia nawy	100 000,00	100 000,00
92.	Młyn w Wilamowie	Prace ratunkowe i konserwatorskie	100 000,00	100 000,00
93.	Kościół pw. św. Apostołów Piotra i Pawła w Sobocie	Prace budowlano-konserwatorskie kościoła cmentarnego	94 000,00	94 000,00
94.	Cmentarz Żydowski przy ul. Brackiej 40 w Łodzi	Nagrobek rodziny Jarocińskich: prace konserwatorskie i restauratorskie (etap II)	100 000,00	100 000,00
95.	Kościół parafialny pw. św. Marcina Bpa i św. Stanisława Bpa w Goszczanowie	Wymiana pokrycia dachu nad nawą główną	85 700,00	85 700,00
96.	Kościół pw. św. Mikołaja BW w Wierzchlesie	Remont elewacji oraz izolacja ścian fundamentowych	100 000,00	100 000,00
97.	Kościół pw. Matki Boskiej Różańcowej w Łaznowie	Prace zabezpieczające i konserwatorskie przy zabytku architektury drewnianej. etap 3: wykonanie prac remontowych i zabezpieczających konstrukcji dachu i elewacji zachodniej	100 000,00	100 000,00
98.	Kościół pw. św. Bartłomieja Apostoła w Topoli Królewskiej	Konserwacja i restauracja ołtarza głównego	100 000,00	100 000,00
99.	Dworzec kolei wąskotorowej: Rawa Mazowiecka	Prace konserwatorskie w zespole linii Kolei Wąskotorowej: Rogów – Rawa Mazowiecka – Biała Rawska	100 000,00	100 000,00
100.	Dwór murowany w Bełchatowie (Muzeum Regionalne)	Renowacja sal wystawienniczych	34 500,00	34 500,00

**SPRAWOZDANIE Z REALIZACJI WOJEWÓDZKIEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI W WOJEWÓDZTWIE ŁÓDZKIM
NA LATA 2020 – 2023. STADIUM 2022 – 2023**

101.	Zamek w Opocznie (Muzeum Regionalne)	Wymiana systemu sygnalizacji włamania	24 920,00	24 920,00
102.	Willa Józefa Richtera (obecnie Rektorat Politechniki Łódzkiej) w Łodzi	Prace remontowe opaski budynku, naprawa tarasów ćwierćkolistych oraz odtworzenie parkietu willi	99 503,00	99 503,00
103.	Dawny dom sukienniczy drewniany w Zgierzu (ul. Narutowicza 29)	Wykonanie prac elewacyjnych w ramach zadania pt. Adaptacja istniejącego budynku na potrzeby Zgierskiego Centrum Seniora	99 599,00	97 119,68
104.	Dwór w Dąbrowie (Dom Pomocy Społecznej) (gm. Jeżów)	Wymiana stolarki okiennej w części administracyjnej	99 900,00	99 900,00
105.	Kościół pobernardyński w Wieluniu	Wykonanie ekspertyz stanu technicznego budynku kościoła pobernardyńskiego (ewangelickiego), poprzedzających gruntowny remont obiektu i dostosowanie do potrzeb Muzeum Ziemi Wieluńskiej	28 600,00	28 600,00
106.	Zamek Kazimierza Wielkiego w Inowłodzu	Opracowanie dokumentacji projektowej likwidacji źródeł zawilgocenia i spowodowanych nimi zagrożeń na zamku Kazimierza Wielkiego w Inowłodzu	87 110,00	76 464,30

Źródło: opracowanie własne BPPWŁ w Łodzi na podstawie danych departamentu ds. kultury Urzędu Marszałkowskiego Województwa Łódzkiego

* Wiersze w tabeli wypełnione kolorem wskazują prace podjęte w obiektach i obszarach reprezentatywnych.

Biuro Planowania Przestrzennego
Województwa Łódzkiego

